POLIROM

„Maternitate, sexualitate, suferinţa exilului.
Un roman de o bogăţie tematică impresionantă."
L'Express

Négar Djavadi

Dezorientală

BIBLIOTECA POLIROM

Négar Djavadi

Dezorientală

Traducere din limba franceză şi note
de Ada Tanasă

POLIROM
2019



Négar Djavadi, *Désorientale*

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-7792-4
ISBN PDF: 978-973-46-7793-1
ISBN print: 978-973-46-7828-0

Coperta: Carmen Parii
Foto copertă: © Mayer George/Shutterstock.com

NÉGAR DJAVADI s-a născut în 1969, în Iran, într-o familie de intelectuali oponenţi atît ai regimului şahului Reza Pahlavi, cît şi celui al ayatollahului Khomeini. A studiat la liceul francez din Teheran. După izbucnirea Revoluţiei iraniene din 1979, a părăsit Iranul şi a fugit în Franţa, trecînd călare munţii Kurdistanului împreună cu mama ei şi cu cele două surori. A studiat cinematografia la Institutul Naţional Superior al Artelor Spectacolului (INSAS) din Bruxelles. Între 1996 şi 2000 a ţinut cursuri de cinematografie la Université Paris 8. Este scenaristă şi regizoare de scurtmetraje. Locuieşte în Paris. *Dezorientală*, romanul ei de debut, a fost recompensat cu Prix de L'Autre Monde (2016), Prix du Style (2016), Prix Emmanuel-Roblès (2017), Prix Première (2017), Prix littéraire de la Porte Dorée (2017), Prix du Roman News (2017).

One day there'll be a place for us,
A place called home.[1]

PJ Harvey

1. Versuri din piesa „A Place Called Home“ de pe albumul *Stories from the City, Stories from the Sea* (2000), al cântăreţei britanice PJ Harvey: „Într-o zi va exista un loc și pentru noi, / Un loc pe care să-l numim acasă“.

Scările rulante

La Paris, tata, Darius Sadr, nu lua niciodată scările rulante.

Prima oară când am coborât cu el la metrou, în 21 aprilie 1981, l-am întrebat de ce și mi-a răspuns: „Scările rulante sunt pentru ei“. Prin *ei* se referea, evident, la voi. Cei care mergeați la serviciu în marțea aceea din aprilie. Voi, cetățenii acestei țări, ale căror impozite, contribuții obligatorii, taxe pe locuință, dar și educație, intransigență, simț critic și spirit de solidaritate, mândrie, cultură și patriotism, devotament pentru Republică și democrație au concurat de-a lungul atâtor secole ca să producă aceste scări mecanice instalate la metri sub pământ.

La zece ani nu-mi dădeam seama de toate astea, însă privirea dezarmată a tatei – pe care o căpătase în lunile petrecute singur în acest oraș și pe care nu i-o cunoșteam – m-a tulburat în asemenea măsură, încât până și astăzi, când ajung în fața unor scări rulante, mă gândesc la el. Îi aud pașii urcând treptele dure ale scării. Îi văd trupul aplecat ușor înainte de efort, obstinat, hotărât, neclintit în refuzul de a profita de confortul efemer al ascensiunii mecanice. După capul lui Darius Sadr, trebuie să meriți un asemenea confort, altfel e un abuz, ba chiar un furt. Destinul lui era scris de atunci în scările acestei lumi, în timpul care se scurge ca de obicei, în privirile nepăsătoare ale trecătorilor.

Ca să prinzi complexitatea acestei reflecţii, trebuie să intri în mintea tatei – tatăl meu din vremea aceea. Cel înflăcărat, Cel dezamăgit. Să înţelegi mersul întortocheat, cu totul absurd, al gândirii lui. Să-i străpungi crusta de suferinţă şi să-i vezi, dincolo de amărăciunea eşecului, infinita delicateţe şi eleganţă, respectul şi admiraţia. Să-i apreciezi coerenţa deciziei (de a nu lua scările rulante) şi iscusinţa cu care concentra în câteva cuvinte, fiindcă îşi petrecuse cea mai mare parte din viaţă aplecat asupra unui teanc de coli de scris, tot ce devenise el şi tot ce însemnaţi voi.

Dar ştiţi la fel de bine ca mine: pentru a reuşi să intri în mintea unui om, trebuie mai întâi să-l cunoşti; să-l accepţi cu toate vieţile, toate luptele, toate fantomele lui. Şi, credeţi-mă, dacă aş începe cu asta, dacă aş da pe faţă cartea „tatălui“, n-aş mai ajunge în veci să vă povestesc ce mă pregătesc să vă povestesc.

Să rămânem sub impresia acestei fraze: „Scările rulante sunt pentru ei“. Motivul care m-a împins, în parte, să mă apuc de povestit fără să ştiu prea bine de unde să încep. Tot ce ştiu e că paginile astea n-o să fie liniare. Ca să vorbesc despre prezent trebuie să mă întorc mult în trecut, să trec graniţe, să zbor peste munţi şi să ajung la acel lac întins căruia îi spunem „mare“, călăuzită de fluxul imaginilor, al asociaţiilor libere, al zvâcnirilor lăuntrice, de adânciturile şi ridicăturile dăltuite de timp în amintirile mele. Dar adevărul memoriei e bizar, nu-i așa? Memoria selectează, elimină, exagerează, bagatelizează, glorifică, denigrează. Fabrică o versiune proprie asupra întâmplărilor, furnizează propria realitate. Eterogenă, dar coerentă. Imperfectă, dar sinceră. În orice caz, a mea poartă cu ea atâtea povești și minciuni, atâtea limbi și iluzii, atâtea vieți

ritmate de exiluri și morți, de morți și exiluri, încât nu prea știu cum să-i descurc ițele.

Poate că unii dintre voi mă cunosc deja, că-și amintesc de acel incident sângeros petrecut la Paris, în arondismentul 13, în 11 martie 1994. Știrea a deschis buletinul de la ora 20 de pe France 2. A doua zi, toate ziarele vorbeau despre el în articole pline de contraadevăruri și însoțite de poze cu noi, cu ochii acoperiți cu o bandă neagră. Poate că m-ați văzut în vreuna dintre ele. Poate ați urmărit chestiunea.

De altfel, aș fi putut să încep cu asta. În loc să vă vorbesc de scările rulante, aș fi putut să vă povestesc despre ceea ce noi numim INCIDENTUL. Dar nu pot. Nu încă. Deocamdată nu-i nevoie să știți decât că suntem în 19 ianuarie, că e ora 10 și că aștept.

Fața A

1

Vântul din Mazandaran

De câteva luni, în aripa estică a spitalului Cochin, destinată reproducerii asistate medical, se fac lucrări. Din câte am înțeles, urmează să fie demolată, iar secția, mutată în clădirea principală din boulevard du Port-Royal. La etajul al doilea, sala de așteptare e redusă la strictul necesar. Fără afișe pe pereți, fără pliante, doar vreo douăzeci de scaune gri, așezate pe trei rânduri, cărora lumina iernatică ternă, filtrată de schelăria de-afară, abia le desluşeşte contururile. Azi-dimineață, când am intrat, unul dintre scaune era ceva mai departe, lângă perete. Au trecut deja trei sferturi de oră de când stau pe el, așteptând.

Prima noastră consultație cu doctorița Françoise Gautier a avut loc acum unsprezece luni. În ajun a fost o zi caldă și plăcută de primăvară, îmi dădusem unghiile de la picioare cu ojă roșie în speranța un pic naivă de-a părea ceva mai în ton cu imaginea pe care voiam s-o las despre mine și Pierre. Mă hotărâsem să port sandale cu toc și, în ciuda armatei de nori ce împânzea cerul în timp ce mă îmbrăcam, nu m-am răzgândit. Citind dosarul trimis de profesorul Stein, doctorița Gautier ne-a întrebat: „Deci, vă căsătoriți?“. Vocea îi era neutră, însă întrebarea mi s-a părut brutală. Nici prin gând nu-mi trecuse

că, după profesorul Stein, doctorița Gautier avea să se intereseze și ea de situația noastră matrimonială. Nu ne aflam oare acolo ca să demarăm procedura? Întrebările nu trebuiau să fie de-acum înainte de natură medicală: boli infantile, ereditate, operații suferite? N-aveam să mai terminăm niciodată cu povestea asta cu căsătoria?

„Da, sigur, în câteva luni“, am răspuns, dar cuvintele mele sunau atât de fals, că de fiecare dată când mă gândesc la asta îmi vine să intru în pământ de rușine.

Cuplul din fața mea era deja acolo când am ajuns, la fel și altul așezat în spate. Între timp, încă trei cupluri s-au adăugat celorlalte, fiecare având grijă să lase câteva locuri libere între el și vecini. Nimeni nu scoate o vorbă. O tăcere încărcată de resemnare și de diverse zgomote ce vin de pe coridor umple atmosfera. Toate chipurile au un aer crispat, un amestec de neliniște și fragilitate care le face să semene cu ale unor copii pierduți într-un supermarket.

Oare și eu am același aer?

Presupun că nu, fiindcă nu simt nimic, în afară poate că mai am puțin și-mi pierd răbdarea. Femeile care stau cu fața la mine și al căror corp a devenit, ca și al meu, un câmp de bătălie, au început deja să acumuleze o mulțime de emoții pe care să le descrie mai târziu. Lungi discuții pline de explicații, indignări, lacrimi înăbușite și râsete eliberatoare. Presărate cu „îți dai seama…“, „dac-ai ști…“, „pe bune, acum…“, până când totul iese la iveală, se topește în aer și e uitat. Câteodată, când se întoarce din vreo călătorie de studii pentru facultate, Mina se poartă așa cu mine (și cu Leïli, bineînțeles). Mă sună și imediat intră în detalii, deschide paranteze, le lasă în suspensie, scoate chicoteli de neînțeles, se extaziază, repetă aceeași poveste pe diferite

tonuri. I se pare normal s-o ascult, atârnată de telefon cu orele, pentru că sunt sora ei. Leïli o ascultă și ea, dar nu i se pune în gât acel nod de iritare care creşte cu fiecare nouă frază. Fiindcă o înțelege. Au amândouă o ușurință în „a-și descărca sufletul“, cum spunea mama noastră, Sara.

Uneori mă întreb dacă se poate să nu simți nimic în asemenea măsură. Deşi asta mi se întâmplă mai rar ca înainte, senzaţia e încă acolo, la îndemână. În adolescenţă aveam impresia că locul destinat emoţiilor secase în mine fără să-mi dau seama. Atunci lumea îmi părea, ca şi acum, ascunsă parcă după un geam, îndepărtată, de neatins: un spectacol mut la care nu eram capabilă să iau parte. La vremea aceea făcusem deja legătura între starea aia şi imaginile cu G.I.[1] întorşi din Vietnam pe care le văzusem în filmele şi serialele de la televizor. Înţelegeam până în măduva oaselor ce simţeau, aşezaţi pe canapeaua din living, cu ochii aţintiţi în gol, în timp ce toată lumea se agita în jur. Absenţa lor, neputinţa de a se alătura agitaţiei, de a-şi face un viitor. Ca şi mine, păreau copleşiţi de tăcerea înecaţilor ce plutesc la suprafaţă.

Lucrul ăsta nu avea să-i scape nimănui: sunt singură.

Fără o mână pe care s-o strâng. Fără un trup familiar lipit de al meu, legat de el prin această încercare. Doar tubul ăsta lung din carton, cu o etichetă cu numele şi prenumele noastre – al meu şi al lui Pierre –, aşezat pe genunchi. Un tub lung umplut cu sperma decongelată şi spălată a lui Pierre (aşa mi-a explicat doctoriţa Gautier).

Încă nu reuşesc să-mi închipui cum poate fi sperma spălată, prin ce procedeu. De fiecare dată când încerc, în minte îmi apare imaginea unei site mari, ca aceea pe care o folosea

bunica din partea mamei, Emma, ca să facă prăjituri. Aş fi putut să găsesc explicaţia pe internet, dar – drept să spun – nu sunt aşa de curioasă ca să mă apuc de-o căutare de genul ăsta.

Din clipa când am intrat în sala asta, am simţit că singurătatea mea stârneşte interesul celorlalte cupluri. O femeie care vine singură aici nu are cum să fie divorţată sau despărţită, altfel procedura e oprită. Singurătatea ei conduce, indiscutabil, la trei ipoteze (în ordine crescătoare pe scara nenorocirilor domestice):

1) o ceartă de dimineaţă, înainte de plecare;

2) oarece dezinteres din partea soţului, care nici măcar n-a făcut efortul să-şi ia liber, să amâne o întâlnire sau o călătorie de afaceri;

3) caz extrem de rar: soţul a murit, lucru care presupune obţinerea unei autorizaţii speciale de la judecător pentru a putea concepe un copil post-mortem.

Oricum, o femeie singură în secţia de reproducere asistată medical a oricărui spital de pe planetă e de compătimit, chiar dacă singurătatea ei face nenorocul celor pe care viaţa i-a adus acolo mai suportabil. *Mulţumim, Doamne, că există cineva mai în rahat decât noi!* Fiindcă ăsta e teritoriul exclusiv al Cuplului. No-man's-land-ul unde se dispută viitorul său, raţiunea sa de-a fi, scopul său. Purgatoriul în care zeul Fertilităţii, trezit de injecţii cu folitropină beta, hotărăşte dacă îi va schimba sau nu destinul. Cazul meu nu corespunde nici uneia dintre aceste ipoteze. E mult mai complex, mult mai perfid. Ţine de strategie şi manipulare. De un plan pus la cale de gangsteri. Nici nu-ţi dai seama încă, cititorule, de riscurile pe care mi le asum scriind aceste rânduri. Află că, dintre cele treisprezece cupluri care stau acum dinaintea mea, cărora le e milă de femeia singură

care sunt, unele m-ar pune la zid dacă ar şti, m-ar scuipa în faţă, m-ar arunca în stradă. Nici unul nu şi-ar bate capul să înţeleagă, să pună întrebări, să mă privească la rândul meu ca pe suma aberantă a unor împrejurări, fatalităţi, moşteniri, a unor ghinioane şi drame.

Tocmai de asta scriu.

Tata, Darius Sadr, Maestrul paginii albe, Temerarul, Revoluţionarul, spunea cu glasul lui meditativ / vizionar: „Ascultăm mai bine cu ochii decât cu urechile. Urechile sunt puţuri adânci, bune doar pentru flecăreală. Dacă ai ceva de zis, scrie". Totuşi au fost momente în viaţă, episoade mai mult sau mai puţin importante, când aş fi făcut orice ca să nu fiu cea care sunt. Mi-am schimbat ţara şi limba, mi-am inventat alte trecuturi, alte identităţi. Am luptat, da, chiar aşa, am luptat împotriva acestui vânt năvalnic ce s-a stârnit cu mult timp în urmă, într-o provincie persană îndepărtată numită Mazandaran[2*], încărcat de morţi şi naşteri, de gene recesive şi dominante, de lovituri de stat şi revoluţii, şi care, de câte ori am încercat să scap, m-a înşfăcat de guler şi m-a pus iar la locul meu. Ca să înţelegeţi despre ce vorbesc, trebuie să derulez înapoi şi s-o iau de la capăt; să vă fac să auziţi, aşa cum o aud eu în clipa asta – în timp ce o infirmieră ne aruncă o privire şi se îndepărtează nepăsătoare –, vocea unchiului meu Saddeq Sadr, poreclit Unchiul Numărul 2. O voce în mod minor, ca un clarinet, spunând ceea ce numim între noi: *Faimoasa poveste a Unchiului Numărul 2*.

„De la începutul după-amiezii, vântul sufla atât de tare, că ar fi putut foarte bine să vestească sfârşitul lumii. Nimeni din Mazandaran nu-şi aducea aminte să fi văzut o asemenea

dezlănţuire de la invazia mongolilor! Chiar şi atunci, ce luaseră locuitorii Mazandaranului drept furtună nu era altceva decât suflul devastator ce preceda hoarda sângeroasă a lui Ginghis-Han. În orice caz, vântul acela muşcător care sufla dinspre stepele îngheţate din Rusia nu prevestea nimic bun.

Acum închipuiţi-vă domeniul uimitor al străbunicului vostru, Montazemolmolk. Două clădiri impunătoare, fiecare cu vreo şaizeci de încăperi, dependinţe, săli de arme, bucătării, saloane de primire, grajduri pline cu cai… Totul aşezat în inima inimii pădurii, la poalele munţilor Alborz. Trăiau acolo nu mai puţin de două sute şaizeci şi opt de suflete, pentru care răspundea Montazemolmolk. În ziua aceea din februarie 1896, o sâmbătă, mi se pare, dăduse poruncă să se oblonească uşile şi ferestrele şi toţi să rămână înăuntru până când lumea părea să-şi recapete calmul. Cât avea să dureze blestemata aia de furtună? În ce stare avea să-şi găsească pământurile după aceea? Întrebările astea îl frământau de ceasuri întregi pe Montazemolmolk, a cărui dispoziţie era mai întunecată decât cerul. Locuia în clădirea principală, *biruni*-ul, împreună cu o sută douăzeci şi trei de bărbaţi înarmaţi care aveau sarcina să-i apere pământurile şi vreo zece băieţandri care îl serveau.

Deşi se înălţa chiar în faţa *biruni*-ului, dincolo de curtea interioară, cealaltă clădire, *andaruni*-ul, părea la fel de îndepărtată şi de nepătruns ca Pământul făgăduinţei. În ea trăiau cele cincizeci şi două de soţii ale lui Montazemolmolk, adunate din toate colţurile ţării, cei douăzeci şi opt de copii ai lui şi vreo douăzeci de servitoare. El era singurul bărbat care avea voie să intre acolo, singurul care cunoştea mireasma grea a parfumurilor şi certurilor ce stăruiau în aerul îngheţat… Labirinturile întunecoase, uşile întredeschise, foşnetul

ţesăturilor, senzaţia îmbătătoare de-a fi aşteptat, dorit, moliciunea trupurilor care… Hai, hai, înţelegeţi foarte bine ce vreau să zic!

Dar toate nopţile petrecute în acest loc pe care, ca să spun aşa, chiar îl populase nu îi şterseseră străbunicului vostru senzaţia amară că realitatea lui îi scăpa. *Andaruni*-ul rămânea un teritoriu misterios şi nebunesc, o enigmă. În ziua aia, în ziua aia când ţinutul Mazandaran părea redus la o pietricică în mâna lui Dumnezeu, Montazemolmolk se temea mai presus de toate că femeile aveau să profite de întuneric şi învălmăşeală ca să comploteze împotriva lui. La urma urmei, de unde puteai să ştii ce mocnea în pântecul unei femei neglijate? Cum puteai să fii sigur de loialitatea, sinceritatea, iubirea ei? Cu cât trecea timpul şi numărul femeilor creştea, cu atât simţea mai puternic, din clipa în care punea piciorul pe prima treaptă a scării în spirală ce ducea spre odăi, lama ascuţită a geloziei gata să i se implânte în măruntaie.

Nu e ca şi cum drama asta umilitoare, provocată fără îndoială de Targol Hanum, n-ar fi avut loc! Targol Hanum, altădată preferata lui, iscase o epidemie de mâncărimi care pusese stăpânire pe părţile intime ale femeilor şi îşi încheiase cursa perfidă între picioarele lui Montazemolmolk. Veniseră doctori de la oraş; se trântiseră uşi; se spărseseră lucruri în curte; se smulseseră smocuri de păr; răsunaseră ţipete până dincolo de munţi; dezonoarea invadase domeniul… În clipa aia, Montazemolmolk ar fi vrut ca vântul acela diabolic să sufle şi să le măture pe blestematele de femei de pe faţa pământului şi să ia cu el toată ticăloşia. Mă rog, asta-i altă poveste… Nu e mai puţin adevărat că, după ceasuri întregi în care îşi răsfirase barba stufoasă şi blondă ca o grămăjoară de tabac şi măsurase

în lung şi-n lat încăperea cu şase uşi care îi servea de salon, străbunicul vostru a luat hotărârea surprinzătoare de a-i încredinţa cheia de rezervă de la *andaruni* unuia dintre tinerii lui servitori. Cel mai urât. Cel mai nesuferit. Cel pe care nici o femeie n-ar avea poftă să-l dezmierde nici măcar din sfidare. Atunci Montazemolmolk…“

Stop. Iar nu reuşesc cu nici un chip să-mi aduc aminte cum îl chemase Montazemolmolk la el pe băiat. Oare îl strigase pe nume? Sau deschisese una dintre cele şase uşi şi-i poruncise să intre? Trimisese pe cineva să-l caute? Aşezată pe scaunul meu de lângă perete de la spitalul Cochin, îmi scormonesc creierii, sperând să găsesc acele fragmente uitate. Degeaba.

Mă căznesc de multe ori să-mi amintesc pasajul ăsta. Când lucrez, în picioare în spatele unei mese de mixaj, aranjând sunetul brut al vreunei trupe de rock îndoielnice. Sau acasă, întinsă pe canapea, ascultând Tindersticks. Ca un şcolar care se poticneşte la o poezie învăţată pe de rost. O iau de la capăt, sperând că în cele din urmă cuvintele o să se înlănţuie singure. Dar mă opresc mereu pe marginea aceleiaşi găuri negre.

Aş putea s-o sun pe Leïli, sau pe Mina, însă n-o fac. Ştiu, datorită acelei intuiţii ascuţite pe care o capeţi într-o viaţă petrecută alături de cei apropiaţi, că nici una din ele nu-şi aminteşte povestea în amănunt. Surorile mele ţin minte alte momente de care eu am uitat cu desăvârşire. Nopţile de vară în care dormeam pe acoperişul casei bunicii Emma, sub plasa de ţânţari din muselină toată numai petice; cărţile pe care Sara ni le cumpăra înainte de vacanţele mari; expediţiile la hamam împreună cu verişoarele şi mătuşile mele de prin satele din Mazandaran. În puţinele dăţi în care ne întâlnim doar noi trei,

fără soţii şi copiii lor, să luăm cina într-un restaurant ales de Mina, care a devenit vegetariană de la INCIDENT, revin inevitabil asupra acestor episoade. De obicei spre sfârşitul mesei, când vinul începe să-şi facă efectul, ştergând deosebirile dintre noi şi uşurând povara prezentului. Atunci se înfierbântă, râd, repetă aceleaşi fraze de parcă n-ar mai exista altele care să descrie aceste momente. Uneori mă întreb dacă nu cumva scopul întâlnirilor ăstora e de-a ajunge acolo. La aceste amintiri abandonate la capătul unui drum inaccesibil. La copilele care eram atunci, pierdute în meandrele memoriei noastre fragmentare şi fanteziste. Femeile care am devenit au nevoie de cinele astea ca să ajungă la copilele de altădată şi să creadă în existenţa lor.

Mă întorc în sala de aşteptare. Deşi contrariată, hotărăsc să sar peste fragmentul lipsă. Trebuie să accept adevărul: partea asta de poveste a fost mâncată şi apoi ştearsă de timp. Nu contează, îmi zic, dacă restul a rămas intact.

Să reluăm: băieţandrul urât şi nesuferit e împreună cu Montazemolmolk…

„…care i-a zis cu vocea lui aspră şi autoritară:

— Du-te şi vezi dacă îmi respectă poruncile şi întoarce-te să-mi dai raportul. Pe-ascuns, auzi?

Dar nici n-a rostit bine vorbele, că i-a şi părut rău. Nici un străin, fie şi un copilandru, nu putea să pătrundă pe-ascuns în stupul ăla! Montazemolmolk a întors privirea de la faţa roşie de ruşine şi excitare a băiatului şi l-a trimis în treaba lui. Îi era ciudă că vorbise gura fără el, că îşi dăduse la iveală temerile, chiar dacă ţâncul ăla, îmbătat de gândul că ţinea în căuşul palmei cheile raiului, cu siguranţă nu-şi dăduse seama de nimic.

Totuşi, după plecarea băiatului, s-a simţit şi mai neliniştit decât înainte. A trecut o jumătate de ceas, vântul s-a înteţit, însă băieţandrul nu s-a întors. Nerăbdarea s-a preschimbat în furie şi furia a cuprins ca un foc trupul masiv al lui Montazemolmolk. A înşfăcat haina de blană şi căciula de astrahan, hotărât să meargă să vadă singur ce se punea la cale în cealaltă parte a curţii. Fiindcă acum era sigur: un alt scandal fierbea înăbuşit în labirinturile *andaruni*-ului.

Cei care s-au întâlnit cu străbunicul vostru pe culoarele largi şi umede ale *biruni*-ului nu au îndrăznit să-l oprească. Era stăpânul domeniului, Hanul[3]*, cu un nume din cinci silabe care îi dădea dreptul să moştenească rangul şi jumătate din Mazandaran. Dar era şi nemaipomenit de încăpăţânat. Toată lumea ştia că să încerce să-l abată din drum ar fi sinucidere curată. Chiar şi animalele, se spunea, înţelegeau că, dacă Montazemolmolk era pe urmele lor, nu aveau cum să-i scape. Trăsătura asta de caracter era adesea comentată şi deplânsă, atât în *andaruni*, cât şi în *biruni*. Toţi se temeau că încăpăţânarea lui o să-l împingă la moarte într-o bună zi. Şi, dacă murea, cine mai avea grijă de ei? Fapt e că, în vremurile acelea, în care Naser al-Din Şah Qajar era rege, feudalismul nu dispăruse încă în nord. Marile familii, legate prin multiple alianţe, domneau peste pământuri şi oameni. În schimbul muncii şi loialităţii lor, seniorii îi apărau, aveau grijă de ei şi le căsătoreau copiii. Dar asta e altă poveste…

Străbunicul vostru a împins cu tot trupul uşa grea de fier. Îndată, vântul a pus stăpânire pe el şi l-a scuturat aşa cum face un tată cu un fiu obraznic. I-a smuls uşa din mâini. I-a zburat căciula de astrahan. I-a încurcat haina în nişte crengi şi i-a sfâşiat-o. Montazemolmolk nu s-a dat bătut. A luptat cu aceeaşi

furie cu furtuna şi cu pletele rebele care îl împiedicau să vadă. Pas cu pas, a ajuns – epuizat, dar învingător – în faţa uşii de la *andaruni*.

Când a reuşit în sfârşit să intre, l-a izbit tăcerea dinăuntru. De câte ori intra acolo era, fără îndoială, întâmpinat de tăcere. Dar era tăcerea familiară şi plăcută a promisiunilor necunoscute, a femeilor cu ochi fardaţi şi gură trandafirie care-şi ţineau răsuflarea sperând că o să fie alese. El era obiectul acelei tăceri, artizanul ei. Pe când tăcerea care-l înconjura în clipa aia era opacă, neliniştitoare precum aceea din galeriile săpate în munţi. A urcat repede scara în spirală. La primul etaj, culoarul era pustiu şi uşile odăilor erau închise. Îngrijorat, a urcat la etajul al doilea, unde locuiau servitoarele şi copiii, când o voce l-a oprit:

— Unde te duci aşa?

Uşurat să audă vocea Amirei, a făcut imediat cale întoarsă şi a deschis uşa odăii ei.

Întinsă pe nişte perne de lână în multe culori şi învăluită într-un nor de fum, ea l-a măsurat din ochii pe jumătate închişi. Zâmbetul ei sarcastic închidea o întreagă viaţă petrecută în acel loc, din care mai bine de jumătate, de când Montazemolmolk o părăsise, în odaia aceea, bând ceai, mâncând curmale şi fumând opiu. Amira îl aşteptase pe străbunicul vostru atâtea nopţi, că îi recunoştea paşii dintr-o mie. Chiar dacă o lăsase pentru altele mai tinere, el o respecta cel mai mult. Fiindcă era prima lui soţie şi mama întâiului său fiu (şi a trei fiice urâte cu spume). În schimb, Amira, masivă şi puternică întocmai ca o citadelă, nu-l mai respecta deloc. Nu-i mai spunea Han, ci „domnule“, şi îl tutuia.

— Dacă domnul vrea să afle ce se întâmplă, să meargă în salonul din spatele bucătăriei. Hai, şterge-o, secătură, până nu te-nghit cu fulgi cu tot!

Râsul ei dogit, de ţicnită, a însoţit paşii grăbiţi ai soţului, care fugea iar de ea.

Montazemolmolk a împins uşa salonului şi a intrat. Erau toate acolo! De obicei, atâtea femei adunate laolaltă flecăresc ca nişte gaiţe, însă acum nu lăsau să le scape nici un sunet. Unele se îngrijeau de copilandrul care leşinase uitându-se pe gaura cheii. Ce văzuse el nu-i era dat să vadă nici unui bărbat. O fată pe jumătate dezbrăcată, cu picioarele depărtate, chinuită de durere, îşi deşerta măruntaiele într-un lighean de lut. Femeile s-au tras înapoi ca să-i facă loc să treacă lui Montazemolmolk. Sângele fusese spălat şi ligheanul dispăruse. Fata nu mai avea picioarele desfăcute. Dar era moartă.

Străbunica voastră nu putea să aibă mai mult de cincisprezece ani. Mi-e imposibil să-i descriu chipul, fiindcă, din clipa în care au acoperit-o cu linţoliul, nimeni n-a mai pomenit vreodată despre ea. De unde venea? Cine era? Cum o chema? Nici voi, nici eu n-o să ştim în veci. Împietrit de uluială, Montazemolmolk se holba la trupul fără viaţă, amintindu-şi vag că-l strivise câteva minute sub greutatea lui în dosul unui tufiş. Curând i-au pus în braţe o mogâldeaţă înfăşurată într-un cearşaf alb.

— E fată, Aga Han!

Aceste prime cuvinte au alungat tăcerea şi moartea. Pentru întâia oară în viaţă, Montazemolmolk ţinea în braţe un nou-născut.

Ca să nu se simtă dezamăgit şi dezgustat, ceilalţi douăzeci şi opt de copii ai săi îi fuseseră prezentaţi ceremonios, la o

săptămână după naştere, cu pielea netedă şi obrajii frecaţi cu apă din flori de portocal. Toţi aveau deja un nume ales de mamă, pe care Montazemolmolk îl uita îndată. Trebuie spus că, mânate de neîntrerupta întrecere dintre ele şi de dorinţa de a-şi seduce soţul, mamele născoceau nume tot mai complicate, pe care le uitau şi ele până la urmă.

Privind faţa boţită a copilei, l-a îngrozit culoarea ei spălăcită. Dar deodată cineva i-a smuls mogâldeaţa din mâini şi a schimbat-o cu alta.

— Încă una! Încă una!

Fiindcă nu pricepea o iotă din dedesubturile reproducerii, Montazemolmolk n-a înţeles imediat scamatoria. Năucit, s-a întors spre bătrâna moaşă cu chipul bătut de soare şi de vânt ca pielea tăbăcită.

— Gemene, Aga Han! Şi nimeni, în afară de Dumnezeu Atotputernicul, n-avea habar că biata fată purta două în pântec. O viaţă în schimbul altor două: aşa a fost voia Lui.

El şi-a înăbuşit uimirea şi a dat din cap ca pentru a încuviinţa justeţea cugetării. Deşi, după o călătorie în Rusia – dintr-un motiv pe care îl trecuse sub tăcere toată viaţa –, se îndoia serios de existenţa lui Dumnezeu, îi venea mai uşor să-i lase pe ceilalţi să creadă mai departe contrariul.

Oricum, Montazemolmolk şi-a coborât privirea la cel de-al treizecilea copil al său: străbunica voastră. Spre deosebire de sora ei geamănă neagră ca smoala, avea pielea albă şi un puf blond îi acoperea căpşorul. Dar mai ales – tatăl şi-a apropiat faţa şi s-a uitat mai bine ca să fie sigur – avea ochii lui albaştri. Albastrul uluitor al Mării Caspice, din care nici o picătură nu binevoise să se prelingă în ochii liotei sale de copii. La patruzeci şi opt de ani, Montazemolmolk ţinea în sfârşit în braţe copilul la

care visase în taină, cel a cărui privire avea să amintească întotdeauna de a lui.

L-a năpădit o senzaţie mai vastă decât posteritatea. O fericire neaşteptată la care femeile, roase de invidie, s-au văzut silite să fie martore. Emoţia nu s-a mulţumit să-i îmblânzească trăsăturile şi să-i zugrăvească pe buze un zâmbet plin de mândrie, i-a urcat până în gâtlej, s-a prefăcut în silabe, apoi în cuvinte şi în cele din urmă a plesnit aerul ca o palmă.

— O s-o cheme Nur! a strigat Montazemolmolk fără să-şi desprindă ochii de la copilă.

Nur – Lumină. Stânjenită, moaşa a încercat să îndulcească urmările dezastruoase ale acestui anunţ asupra femeilor.

— Şi celeilalte ce nume vă gândiţi să-i daţi, Aga Han? a întrebat femeia sperând că el o să înţeleagă mesajul.

— Daţi-i ce nume vreţi.

Un răspuns scurt care a distrus pentru totdeauna…“

În acel moment al poveştii, Unchiul Numărul 2 se întrerupea. Lacrimile ce aveau să curgă mai târziu, după extrem de multe digresiuni şi elanuri dramatice, i se adunau deja în gâtlej. Sărea în picioare, deschidea una dintre tabacherele risipite pe toate mesele din casa lui, lua o ţigară, o aprindea, trăgea un fum lung, umflându-şi obrajii. Apoi, după câţiva paşi agitaţi, se aşeza la loc şi respira adânc, privindu-ne cu tristeţe şi milă, ca şi cum s-ar fi pregătit să ne dea o veste cumplită, ce urma să ne zguduie vieţile din temelii: „…care a distrus pentru totdeauna copilăria Mamei“.

Mama.

Aşa îi spuneau fiii ei lui Nur, rostind apăsat M-ul ca să-l lungească, să-l întindă, astfel încât să-i dea bunicii noastre din

partea tatei o dimensiune iconică aparte.

Pe Unchiul Numărul 2 îl podideau lacrimile când Mama împlinea cinci ani. Atunci, toate cruzimile la care o supuseseră mamele vitrege cu inima otrăvită de invidie şi ranchiună i se revărsau din gură ca o tristeţe neîntreruptă. Să meargă să aducă apă de la fântână, să servească la masă împreună cu fetele în casă, să doarmă afară, să nu primească haine groase iarna, să nu i se dea de mâncare, să rămână închisă cu zilele în latrină sau în pivniţă, să scoată singură covoarele afară ca să le scuture de praf, să se ducă în pădure să caute rădăcini de macerat... Şi câte şi mai câte. Plângea şi povestea, povestea şi plângea. La sfârşit, clocotind de durere şi iubire, ne strângea în braţe ca să ne consolăm reciproc în timp ce ora stingerii cufunda Teheranul în întuneric.

Dincolo de fereastra din salonul Unchiului Numărul 2, Revoluţia era în plină desfăşurare. Curând, profitând de pana de curent şi de noapte, teheranienii, ca o armată de năluci înfrăţite şi înfuriate, aveau să se furişeze pe scări până la acoperişuri şi să strige sloganuri interzise. De la nord la sud, de la est la vest, „Moarte şahului!“ şi „Allah Akbar!“, strigăte insolente şi disperate aruncate în obrazul lumii, aveau să-şi răspundă în ecou. Câteva minute, cel mult un sfert de oră, până când începea ţăcănitul mitralierelor şi represiunea punea din nou stăpânire pe oraş.

Şi în timpul ăsta, când visam să scap de acolo ca să ajung pe acoperişurile cufundate în întuneric şi să-mi împletesc glasul cu acest cântec revoltat / melancolic, Saddeq ne strângea la piept, lipindu-ne de puloverul lui bej, cumpărat de la Galeries Lafayette (pronunţat *Gālori Lāfāyed*) din Paris (*Pārisse*), să plângem o bunică pe care eu nici măcar n-o cunoscusem.

Aveam şapte ani, iar respectul orb pe care orice copil din Orient îl resimte pentru adulţi îmi interzicea să-l împing şi să fug.

1. *Government Issue* (engl.) – termen desemnând, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, soldații americani.

2* Ca să vă uşurez munca şi să vă scutesc de efortul de-a căuta pe Wikipedia, iată câteva informaţii: Mazandaran este o provincie din nordul Iranului, cu o suprafaţă de 23.701 km^2. Mărginită de Marea Caspică şi înconjurată de lanţul muntos Alborz, e singura regiune persană care a rezistat hegemoniei arabo-musulmane şi, în fapt, ultima care a devenit musulmană. Ca să v-o imaginaţi, trebuie să vizualizaţi peisajele dense din Annecy, Elveţia sau Irlanda: verzi, ceţoase, ploioase. Legenda spune că la sosirea în Mazandaran, musulmanii au strigat: „O, iată-ne în rai!“ (notele marcate cu * îi aparţin autoarei).

3* Titlu dat de regulă celui care exercită puterea politică sau feudală; poate fi precedat de *Aga*, care înseamnă „domnul“.

2
Unchiul Numărul 2 a murit

Ieri după-amiază, când ieşeam pe uşă ca să plec la muncă, m-a sunat Leïli.

— Unchiul Saddeq…, mi-a zis cu aceeaşi voce surdă cu care îmi anunţase moartea tuturor unchilor noştri şi pe a tatei. Ar fi trebuit să ghicesc că se întâmplase ceva dacă mă suna aşa de târziu. Leïli nu mă sună decât dimineaţa foarte devreme, de pe drum, grăbită, gâfâind şi scuzându-se că m-a trezit. Printr-un subtil blocaj psihic, refuză să admită că nu dorm decât câteva ore, şi atunci iepureşte. Totuşi i se întâmplă să amintească de insomniile mele de faţă cu alţii, lucru care de cele mai multe ori îi serveşte de preambul ca să devieze discuţia spre nevoia ei presantă de somn, contestată de zeci de ani de viaţa de familie şi de munca ei. Însă, când suntem doar noi două, se instalează un fel de negare. Încă una…

— A murit azi-dimineaţă, pe la 11…

Atunci am văzut un gândac-de-bucătărie fugind de-a lungul plintei de la intrare şi strecurându-se înăuntru. Toată atenţia mea s-a concentrat asupra acelei pete lucioase care se îndrepta repede spre baie. Apartamentul e infestat de câteva săptămâni din cauza restaurantului de la parter. În ciuda orelor pe care le

petrecusem făcând curăţenie şi stropind prin colţuri cu produse din ce în ce mai toxice, pare imposibil să le opresc invazia.

În timp ce Leïli vorbea, am reuşit să calc gândacul. Am apăsat atât de tare, ca să mă împiedic să mă gândesc la Unchiul Numărul 2, încât mi s-a părut că aud zgomotul umed al măruntaielor sale terciuite pe parchet.

— Mă asculţi? a întrebat Leïli supărată.

— Da, te ascult, am minţit eu, strângând gândacul strivit cu o batistă veche îndesată în fundul buzunarului.

Nu aveam decât o dorinţă: să închid. Dar am auzit-o pe Leïli plângând. E vorba de Leïli, mi-am zis atunci, înotând în bluza ei albă, fără îndoială în picioare în faţa uneia dintre ferestrele înalte ale cabinetului ei de oftalmologie din arondismentul 4, cu claviculele proeminente şi vârful nasului rece, cerând ca întotdeauna să fie consolată. Leïli, sora mea mai mare, sensibilă şi fragilă ca o dantelă veche. Am căutat imediat ceva de spus, în speranţa oarecum zadarnică de-a o linişti, dar înainte să găsesc fraza de încurajare ce ne-ar fi îngăduit să ne amintim de Unchiul Numărul 2 şi să râdem, am întrebat:

— O să-i spui mamei?

De când cu boala îi spuneam mama. Nu ştiu cum se întâmplase, în ce moment exact încetasem să-i mai spun pe nume. Nu-mi dau seama dacă surorile mele observaseră, nu pomeniseră nimic. Ele continuau să-i spună Sara.

— Habar n-am… Nu ştiu dacă Sara…

Leïli a tăcut. Ca pe-o piesă pe care ţi-o aminteşti de la primele note, am recunoscut tăcerea seacă ce anunţa hohotele de plâns. O tăcere în stare să rezume singură tot ce era Sara şi tot ce nu mai e. Şi Leïli a izbucnit în hohote de plâns.

Sara era: înaltă (1, 72 m), zveltă (57 kg), cu un corp *SophiaLoreni*, cum se spunea la Teheran. Avea părul şi ochii negri. Sprâncenele pensate cu grijă. Nasul îi era uşor borcănat la bază. Gura, cu acelaşi contur ca a mamei sale, Emma Aslanian, lăsa să se ghicească, dacă sunteţi etnomorfologi, că avea origini armene.

Sara era: amuzantă. Ştia să vorbească *cialemeiduni*, argoul din Teheran, care ne făcea să râdem în hohote.

Sara era: mamă de familie, profesoară de istorie şi geografie, opozantă politică, preşedintă a sindicatului coproprietarilor, preşedintă a comitetului părinţilor şi elevilor, redactor-şef al ziarului *Djombesh* (*Mişcarea*), fondat împreună cu soţul ei. Sculată la cinci şi jumătate. Culcată între doisprezece şi jumătate şi unu.

Sara era: plină de iubire şi de îngrijorare pentru întreaga omenire. De cum se iveau zorii, înainte chiar să se dea jos din pat, se gândea ce să gătească, să cumpere, să aranjeze ca să le facă plăcere familiei şi prietenilor. Când ne trezea, la şase patruzeci şi cinci fix, cu muzică de Mozart, prânzul era deja pregătit, ba chiar şi cina, toaletele şi băile erau spălate, florile udate şi ceata de pisici vagaboande lipite de geamul de la bucătărie era hrănită. O porecleam „Generalul“ sau „Caporalul Sadr“. Sau „Associated Press“, din cauza memoriei sale uimitoare.

Îşi amintea totul. Tot ce văzuse şi trăise, tot ce i se povestea. Densă şi compactă, memoria ei era o sfidare la adresa timpului, a ştiinţei şi a femeilor care-şi închipuiau că bârfele lor sunt efemere. Ştia pe de rost toate numerele de telefon, toate adresele, toate datele. Cele istorice, mai ales datele relative la cei doi eroi ai ei, Napoleon Bonaparte şi Muhammad

Mosaddeq[1*]. Datele de naştere ale nenumăraţilor ei nepoţi şi nepoate, ale colegelor, prietenelor, ale vecinilor noştri, ale copiilor lor, chiar şi ale fraţilor tatei, chiar atunci când ei abia dacă realizau că se născuseră într-o zi.

Şi-apoi nimic. Gol.

Creierul i se înecase. Un dop plutind în imensitatea uitării. Se întâmplase la câteva luni după INCIDENT.

Multă vreme mi-am închipuit că are nevoie de mine, de prezenţa mea, ca să se facă bine. Ăsta e şi motivul pentru care m-am întors la Paris, dând treptat vieţii mele o direcţie mai sigură, cu scopul absurd de-a o linişti. Dar nu are nevoie de mine, nu mai mult decât de televizorul deschis toată ziua într-un colţ al camerei.

Sara era maică-mea. Cealaltă a devenit *mama*.

După ce am închis, dându-mi seama dintr-odată că sunt pe stradă, am avut o viziune cu Unchiul Numărul 2. Era chiar dinaintea mea, în mijlocul vacarmului din Belleville, îl vedeam la fel de clar ca pe prostituatele chineze postate pe trotuar.

Am să încerc să v-o descriu, culorile spălăcite şi suprafaţa ei distrusă de hazardurile vieţii, ca filmele Super 8 pe care le turna cu camera lui Beaulieu pe plajă.

Priviţi-i silueta subţire şi ţeapănă cum coboară scara mare, luminată de strălucirea candelabrului de cristal. Bărbierit cu grijă, cu părul cărunt pieptănat pe spate, cu bustul îndesat într-un sacou de tweed croit pe măsură şi încheiat ostentativ pe burtă. Batista din buzunarul de la piept e portocalie, pantalonii sunt din catifea reiată maronie. Pantofii de piele negri strălucesc pe covorul albastru de mătase decorat cu un medalion floral geometric, specific covoarelor din Isfahan. Cu

mersul lui ţanţoş, Saddeq pare desprins dintr-o comedie americană din anii ’70, un film cu Peter Sellers, în care joacă un bogătaş naiv. Uite-l cum se apropie de Sara, aşezată la masa din salon. E dimineaţă şi ea îşi bea ceaiul dintr-o cană mare de sticlă. „Măi să fie, ce şic eşti!“, exclamă Sara cu un zâmbet sincer în timp ce, în spatele ei, Leïli şi Mina râd pe înfundate în şervetele lor pătate cu dulceaţă de gutui (cât despre mine, de cum l-am auzit pe Unchiul Numărul 2 ieşind din cameră, aştept lângă uşa care dă în grădină ca să-i cer voie să mă joc afară). Saddeq înclină capul în dreapta şi râde ca un adolescent timid căruia cea mai frumoasă fată din cartier i-a făcut un compliment. Şic (pronunţat ca în iraniană: *şiiik*) e cuvântul lui preferat. Cel la care speră în toate dimineţile, cel pe care îl merită în toate împrejurările.

Imaginea asta datează din iarna anului 1978, din cele câteva luni de dinainte de Revoluţie pe care le-am petrecut în parte la el, în casa în care se căsătoriseră părinţii mei. Nu-mi amintesc să fi nins în iarna aia, în timp ce la Teheran zăpada se strânge cu lunile, în troiene înalte ca nişte ziduri. N-o auzisem oare pe Sara zicând că era o iarnă *à la parisienne*? Să fi fost vorba de iarna aia sau de alta? Ţinusem minte expresia, deşi habar n-aveam cum arată iarna la Paris. Dar părea minunată, ca tot ce era franţuzesc: de la regimul politic la parfumul şampoanelor. În anii de dinainte de Revoluție, Sara ne ducea la un supermarket franțuzesc deschis pe una dintre străzile înstărite din nordul orașului. De o curățenie intimidantă, locul era plin de tot felul de mărfuri care ni se păreau extrem de exotice. Mici crâmpeie de Franță, desprinse dintr-un întreg la fel de intangibil ca un vis, care – prin miracolul petrolului – ajunseseră până la noi. La vache qui rit, Nutella, iaurturi

Danone, camembert Caprice des Dieux, săpun Zest, țigări Gitane. Produsele în ambalaje strălucitoare erau aranjate pe rafturi metalice, oferite vederii, disponibile, nu adunate grămadă într-un munte șubred ca la băcanul nostru, Aga Mohabati. Prețurile, afișate în tomani[2] și în franci, erau atât de mari, că nu puteam să ne împlinim nici măcar jumătate din dorințe. Ieșeam de acolo cu o pungută și cu impresia că lăsam în urmă o lume fascinantă, care ar putea, ca în desenele animate, să dispară pentru totdeauna.

Într-o zi, când mă întorceam de la Bruxelles, Sara m-a anunțat că Unchiul Numărul 2 și soția lui se mutaseră într-un apartament aproape de centrul orașului. Cu câțiva ani înainte, în timpul războiului dintre Iran și Irak, fundația vechii lor case se şubrezise din cauza bombardamentelor și interminabila ei restaurare părea să le depășească puterile. Așezată într-o curte strâmtă din centrul Teheranului, casa era uriașă. Mai multe scări duceau la nenumărate camere cu pereții încărcați de oglinzi. Tapițerii și lucruri moștenite din strămoși erau așezate în fața mobilelor masive, toate din lemn poleit, cumpărate de la anticarii din piața de vechituri (*Mārcié ō Pouce) din Pārisse.* Întregul, o ciocnire de epoci și stiluri pe cât de disparate, pe atât de discordante, degaja o impresie înspăimântătoare de prost gust.

Am primit vestea cu o detașare calculată, hotărâtă să n-o las pe Sara să trezească în mine o nostalgie penibilă și, pe deasupra, inutilă. Ştiam că Unchiul Numărul 2 e bolnav, închis în casă, fără să se poată mișca din pat. Știam așa cum știi un lucru a cărui amploare e greu să ți-o închipui. Un cutremur, o explozie, o realitate îndepărtată care îți răscolește întreaga

ființă, rămânând în același timp exterioară prezentului. Nu puteam deloc să-mi închipui cum arăta cotropit de bătrânețe și de boală. În ce pat zăcea? În ce cameră, ce apartament, ce cartier? Și chiar dacă aș fi știut cum se cheamă cartierul în care se mutaseră, habar n-aveam unde se află. De când țara era guvernată de regimul islamic, toate numele de străzi și cartiere fuseseră schimbate, ayatollahizate, încețoșând reperele și amintirile. Puteam să-l sun, dar ce să-i spun?

— Tu, tu nu vorbești, îmi spune Sara. Ce nevoie ai să vorbești? Doar te prezinți și o să vorbească unchiul tău și mătușa ta pentru tine!

Însă până și asta era peste puterile mele. Să le aud glasurile, să mi-i închipui în acel altundeva în care avusesem odată locul meu, în care fusesem fericită cum n-o să mai fiu, fără îndoială, nicicând. Cum e posibil ca „acolo“ să existe încă și să nu mai fac parte din el? Cum s-a putut întâmpla o asemenea inepție? Sigur, știam răspunsul la toate întrebările astea și la multe altele, dar nu era de-ajuns ca să explice senzația apăsătoare de cruzime și nedreptate ce mă strivea, și mă strivește încă, de câte ori mă gândesc la asta. De fapt, Unchiul Numărul 2 dispăruse de foarte multă vreme și vestea morții lui nu făcea decât să-mi confirme ce știam deja: că n-o să-l mai văd niciodată. Așa cum n-o să mai văd niciodată Iranul. Știusem lucrul ăsta din clipa în care picioarele mele, încălțate cu cizmele mamei, trecuseră linia virtuală a graniței dintre Iran și Turcia, pe la patru și jumătate dimineața, în 25 martie 1981.

Din multe motive, dintre toți unchii mei, de Saddeq mă simțeam cea mai apropiată. Prima oară am stat la el în august 1978. În timpul verii, mișcarea de protest împotriva regimului

șahului s-a radicalizat. Pe când în marile orașe din țară manifestațiile căpătau amploare, întrerupte de episoade sângeroase, represiunea s-a intensificat, ducând la instaurarea legii marțiale. Nu trecea zi fără ca niște opozanți politici să fie arestați sau omorâți. La cererea lui Saddeq, vecinii noștri, familia Nasr, mă aduseseră la el a doua zi după ce Sara, în urma unei altercații cu un înalt ofițer al armatei, generalul Mansur Rahmani, cuprins de dorința turbată de a-l omorî pe tata, fusese transportată la spital. Căutat de Savak, poliția secretă, Darius se ascundea undeva în măruntaiele Teheranului. Părăsise apartamentul nostru cu două zile înainte, pe la prânz, o zi de vară înăbușitoare, împins de la spate și însoțit de prieteni cu fețe neliniștite. După incendierea cinematografului Rex la Abadan[3*], tensiunea crescuse considerabil în acele ultime zile. Pentru prima oară, Darius n-a făcut mofturi și a acceptat să plece, chiar dacă, în clipa când a ieșit pe ușă, avea o față la fel de abătută ca un portar care încasează un gol din penalty. Din ziua aia a început o serie de plecări și întoarceri pe perioade mai scurte sau mai lungi, ce s-a soldat cu o intrare în clandestinitate, din care n-a ieșit decât în februarie 1979, la cincisprezece zile după întoarcerea lui Khomeini în Iran.

Leïli și Mina erau deja la Unchiul Numărul 2 când am venit eu. Era singur. Mă rog, doar cu Bibi, servitoarea loială care o urmase pe Nur din *andaruni*-ul patern până acolo. Soția lui Saddeq, bogată moștenitoare a unei alte familii de vază din Mazandaran, independentă și snoabă la modul amuzant, se refugiase pe pământurile sale, departe de vacarmul Revoluției. Cei doi copii ai lor își trăiau viața: fata, măritată și mamă a trei copii, locuia la câteva străzi de casa familială, iar fiul cheltuia banii părinților în Statele Unite.

Unchiul Numărul 2 ținuse să stăm cu el, la adăpost, în casa lui încuiată cu șapte lacăte, unde orice lucru care ne amintea de exterior – televizor, radio, cheile grădinii – a dispărut la câteva ore după sosirea noastră. Ziua ne învăța să gătim, să coasem, să împletim, să facem păpuși de cârpă și fețe de pernă. Ne menținea într-o stare de falsă normalitate, atemporală, ca pe orfanele dintr-o poveste de Andersen pe care trebuia cu orice preț să le pregătească pentru o viață de femeie respectabilă. Seara ne spunea povești în care Mama devenea sistematic martiră, iar el izbucnea în lacrimi.

Păstrător al legendei familiei, Unchiul Numărul 2 consolidase de-a lungul anilor, grație unui dozaj abil de realitate și ficțiune, majoritatea poveștilor lui într-o versiune personală care pare să fie pe placul fraților, unchilor, mătușilor, verilor și verișoarelor de diverse grade. În serile de vară, pe terasa vilei sale din Mazandaran, așezat pe scaunul lui obișnuit cu fața spre Marea Caspică, ni le servea cu poftă, trăgând din când în când din narghilea și manevrând cu iscusință efectele comice. Râdea el însuși în hohote, cu capul înclinat într-o parte, pândindu-și publicul cu coada ochiului. Râdeam și noi – adulții, care prindeau aluziile sexuale, hohoteau chiar mai tare decât copiii.

Totuși, din clipa în care ne luase la el, metastaze de dramă îi invadaseră versiunile. Nu doar că nu mai râdeam, ci sfârșeam inevitabil lipiți unii de alții, un cor scuturat de hohotele de plâns ale Unchiului Numărul 2. După Leïli, mare amatoare de explicații și analize, tristețea unchiului nu era pricinuită atât de iubirea nemăsurată pentru Mama, cât de aceea pe care i-o purta tatălui nostru. Teama, afirma ea, îi invadase poveștile, ștergând episoadele comice și înlocuindu-le cu altele,

înfricoșătoare. Lovituri, violențe, torturi, crime. Atâtea orori prin care părinții noștri activiști riscau să treacă în orice moment.

Într-o noapte când, cu nasul lipit de geam, născoceam un plan secret de evadare, Leïli m-a prins de braț și m-a întors brutal spre ea.

— Ești așa de egoistă, nici nu vezi că are grijă de noi, se preface că totul merge bine și seara clachează! Asta se cheamă *depresie*!

Vocabularul lui Leïli, îmbogățit spectaculos prin lecturi, conținea cuvinte al căror sens îmi scăpa în întregime. Toate cuvintele alea erau în franceză, limbă studiată de la grădiniță până la faimosul liceu Razi – școala franceză situată în cartierul rezidențial din nordul Teheranului – unde, în ciuda taxelor exorbitante, Sara insistase să învățăm. Motivele care o împinseseră să facă o asemenea alegere, în totală contradicţie cu viaţa noastră într-un cartier pentru clasa mijlocie, părerile politice şi meseria ei de profesoară la un liceu public, erau complicate. Sigur, voia să ne ofere toate şansele să reuşim, ceea ce însemna, indiscutabil, să facem studii superioare în străinătate. Sigur, stabilise că după încheierea studiilor aveam să ne întoarcem în Iran şi să punem umărul la dezvoltarea ţării. Însă acest pragmatism aparent ascundea o pasiune imensă pentru Franţa, unde petrecuse şi ea un an datorită unei burse universitare obţinute cu ajutorul unei teze despre Jean-Jacques Rousseau. Doar un an, ca un miraj în mijlocul deşertului. Aşa cum unele mame, visând să fie regine ale frumuseţii, îşi înscriu fetele la concursurile de Miss, Sara ne înscrisese la liceul Razi.

Spre deosebire de surorile mele, mie nu-mi plăcea franceza, mi se părea alambicată / pompoasă şi refuzam să am cea mai

mică legătură cu ea în afara şcolii. Nu mă atingeam de cărţile din Bibliothèque Rose et Verte[4] rămase de la surorile mele şi aşezate cu grijă de Sara pe etajera de deasupra patului meu. Nu citeam *Astérix* şi *Tintin* în franceză, ci în farsi, chinuindu-mă să râd zgomotos, ca să le sfidez pe surorile mele, care găseau traducerea ridicolă.

Drept să spun, nu detestam atât franceza, cât obligaţia tacită, împărtăşită de elevii iranieni de la liceul Razi, care proveneau din clasele de sus şi uneori erau extrem de bogaţi, de-a o considera superioară farsiului. Din ea decurgea certitudinea că, vorbind această limbă, erau şi ei superiori celorlalţi iranieni, o gloată gălăgioasă şi incultă, pierdută în smârcurile Orientului Mijlociu, care mânca orez cu lingura de parcă ar fi fost supă. În clasă era mare concurenţă între cine vorbea mai bine franceza, cine petrecea cea mai lungă vacanţă în Franţa, purta haine de la Cacharel sau cizme de la Moon Boot iarna. Unii vorbeau în franceză chiar şi cu fraţii şi surorile, îi spuneau tatălui lor *papa* în locul vulgarului şi înapoiatului *baba*. Elevii francezi erau consideraţi nişte zei care avuseseră mărinimia să coboare pe pământ pentru a ne împărtăşi din rafinamentul lor. Să le intri în graţii era activitatea principală în recreaţii. Eu le dispreţuiam suficienţa, chiar dacă visam în secret să am nişte cizme Moon Boot.

Vreo cincisprezece zile mai târziu, slabă şi palidă, Sara a ieşit din spital. După o săptămână de convalescenţă în casa Unchiului Numărul 2, unde – ca prin minune – şi-au făcut din nou apariţia televizorul, radioul şi cheile grădinii, a chemat un taxi şi ne-am întors acasă. Fericită, am uitat acest sejur

claustrofobic în timpul căruia am învăţat totuşi să cos, să fac dulceaţă de gutui şi clătite cu ierburi aromatice.

În ciuda ameninţărilor zilnice din partea celor din Savak, Sara îşi continua misiunea antigonică de soţie de opozant politic şi ţinea să stăm în apartamentul nostru de la parter. Ştia că un alt eveniment, fără îndoială îngrozitor, avea să ne alunge curând de-acolo, dar până atunci trebuia să rezistăm. Noi, membrii familiei lui Darius Sadr, pe care un jurnalist străin îi numise recent „Saharovii[5] Iranului".

— N-aveţi de ce să vă temeţi de şacalii ăştia, dragele mele. Ei ar trebui să se teamă de noi! ne-a asigurat ea câteva ore mai târziu, prinzând vechile saltele de pe paturile noastre de copii la ferestrele camerelor.

Ţineţi-vă bine, saltelele alea pe care le pişaserăm din belşug trebuiau să oprească gloanţele pe care aşa-zişii şacali încercau să le tragă asupra noastră în mijlocul nopţii!

Eram toate patru pe balcon şi surorile mele o ajutau. Sceptică, le priveam cum îşi făceau de lucru cu ele. Cum aveau să ne protejeze epavele alea? Cum putea Sara să creadă că, la vederea lor, cei din Savak aveau să dea înapoi şi să plece liniştiţi să-şi încheie noaptea? Dacă aş fi în poliţia secretă – mi-i închipuiam pe oamenii de-acolo musculoşi şi înarmaţi ca asasinii din filmele americane pe care Darius le adora –, aş sări peste balcon, aş smulge murdăriile alea şi mi-aş goli încărcătorul. Mă pregăteam să deschid gura ca să-i spun ce gândesc, când Mina, chinuită evident de aceleaşi îndoieli, mi-a tras un ghiont în burtă. Privirea întunecată pe care mi-a aruncat-o – *Nu vezi că asta o linişteşte, tâmpito?* – mi-a închis pe loc gura.

M-am uitat mai departe, plină de teamă, cum mama îşi termină treaba inutilă. Până să ne spună Sara că am putea sfârşi ciuruite de gloanţe, nu-mi trecuse niciodată prin cap un asemenea gând. Că s-ar putea ca apartamentul nostru să fie supravegheat: da. Că s-ar putea ca părinţii noştri să fie arestaţi şi să înfunde închisorile secrete ale regimului: da. Că s-ar putea ca Darius să plece la vreo întrunire politică şi să nu se mai întoarcă vreodată: da. Însă niciodată că s-ar putea să murim. De-atunci, de fiecare dată când privirea îmi cădea pe ferestrele acoperite ale camerei pe care o împărţeam cu Mina, frica urla în mine ca o fiară. Nu mai dormeam. Stăteam toată noaptea cu ochii deschişi, crispându-mă la fiecare zgomot şi rugându-mă la Dumnezeu nu să ne cruţe – haosul terestru mi se părea dincolo de raza lui de acţiune –, ci ca gloanţele să ne străpungă pe toate odată. Dă, Doamne, ca mama, surorile mele şi cu mine să murim împreună!

Ca să vă vorbesc despre altercaţia Sarei cu generalul Rahmani, trebuie să vi-l prezint mai întâi pe Barthelemy Schumann.

Născut la New York, militant de stânga, jurnalist, Barth Schumann fusese expulzat din Statele Unite în anii ’60, din cauza participării active la mişcările de protest împotriva Războiului din Vietnam. Exilat la Londra, apropiat al lui Bertrand Russell, Schumann a venit în Iran în timpul Revoluţiei. Ca mulţi jurnalişti occidentali, a luat legătura cu Darius, făcând mai multe interviuri. Dar, spre deosebire de alţii, s-a învârtit de-o locuinţă în acelaşi cartier, trecea tot timpul pe la noi, rămânea la prânz şi la cină. În unele după-amiezi, mă lua cu el pe străzile în fierbere din Teheran, folosindu-mă ca traducătoare. Duoul

nostru straniu, roşcatul înalt cu părul lung şi micuţa brunetă tunsă scurt, reuşea să întoarcă multe capete. Când oamenii se legau de el şi îi strigau în faţă „US Go Home!“[6], mă ruga să le explic lupta sa înverşunată împotriva imperialismului american. Îmi dădeam toată silinţa şi – de bine, de rău – lucrurile se aranjau. De fapt, între noi s-a stabilit o relaţie aparte, mai ales că nu avea copii şi părea să regrete. Mai târziu, în 1979, când ambasada Statelor Unite a fost luată cu asalt de studenţii iranieni şi arhivele au fost făcute publice, ipoteza că Schumann era spion american a devenit destul de plauzibilă ca să fie alungat din ţară şi să i se interzică să se întoarcă.

Un interviu realizat de Bart a fost difuzat de BBC în 24 august 1978; subiectul era: „Vizita generalului Mansur Rahmani acasă la Darius Sadr ca să-l ameninţe cu moartea, văzută prin ochii fiicei lui de şapte ani, martoră la scenă“. Sigur nu l-aţi ascultat.

A fost înregistrat pe un mic dictafon chiar în dimineaţa aceea, în timp ce luam micul dejun la vecinii noştri, familia Nasr – de unde şi zăngănitul de tacâmuri care ne acoperă vocile în unele momente –, şi trimis imediat la BBC, ca să fie băgat în emisiunea dedicată Revoluţiei iraniene.

La câteva săptămâni după INCIDENT, Schumann mi-a trimis o copie înregistrată pe o casetă audio TDK, însoţită de o scrisoare plină de compasiune, rugându-mă să-i acord un nou interviu (spunea că lucrează pentru un post de radio alternativ american cu sediul în Toronto).

N-am dat curs rugăminţii lui şi n-am ascultat caseta decât mulţi ani mai târziu, o singură dată, când mă mutam. O să încerc totuşi să transcriu interviul pentru voi.

B. Schumann: Poţi să-mi explici ce s-a întâmplat ieri?

K. Sadr: Păi, eram acasă cu mama, când am auzit zarvă la capătul străzii, acolo… Erau o grămadă de oameni care ţipau, strigau… ăăă… ăăă…

B. Schumann: Sloganuri?

K. Sadr: Da, aşa, sloganuri.

B. Schumann: Cine erau oamenii ăia?

K. Sadr: Nu ştiu… Nişte oameni care manifestau.

B. Schumann: De ce la capătul străzii tale?

K. Sadr: Pentru că acolo stă generalul Rahmani.

B. Schumann: Deci oamenii manifestau în faţa casei generalului Rahmani, corect?

K. Sadr: Da. La început nu ştiam de ce se strânseseră acolo, însă un bărbat a bătut la fereastra noastră şi mama a deschis. Era fotograf. Voia să se ascundă la noi pentru că îl urmărea poliţia. Mama mi-a spus să ascund aparatele lui de fotografiat în maşina de spălat. El ne-a explicat ce se petrece.

B. Schumann: Deci erai doar cu mama ta.

K. Sadr: Surorile mele erau la o prietenă şi tatăl meu plecase cu o zi înainte. Mama avea o durere de cap cumplită. Se întinsese pe pat în camera ei când am auzit zarva.

B. Schumann: Ce s-a întâmplat după aceea?

K. Sadr: Fotograful ne-a urmat în salon… Apoi cineva a bătut la uşă. Mama mi-a spus să mă duc să deschid. M-am uitat pe vizor înainte, însă cineva îl acoperise cu degetul. Am aruncat o privire spre mama, care mi-a spus să nu mă tem şi să deschid. Am deschis uşa. Generalul Rahmani stătea dinaintea mea, cu un pistol în mână. În spatele lui, un soldat ţinea de păr un băiat. Am izbucnit imediat în plâns. Rahmani s-a lăsat în genunchi şi mi-a spus: „Nu plânge, nu-ţi fac nici un rău, pe idiotul de taică-

tu am venit să-l omor“. După aceea s-a ridicat şi a îndreptat coltul spre fotografia tatălui meu. Mama s-a apucat să se certe cu el… (pauză lungă)

B. Schumann: Ce i-a spus?

K. Sadr: S-a agăţat de uniforma lui şi a strigat: „N-o să-mi omoare nimeni soţul!“. Rahmani i-a pus pistolul la tâmplă şi a zbierat: „Atunci te omor pe tine!“. A zis că tata trimisese oameni să-l ucidă, pe el şi familia lui. Mama ţipa că vorbeşte prostii… Că tata e jurnalist, nu asasin.

B. Schumann: Şi tu ce-ai făcut?

K. Sadr: Mi-era frică… M-am strecurat printre picioarele soldatului şi am fugit să-l caut pe vecinul nostru, domnul Nasr. I-am zis să vină repede, fiindcă Rahmani voia s-o omoare pe mama. A venit şi a încercat să-l liniştească. Rahmani era foarte furios, răcnea fără oprire. O împingea pe mama, însă ea nu-i dădea drumul. Se agăţa de el. Rahmani s-a năpustit spre uşă. Ea a căzut pe jos. El a tras-o în faţa uşii. Doamna Nasr a dat fuga s-o ridice. Eu m-am dus în bucătărie să iau un cuţit şi am alergat în curte ca să-l împiedic să se întoarcă. Domnul Nasr m-a prins şi mi-a luat cuţitul.

B. Schumann: Şi ce s-a întâmplat după aceea? Mi s-a spus că Rahmani a fost omorât.

K. Sadr: Da. Oamenii îl aşteptau chiar în faţa gardului, în capătul curţii. Domnul Nasr l-a rugat să nu iasă, dar el nu l-a ascultat. Imediat ce a ieşit, s-au aruncat asupra lui şi l-au… (tăcere) nu ştiu cum să spun.

B. Schumann: Linşat…

K. Sadr: L-au târât până în faţa casei lui, era sânge peste tot pe stradă. Domnul Nasr mi-a pus mâna la ochi ca să nu văd. După aceea m-a dus înapoi în casă. Mama stătea întinsă pe

canapea, înconjurată de o mulţime de oameni. O vecină a venit şi a strigat: „Gata, l-au omorât! L-au omorât!“. Mama a început să plângă, zicând că are copii, nu trebuia să moară. Apoi a apărut o femeie care i-a arătat mâna mânjită de sânge şi atunci a… înnebunit…

B. Schumann: S-a dus la spital?

K. Sadr: Da. A venit o ambulanţă şi a luat-o.

1* Numele lui Muhammad Mosaddeq – numit de iranieni Doctorul Mosaddeq – nu se aranjează imediat printre cele ale femeilor şi bărbaţilor care au marcat secolul XX. Asta dovedeşte cât de nedreaptă a fost Istoria cu el. Totuşi, în 1951, prim-ministru ales democratic, a reuşit turul de forţă de-a naţionaliza petrolul iranian, exploatat de decenii de Anglo-Iranian Oil Company. N-a venit încă momentul să întârzii asupra acestei perioade, însă aflaţi că, asemenea copiilor răsfăţaţi cărora li se ia un drept, britanicii n-au apreciat deloc această dorinţă de independenţă. Situaţia a durat vreme de doi ani, dar s-au amestecat şi americanii, provocând faimoasa lovitură de stat din 19 august 1953, care a bulversat pentru totdeauna destinul Iranului. O să mai vorbim despre asta…

2. Veche monedă iraniană, echivalentă cu 10 riali, unitatea monetară folosită în Iran.

3* Survenit în 19 august 1978 la Abadan, capitala industriei petroliere, incendiul a făcut 477 de morți, majoritatea femei și copii. Regimul a fost acuzat că a incendiat deliberat cinematograful, pentru a obliga să iasă elementele subversive care se refugiaseră înăuntru. Dar la câțiva ani după Revoluție, documente și mărturii au

dovedit că incendiul fusese pus la cale în locuința lui Khomeini, pe atunci exilat la Najaf, în Irak. Scopul: să stârnească furia muncitorilor de la rafinării, determinându-i să intre în grevă și să scadă producția de petrol, dar și să distrugă un loc de dezmăț, simbol al culturii occidentale. E clar că sămânța evenimentelor de mai târziu fusese plantată…

4. Colecţii de cărţi pentru copii înfiinţate de Editura Hachette în 1856, respectiv 1923.

5. După fizicianul rus Andrei Saharov, militant pentru drepturile omului, laureat al Premiului Nobel pentru Pace (1975).

6. Cară-te acasă, americanule! (engl.)

3

Multele fugi ale lui Darius Sadr (episodul 1)

Larma tipică ce semnalează venirea unui medic se înteţeşte pe coridor. Poate că doctoriţa Gautier…

Toţi întoarcem capetele spre uşă în acelaşi timp, alarmaţi, ca nişte animale închise în cuşcă ce simt o prezenţă. Nimeni. Trec câteva clipe. Se aud câteva suspine, unele ostentative. Apoi târşâituri de scaune. Se schimbă priviri iritate. Scot din nou mobilul din buzunar ca să mă uit la ceas. De data asta îl arunc în geanta plină ochi cu tot felul de hârtii şi lucruri inutile. Curios, perspectiva de-a face curat în ea îmi e mult mai neplăcută decât faptul că trebuie să scotocesc prin tot maldărul ăla ca să găsesc ce caut. Ca de obicei, îmi spun că trebuia să-mi fac timp să-l pun în buzunarul interior, care dădea şi el pe dinafară. Ca de obicei, e prea târziu.

Fără îndoială aţi remarcat: de la proliferarea telefoanelor mobile, o linie imaginară desparte oamenii la vârsta procreării. De o parte, cei care îşi pun ca imagine de fundal poza copilului şi aşteaptă prima ocazie s-o întoarcă spre tine cu un zâmbet înduioşat, urmat de un „Ia uite, ai văzut?“ ce se vrea spontan. De cealaltă, cei care au pe ecran o poză neutră sau una cu

animalul de companie ori cu un peisaj tip vedere poştală fotografiat în vacanţă. Altfel spus, ceva trivial, banal, nimic care să lase impresia de mişcare, de participare la mersul lumii (bineînţeles, sunt şi unii care te păcălesc cu poza nepoţilor sau a nepoatelor). Toţi cei care se află în sala asta, paralizaţi de aşteptare, cu degetele împreunate pe coapse şi privirea neliniştită, fac parte din a doua categorie, cu speranţa intensă de-a trece în prima. De câte ori sunt aici, mă tulbură certitudinea stranie că, deşi mă aflu în faţa unor necunoscuţi, le cunosc dorinţa cea mai arzătoare, cea mai ascunsă. Le cunosc temerile, discuţiile în bucătărie până noaptea târziu, clipele de speranţă şi descurajare, accesele de singurătate în mijlocul străzii. Ştiu că fiecare dintre femeile astea, poate chiar şi bărbaţii, e în stare să-şi vândă un rinichi sau sufletul Diavolului ca să aibă un copil. La fel şi eu. Spun „chiar şi bărbaţii“ pentru că, judecând doar după felul temător în care intră aici, femeile suferă mai mult. Nu numai din cauza timpului care trece şi le face harcea-parcea aparatul reproducător, ci şi a imaginii pe care le-o proiectează societatea.

La prima noastră întâlnire, doctoriţa Gautier ne explicase că presiunea asupra femeilor fără copii e cumplită. „Încă ne e destul de greu să acceptăm ca o femeie să nu aibă copii. Nu-i acordăm într-adevăr acest drept.“ Ea avea trei copii: „dar mi-ar fi plăcut să mă simt destul de liberă să-i fac mai târziu“. Scopul nemărturisit al acestor reflecţii era să mă pregătească pentru faptul că procrearea asistată medical poate fi un proces lung şi dureros. Aşa că trebuia neapărat să mă eliberez de această presiune exterioară ca să-mi cresc şansele – ştiind că probabilitatea de-a rămâne gravidă prin inseminare e de 15%, la care se adaugă 10% în cazul fecundării in vitro (fază

declanşată doar după eşecul celor şase tentative autorizate de lege).

În ciuda a ceea ce-şi închipuia doctoriţa Gautier, nu simţeam nici o presiune, dar încuviinţam. Încuviinţam tot ce spunea de teamă să nu mă trădez. Chiar nu observa nimic? mă întrebam uimită la fiecare consultaţie în timp ce, aşezată de cealaltă parte a biroului, cu faţa acoperită de un văl verzui din cauza neoanelor încastrate în tavanul fals, Françoise Gautier completa veşnicele rubrici din dosarul nostru.

Aş fi simţit, poate, acea presiune dacă părinţii mei ar mai fi trăit? Nu din partea lui Darius, nu. Darius nu-şi bătea capul cu treburile astea cu totul neînsemnate în ochii lui. Numai evenimentele politice şi întrebările filosofice îl însufleţeau pe Darius Sadr, îl făceau să ridice capul din ziarul lui, pe care îl închidea pe jumătate fără să-l lase jos vreodată. Noi trăiam alături de el, creşteam, mâncam, reuşeam la examene, deschideam uşa de la intrare, ne îmbolnăveam, obţineam diplome, închideam uşa de la intrare fără ca el să-şi dea seama. Aniversările noastre nu-l interesau, tristeţile noastre nu-l interesau. Avea o tandreţe brutală, ne trăgea de obraji, ne scărpina energic pe spate, apoi îşi pierdea interesul pentru noi şi punea mâna pe vreo carte.

Pe la şase ani, când l-am auzit vorbind despre materialismul istoric, subiectul eseului la care lucra atunci, am început să mă interesez de economie ca să-i atrag atenţia. Întâi i-am dezvăluit Sarei reflecţiile mele despre o lume eliberată de bani, într-o după-amiază când ne întorceam de la dentist, sigură că avea să-i povestească despre asta tatălui meu chiar în seara aceea. De a doua zi, în săptămânile care au urmat, Darius m-a chemat în

baie şi mi-a explicat, în timp ce se rădea, teoriile lui Marx şi Engels despre economie şi istorie. În primele minute avea grijă la cuvintele pe care le folosea, însă imediat se înfierbânta, vorbea tot mai repede, vocea lui căpăta amploare, frazele se înlănţuiau, complicate şi abstracte, de parcă ar fi fost într-o limbă străină. Fiindcă nu-l ascultam de-adevăratelea, îl priveam cu jind cum mânuia pămătuful şi briciul, încercând să ţin minte tehnica pentru când aveam să fiu mare. Iată-vă puşi, fără nici o introducere, în faţa imensei schizofrenii mute în sânul căreia s-a desfăşurat copilăria mea. Pe scurt şi înainte de alte dezvoltări ulterioare, ştiam că sunt fată, dar eram sigură că, atunci când o să cresc, o să devin nu femeie, ci bărbat.

Mai târziu am înţeles că detaşarea tatălui nostru, pe care Leïli o califica drept *comportament autist*, nu avea nici o legătură cu iubirea pe care ne-o purta. Pur şi simplu nu-l atrăgea viaţa de zi cu zi şi se ţinea la distanţă cu o uşurinţă deconcertantă.

În schimb, dacă Sara era mai... (mai cum?), ar fi fost autoritară cu mine, da, chiar şi cu mine, aşa cum fusese cu surorile mele. Înainte de-a hotărî ele să se mărite, când abia începuseră să iasă cu posibili gineri, îşi pusese în funcţiune maşinăria infernală.

— Ce-aşteptaţi ca să faceţi copii, mă rog? Doar n-o să vă petreceţi toată viaţa la restaurant, privindu-vă în ochi, nu? În cinşpe-douăzeci de ani o să vă pară rău că aţi pierdut tot timpul ăsta!

Pe-atunci nu eram la Paris ca să fiu ţinta atacurilor ei, însă surorile mele mi le-au povestit atât de des, că aş putea să descriu fiecare scenă. Pentru Sara, viaţa de cuplu, căsătoria, sexualitatea nu valorau nimic în sine. Nu erau decât nişte etape

consensuale, nişte trepte obligatorii pentru a ajunge la acel etaj superior al existenţei care e maternitatea.

De altfel, vorbind de maternitate, îmi amintesc una dintre numeroasele discuţii pe care le-am avut cu Bibi, bătrâna servitoare ştirbă a Unchiului Numărul 2. Deşi îmi petrecusem cu ea o mare parte din copilărie, tot nu înţelegeam întotdeauna ce spune. Uscată ca un liliac, cu spinarea încovoiată, cu sâni fleşcăiţi care îi cădeau pe burtă, Bibi născocise o limbă numai a ei, stranie, încâlcită, un amestec de farsi şi dialect mazandarani, stropită cu litri de salivă care i se umfla în gură şi pe care o înghiţea dintr-odată ca pe un ou tare. Dar avuseserăm discuţia asta de atâtea ori, încât până la urmă reuşisem să umplu golurile.

— Adus peria, fetiţo?

— Da, uite-o, Bibi.

— Stai colo-n 'aţa mea, dacă vrei să-ţ' perii păru'. Nu pe jos, prostuţo, pe scăunel!

— Mă doare fundul de la el.

— D-aia nu mai pot eu! Podeaua-i murdară ca un scuipat de necredincios. Uite-aci, pfffui… Nu ma' am putere să spăl, fetiţo… (Un oftat lung şi zgomotos) Bibi i-un sac de oase, a venit timpu' să se cărăbănească.

— Nu mai zi asta! Nu vreau să mori, Bibi.

— Tre' să mă duc, să fac loc pentru micuţi' tăi. Aşa se descurcă Ăl de Sus, ia unu' şi pune altu-n loc. Altfel, până şi El se-ncurcă în socoteli, ca unchiu-tău, Număru' 5… Al naibi' zăpăcit!

— Crezi c-o să am mulţi copii?

— Sigur! Întâi o să ai gemeni. Doar semeni cu bunică-ta, n-ai cum să scapi. Gemeni… Şi p-urmă, alţi' doi, o fată şi-un băiat.

Patru micuţi, ce binecuvântare!

— (încântată) De unde ştii?!

— Ştiu şi gata. Crede-mă şi fii mulţumită. Cân’ o să vină pe lume micuţi’, să treci pe la cimitir să mă vezi şi să-mi aduci prăjituri şi piersici ca să mă feliciţ’. Să iei şi pici’ cu tine să-i prezinţ’ bătrânei Bibi. Promiţ’?

— Promit!

Un intern scoate în sfârşit capul pe uşă. Fără să-i pese de întârziere, strigă un nume în aerul închis şi umed al sălii de aşteptare, apoi se face nevăzut. Imediat, cuplul aşezat în spate, parcă împuns de un ac, se ridică. Cei doi se strecoară cu paşi mărunţi de-a lungul rândului, fără îndoială de teamă ca internul să nu se răzgândească brusc şi să-i trimită la loc. Când cuplul dispare pe coridor, încordarea stârnită de trecerea medicului se destramă în tăcerea adâncă şi fiecare se retrage din nou în sine.

Fiindcă e foarte greu să umpli aşteptarea, daţi-mi voie să fac o comparaţie. Dacă am fi în Iran, sala asta, la ora de-acum, ar semăna cu un caravanserai. Ar zbura în toate părţile discuţii şi confidenţe. Toţi ar fi la curent cu viaţa vecinilor lor. Şi-ar descoperi mai multe cunoştinţe comune, ba chiar legături de rudenie, ar schimba adrese şi numere de telefon mobil (zis *portabil*). Câţiva dintre bărbaţi, după ce au vorbit politică şi au căzut de acord că ţara nu are mai mult viitor decât o fosă septică, ar pleca la restaurantul din colţ să ia de mâncare pentru toţi. S-ar întoarce curând, transpiraţi şi gălăgioşi, cu caserole pline cu orez aburind şi frigărui, farfurii de carton şi tacâmuri de plastic. Femeile ar lua imediat situaţia în mâini,

organizând servirea, şi ar mânca toţi făcând aşa un tărăboi, că următoarea venire a internului ar trece neobservată.

Iranianului nu-i place nici singurătatea, nici tăcerea – orice alt zgomot decât vocea umană, chiar şi vacarmul unui ambuteiaj, fiind considerat tăcere. Dacă ar fi fost iranian, Robinson Crusoe s-ar fi lăsat să moară de cum punea piciorul pe insulă şi întreaga poveste s-ar fi încheiat acolo.

Tendinţa asta de-a vorbi la nesfârşit, de-a lansa frazele în aer ca pe nişte lasouri în întâmpinarea celuilalt, de-a spune poveşti care, asemenea unor matrioşti, închid înăuntru alte poveşti este, fără îndoială, un mod de-a se obişnui cu o soartă care n-a cunoscut decât invazii şi totalitarism. Ca Şeherezada, care foloseşte vorbirea pentru a învinge răzbunarea sângeroasă a regelui Şahriar împotriva femeilor din regat, iranianul se simte prins în dilema existenţială a lui „vorbeşte sau mori". Să relatezi, să povesteşti, să născoceşti, într-o societate unde totul este maşinaţie şi corupţie, unde simplul fapt de-a ieşi să cumperi un pachet de unt poate să ia o întorsătură de coşmar, înseamnă să rămâi în viaţă. Să anihilezi frica, să găseşti consolare oriunde, în întâlnirea, recunoaşterea, în frecarea existenţei tale de a altuia. Dar şi să-l îmbunezi, să-l dezarmezi, să-l împiedici să facă rău. Pe când tăcerea, ei bine, înseamnă să închizi ochii, să te întinzi în mormânt şi să tragi capacul sicriului deasupra. Democraţia şi dreptatea socială, posibilitatea de-a se baza pe sprijinul unei administraţii pentru a-şi rezolva problemele au, fără îndoială, partea lor de contribuţie în faptul că francezul nu simte nevoia să se apropie, să comunice, să arunce undiţa mai departe de balta lui obişnuită. Rămâne închis în sine, apărându-şi liniştea şi spaţiul vital cu aceeaşi îndârjire cu care îşi apără o găină ouăle. Aşa fac şi eu. Mă

crispez când se apropie vreun străin de mine, mă mulţumesc să mormăi un „bună ziua“ când mă întâlnesc cu vreun vecin. Copila vorbăreaţă şi prietenoasă care eram altădată s-a preschimbat într-o adultă pariziană cu chipul de nepătruns de fiecare dată când iese din casă. Am devenit, cu siguranţă ca toţi cei care şi-au părăsit ţara, altcineva. O fiinţă care se traduce în alte coduri culturale. Mai întâi ca să poată supravieţui, apoi ca să depăşească simpla supravieţuire şi să-şi facă un viitor. Şi cum e general acceptat faptul că ceva se pierde în timpul traducerii, nu e de mirare că am uitat, măcar în parte, ce eram ca să facem loc pentru ce am devenit.

Vremea de-afară e acum de un cenuşiu de ardezie. O ploaie îngheţată cade peste oraş ca o pedeapsă. Închid ochii. Ca de multe alte ori, oboseala mă cuprinde dintr-odată, într-un moment nepotrivit în care mi-e imposibil să mă întind şi să dorm.

Nu ştiu cine a început să-i desemneze prin numere. De la 1 la 6. Dar e adevărat că, între noi, îi numeam tot timpul aşa. Când vorbeam cu ei, le spuneam *Amu Djan* (Dragă Unchiule), cu o politeţe mieroasă tipic persană.

Tata devenise Unchiul Numărul 4 după ce purtase ani de zile porecla de *Amu Farançavi* (Unchiul Francez). La vremea când era singur şi locuia într-o anexă a casei Unchiului Numărul 2. Pe-atunci era, pentru cei mai tineri, un personaj misterios şi incitant care evita reuniunile de familie şi se ţinea departe de conciliabulele organizate de Saddeq, în timpul cărora purtarea nepoatelor – sprâncene pensate, tendinţa de-a se îmbrăca în blugi şi fuste tot mai scurte, întâlniri fără obligaţii – era comentată pe larg şi criticată de fraţii Sadr. De altfel, absenţa de

la ceea ce el numea „vânătoarea de vrăjitoare“ i-a adus mai târziu, când a devenit mai sociabil, recunoştinţa eternă a nepoatelor sale.

Prima poreclă i se trăgea de la cei zece ani petrecuţi la Paris, unde fugise din cauza unei căsătorii aranjate de Mama cu una dintre verişoarele lui. Dar fuga aceea nu era prima…

Povestea fugilor lui Darius începe în Egipt, în 1946. Egiptul unde tatăl lui, Mirza-Ali Sadr, îl trimisese să facă studii de drept, deşi era student în primul an la economie la Universitatea din Teheran. Era singurul dintre fraţi care avea privilegiul să studieze în străinătate. Fiindcă, deşi băiatul acela taciturn / neînţeles, care din copilărie se închidea în penumbra unei camere ca să citească pe când fraţii lui se ciorovăiau în curte era o enigmă pentru Mirza-Ali, tatăl îl socotea cel mai sclipitor dintre copiii lui. Cel care urma să ducă departe numele familiei Sadr, ce avea, de altfel, mare nevoie de asta.

După câteva luni petrecute în Cairo, la un avocat iranian prieten cu Mirza-Ali, în timp ce atracţiile oraşului şi beţia libertăţii începeau să-i istovească simţurile, Darius şi-a amintit cât îl ura pe tatăl lui. Atunci şi-a dat seama că făcuse o greşeală cumplită acceptând să meargă unde voia Mirza-Ali, să studieze ce hotărâse el şi să cheltuiască fără socoteală banii daţi de el. Dar înainte să trec mai departe, lăsaţi-mă să vă explic, printr-o mulţime de flashbackuri, motivul acestei uri.

Iată-ne deci într-o dimineaţă de mai din 1944 la Qazvin, oraşul în care Mirza-Ali trăia împreună cu familia, la jumătatea distanţei dintre Mazandaran şi Teheran. Pe când efectele celui de-al Doilea Război Mondial – mizerie, inflaţie, sărăcie – se fac simţite în toată ţara, undeva în lume americanii şi sovieticii

negociază discret concesiunile petroliere iraniene cu un adevărat vizionarism. În piaţa centrală, un băiat de cinci ani cu haine murdare şi rupte se apropie de Mirza-Ali. Cu alura unei vedete de cinema, îmbrăcat după moda *faranghui* (occidentală), cu o pălărie neagră de fetru înclinată pe capul pe jumătate chel, Mirza-Ali a ieşit de la o reuniune importantă cu personalităţile publice şi religioase ale oraşului. Obiectul reuniunii: necesitatea de-a restaura cupola deteriorată a unuia dintre monumentele sacre din Qazvin, Payghambariyeh, mausoleul celor patru profeţi iudei care au prezis venirea Mântuitorului.

Ocupaţi cu interminabile urări de rămas-bun, bărbaţii nu l-au observat pe băieţelul care li se strecura printre picioare. Acum, cu mânuţa lui murdară, acesta îl prinde pe Mirza-Ali de pulpana hainei şi îl trage cu putere.

— *Baba*, *baba*, dă-mi şi mie un toman. Te rog, *baba Djan*…

În tăcerea care se lasă la auzul glasului său plângăreţ, cuvântul *baba*, prin care orice copil din ţara asta îşi desemnează tatăl, răsună ca o întrebare. Crezând că e vorba de o glumă, Mirza-Ali îl apucă de ureche şi se înfurie.

— Du-te şi cerşeşte în altă parte, derbedeu mic şi jegos ce eşti!

Însă atunci privirile li se întâlnesc.

Stop-cadru.

Zoom pe faţa schimonosită de furie a bunicului meu. Observaţi cu atenţie ce se citeşte în ochii lui albaştri. Ceva le tulbură suprafaţa. Ceva pe care un singur cuvânt, de pildă „uluire“, nu-l poate descrie. O emoţie nepotrivită, tulbure, ce pare să ceară una dintre construcţiile acelea interminabile din limba germană pe care persanii instruiţi ca Mirza-Ali le-au descoperit la începutul războiului, când Reza Şah s-a apropiat

de Hitler. Un colaj hibrid ce asocia „uluirea“ cu „violenţa“, „sinceritatea“ cu „ciuda“. Pentru a înţelege nedumerirea care-l stăpâneşte pe Mirza-Ali, să părăsim acum câmpul – ochii lui albaştri – ca să ne întoarcem spre contracâmp – privirea copilului. Doi ochi albaştri imenşi înotând în lacrimi... Dar nu de un albastru oarecare. Albastrul cerului din Najaf[1*], a cărui strălucire turcoaz se reflectă miraculos în ochii lui Mirza-Ali încă de la naştere. Mirza-Ali, singurul dintre cei unsprezece copii ai lui Rokneddin Han şi Monavar Banu care are ochii de culoarea asta. Şi singurul care s-a născut în Najaf.

Cu patruzeci şi şase de ani înainte, Rokneddin Han, numit la conducerea marelui bazar din Qazvin, se dusese la Najaf să stabilească relaţii strânse cu negustorii din Bagdad, reuniţi la un sfat în oraş. Convins că prezenţa familiei – a soţiei sale, Monavar Banu, însărcinată în şapte luni, şi a celor zece fete – urma să fie un atu important, ţinuse s-o aibă alături. Ca să-i impresioneze şi mai mult pe acei negustori vestiţi, le făcuse un dar incredibil de generos conducătorilor religioşi ai oraşului, cu condiţia să împartă banii săracilor şi nevoiaşilor (ceea ce, bineînţeles, aceştia s-au ferit să facă).

Cu câteva zile înainte să se întoarcă la Qazvin, când Rokneddin Han îşi încheiase cu mândrie treburile, pe Monavar Banu au apucat-o nişte dureri groaznice de mijloc şi nici nu s-a întins bine, că pântecul ei, la fel de deprins cu naşterile ca un muncitor cu lucrul la bandă, şi-a împins afară povara stânjenitoare. De două ori minune! Nu doar că pruncul era ÎN SFÂRŞIT băiat, ci (şi asta i-a topit inima lui Monavar Banu) avea ochii albaştri. Atenţie, nu orice fel de albastru, în privinţa asta Monavar Banu s-a arătat neînduplecată până la moarte:

albastrul turcoaz al acelui petic de cer care, ca un văl de bunătate, ocroteşte mormântul lui Ali (pacea fie asupra sa şi a urmaşilor săi) şi în spatele căruia, era încredinţată, se aflau porţile raiului.

Asta a fost de-ajuns ca s-o convingă pe Monavar Banu că fiul ei, prinţ cu ochi cereşti, era un dar ales prin care Atotputernicul îi mulţumea pentru fidelitatea, răbdarea, cinstea ei şi pentru multe alte calităţi cu care se socotea dintr-odată înzestrată.

La întoarcerea în Qazvin, a luat o hotărâre crucială: să nu mai aibă copii. Fiindcă nu voia ca trupul ei, atins de harul etern, să devină din nou lucrul trivial în care Rokneddin Han se deşerta ca într-un pisoar. Celor care îndrăzneau să-i ia partea soţului ei, le răspundea: „Păi, domnul să se descurce cu poftele lui, eu am o viaţă de trăit!“. Viaţa asta se rezuma în două cuvinte: Mirza-Ali.

Din ziua aceea, Monavar Banu a devenit ataşatul de presă al fiului ei. A pus la punct o strategie foarte eficientă pentru a face din Micul Ali un copil venerat. Nu cunosc toate dedesubturile planului ei. Tot ce ştiu, lucruri pe care le-am aflat din poveştile Unchiului Numărul 2, se rezumă la două axe principale (aceia dintre voi care cunosc ritul şiit şi martirologia sa exacerbată vor înţelege cu uşurinţă motivul alegerilor sale).

Prima consta în a nu scoate copilul din casă decât în zilele de sărbătoare, în care procesiunile şi tânguirile invadau oraşul. Credinţa oamenilor era atunci atât de înfocată, încât orice manifestare legată de Ali se preschimba imediat în patimă. Stând în picioare sub soarele prăfos din Qazvin, Monavar Banu privea cu mulţumire oamenii care se înghesuiau să ajungă la pruncul ei, să-l admire, să-l atingă, apoi să-l ridice dintr-odată

de la pământ, să-l înalţe spre cer ca pe un erou victorios revenit dintr-un război îndepărtat. Ca pe un rege.

A doua se petrecea lunea. De ce lunea? Pentru că aşa hotărâse Monavar Banu. În fiecare luni, Micul Ali primea, într-o încăpere din casa familiei aranjată de mamă, bolnavi şi infirmi. Încă din zori, nefericiţii ăştia veniţi uneori din satele cele mai îndepărtate de prin partea locului stăteau la coadă în faţa uşii casei lui Rokneddin Han sperând că vor putea să sărute ochii cereşti ai copilului şi să primească vindecarea. Cei mai deznădăjduiţi, taţii care-şi cărau în braţe copiii pe moarte, tinerii atinşi de paralizie sau de orbire, i se agăţau de haine şi îi cereau cu glas rugător darul suprem: scuipatul lui. O, doar un picuţ pe vârful degetelor, Micule Ali Han, uite-acolo, pe frunte! Micul Ali arunca atunci o privire furişă spre maică-sa, ascunsă în spatele unei uşi întredeschise, ca să-i ceară voie. Dacă Monavar Banu clipea, băiatul băga două degete în gură şi le trecea peste fruntea nefericitului. Dacă ea făcea ochii mari, refuza lăsând privirea în pământ.

Mai târziu, când Monavar a murit, pe jumătate nebună, şi trupul lui şi-a pierdut inocenţa, Mirza-Ali a pus capăt singur, cu fermitate, acelor practici fanatice. Totuşi n-a uitat cine era, ce loc i se cuvenea în societatea din Qazvin. Şi-a luat un rol undeva între înţelept şi justiţiar. Cel care e chemat să rezolve o neînţelegere între negustori, să aplaneze o ceartă între bresle. Cel căruia i se cere sfatul în legătură cu treburile oraşului. La drept vorbind, oamenii din Qazvin simţeau încă faţă de el un respect şi o teamă ce n-aveau nimic pământesc. Nimeni nu-i punea la îndoială aura, nimeni nu îndrăznea să-l contrazică de teamă să nu abată mânia Domnului asupra sa. Viaţa e oricum

destul de grea… Nimeni… Niciodată… Până a apărut puşlamaua aia mică pe străzile din Qazvin.

În ziua aceea de mai din 1944, pe când îl trage încă de ureche pe puşti, Mirza-Ali simte strecurându-i-se în suflet teama celui prins cu mâţa-n sac. Nu are rost s-o dea cotită: nişte ochi ca ăia nu puteau să iasă decât din vintrele lui! Dintr-odată dă drumul urechii băiatului şi îl îmbrânceşte pe jos. Puştiul ţipă de durere în timp ce Mirza-Ali se grăbeşte spre casă. Celor prezenţi nu le scapă nici un amănunt al scenei. Dacă au îndoieli în privinţa paternităţii sau dacă n-au băgat de seamă ce culoare au ochii băiatului, violenţa neaşteptată a lui Mirza-Ali vorbeşte de la sine.

Acum puştiul aleargă în urma lui şi strigă şi mai tare: „*Baba*, *baba Djan*!“. Glasul lui subţirel, cu inflexiuni de o sinceritate sfâşietoare, se agaţă de moleculele de aer şi traversează străzile. Iată-l cum se furişează de-a lungul crăpăturilor din ziduri, pe sub marginea ferestrelor, pe uşile întredeschise. Iată-l cum intră prin case. Prin toate casele, chiar şi în camera în care Nur se închide în fiecare dimineaţă, dedându-se unei plăceri solitare descoperite de curând: cititul. În ciuda greutăţilor pe care le întâmpină o femeie fără carte, Nur citeşte cu pasiune romanele abandonate de Darius.

Curând, toată lumea din Qazvin urma să afle că Mirza-Ali Sadr a avut un fiu cu o prostituată, una dintre acele biete fete posedate de djinni şi izgonite în cartierele rău famate din sudul oraşului. Curând, un cor de voci urma să se ridice şi să afirme că puştiul ăla nu era cu siguranţă singurul lui păcat ascuns: câte altele care nu aveau ochii turcoaz drept dovadă stăteau liniştite? Ei, în privinţa asta, Ali (pacea fie asupra lui şi a

urmaşilor lui) îi fusese fidel Fatimei până la moarte, nu-i aşa? Nu călcase strâmb nici la stânga, nici la dreapta, nu umpluse lumea de bastarzi! Domnul Sadr ăsta ar face bine să-şi mai scadă pretenţiile! De fapt, nu-i nimic de capul lui, nu face nici cât băcanul Mahmud, văduv cu cinci copii şi încă nerecăsătorit.

Dintr-odată, ca o haină nouă care se murdăreşte şi-şi pierde strălucirea, Mirza-Ali şi-a pierdut aura. Toate strădaniile lui Monavar Banu s-au văzut spulberate de un copil al străzii pe care maică-sa îl trimitea zi de zi pe urmele fiului ei ca să-i ceară bani.

Situaţia a devenit de nesuportat pentru Mirza-Ali. Nu doar fiindcă derbedeul ăla se ţinea scai de el, ci şi fiindcă oamenii nu-l mai salutau cu acelaşi respect ca înainte, nu se mai ridicau când îl vedeau trecând şi, mai rău, se apucau să-l bârfească de îndată ce se întorcea cu spatele. Cum era grozav de credincios, Mirza-Ali nu avea nici o îndoială că Dumnezeu însuşi, Atotputernicul, Necruţătorul, îi scosese în cale băiatul ăla ca să-l pedepsească. Dar de ce? Pentru că se aventurase în mijlocul drojdiei oraşului sau că, fără voia lui, căzuse în idolatrie încă de la naştere? Cine ştie…

Trei săptămâni mai târziu, într-o dimineaţă devreme, când copilul îl aştepta deja pe trotuar, Mirza-Ali, în loc s-o ia la fugă, s-a apropiat de el. Puştiul a deschis gura să-şi recite litania, dar Mirza-Ali i-a ordonat să tacă. L-a apucat de bărbie şi i-a ridicat faţa murdară spre el. Voia să-i verifice încă o dată culoarea ochilor înainte să treacă la fapte. O clipă l-a copleşit aceeaşi emoţie complexă. Cei şase fii ai săi aveau ochii albaştri, însă albaştri ca ai lui Nur. Nici unul nu moştenise acea nuanţă, nici unul. Şi trebuia s-o facă mucosul ăla, haimanaua aia, răhăţişul ăla mic ca o furnică ce se strecoară în trompa unui elefant şi-l

îngenunchează… Enervat, a lăsat bărbia tremurândă a puştiului de parcă i-ar fi ars degetele.

— Eu o să merg în faţă şi tu o să mă urmezi în tăcere, ai priceput?

Puştiul a dat din cap, neîncrezător. Mirza-Ali şi-a tras pălăria pe ochi ca să evite privirile uluite ce aveau să-l însoţească în timp ce traversa oraşul spre biroul notarului. Împingând poarta, ştia că jumătate din locuitorii Qazvinului urmau să fie curând lipiţi de ferestre (lovi-ar blestemul pe toţi!).

L-a recunoscut oficial pe Abbas – fiindcă aşa spunea că-l cheamă – şi a cerut să i se facă acte pe numele lui. Mirza-Ali care a semnat în registrul notarului era un om umilit, un rege detronat silit să-şi spele onoarea în public. A şters picătura de sudoare ce îi perla fruntea şi şi-a pus pălăria. Într-o tresărire de orgoliu, şi-a zis că nu înceta să fie ceea ce britanicii numeau un *gentleman*. Perfect! Să-i târască numele în noroi, să-l dispreţuiască, să-l insulte, însă nu puteau spune că fusese nedrept cu acela care devenise, prin propria hotărâre, al şaptelea fiu al său. În pragul uşii, Mirza-Ali i-a încredinţat discret notarului un plic plin cu bani care să acopere nevoile copilului până la optsprezece ani.

După-amiază, când s-a întors acasă, pe Mirza-Ali îl aştepta altă surpriză. Al patrulea fiu al său, Darius, venit pe neaşteptate de la Teheran, se plimba încolo şi-ncoace prin curte, cu un pistol în mână.

De cum aflase de existenţa acelui copil, turbat de furie, Darius şterpelise arma fratelui său mai mare – Unchiul Numărul 1, pe atunci sergent în armata terestră – şi se repezise la Qazvin ca să-l omoare pe Mirza-Ali.

Darius nu vorbea niciodată despre acest episod, cum nu vorbea nici despre tatăl lui. De aceea emoţiile sale, pe când pândea în curte zgomotul paşilor lui Mirza-Ali, îmi rămâneau la fel de inaccesibile ca linia neagră cu care tăiase acea jumătate a sa. Ştiu că sunt cam simplistă, totuşi aş zice că dorinţa de a-l elimina pe acest tată inabordabil şi sever exista în el dintotdeauna. Adepţi fideli ai psihanalizei, o să-mi spuneţi că lucrul despre care vorbesc aici nu e nimic altceva decât un complex oedipian prost gestionat. Deşi teoriile freudiene n-au traversat niciodată strâmtoarea Bosforului ca să ajungă în Orient, recunosc că această interpretare e cât se poate de plauzibilă în cazul lui Saddeq, care sosise în ajun s-o consoleze pe Mama. Nu şi într-al lui Darius.

Cred că Darius îşi ura tatăl pentru ceea ce era el în sine. Pentru că întrupa orbirea şi veneraţia, ruina acelui bun preţios care e gândirea. Îl ura la fel de mult cum ura religia al cărei reprezentant de frunte era Mirza-Ali. Toată viaţa, mai întâi prin lecturi, apoi prin angajamentul politic şi spiritul revoluţionar, a luptat împotriva oamenilor ca el, figuri autoritare / conservatoare care nu fac altceva decât să-şi apere puterea menţinând masele într-o ierarhie socială rigidă şi într-o ignoranţă desăvârşită cu privire la posibilitatea unei alte lumi. L-am auzit în mai multe rânduri spunând că religia, ca şi tirania, anihila puterea de analiză cu scopul de a impune un singur sentiment: frica. „Frica e singura lor armă şi revoluţia constă în a o întoarce împotriva lor“, insista el cu convingere.

Descoperirea trădării lui Mirza-Ali faţă de Nur, pe care fiii ei o considerau o femeie amuţită, sacrificată, oferită unei familii de imbecili mistici, fără îndoială că nu era decât ocazia aşteptată de Darius ca să-şi pună în practică fantasma morbidă:

să-i scape în sfârşit de mincinosul, de falsul înţelept, de şarlatanul ăla viclean şi ipocrit ca un mullah.

Aşadar, în ziua aia Mirza-Ali a intrat în curte şi Darius a îndreptat arma spre el.

Neputând să vă descriu sentimentele lui Darius, am să vă vorbesc despre Mama.

Să intrăm în încăperea care-i servea în acelaşi timp drept salon şi cameră. O încăpere cu multe ferestre, dintre care una dădea în curte. Închisă între cei patru pereţi ai săi, plângând în braţele lui Saddeq, Nur a auzit zgomot de voci şi a ciulit imediat urechea. A recunoscut vocea răguşită şi seacă a soţului ei, însă i-au trebuit câteva secunde s-o recunoască pe cea a lui Darius, fiindcă nu era deloc obişnuită ca vreunul dintre fii să ridice vocea la fel de mult ca tatăl lor. S-a întors spre Saddeq.

— Parcă ar fi...?

— Da, a răspuns acesta descumpănit, chiar el e. Dumnezeu ştie de ce-i în stare...

Mama a sărit în picioare şi şi-a şters lacrimile. Ştia mai bine decât oricine ce simţea acel fiu nesupus. La chipul lui se uita de fiecare dată când lui Mirza-Ali i se năzărea să-şi cheme toţi cei şase băieţi în curte, ca un colonel în inspecţie. În timp ce fraţii lui se supuneau fără să crâcnească, Darius îşi ocupa locul între ei ca un animal târât la abator. Îşi ţinea capul în pământ până când vârful pantofului părintesc îi strivea degetele de la picioare şi îl silea să-l ridice. Durerea îi făcea ochii să înoate în lacrimi, totuşi faţa îi rămânea, în mod straniu, impasibilă. Furios, Mirza-Ali continua să apese – şi cu cât apăsa mai tare, cu atât mânia umfla mai mult pieptul Mamei – până când durerea învingea şi lacrimile se prelingeau pe obrajii micii

obrăznicături. Pe lângă mânie, un fel de spaimă punea stăpânire pe Mama. Dacă băiatul ăla reuşea să îndure o asemenea suferinţă, dacă putea să-i reziste fără să cedeze, cine ştie de ce era în stare când avea să ajungă bărbat în toată firea. Mulţi ani mai târziu, în picioare la fereastra bucătăriei, Sara urma să încerce acelaşi sentiment privindu-l pe Darius, cu un plic sub braţ în care se afla prima lui scrisoare deschisă adresată şahului…

Mama s-a repezit în curte şi s-a pus între armă şi Mirza-Ali. Şi-ar fi dorit să nu plângă, însă numai văzându-l pe Darius şi-a pierdut orice fărâmă de voinţă.

— Nu face asta! l-a implorat ea. Te rog, băiatul meu… Nu face asta. Dacă apeşi pe trăgaci, ajungi un criminal… Înfunzi puşcăria şi…

Pe când cuvintele se îngrămădeau în capul bunicii mele, fără să aibă într-adevăr vreun efect asupra fiului, un telescopaj neaşteptat s-a produs în adâncul minţii ei. A localizat dintr-odată sursa neliniştii ce-i chinuia măruntaiele. O mai simţise citind cartea cu pagini uzate, pline de însemnări pe margini, pe care o găsise între lucrurile lui Darius. Pe el îl văzuse în acel personaj zbuciumat. Pe Darius… Care putea să devină…

— Ce vrei? Să sfârşeşti ca Raskolnikov? i-a strigat ea.

Surpriza de-a o auzi pe maică-sa rostind acel nume l-a făcut pe Darius să lase braţul jos. Brusc, realitatea a căpătat altă dimensiune. Acum o privea lung. Nu mai era mama neputincioasă şi supusă, ci femeia care îl citise pe Dostoievski, îi descifrase răbdătoare fiecare frază, se cultivase pe-ascuns. Femeii ăleia nu-i lipseau, fără îndoială, resursele ca să-i ţină piept soţului ei. Nu mai avea nevoie de fiu ca s-o apere. Fără să-şi desprindă privirea unul de la celălalt preţ de câteva minute

lungi, au schimbat o diversitate surprinzătoare de vorbe şi revelaţii, de laude şi încurajări, tot ce femeia şi băiatul, mama şi fiul, nu-şi spuseseră şi nu aveau să-şi spună niciodată.

Zgomotul paşilor lui Mirza-Ali, de care uitaseră cu toţii, a întrerupt scena.

— Unde te duci? a întrebat Nur cu asprime.

— În casă! a răspuns Mirza-Ali, ridicând sprâncenele stufoase ca pentru a sublinia stupizenia întrebării.

— Foarte bine. Eu plec la Teheran cu copiii. Bibi o să vină cu mine.

Uite c-o spusese.

De atâtea şi atâtea ori, când îşi închipuise scena respectivă, Nur văzuse cerul întunecându-se, furtuna smulgând copacii din rădăcini, pământul crăpându-se peste tot. Văzuse casa cutremurându-se şi năruindu-se ca o jucărie, auzise ţipetele răsunând la kilometri întregi. Dar uite că nu s-a întâmplat nimic. Lumea era liniştită, ancorată în echilibrul ei milenar. Soarele văratic puternic lumina fiecare lucru cu aceeaşi generozitate ca înainte cu o clipă. Vântul făcea să foşnească frunzele mărului. Mama a simţit că un val de aer îngheţat i se urcă la cap şi o ia ameţeala. Era incredibil de vie, având impresia stranie că e goală. N-a dat atenţie celor trei perechi de ochi aţintiţi asupra ei. A traversat încet grădina, a intrat în camera ei şi a dispărut. Mirza-Ali stătea încă în curte, înmărmurit, urmărind cu privirea cum silueta lui Nur era înghiţită de tenebrele acelei case nenorocite.

După un an de tăcere, Mirza-Ali l-a chemat pe Darius la Qazvin. Instalată într-o casă din Teheran, la câteva străzi de cea pe care o împărţeau fiii ei, Mama a insistat să se ducă să-l vadă.

Venise timpul împăcării, iar Darius trebuia să facă un pas spre tatăl lui. L-a rugat pe Unchiul Numărul 1 să intervină şi să-l convingă pe fratele lui. În cele din urmă, după nenumărate discuţii, rugăminţi şi întruniri, Darius a cedat.

Bineînţeles, nimeni n-a aflat vreodată ce se petrecuse la acea întâlnire care n-a durat mai mult de jumătate de ceas. La întoarcere, Darius n-a găsit de cuviinţă să rostească decât o singură frază:

— Plec să fac studii de drept în Egipt.

— Păi, ţi-ai făcut deja studiile aici! a replicat Mama, pentru care Egiptul era la fel de departe ca luna.

— Aşa-i, totuşi plec. Părăsesc ţara asta.

Şi uite-ne din nou în Egipt, spectatori ai unui Darius care-şi regreta amarnic hotărârea. Îşi ura tatăl, da, îl ura, şi nu avea nici un motiv să rămână în ţara aia.

Într-o noapte, când avocatul iranian la care Mirza-Ali îşi trimisese fiul dormea dus împreună cu familia, Darius şi-a strâns lucrurile, a deschis uşurel fereastra camerei lui, şi-a aruncat sacul în stratul cu azalee şi a sărit. Într-o cârciumă din centrul oraşului, a găsit un şofer de taxi destul de beat ca să accepte să-l ducă imediat la Alexandria, de unde a luat primul vapor care pleca spre Italia. Darius a rămas în acea Europă distrusă de război în care totul trebuia reconstruit. A colindat dintr-o ţară în alta, lucrând ca muncitor în porturi, gări, pe şantiere, cu sentimentul tot mai copleşitor că în sfârşit putea să-şi pună în practică ideile progresiste.

În fiecare zi vedea cu încântare cum i se întăresc muşchii, cum face bătături în palme şi cum i se ascute privirea. În fiecare zi se bucura să simtă pe propria piele ce înseamnă cuvântul

„proletariat“, cu conştiinţa că el, fiul de burghez, putea să se smulgă din mizerie, în timp ce tovarăşii lui, fără îndoială, aveau să-şi lase oasele acolo. Pentru moment era alături de ei, unul dintre ei. Seara, cum termina de mâncat, îşi odihnea trupul înţepenit de muncă şi se gândea la servitorii din casa tatălui său mai mult decât la fraţii lui. Hosseini Cap-de-catâr, Ibrahim Pirpiriul, Djavad-Ali Turcul… Îşi petrecuse toată viaţa împreună cu ei fără să-i cunoască. Fără să ştie cu cât erau plătiţi, dacă erau într-adevăr. Fără să se întrebe unde puneau capul jos să doarmă. Nedreptatea asta perpetuată din generaţie în generaţie. Nebunia asta de a se crede superior. Încet-încet i se strecura în suflet sentimentul că avea o datorie faţă de ei, o obligaţie de îndeplinit.

1* Aparteu „Wikipedia“: Najaf este un oraş sfânt din Irak unde se află mormântul lui Ali, vărul şi ginerele lui Mahomed, fondatorul şiismului. Al treilea loc sfânt şiit ca importanţă (după Mecca şi Medina), acolo s-a exilat un anume ayatollah (rangul cel mai înalt în rândul liderilor religioşi şiiţi) Ruhollah (prenumele său înseamnă „Inima Domnului“) Khomeini în 1964, după ce se opusese cu îndârjire Revoluţiei Albe a şahului. Khomeini a părăsit Najaful în 1978, pentru Neauphle-le-Château. Sigur vă amintiţi.

4
Multele fugi ale lui Darius Sadr (episodul 2)

Scârţâitul unui scaun mă face să deschid ochii. Probabil am aţipit, fiindcă am senzaţia neplăcută că sunt trasă dintr-odată la suprafaţă. Îmi schimb poziţia pe scaun, având grijă să nu-mi cadă tubul. Mă îndrept de spate, îmi adun toată vigilenţa risipită în minutele de picoteală. Cât o fi ceasul? N-am curaj să scot telefonul mobil ca să mă uit. Adesea, noaptea, când simt că în sfârşit mă fură somnul (de obicei pe la 4.45), îmi stăruie în minte certitudinea sâcâitoare că orice zgomot o să mă împiedice să dorm. Zgomotul ăsta, oricât de îndepărtat şi de slab, o să aibă, ştiu bine, aceeaşi intensitate ca un concert de Metallica. Atunci, fiindu-mi frică să nu tresar imediat ce adorm, ţin ochii deschişi până-n zori. Vă aud de-aici: încearcă dopurile de urechi Quies, tâmpito! Dar ce credeţi? Dopurile Quies cauzează alte probleme, începând cu senzaţia alarmantă că eşti rupt de lume. Şi dacă se întâmplă ceva? Şi dacă viaţa se opreşte undeva? Ca să dormi, nu trebuie să pui capul pe pernă, ci să te depui ca drojdia pe fundul unui butoi. E ca şi cum ai spune că sunt departe de-a avea o asemenea încredere în lume.

Nu mi-a luat mult să-mi dau seama de unde vine scârţâitul. Cuplul aşezat în faţa mea de ore bune e, la rândul său, gata să intre pe uşă. Graba, enervarea cu care femeia îl împinge pe bărbat să iasă mai întâi, sugerează nervozitatea primei întâlniri. Acum, ca de obicei, toate capetele răsucite spre ei se întorc dintr-odată și se închid în ele, precum casele dintr-un complex rezidențial ale căror lumini se sting subit.

Un nou cuplu, mai degrabă nepotrivit, ia locul celui care a ieșit. Femeia are părul de un blond alarmant, fața arsă de ultraviolete și buzele strălucitoare. Bărbatul, probabil indian, e îndesat într-un costum cu cravată ca de înmormântare. Aruncă o privire stânjenită în jur, se așază pe marginea scaunului, gata s-o ia la goană în orice clipă. Practică, soția lui scoate din geantă o sticlă cu apă, pe urmă un sandvici înfășurat în folie transparentă și i le întinde. Îmi zic imediat că, dacă a avut grijă să-i facă un sandvici înainte să vină, el e cel steril. Nici nu mi-a trecut bine prin minte deducția asta, că mă gândesc la o observație pe care a făcut-o Sara în legătură cu niște vecini, soții Hayavi, căsătoriți de multă vreme, dar fără copii. „Sigur că el e cel steril. Dacă ar fi fost ea, el ar fi divorțat de mult!“ Iată întreaga condiție a femeii iraniene rezumată în două fraze.

Îmi amintesc că, atunci când am avut oreion, am stat ascultătoare în pat, așa cum îmi ordonase medicul din cartier, chemat de urgență să mă consulte.

— Trebuie să stai în pat ca să-i poți dărui copii frumoși soțului tău, înțelegi? Dacă te miști de-aici, există pericolul să devii stearpă.

— Asta înseamnă că n-o să mai pot face copii?

— Păi, da! Și, știi, nu doresc așa ceva nici unei femei.

Speriată de acest avertisment care îmi aducea aminte cuvintele Sarei în legătură cu soții Hayavi, am refuzat până și să mă scol ca să mă duc să mă spăl pe dinți. Mai târziu am aflat că doar bărbații adulți care fac oreion devin sterili, din cauza unei inflamații a testiculelor.

Studiez un timp noul cuplu, până când femeia ridică ochii spre mine. Jenată, întorc repede privirea spre geam, de parcă viteza mișcării ar putea să șteargă minutele în care i-am măsurat din cap până-n picioare fără motiv.

Afară, lumea își continuă cursa nebună. Chiștoacele sunt strivite pe trotuarele umede, geamurile se aburesc, coșuri cu pâine aterizează pe mese. La trei stații de metrou mai spre sud, mama doarme la telejurnal, fără îndoială doborâtă de somnifere. În celălalt capăt al orașului, Leïli, extrem de în urmă cu programul, consultă un pacient care a acceptat să sară peste pauza de prânz pentru asta. Într-o căsuță din suburbia de la vest, Mina, așezată la biroul ei, cu ceaiul verde în dreapta și țigările în stânga, își pregătește cursurile pentru Catedra de istorie de la Sorbona, unde face cercetări pentru un eseu despre Louis Massignon. Nici una din ele nu știe că stau acolo, așteptând…

Credeam că etapa asta, spre deosebire de celelalte – consultații, controale, analize, rezultate –, o să fie rapidă. De parcă, ajunsă în acest moment crucial al aventurii, ar fi trebuit să fiu răsplătită. Bravo că ai fost conștiincioasă, disciplinată, ascultătoare. Bravo că ți-ai ținut nervii în frâu. V-ați câștigat dreptul să nu mai stați în sala de așteptare cu cei care se află în stadii anterioare ale procesului. Acum puteți să bateți la ușă, să intrați, să desfaceți picioarele și să primiți miile de

spermatozoizi ieșiți din hibernare și pregătiți să înoate contra unor curenți obscuri ca să se arunce în marea bătălie.

Societățile noastre organizează cu iscusință așteptarea. Oamenii stau la coadă nopți întregi pentru computere de ultimă generație, bilete la concert, jocuri video, reduceri. Așteptăm în prima zi a fiecărei luni în fața ghișeelor RATP[1]. Așteptăm în fața universităților, la casă la supermarket, la telefon, în orice instituție administrativă. La sud de boulevard de la Méditerranée, în fața ambasadelor occidentale, cozile pentru vize se formează din zori. În alte părți au grijă de asta sărăcia sau războiul. Așteptarea e un fenomen progresiv și perfid, o activitate în sine. Și în timp ce așteptăm, din necesitate, nevoie, dorință sau mimetism, nu ne revoltăm. Tot șiretlicul stă în a le distruge oamenilor puterea de-a gândi, de-a se opune. De a-i reduce la niște obiective imediate, la fel de efemere ca un orgasm. Când spun chestii de genul ăsta, surorile mele scot un oftat enervat. „Exagerezi!“ Apasă pe *x* ca pe o pedală de frână care ar trebui să-mi curme delirul. Preferă să vorbim cât mai puțin despre societate și politică, să ne limităm la discuții despre familie, despre școala și activitățile copiilor. Părinții mei și-au epuizat limitele de toleranță pe tema asta.

Octombrie 1948. Darius are douăzeci și trei de ani. Cu umerii lui laţi și palmele bătătorite, cu o valijoară cumpărată din Hamburg în mână și un pachet cu Lucky Strike fără filtru în buzunar, iată-l întors fără veste. Un taxi îl lasă în fața casei Unchiului Numărul 2. Sună la ușă. Bibi îi deschide și îl anunță fără nici o introducere că tatăl lui a murit.

— O criză de inimă, cică… Păcat, da’ acu nu-i ca și cân’ domnu’ n-ar fi trăit destul!

Darius pica în toiul slujbei de patruzeci de zile, sfârșitul oficial al doliului, o perioadă în care familia se reunește pentru ultima oară înainte să lase sufletul răposatului să plece spre locul pe care i l-a hotărât Atotputernicul. Darius s-a trezit dintr-odată față în față cu tot tribul, ocupat să ronțăie dulciuri și să bea ceai fără zahăr în așteptarea ospățului de seara. Rudele din partea mamei l-au trecut de la una la alta, ca pe o minge, strângându-l tare în brațe și pupându-l zgomotos pe obraji. Rudele din partea tatălui, mătușile cu fețe gălbejite și ochi mai negri decât semințele de pepene nu l-au băgat în seamă. Hotărâseră că era a doua cauză principală a morții fratelui lor. Prima fiind, bineînțeles, Nur, scorpia aia care prezida ceremonia ca o văduvă tăcută și care se tunsese scurt ca un băiat. La ceva timp după căsătorie, încurajată de noile cunoștințe pe care și le făcuse printre femeile de vază din Qazvin, Nur o lăsase pe Mona Frizerița să-i taie părul lung de fată. Deloc încântat că tânăra lui soție își lua asemenea libertăți, Mirza-Ali îi interzisese să mai facă așa ceva. Nur nu se mai tunsese niciodată. Când a sunat telefonul și a primit vestea morții soțului ei, a trimis-o imediat pe Bibi să-i aducă o foarfecă. Servitoarea s-a împotrivit:

— Am jumulit eu miliarde de găini, doamnă *Djan*, da’ de tuns plete…

— Nu-mi pasă! Ia și taie!

Bibi a tăiat. În dreapta și-n stânga. În stânga și-n dreapta. Sub mâinile ei tremurătoare, geografia vălurită și abruptă a Mazandaranului ei natal s-a ivit pe capul Mamei. Dându-și seama de dezastru, s-a văzut nevoită s-o cheme pe Sanam Frizerița, care n-a avut altă alegere decât să bage mașina de tuns în părul ei. Acum, Nur își etala fără reținere părul scurt.

În aceeași seară, de față cu ceilalți frați, Unchiul Numărul 1 i-a prezentat lui Darius partea lui de moștenire, un plic în care se afla un cec cu o sumă uriașă și pe care el l-a refuzat.

— Păi, și ce vrei să facem cu toți banii ăștia, Darius? a întrebat Unchiul Numărul 1, supărat pe acest frate care, din orgoliu, se arăta groaznic de nerecunoscător.

Unchiul Numărul 1, care rămăsese alături de tatăl său din afecțiune, dar și dintr-un simț exacerbat al datoriei, socotea că meritase mai mult decât el să-și termine studiile în străinătate. Așa că făcuse facultatea de drept, având ambiția să devină judecător. Însă tatăl lor nu-l alesese pe el, iar acum culegea ce semănase.

— Faceți ce vreți. Dați-i lui Bibi, o să găsească ea la ce să-i folosească, a răspuns Darius aprinzându-și o țigară Lucky Strike. Uite, o să i-i dau chiar eu.

— Bați câmpii, frate! a exclamat Unchiul Numărul 2 smulgând cecul din mâinile Unchiului Numărul 1. Bine, nu mai vorbim de banii ăștia, am eu grijă de ei.

Așa că Unchiul Numărul 2 a deschis un cont în care a depus cecul. Douăzeci și șase de ani mai târziu, în ajunul plecării noastre din Iran, a scos banii, i-a dat Sarei o parte și ne-a trimis restul în Franța puțin câte puțin.

În caz că vă întrebați dacă Abbas Sadr a avut și el dreptul la moștenire, o să vă răspund prin gura lui Bibi.

— Bibi?

Așezată pe scăunelul ei, cu o tavă de alamă albă pe genunchi, Bibi alege orezul.

— Mda…

— Ce s-a întâmplat cu Abbas?

— Abbas? Care Abbas?

— Ben Abbas… (lungă ezitare) unchiul nostru…

— Să nu-i pomenești niciodată numele în casa asta, fetițo! Dacă te-ar auzi unchiu-tău, ț-ar spăla gura cu săpun, după care-ar zăcea la pat vreo săptămână, doborât de-o migrenă, și ar muri de durere!

— Știu… Dar nu-i aici.

— Un’ s-o fi dus iar?

— Nu știu… Poate la mormântul Mamei?

— Nu-i vineri…

— Ba da, e vineri.

— Nici nu mai țin minte-n ce zi suntem, cum vrei să-mi amintesc ce s-a-ntâmplat cu… (Își drege glasul.) Ferească-mă Dumnezeu să-i pomenesc numele!

— Chiar nu-ți amintești?

— Sigur că-mi amintesc!

— Păi, spune-mi.

Bibi mă privește ca pentru a vedea dacă am un suflet destul de curat pentru a rezista la asemenea destăinuiri periculoase. Gura ei molfăie saliva strânsă înăuntru. Pune cu greu tava jos și își întinde piciorul, care scoate un zgomot de pușculiță ce zornăie când o scuturi.

— Dacă repeţ’ vreo vorbă din ce-o să-ţ’ spun, UNA SINGURĂ, îţi pun piper pe limbă şi ţi-o tai.

— Nu suflu o vorbă. Jur, jur… Nici una…

(Lungă ezitare în timpul căreia Bibi îşi înghite zgomotos saliva.)

— *Ey baba!* La ce păcate mă-mpingi! Hai, închide uşa, fetiţo.

Ascult. Bibi îmi face semn să mă aşez lângă ea. Şi-şi apropie faţa de a mea cu gravitate, de parcă s-ar pregăti să-mi dezvăluie

formula secretă bombei atomice. Când vorbeşte, simt perii lungi de pe bărbia ei gâdilându-mă pe obraz.

— De cum a murit bunică-tu – facă Cel de Sus cu sufletu' lui ce-o merita – unchiu-tău, Număru' 1, a plecat la Qazvin să-l caute pe… (Îşi drege glasul pentru a evita să rostească numele interzis.) Era un chefliu şi trăia singur de cân' murise biata maică-sa… Unchiu-tău Număru' 1 i-a dat partea lui de moştenire şi i-a spus, îl ştii cum e, direct ca un coi într-o căldare (maimuţăreşte tonul afectat al Unchiului Numărul 1): „Unii dintre fraţii mei" – se gândea la unchii tăi Număru' 2 şi Număru' 6 – „n-o să te accepte niciodată, deci e mai bine să pleci".

— Chiar aşa i-a spus?!

— De un' să ştiu eu? Crez' că eram acolo?

— Şi pe urmă?

— Unchiu-tău i-a cumpărat bilet la avion şi, vârşti!, a plecat la cel'alt capăt al lumi'…

— Care capăt?

— Ăla de-i zice *Amirika*!

— A plecat în America?!

— Acu ţi-am spus.

— Şi ce face acolo?

— Ce-ai vrea să facă? Doar i-un Sadr… Îş' scutură ţiparu' şi toarnă copii.

Acum, că toţi fraţii lui erau însuraţi şi aveau copii, Darius s-a instalat în casa Mamei din Teheran şi anotimpurile au trecut unul după altul. S-a înscris în Tudeh, partidul comunist iranian, mergând cu asiduitate la reuniuni, a organizat dezbateri, apoi l-a părăsit când şi-a dat seama în ce măsură şefii săi erau înrobiţi

URSS-ului. A strâns câţiva prieteni în jurul lui şi a pus bazele unui nou partid, mai apropiat de Muhammad Mosaddeq. A lansat o revistă culturală lunară şi s-a apucat să scrie un roman-fluviu în genul *Secerişului roşu* de Dashiell Hammett, pe care îl descoperise în Europa.

Într-o stare de frenezie, nerăbdător să schimbe lumea şi dorindu-şi mai mult decât orice să fie lăsat în pace, Darius încuviinţa tot ce voia Mama. Aşa i-a obţinut ea consimţământul pentru căsătorie fără să-şi dea seama. Apoi s-a dus la unul dintre fraţii ei din Mazandaran şi i-a cerut mâna mezinei, Guila, nu neapărat o frumuseţe, însă destul de ascultătoare ca să meargă. Oricum, Nur nu avea timp să caute în afara cercului familial perla la care visează orice mamă pentru fiul ei. Voia să-l însoare pe Darius cât mai repede, înainte să se afunde cu totul în mlaştina pe care el o numea *politică*. Se temea că o să ajungă ca subversivii ăia pletoşi care se ascund prin păduri şi pun la cale insurecţii şi atentate; că o să fie următorul care se oferă voluntar să-l omoare pe şah[2]*.

Ca să nu-l sperie, Mama l-a ţinut pe Darius departe de pregătirile pentru căsătorie şi nu i-a spus când are loc decât cu o săptămână înainte de ceremonie, într-o dimineaţă, la micul dejun. Darius a dat din cap, şi-a aprins o ţigară şi s-a întors la scris. Uluită, Nur l-a privit cum se îndepărtează şi s-a răsucit spre Bibi.

— Crezi c-a înţeles?

Bibi a făcut o mutră plină de îndoială şi a ridicat din umeri.

— Cine poa’ să ştie? E-nchis în el ca păsărica unei virgine!

— Of, bărbaţii ăştia Sadr…, a murmurat Mama cu un suspin lung.

După spusele Unchiului Numărul 2, Darius a stat liniştit până la amiază. Tăcerea lui obişnuită nu nelinişte pe nimeni. După prânz, ocupată cu organizarea petrecerii, membrii familiei se împrăştiaseră care încotro, lăsându-l singur. La 16.15 fix, când Unchiul Numărul 1, Unchiul Numărul 3 şi Unchiul Numărul 6 au venit să-l ia ca să meargă la sala unde trebuia să aibă loc ceremonia de schimbare a jurămintelor, Darius nu mai era acolo. Şi îşi luase toate hainele din dulap. O scrisoare era aşezată la vedere, sprijinită de *Fraţii Karamazov*. Unchiul Numărul 1 a deschis-o şi a citit-o cu glas tare. O foaie întreagă pentru trei nenorocite de fraze: *Spuneţi-i Mamei că nu pot s-o fac. Plec. Vă dau un semn*. Fără scuze sau regrete.

Darius dispăruse din nou.

Câteva luni mai târziu, în 16 august 1953, o altă fugă a zguduit ţara. Şahul a plecat vitejeşte câteva zile la Roma, lăsând CIA, împreună cu MI6-ul britanic, să pună în aplicare operaţiunea Ajax şi să dea jos guvernul naţionalist şi popular al lui Mosaddeq. Privit cu ochii de astăzi, un astfel de eveniment nu are, fără îndoială, nimic insolit. Dar la începutul anilor ’50, această lovitură de stat orchestrată de o Americă în culmea paranoiei sale antisovietice şi dornică să-şi consolideze poziţia strategică în regiune părea aproape neverosimilă. În câteva zile, spărgători deghizaţi în militanţi comunişti au aruncat Teheranul într-un haos înspăimântător. Atentate ţintite, înfruntări mortale, manifestaţii violente. Străzile au fost ciuruite de gloanţe şi stropite de sânge, iar pe 19 august o unitate militară a intrat în oraş şi a preluat controlul. Mosaddeq a fost arestat şi casa lui jefuită. Imediat după victorie, americanii au pus mâna pe petrolul iranian, şi Nelson

Rockefeller i-a zis lui Eisenhower: „Deţinem controlul absolut asupra petrolului iranian. De-acum înainte, şahul nu poate lua nici o hotărâre fără să-l consulte pe ambasadorul nostru“. Ha-ha! Cine controlează petrolul controlează lumea, nu-i aşa? *It's not personal, ok, it's just business!*[3]

Tulburat de acest scenariu de film cu gangsteri turnat la scară naturală în ţara lui, Darius, care se afla acum la Paris, a ezitat să se întoarcă. Dacă se întorcea, mai devreme sau mai târziu avea să pice în ghearele Mamei. A trimis telegrame, a cerut veşti, însă şi-a amânat întoarcerea.

Până la urmă a rămas unsprezece ani la Paris şi şi-a luat doctoratul în filosofie la Sorbona. A scos un săptămânal de şase pagini în persană şi a încheiat o înţelegere cu vânzătorul de la chioşcul din avenue des Champs-Élysées, care îl plasa studenţilor iranieni în schimbul unui procent din câştiguri. A locuit pe rue Huyghens din Montparnasse, la nr. 4, a făcut din cafeneaua Le Gymnase, colţ cu boulevard Raspail, biroul lui, i-a cunoscut pe Sartre, Ionesco, Mauriac, Beckett, a luat parte la reprezentaţia cu *Ritualul primăverii*, în coregrafia lui Béjart, a văzut o grămadă de filme americane, s-a ţinut după Maria Casares pe stradă, a jucat şah duminica după-amiaza în Jardin du Luxembourg, a scris un eseu de mai bine de opt sute de pagini despre dictatura comunistă, a luat purici, a chelit şi, fără îndoială, s-a îndrăgostit.

O fotografie l-a făcut să se întoarcă la Teheran. Un portret al ei pe care i-l trimise Mama şi pe care Leïli îl are încă, alb-negru, dreptunghiular, cu margini dantelate. Cu părul prins, cu două riduri adânci care pleacă de la nări şi îi ajung până în colţurile gurii, Nur ţine capul uşor înclinat spre stânga şi se uită la aparat. Ochii, cu pleoapele lăsate, sunt limpezi şi sincer

melancolici, ca flacăra unei lumânări care, micşorându-se, evită să se stingă. Reversul fotografiei este înnegrit de un scris strâns. Cu timpul, cerneala neagră a devenit albastru-închis, iar literele s-au îngroşat, formând mici pete. Doar câteva cuvinte mai sunt încă lizibile, frânturi dintr-o iubire ce încearcă să-şi înduioşeze obiectul iubit: *…să mă priveşti… zilele… Fără să vreau… învechite în lipsa ta.*

Întoarcerea asta a marcat sfârşitul lungilor dispariţii ale lui Darius dincolo de frontiere; însă şi-a păstrat toată viaţa obiceiul de-a fugi. Se evapora de la dineuri, lăsând-o pe Sara să se descurce cu invitaţii. Pleca de la reuniunile politice şi imediat suna telefonul în toiul nopţii ca să anunţe că nu mai era acolo. Ieşea să cumpere un pachet de ţigări şi se întorcea peste câteva ore. În parte, a fost întotdeauna un exilat. Un singuratic în mijlocul mulţimii. Îi strângea pe ceilalţi laolaltă, excluzându-se în acelaşi timp pe el. Era chibzuit, însă deseori se arunca cu capul înainte când ceilalţi alegeau să treacă prin viaţă cu prudenţă. Duşman al rutinei, Darius era făcut pentru luptele corp la corp pe care nu voia nimeni să le poarte. Căsătoria nu se număra printre ele, şi totuşi…

Seroge Artavezian, un armean din Qazvin, vechi prieten al lui Darius şi profesor de matematică la liceul unde Sara Tadjamol preda istorie şi geografie, le-a făcut cunoştinţă în 1963.

Seroge o remarcase pe fata aceea a cărei mamă era armeancă şi al cărei trup, subţirel şi mlădios, contrasta cu faţa, la fel de orientală ca o miniatură din epoca safavidă[4]. Sara Tadjamol era înfocată şi veselă, râzând din toată inima în cancelarie, şi se înţelegea bine cu toată lumea din liceu. Cu

aerul lui de halterofil, cu mustaţa îngălbenită de nicotină, divorţat, Seroge nu îndrăznea nici măcar să-şi închipuie că o fată ca Sara ar putea să-şi petreacă o oră singură cu el. Ar aprecia, în schimb, eleganţa prietenului său Darius, jurnalist la cotidianul *Keyhan*, celibatar atât de convins, că prietenii lui pariaseră câteva sute de tomani pe acela care avea să-i prezinte fata în stare să pună capăt vieţii lui destrăbălate.

Seroge a organizat o cină împreună cu alte două cupluri la Souren, un restaurant situat într-un conac pe unde Darius trecea zilnic. Construită de un prinţ qajar[5] plecat în exil după venirea la putere a şahului Reza, clădirea fusese cumpărată de doi fraţi armeni din Isfahan, care amenajaseră acolo un club în stil englezesc, cu un restaurant la parter, un fumoar imens şi o sală de jocuri la etaj. Toţi ştiau ce pune Seroge la cale, în afară de Darius.

— Darius *Djan* (treizeci şi opt de ani, costum bleumarin, cămaşă albă şi cravată mov, păr dat cu briantină, o pată de cerneală pe degetul mare de la mâna dreaptă), ţi-o prezint pe Sara Tadjamol, a zis Seroge cu entuziasm. Sara *Djan* (douăzeci şi cinci de ani, fustă pepit deasupra genunchiului, bluză pe gât neagră cu mânecă scurtă, părul tuns à la *Nathalie Woodi*), ţi-l prezint pe Darius Sadr.

Şi-au strâns mâinile, privindu-se drept în ochi, pentru că aveau exact aceeaşi înălţime (1,72 m).

Mulţi ani mai târziu, când copiii lor, fascinaţi ca orice copil de acel moment incredibil / imperceptibil pe care îl constituie întâlnirea părinţilor, le-au pus întrebări, Darius avea să răspundă că îi plăcuseră mult picioarele ei – membre care îi atrăgeau atenţia la orice femeie – şi simplitatea cu care comandase salată pentru garnitură. Sara avea să răspundă că-şi

dorise întotdeauna să se mărite cu un bărbat chel cu ochi albaştri. Darius încă nu era chel pe atunci, însă părul rărit de pe fruntea înaltă lăsa să se ghicească iminenţa calviţiei.

Sigur, aceste explicaţii scurte, învăluite în pudoarea unei generaţii de persani aflaţi la mii de kilometri depărtare de revoluţia sexuală, nu-ţi îngăduiau să înţelegi cum, dintr-odată, ajunseseră să se viziteze; el, celibatarul convins, ea, tânăra care refuza toţi pretendenţii trimişi de peţitoarele cele mai pricepute din familie. De ce acceptase el s-o întâlnească din nou? De ce îl mai văzuse ea după seara aceea? Ce îşi spuseseră? Totuşi se plăcuseră vizibil, acolo, aşezaţi faţă-n faţă, învăluiţi de aroma de pui à la Kiev, specialitatea de la Souren.

Graţie progresului ştiinţei, ştim de-acum că atracţia între fiinţe se datorează în parte unei maşinării hormonale declanşate în momentul întâlnirii. Un proces complex ce ţine de chimia moleculară, dar şi de zeci de alte manifestări şi proiecţii pe cât de inconştiente, pe atât de reale. Totuşi ştim fără să ştim. O parte din mister, asupra căreia putem să speculăm la infinit, stăruie. Oare spiritul lui Darius a văzut-o în tânăra cu ochi la fel de negri pe cât erau ai lui de albaştri pe cea care avea să-l ajute în sfârşit să-şi lepede hainele de burghez intelectual pentru a deveni revoluţionar? O femeie care urma să-i fie întotdeauna alături şi să treacă graniţe pentru el… Oare spiritul Sarei simţise că bărbatul acela avea să-şi făurească o viaţă singulară, demnă de povestit într-o carte care ar deveni bestseller la Teheran în vreme ce ea s-ar consuma în exil? Poate…

Mai târziu, când Sara i-a propus să-l prezinte mamei şi fraţilor ei (îşi pierduse tatăl în adolescenţă), Darius a auzit din nou zăngănitul cătuşelor la încheieturile mâinilor răsucite la spate.

— Cred că nu e nici o grabă… Pot foarte bine să-i întâlnesc la nuntă.

Iată cum, ca să scape de groaza de-a fi prezentat oficial familiei, Darius Sadr a sărit din lac în puţ şi a rostit cuvântul fatidic! Din fericire, Sara nu fusese niciodată genul de fată care să viseze la o cerere în căsătorie spectaculoasă, cu un genunchi în pământ şi o mână pe inimă. Dimpotrivă. Faptul că unul dintre evenimentele cele mai importante din întreaga ei existenţă, pentru care fusese pregătită din copilărie, în jurul căruia se brodaseră atâtea poveşti, avea loc într-o maşină, pe avenue Roosevelt, în faţa uşii lui Seroge Artavezian pe care-l aşteptau ca să meargă să ia cina, era în perfect acord cu ceea ce aştepta de la viaţă. Dincolo de efectul surprizei s-a răspândit în ea impresia ameţitoare că se află pe creasta valului modernităţii. Că-i existenţialistă. SimonedeBeauvoiriană. Nu, nu era genul de fată care să viseze la o cerere în căsătorie romantică, totuşi nu avea să se prefacă acum că nu auzise nimic.

— Bine, atunci trimite-i, te rog, pe fraţii tăi să ne viziteze (adică: trimite-i pe fraţii tăi, pe care nu-i cunosc încă, să-i ceară mâna mamei).

— Mi se pare o idee bună, a conchis Darius.

O lună şi jumătate mai târziu s-au căsătorit. Seroge Artavezian, la un pas de-a câştiga pariul anului, şi-a petrecut noaptea de dinainte la Darius. A doua zi nu s-a dezlipit de el o clipă şi l-a însoţit spre sfârşitul după-amiezii la Unchiul Numărul 2, unde avea loc ceremonia de schimbare a jurămintelor. Saddeq ţinuse să fie organizată acolo ca s-o poată scoate pe Mama pe poarta din grădină şi s-o ferească de o nouă umilinţă în cazul în care Monsieur Le Phénomène[6] (pronunţat

Mōsio Lō Fénōman) se hotăra din nou să dispară. După ceremonie, Darius, care refuzase vreun dineu sau vreo petrecere, a scos-o pe Sara la o cină în doi la un bistrou deschis de curând în centrul oraşului.

Aşa s-a născut cel mai modern cuplu din familie.

De-o punctualitate maladivă – manie nu întotdeauna folositoare, moştenită de la Sara –, în dimineaţa asta am ajuns în biroul secretarei la 9.25, cu cinci minute înainte de ora la care era stabilită întâlnirea. Asta după ce înainte îmi petrecusem o jumătate de oră la cantina de la intrarea în spital. Am băut o cafea, am răsfoit ziarul cumpărat de la chioşcul din staţia autobuzului 91. La 9.20, am lăsat ziarul pe blatul laminat ca să intru, la capătul unei alei pline de maşini, în clădirea brăzdată de schele. Din nou, nu era nici un muncitor la lucru. În ritmul ăsta, lucrările riscau să nu se mai termine niciodată.

După ce mi-a pus dosarul la zi şi a completat câteva rubrici pe calculator, secretara mi-a dat un formular şi m-a rugat să merg la CECOS (Centrul de studiu şi conservare a ovulelor şi a spermei umane) să iau flacoanele de spermă. Văzându-mi expresia bănuitoare, a ghicit că nu ştiu unde se află şi m-a îndrumat. Probabil îşi închipuia, pe bună dreptate, că îl însoţisem pe Pierre să doneze spermă. Gândul că la vremea aia nu-l cunoşteam încă nu-i trecuse prin minte.

CECOS se află la subsolul clădirii principale a spitalului, a cărei intrare dă în boulevard Port-Royal. E destul de spaţios, luminat de neoane şi mobilat ca sala de primire a unui oficiu de şomaj. În afară de câteva afişe care te invită să-ţi donezi celulele reproducătoare, nimic nu te lasă să ghiceşti că în spatele acestor ziduri, în fiecare zi, specialişti în halate albe recoltează,

manevrează, ambalează, refrigerează, inventariază, înmagazinează spermă şi ovocite destinate să fie implantate în grota caldă a unui pântec de femeie ca să se transforme, în cel mai bun caz, în viaţă umană.

Pe când o infirmieră verifica paşaportul meu, cartea de identitate a lui Pierre şi procura semnată de el ce îmi permitea să ridic flacoanele, priveam afişele. „Daţi-le şansa să devină mame – DONAŢIE DE OVOCITE“, scria pe unul dintre ele, peste chipurile mai multor femei de diferite rase aranjate în mozaic. Pe altul, un cuplu tânăr, surprins din profil, se ţinea de mână: „Un copil ar fi cea mai mare dovadă de iubire pe care Patrick i-ar putea-o oferi lui Éléonore – DONAŢIE DE SPERMĂ“. Acelaşi cuplu, de data asta din faţă: „Vreţi să le donaţi spermatozoizi? Nimic mai simplu!“. Cui se adresau sloganurile astea? Mi-e greu să-mi imaginez nişte curioşi venind să facă o plimbare prin CECOS, seara după muncă sau sâmbăta după-amiaza, ca să se destindă. Toţi cei pe care sterilitatea sau boala îi aducea acolo în fiecare zi ar fi preferat, poate, afişe de cinema sau reproduceri după tablouri, numai să uite o clipă de măruntaiele lor.

Spun *poate* fiindcă nu ştiu nimic despre asta. Nu sunt în situaţia lor.

Pierre mi-a trimis un sms ieri-seară ca să-mi spună că n-o să vină azi. Trebuie să însoţească un coleg pe un şantier cu probleme din afara Parisului. *Îţi las procura şi cartea de identitate în cutia de scrisori dimineaţă devreme. Dacă aş putea să fac altfel, crede-mă, aş face-o… Mult curaj şi pup. P*

Drept să spun, eram uşurată, n-aveam nici un chef să vină cu mine. Am preferat întotdeauna să trec singură prin momentele cruciale ale vieţii (cuvântul „încercare“ mi se pare

dintr-odată prea pompos, cu toate că e, fără îndoială, cel mai potrivit). Să fiu tratată cu solicitudine sau compasiune mă stânjeneşte extraordinar. Am impresia, poate pe nedrept, că sunt obligată să mă prefac, să simt lucruri pe care nu le simt de fapt. E unul dintre motivele pentru care căsătoria mi se pare ceva peste puterile mele.

Am aşteptat vreo patruzeci de minute ca aceeaşi infirmieră să mă cheme şi să-mi întindă un tub care semăna cu cele folosite de laboratoarele foto pentru tiraje mari. Nu mă gândisem în ce fel avea să-mi fie prezentată sperma, spălată şi decongelată (repet, atât de incredibil mi se pare încă…). Tubul era discret. Aş fi putut să mă plimb ore întregi cu el după mine fără să trezesc bănuieli. Cei dintre voi care m-au întâlnit în dimineaţa asta, pe la 10.45, traversând boulevard Port-Royal, apoi rue Saint-Jacques, şi-au închipuit probabil că sunt fotografă profesionistă. Poate că adolescentele atrase de viaţa palpitantă a artiştilor m-au invidiat, aşa cum îi invidiasem eu pe tipii în negru care stăteau în picioare în spatele meselor de mixaj din sălile de concert pe unde bântuiam în tinereţe.

1. Régie Autonome des Transports Parisiens – compania de transport public de deservește Parisul și împrejurimile.

2* Vă reamintesc că o tentativă de asasinat împotriva lui Mohammad Reza Pahlavi avusese loc în 4 februarie 1949, la sosirea la Universitatea din Teheran, ce aniversa zece ani de existenţă. Şahul a fost împuşcat de două ori, în obraz şi în spate, însă n-a fost atins nici un organ vital. În schimb, asasinul, Nasser Fakhr-Arai, despre care se spunea şi că face parte din Tudeh, şi că este apropiat de conducătorii religioşi, a fost omorât pe loc. După acest incident, partidul

Tudeh a fost interzis până în 1950, iar şahul a schimbat constituţia pentru a-şi aroga mai multă putere în detrimentul parlamentului.

3. Nu e o chestie personală, OK, doar una de afaceri! (engl.)

4. Aluzie la dinastia musulmană şiită a safavizilor, ce a condus, între 1502 şi 1736, un stat din Orientul Mijlociu care cuprindea teritoriul actualelor state Azerbaidjan, Armenia, Iran, Afganistan şi Irak.

5. Referire la dinastia turkmenă Qajar, ce a domnit în Persia între anii 1729-1925.

6. Domnul Fenomen (fr.).

5

Vagin şi alte noutăţi

Uneori, în mijlocul mulţimii pariziene, stând într-o cafenea sau în metrou, pe un scaun rabatabil, în inima unui secol guvernat de tehnologie şi de maşini, mă surprind gândindu-mă că bunica mea s-a născut într-un *andaruni* şi a fost adusă pe lume deasupra unui lighean de lut. Sunt nepoata unei femei născute în harem. Viaţa mea a început acolo, înăuntrul acelui stup doldora de soţii în stare să se omoare între ele ca să-şi petreacă noaptea cu Hanul. Acolo, în clipa în care Moartea şi Viaţa s-au ciocnit violent, împinse de un vânt năvalnic venit din stepele Rusiei, în ţipetele, şiroaiele de sânge şi măruntaiele deşertate ale unei fete de cincisprezece ani, în trupurile micuţe ale gemenelor orfane de mamă, înfăşate într-o pânză albă şi înfăţişate lui Montazemolmolk, atât de obişnuit să-şi aleagă femeile, încât alesese una şi îi distrusese dintr-un foc copilăria. Acolo, în ţinutul înfloritor al Mazandaranului, mărginit de un lac imens, liniuţă de unire între două ţări, astăzi fărâmiţate, ce altădată erau imperii. Un lac născut dintr-un foarte vechi ocean, Paratethys, atât de întins încât i se spune „mare“. Marea Caspică. Bogată în peşte, complexă, al cărei albastru se

strecurase în privirea unei generaţii, apoi se distilase în a celei următoare (ia uite, ce nume drăguţ pentru o fată, Caspiana…)

Odată cu timpul şi distanţa, nu se mai varsă în mine lumea lor, nici limba, nici tradiţiile, credinţele sau temerile acestora, ci poveştile lor. Dacă eu am reţinut cel mai bine istoriile Unchiului Numărul 2 şi discuţiile cu Bibi, dacă eu le-am trecut peste graniţe ca pe nişte comori ascunse, repetându-le în gând noaptea, după ce plecasem din Iran, ca să nu le uit, întinsă pe o saltea lângă canapeaua extensibilă pe care dormeau Leïli şi Mina, dacă am încercat să le păstrez intacte, chiar de-am eşuat, chiar de le-am lăsat să se afunde în adâncurile memoriei mele, dacă eu încerc încă să le dezgrop este poate pentru că era scris undeva că într-o zi aveam să fiu singură într-un spital în care se fac lucrări din *Pārisse*, la patru mii două sute cincizeci şi trei de kilometri de Mazandaran, cu un tub cu spermă pe genunchi.

După naşterea lui Leïli, Darius a hotărât că nu mai voia copii.

Nu. Nu aşa trebuie să încep.

Ar trebui să încep mai degrabă aşa: Darius n-a vrut niciodată copii. Însă, în clipa când şi-a dat seama că, pentru femeia cu care se însurase, căsătoria nu avea alt scop, s-a arătat de acord să facă unul.

Naşterea lui Leïli, la unsprezece luni după căsătorie, l-a ajutat să descopere bucuria de-a fi tată. Nefiind bărbatul care să-şi lase soţia să facă totul, schimba scutece, se scula noaptea şi-i pregătea piureuri de cartofi. S-a extaziat când şi-a văzut fata crescând şi mergând, s-a bucurat când a auzit-o rostind cuvinte, alcătuind fraze, apoi punând întrebări. Dacă ar trebui să folosesc o comparaţie pentru a defini relaţia lui Darius cu

paternitatea, aş spune că i s-a dezvăluit ca una dintre atracţiile ce incită mulţimea la Foire du Trône[1] (*Luna Park* pentru iranieni), şi care dintr-odată nu te mai tentează. Totuşi eşti târât acolo cu forţa şi până la urmă cedezi. Te duci destul de entuziasmat, recunoscând că te-ai înşelat, chiar era ceva demn de interes, însă de-aici şi până la a mai veni şi altă dată... Cu atât mai mult cu cât, dacă eşti Darius Sadr, alte atracţii mult mai incitante te solicită din toate părţile. Războiul din Vietnam şi intensificarea bombardamentelor în nord, realegerea lui Nasser şi alungarea Frăţiei musulmane; iar în Iran, nici mai mult, nici mai puţin decât asasinarea prim-ministrului Hassan Ali Mansur în faţa parlamentului şi venirea la putere a „omului cu pipa", Amir Abbas Hoveyda.

Sara n-a renunţat. Leïli abia împlinise un an şi trei luni, iar dorinţa de-a mai face un copil devenea obsesie. Aşa că şi-a intensificat contraatacul sub forma monologurilor zilnice.

În fiecare dimineaţă, pe când faţa lui Darius, abia aşezat la masă, dispărea după ziar sau după revista *Le Nouvel Observateur*, pe care o primea de la Paris, Sara se lansa într-una din tiradele ei pline de emoţie. Şi nu conta că Darius nu-i răspundea. Că, în cel mai bun caz, îi arunca o privire însoţită de un zâmbet ironic abia schiţat, reducând dorinţa ei de-a face un al doilea copil la rangul de capriciu drăguţ, o chestie bizară pe care femeile o simt, fără îndoială, dar care, sincer, dacă reflectează două minute, nu e realizabilă. Nu conta că el o ignoră, ea o ţinea pe-a ei.

Săptămâni întregi, argumentele Sarei s-au lovit de tăcerea obtuză a lui Darius... Până în acea dimineaţă de 20 ianuarie din 1966. Priviţi cu atenţie portretul alb-negru de pe prima pagină a ziarului *Keyhan* care se suprapune peste faţa ascunsă a lui

Darius: cel al unei femei autoritare, al unei văduve cu tenul măsliniu, zgârcită cu zâmbetele, cu părul străbătut de cea mai celebră şuviţă albă din secolul XX.

În dimineaţa aia, departe de Teheranul aţipit sub zăpadă, Indira Gandhi îşi începea prima ei zi ca prim-ministru al ţării care îi trimisese pe englezi înapoi acasă cu şuturi în fund. O femeie prim-ministru în fruntea unei ţări cu aproape cinci sute de milioane de locuitori! Un eveniment remarcabil! Nemaiauzit!

Istoricul şi Domesticul s-au topit unul în celălalt şi Darius a lăsat dintr-odată ziarul jos. Şi-a aţintit privirea posomorâtă asupra Sarei.

— De ce vrei încă un copil? Indira Gandhi e singură la părinţi, ştii doar!

De fiecare dată când povestea întâmplarea asta, mama se prăpădea de râs. Lacrimile îi curgeau pe obraji şi vorbele, spulberate de râs, îi ieşeau în fărâme din gură. Prietenele râdeau împreună cu ea, oprindu-se asupra relei-credinţe a bărbaţilor, care se folosesc de orice expedient ca să-şi zăpăcească soţiile şi să facă totul după capul lor. Dar râsul Sarei nu era de aceeaşi natură. Îl străbătea nu fatalitatea originară ce domină relaţiile dintre bărbaţi şi femei, ci o tandreţe amuzată. Nimeni în afară de ea nu înţelegea adorabila subtilitate a afirmaţiei lui Darius. Stratul de speranţă, ascuns sub reaua-credinţă, care spunea: *să fi am conceput oare o Indira Gandhi?* Şi dacă Leïli înceta să mai fie singură la părinţi, viitorul ei nu era compromis şi, odată cu el, cel al întregului Iran? Şi imediat dedesubt, alt strat, pigmentat de egoism şi reliefat de o urmă de mustrare. *Nu sunt încă Jawaharlal Nehru, ilustrul tată al Indirei,*

însă am nevoie de toată energia ca să ajung ca el şi, cu siguranţă, nu de alt copil!

Atunci, pe când Indira îşi punea în aplicare Revoluţia verde ca să elibereze ţara de jugul puterilor străine şi să-i asigure autonomia alimentară, Sara a hotărât că şi ea trebuie să muncească pentru propria independenţă.

Pentru că, aşa cum se întâmplă cu orice bărbat, natura îi acordase doar un loc mărunt în coada trenului reproducerii şi pentru că toată afacerea îl depăşea, Darius nu s-a arătat deloc interesat de această a doua sarcină. Când pântecul Sarei a început să se rotunjească, s-a trezit numit editorialist la cotidianul *Keyhan* şi şi-a petrecut tot mai mult timp la birou. Pe deasupra, s-a apucat să scrie un eseu despre Palestina şi Israel („această enclavă occidentală în Orient“) şi şi-a acordat ritmul vieţii după mersul lumii.

Uneori, în toiul nopţii, când Sara îi aducea o ceaşcă de cafea, tot mai rotundă şi mai încercănată pe zi ce trece, Darius se prefăcea că nu observă nimic. Ea se agăţa de sfatul pe care cumnatul ei, Unchiul Numărul 1, i-l strecurase cu glas scăzut în ziua nunţii. „Darius e un cal nărăvaş. Ai nevoie de mare încăpăţânare şi curaj ca să-l îmblânzeşti, însă odată domesticit sper să-ţi dai seama că e de-o fidelitate exemplară“. Sara se întrebase ce era cu acel „sper să-ţi dai seama“. Ce însemna? Oare avea să-şi rateze căsătoria şi să divorţeze? Când a ajuns să-l cunoască mai bine pe Unchiul Numărul 1, a înţeles că grija lui bolnăvicioasă pentru sinceritate tindea întruna spre stângăcie. Dar nu e mai puţin adevărat că sfatul lui s-a dovedit foarte util când a trebuit să suporte indiferenţa lui Darius şi dezinteresul lui pentru acel copil căruia îi vorbea adesea de tatăl lui ca măcar să ştie că are unul.

Seară de seară, lună de lună, aşezat la masa din salon cu o ţigară Camel fără filtru între degete, Darius înnegrea pagini întregi cu pixul cu gel Pentel apărut pe piaţă de curând în Iran. Pe când, în camera lor, chinuită de greaţă şi albă ca varul, Sara se lupta în tăcere cu riscurile sarcinii. Anul 1967 s-a dovedit destul de bogat în evenimente pentru ca Darius să nu se culce decât rareori înainte de ivirea zorilor. Bombardarea Hanoiului, Războiul de Şase Zile, moartea lui Che Guevara, alegerea lui Nicolae Ceauşescu în fruntea Consiliului de Stat în România, Războiul din Biafra, revolta kurdă din Iran, moartea lui Mosaddeq în exil la Ahmadabad...

De cum a aflat despre moartea lui Mosaddeq, Sara şi-a petrecut ziua de 5 martie plângând, atât omul, cât şi ţara ce îl pierduse. Apoi a trecut pe la maică-sa, care purta aceeaşi mărime cu ea la haine de când era însărcinată, ca să împrumute o rochie neagră. Pe 6 martie 1967, Sara a apărut la liceu în doliu. Toată lumea s-a grăbit s-o înconjoare. „Doamne, Doamne, Sara *Djan*, cine a murit?“ – „Mosaddeq“, a răspuns ea fără şovăială. A ţinut un curs despre Marele Om: a povestit despre naţionalizarea petrolului, despre lovitura de stat organizată de americani şi britanici, apoi despre simulacrul de proces la care Mosaddeq, în semn de protest, a venit în pijama şi despre condamnarea de a-şi sfârşi zilele în casa lui din Ahmadabad, supravegheat de Savak. După ore, Sara s-a întors acasă. Seara, când îi dădea să mănânce lui Leïli, a sunat telefonul. A răspuns chiar ea. O voce de bărbat i-a spus fără nici o introducere: „Dacă o iei de la capăt mâine cu circul ăsta, o să fim obligaţi să ne ocupăm de tine.“ – „Predau istorie“, a răspuns Sara cu inima bătând să-i spargă pieptul, „toată istoria.“ – „Păi,

dacă vrei să continui şi pe urmă să te întorci liniştită acasă şi să-i dai de mâncare fiicei tale, gândeşte-te bine la ce predai!“. Şi bărbatul a închis.

Naşterea prematură a Minei, în după-amiaza de 25 octombrie 1967, l-a eliberat pe Darius de o dilemă care îl chinuia de săptămâni întregi: să scrie ce gândea despre ceremonia grotescă şi exorbitantă de încoronare şi să fie concediat de la ziar sau să-şi dea demisia.

A doua zi, o joi, avea loc încoronarea lui Mohammad Reza Pahlavi şi a soţiei lui, Farah Diba. La un sfert de secol după ce îi urmase la tron tatălui său, Reza Şah, regele considerase că e timpul să treacă la o treaptă de viteză superioară a megalomaniei şi să devină, în chiar ziua aniversării sale, *Şahinşah*. Regele regilor. Şi nu numai Şahinşah, ci *Aryamehr*, Soarele arienilor. *Şahinşah Aryamehr*.

De o lună, Teheranul, scăldat de soarele de toamnă binevoitor, se pregătea pentru festivităţi. Spălat, împodobit, curăţat de cerşetorii săi de la semafoare, de vânzătorii ambulanţi, de câinii vagabonzi, de ambuteiajele nevralgice, oraşul semăna cu o matroană machiată ca o curvă pentru o nuntă. Dezvăluia urâţenia înfiorătoare ce se topea de obicei perfect în haosul şi murdăria dintotdeauna. La fiecare colţ de stradă, veghind energic la respectarea ordinii, poliţiştii şi militarii îşi roteau bastoanele în aerul îngroşat de frică. În sălile de clasă pline până la refuz, lecţiile începeau cu învăţarea unui nou cântec: Imnul încoronării. În fiecare dimineaţă, aliniaţi în curte dinaintea drapelului, cu bărbia sus şi braţele ţepene pe lângă corp, micii persani îl cântau cu înflăcărare. *Trăiască*

împăratul nostru, fără de care ţara nu are nici un viitor. Domnul să-i dea viaţă veşnică!

Dacă aţi văzut pe ecranele televizoarelor imaginile alb-negru transmise din acea parte a lumii, n-aveaţi cum să rataţi portretele imense ale şahului, soţiei sale şi fiului celui mare, prinţul moştenitor, împodobite cu ghirlande luminoase şi multiplicate la nesfârşit pe arterele principale ale Teheranului. Poate v-aţi spus că zâmbetele studiate aveau mai degrabă de-a face cu teroarea decât cu iubirea. Poate n-aţi simţit grandoare, ci construcţia artificială a unui mit, o tentativă exagerată de-a se pune pe picior de egalitate cu Cirus cel Mare, fondatorul-cuceritor al Imperiului Persan. Poate aţi râs, amintindu-vă de portretele lui Stalin şi Mussolini, acelaşi piept umflat, aceleaşi trăsături supraumane. Ha-ha! Iranienii ăia sunt încă acolo, înţepeniţi în poleiala anilor ’40! În orice caz, n-aveaţi cum să rataţi replica gigantică a coroanei imperiale aranjată pe o estradă; teheranienii, micuţi ca nişte piese de Playmobil, cu nasul ridicat spre cer şi aerul că nu înţeleg ce li se întâmplă. Şi acolo, chiar în josul ecranului, în mijlocul maşinilor, ochiul vostru a surprins, fără îndoială, un taxi furios care goneşte spre nordul oraşului ca să se debaraseze cât mai repede cu putinţă de încărcătura incomodă. Înnebunit şi nervos, şoferul a avut grijă să închidă toate geamurile. Dar dacă aparatul de filmat ar putea să se strecoare înăuntru şi să zăbovească asupra Sarei Sadr, prăbuşită pe bancheta din spate, gâfâind, cu pântecul cât muntele Damavand, aţi fi auzit-o, la fel de clar ca bietul şofer care-l implora pe Atotputernic s-o trăsnească pe nebuna aia fiindcă avea să-i aducă numai necazuri; aţi fi auzit-o lansând un potop de injurii înspre coroana grotescă. Genul de insulte care circulă pe străduţele rău famate ale cartierelor populare din

Teheran, groase ca nişte flegme, vii şi usturătoare ca lama de cuţit ce îi străpungea şalele.

Cu o jumătate de oră mai devreme, Sarei i se rupsese apa în mijlocul salonului. Intra în a opta lună de sarcină şi, în ciuda surprizei, nu se grăbise, chemase un taxi şi i-o încredinţase pe Leïli vecinei, refuzând, cu toate insistenţele acesteia din urmă, să-l prevină pe Darius.

Între timp, în biroul lui, dinaintea unei pagini albe, Darius aprindea ţigară de la ţigară. Articol sau demisie? Demisie sau articol? Ezita încă. Nici una din cele două alegeri nu l-ar scuti de supravegherea permanentă a tipilor din Savak şi, până la urmă, pentru cine ştie ce motiv pe de-a-ntregul inventat, de arestare, tortură şi, cu siguranţă, de moarte. Soarta asta, de care avuseseră parte unii dintre prietenii lui mosaddeqişti, nu putea s-o împărtăşească şi el. Avea ceva mai important de înfăptuit. Ce? Nu ştia încă. Dar semăna cu... cu o împuşcătură. Un upercut. O grenadă aruncată în aerul pestilenţial al represiunii. O simţea în toţi muşchii, în pupilele dureroase de atâta chibzuit şi nesomn. Dacă el, urmaşul a două familii ruşinos de bogate, crescut fără grija zilei de mâine, îndopat cu cărţi, doctor în filosofie la Sorbona, nu făcea asta, dacă nu smulgea el perdeaua roşie şi sfidătoare a Imperiului ca să-i dezvăluie cangrena respingătoare, cine s-o facă?

Îl chinuiau o mulţime de gânduri, mereu aceleaşi de câtva timp. Şi-a amintit că, de dimineaţă, imaginea lui în oglinda băii i se păruse straniu de matură. Sigur, îmbătrânise, cei patruzeci de ani împliniţi săpaseră riduri ici-colo, însă mai era şi altceva. Degaja o aură aparte, de tărie, încredere, de voinţă umflată pe dinăuntru. Ca şi cum ar fi fost în sfârşit pregătit să treacă pragul

vârstei bărbăţiei. Acum, aşezat la birou, neştiind ce să facă – articol sau demisie? – se întreba dacă să-şi lase barbă, pe lângă mustaţă, ca să marcheze această nouă etapă. La asta se gândea când a sunat telefonul.

De cum a ajuns la spital, Sara s-a trezit dusă în sala de naşteri.

Probabil era prima femeie din întreg Teheranul care intra singură în Secţia de obstetrică a spitalului Aban. Toate celelalte soseau în mijlocul unei gloate în delir, care mai de care ţinând-o de braţ, ştergându-i fruntea, cărându-i valizele… Totul într-o cacofonie de dispute – despre nume, data circumciziei, numărul de invitaţi. Lumea modernă şi angoasa morţii înlocuiseră ligheanul de altădată, dar comedia naşterii rămânea neschimbată. Copilul era condamnat să se nască în mijlocul tribului său, în certurile, iubirea şi nevrozele sale, ca să ştie de la bun început la ce să se aştepte.

Venirea Sarei de una singură le-a intrigat pe infirmiere. Era văduvă? Fugise de-acasă? Scăpase dintr-o nenorocire? Au găsit în dosarul ei două numere de telefon. Unul lângă care ginecologul-obstetrician, doctorul Mohadjer, notase cu scrisul lui sinusoidal „acasă“. Celălalt fără nici o indicaţie. Au desemnat una dintre ele, cea mai blândă şi mai diplomată, ca să-l sune. Cum n-a răspuns nimeni la numărul de „acasă“, au încercat la celălalt.

Ca o lovitură de topor, ţârâitul telefonului a spart tăcerea înecată în fum din biroul lui Darius. El a tresărit. Toate întrebările sale au încremenit în aer înainte să fie înghiţite de zgomotul acela îngrozitor. Bombănind, epuizat, a ridicat receptorul.

— Alo?

— Bună ziua, domnule.

— Bună ziua, doamnă.

— Spuneţi-mi… o cunoaşteţi pe Sara Sadr?

— Da, e soţia mea. Ce se întâmplă?

— Naşte, domnule, şi e absolut singură. Nu vreau să vă supăr, dar aşa ceva nu se face…

Smuls din orele zbuciumate de conflict interior, Darius a abandonat pagina albă, şi-a înşfăcat haina din cuier şi s-a repezit afară.

„Soţia mea naşte… Să scrie unul dintre voi editorialul de mâine!“

Ascultaţi acum galopul calului nărăvaş care, aşa cum prezisese Unchiul Numărul 1, începe să se domolească… Iată-l pe Darius sosind la maternitate după bătălie, cu nasul lipit de geamul salonului de nou-născuţi rezervat fetelor. O descoperă, surprins şi tulburat, pe a doua lui fiică, Mina. Înfăşată într-un scutec alb, are drept vecine vreo zece micuţe Farah care n-o să aibă niciodată vreo îndoială asupra originii prenumelui lor. Darius nu-şi dezlipeşte ochii de ea, îi zâmbeşte, îi mulţumeşte în gând. N-o voia şi uite că ea îl salvează din necaz. Un adevărat înger păzitor micuţa asta! Unsprezece ani mai târziu, când Mina urma să-i salveze din nou viaţa, vomitând pe un militar al cărui pistol era aţintit spre tâmpla lui, Darius avea să-şi aducă aminte după-amiaza aceea.

A doua zi, în timp ce, aplecaţi peste pătuţul Minei, înduioşaţi şi amuzaţi, Sara, Darius şi Leïli îi comentau forma urechilor, nasului, gurii, bărbiei şi căutau asemănări, în palatul Golestan, într-un elan bonapartist, şahul s-a încoronat împărat. Apoi a luat coroana creată de Van Cleef & Arpels cu bijuterii din

tezaurul imperial persan şi a pus-o pe capul soţiei, îngenuncheată dinaintea lui. Odată capetele încoronate, fundurile de acum imperiale s-au aşezat, unul lângă celălalt, pe tronul Păunului. S-au tras o sută una de salve de tun, anunţând începutul unei noi ere. Cântările muezinilor s-au înălţat din toate minaretele oraşului, ca să-l amestece şi pe Dumnezeu în decadenţa aia în plină desfăşurare.

Fastul a luat sfârşit. Jurnaliştii străini au părăsit ţara, urmând să se întoarcă patru ani mai târziu, în octombrie 1971, cu ocazia festivităţilor mai grandioase şi mai exorbitante de la Persepolis, cu alură de peplum[2] hollywoodian. Cerşetorii şi câinii vagabonzi au invadat străzile. Viaţa şi-a reluat cursul. Explozia primăverii a alungat până şi amintirea iernii. Anotimpurile au trecut unul după altul, apoi anii. Richard Nixon a devenit al treizeci şi şaptelea preşedinte al Statelor Unite ale Americii, Neil Armstrong a păşit pe lună, Franţa l-a plâns pe generalul de Gaulle. Eseul lui Darius Sadr, intitulat *Arabii şi Israelul*, a fost cenzurat şi retras de la vânzare. Sara Sadr s-a trezit chemată la ministerul Educaţiei naţionale şi mustrată. Motivul: citise din *Domnule Preşedinte* de Miguel Ángel Asturias la ore. Inspectorul a notat în dosarul ei că la prima abatere nu avea să mai fie lăsată să predea, urmând să primească un post administrativ. Ceea ce s-a şi întâmplat câţiva ani mai târziu. Toate aceste evenimente, şi multe altele, au fost relatate cu lux de amănunte în cele două jurnale pe care Sara le scria pentru fetele ei: două caiete pe care le umplea pe rând în unele seri, după ce corecta lucrări.

Leïli are acum şase ani, iar Mina, patru. Părul lor e şaten-deschis, culoarea curmalelor ce abia au dat în pârg. Ochii lui

Leïli, verzi la naştere, s-au făcut căprui. Ai Minei sunt doar o nuanţă mai întunecaţi. Amândouă seamănă cu mama lor: faţă triunghiulară, gură ca un boboc de trandafir, o mică umflătură la rădăcina nasului. Leïli, de o inteligenţă înspăimântătoare, ştie deja să citească şi să scrie în franceză şi în persană, recită poeme din Khayyam şi Rumi, îl bate pe tatăl ei la şah. Mina, mult mai puţin înzestrată, o admiră în tăcere şi plânge uneori de invidie.

Darius şi-a lăsat barbă. E tăiată à la Troţki şi aminteşte prin culoarea deschisă de părul lui blond de altădată. Împreună cu ochii albaştri, barba îi dă un aer de străin, de intelectual european sau american aflat în vizită în Orient. Seara, întorcându-se de la ziar, când se opreşte în faţa vânzătorilor ambulanţi ca să cumpere migdale proaspete, ei îi aruncă cuvinte în engleză cu iscusinţa plină de veselie a cabotinului care umblă după bacşiş. *„How much, Mister?“*, *„Very fresh!“*. Lui Darius îi place să vadă expresia de uluială care le strâmbă feţele când le răspunde în farsi.

— *Irani?!!*

— *Irani!*, zâmbeşte Darius, savurând momentul.

E ca şi cum ar cădea o barieră de netrecut. Dintr-odată, vânzătorii ăia încetează să mai fie nedoriţii unei societăţi inegalitare, veniţi din cartierele mărginaşe din sudul oraşului, în picioare cât e ziua de lungă, cu pielea tăbăcită de soare şi frig, să facă plecăciuni pentru câteva monede, ca să devină, doar câteva clipe, nişte cetăţeni ca el, care vorbesc aceeaşi limbă. Darius zăboveşte. Schimbă câteva cuvinte întretăiate de zâmbete şi expresii amuzate. Plecăciunea vine inevitabil şi farmecul se risipeşte când le face semn că e în regulă, pot să păstreze restul.

Întorcându-se la maşină cu cornetul umed cu migdale proaspete în mână, Darius se gândeşte la contract social, locuinţe sociale şi alocaţii familiale. Se duce cu gândul la Franţa, la democraţia şi serviciile publice de-acolo. Şahul şi-a bătut joc de lume cu Revoluţia Albă[3]* făcută cu ajutorul publicităţii şi prestigiului autoproclamat în timp ce banii obţinuţi din petrol sunt deturnaţi cu milioanele. Ce înşelătorie! Ce escrocherie! Să vrei să occidentalizezi o societate încremenită în sărăcie şi opresiune e o dobitocie demnă de culoarele palatului, un praf în ochi aruncat de la balcon ca să faci spectacol. Darius e convins că numai dreptatea şi egalitatea, siguranţa şi încrederea modernizează într-adevăr. Nu-i nevoie de nici o Revoluţie Albă şi de nici un discurs solemn. Cine s-ar duce să se roage la moschee când i se îmbolnăveşte copilul dacă are asigurare de sănătate şi un spital pe-aproape? Cine s-ar agăţa de robele mullahilor dacă are o administraţie care să-l asculte? Cine şi-ar permite să fure banii obţinuţi din petrol cu grămezile dacă are dreptul la vot universal? Doar că, uite, nimeni nu vrea democraţie. Deocamdată, şahul e încântat să-şi ducă politica autoritară, să creeze cea mai puternică armată din Orientul Mijlociu şi să fie răsfăţat de americani, bucuroşi să vadă că fabricanţii lor de arme îşi revin după criza post-Vietnam şi numără dolarii. Fiecare cu plecăciunile lui.

În octombrie 1970, familia Sadr s-a mutat în primul lot de apartamente funcţionale şi moderne destinat clasei de mijloc înstărite, construit aproape de centru. Complexul primise numele nepotrivit de *Mehr* (Tandreţe). Trei clădiri de patru etaje, despărţite unele de altele prin două curţi mari. Fiecare

apartament avea balcon şi loc de parcare. Cele de la parter aveau şi o grădină. La vremea aceea, doar câteva îşi găsiseră cumpărători.

De când hotărâseră să-şi schimbe locuinţa de la etajul al cincilea şi să cumpere un apartament cu o cameră în plus pentru Mina, Sara vizitase mai multe în Mehr. Ezita încă între cele de la ultimul etaj (avantaje: luminozitate şi linişte, dezavantaj: scări) şi cele de la parter (avantaj: grădină, dezavantaje: zgomot şi ferestre la stradă). Nefiind în stare să ia o hotărâre, Sara l-a rugat într-o zi pe Darius s-o însoţească.

— Ei, Sara, hotărăşte singură! Eşti o femeie liberă, independentă, absolut capabilă să aleagă apartamentul în care vrea să locuiască.

— Crezi că dacă reuşeam să mă hotărăsc te mai rugam să vii cu mine?

Tăcut pe toată durata vizionării care a ţinut mai bine de două ore, Darius n-a avut cum să scape de întrebările Sarei când au rămas singuri în curte.

— Ai de gând să spui ceva sau nu?

— Ce vrei să spun?

— Pe care îl preferi, Darius Djan, de asta suntem aici, nu?

— Nu ştiu… Să-l luăm pe cel de la etajul patru, a sugerat el.

— Asta înseamnă că fetele o să aibă iar vecini dedesubt şi n-o să poată alerga fără să-i deranjeze.

— Atunci pe cel de la parter…

— Dacă vine vreun hoţ, pe noi ne calcă primii, îţi dai seama de asta?

— N-o să fim singurii locatari de la parter…

— E de-ajuns să se-ntâmple o dată, ştii bine!

Ar fi putut s-o ţină aşa mult timp, Darius pierzându-şi răbdarea, Sara insistând, dacă o femeie tânără, cu păr şaten-deschis şi ochi verzi, cu o sacoşă de cumpărături în mână, n-ar fi auzit discuţia.

— Noi locuim la parter (Darius şi Sara s-au întors spre ea). Nu ştiu dacă vi s-a spus, dar avem un paznic care locuieşte în al treilea bloc. Face două ronduri pe noapte şi încuie porţile de la intrare cu cheia. Dar nu m-am prezentat… Mă numesc Mina. Mina Nasr.

— Mina! Ca fata noastră! a exclamat Sara. Avem două fete, Leïli şi Mina.

— Şi eu am o fată, Marjan, a împlinit şapte ani.

— Ca Leïli! La ce număr locuiţi?

— La numărul 17.

— Ei bine, o să luăm apartamentul cu numărul 18, a hotărât Sara.

Dacă există un fenomen extraordinar şi inexplicabil pe care l-am putea numi pe scurt „prietenie la prima vedere“, acesta se produsese între Sara Sadr şi Mina Nasr (care avea să devină în scurt timp Mina Mare prin contrast cu Mina Mică). Le las pe Sara şi pe Mina Mare să-şi continue discuţia sub privirile uşurate ale lui Darius şi deschid o paranteză legată de prietenia dintre familiile Sadr şi Nasr.

Mina Mare era (încă mai e) căsătorită cu Ramin, inginer electronist, pasionat de tehnologie şi gadgeturi, om de ştiinţă în aceeaşi măsură în care Darius era intelectual. Cu trecerea anilor s-au născut şi alţi copii, iar cele două familii au devenit atât de strâns legate, încât au ajuns să alcătuiască una singură. Îşi petreceau majoritatea serilor împreună, fie în cuplu,

mergând la restaurant şi la cinema, fie cu copiii. Încet-încet, au invitat şi alţi vecini să li se alăture, formând o comunitate unită, dezordonată şi gălăgioasă[4*].

Ramin a inventat un sistem prin care uşile de la intrare ale celor două apartamente să se deschidă şi din interior, şi din exterior, astfel încât copiii să poată umbla liberi, fără să fie nevoiţi să sune. Cei mici trăiau cu impresia liniştitoare că au două mame şi doi taţi. O mamă brunetă, Sara, care lucra şi ştia să aline şi să asculte. Şi alta şatenă, blondă sau uneori roşcată, Mina Mare, care nu lucra, organiza jocuri şi făcea nişte gustări colosale. Paralela între Darius şi Ramin era mai puţin evidentă, fiindcă primul se baza pe al doilea pentru tot ce ţinea de învăţătura de zi cu zi. Legarea şireturilor, înţelegerea exerciţiilor de matematică şi fizică, repararea vreunui lucru, umflarea unei camere. Pasionat de cinema şi de seriale, Darius îşi petrecea timpul cu copiii mai ales seara. Se aşeza lângă ei în faţa televizorului, se uita la vechi filme americane din anii ’50, westernuri, *Columbo* sau *Om sărac, om bogat*, şi le spunea istorioare hazlii despre actori, chiar şi despre cei mai obscuri, citând o mare parte din filmografia lor. Aha, parcă vă şi văd uluiala din ochi: iranienii au auzit de *Columbo*?! Ce trebuie să înţelegeţi e că, din momentul în care Statele Unite conduc cu o mână autoritară politica unei ţări, cu cealaltă îi bagă pe gât tot soiul de produse militare, industriale, culturale şi alimentare. Imperialismul nu-i deloc o glumă! Iranienii au auzit nu numai de *Columbo*, *Ce vrăji a mai făcut nevasta mea*, *Căsuţa din prerie*, *Peyton place* (de care francezii habar n-au), *Zile din viaţa noastră* (la fel), ci prindeau postul CBS, beau coca-cola, mâncau la KFC, se plimbau în Chevrolet şi şi-o trăgeau pe saltele Simmons.

La mijlocul anilor ’70, prietenia dintre familiile Nasr şi Sadr era atât de strânsă, încât a rezistat evenimentelor care au zguduit acel deceniu.

Într-o primăvară memorabilă, Ramin s-a întors de la un congres la Londra cu un aparat straniu / curios care putea să citească filme reduse la bande netede închise în casete enorme. Magnetoscopul. A branşat aparatul la televizorul lor, iar apoi şi-a petrecut după-amiaza punând la punct sistemul complicat la care se gândise în avion: să tragă un cablu de la aparat, pe lângă zidul lung de cărămidă ce despărţea apartamentul lor de al familiei Sadr, şi să-l branşeze la televizorul de-acolo, astfel încât cele două familii să poată vedea filmul în acelaşi timp.

Chiar în aceeaşi seară, după ce au luat cu toţii cina la familia Nasr, Ramin a scurtat cina şi i-a rugat pe soţii Sadr să se ducă acasă şi să deschidă televizorul. Apoi i-a strâns pe copii în salon şi le-a promis că, dacă se bagă imediat în pat şi adorm cât mai repede, a doua zi îi lasă să vadă *Sunetul muzicii* de la cap la coadă.

Jumătate de oră mai târziu, în acelaşi timp, Sara şi Mina Mare au stins lumina în camera copiilor, pe urmă pe cea de pe hol şi au intrat în salon. S-a apropiat fiecare de soţul ei, aşezat comod pe canapea, cu un pahar cu whisky în mână. De pe ecran se auzea o muzică plăcută de pian. Filmul începea.

La generic, imagini din Paris, într-o dimineaţă însorită. Camera trece acum peste acoperişuri (Sarei i se strânge inima amintindu-şi cât iubeşte oraşul ăla şi Darius zâmbeşte recunoscând cartierul Montmartre), alunecă de-a lungul unei clădiri şi se opreşte asupra unei ferestre. Schimbare bruscă de cadru: aceeaşi fereastră văzută din interior. O femeie cu păr scurt şi ochi albaştri imenşi, în halat, se depărtează de

fereastră, întorcându-se în cameră. Deasupra patului ei, o fotografie alb-negru mare cu o femeie goală ghemuită (cele două cupluri tresar uşor). Plan mediu pe femeia care coboară scările ţopăind şi intră într-un salon scăldat într-o lumină portocalie. În timp ce ea îşi citeşte corespondenţa, apare titlul filmului, scris cu galben, cu litere rotunde, ciudate: *Emmanuelle*.

A doua zi, chinuite de sentimente tulburătoare şi incomode, năucite ca de o mahmureală, Sara şi Mina Mare s-au evitat. Nu ştiau cum să abordeze ce se petrecuse în ajun: filmul, prelungirea efectului său până în patul lor, certitudinea că de cealaltă parte a peretelui, în acelaşi moment… În ziua următoare s-au purtat ca de obicei. S-au întâlnit la un ceai după micul dejun şi au discutat despre diverse lucruri. Dar felul cum se priveau şi îşi vorbeau se schimbase. Erau în acelaşi timp mai distante şi mai apropiate, mai puţin familiare şi mult mai intime. Legate pentru totdeauna printr-un secret la fel de aberant ca o crimă.

În anii care au urmat, cei ai Revoluției, familia Nasr avea să rămână zidul de care se sprijinea familia Sadr ca să nu se prăbușească. La sfârșitul lui iulie 1980, cu o lună înainte de izbucnirea războiului dintre Iran și Irak și de bombardarea aeroportului Mehrabad de către armata irakiană, familia Nasr a emigrat în Statele Unite, lăsând familia Sadr să înfrunte singură furtuna devastatoare a acelui nou deceniu.

Sfârșitul *flash-forward*[5]-ului. Să ne întoarcem la mutarea familiei Sadr la Mehr.

Trei camere, o bucătărioară, un salon-sufragerie cu geamuri ce dau spre balcon. În fața balconului, o micuță grădină. Slavă Domnului, are toalete pentru musafiri la intrare și altele în baie

pentru familie. Pe Sara o dezgustă de obicei să împartă toaleta cu niște străini, însă de ceva timp cel mai ușor miros îi e cu totul insuportabil. Fiindcă nimeni nu știe încă: Sara e însărcinată de cel puțin patru săptămâni.

De data asta – pe când Indira e realeasă în funcție cu o majoritate absolută, cumulând portofoliile de la Interne, Informații și Energie –, Sara nici măcar nu s-a obosit să-i spună lui Darius.

Acesta a aflat despre a treia sarcină a soției lui la Fumoar, un club rezervat exclusiv bărbaților. Se ducea acolo în prima zi de joi a fiecărei luni, împreună cu prietenii lui medici pe care-i cunoscuse în anii tinereții la Paris.

Unul dintre ei, doctorul Farzin Mohadjer, căsătorit cu o franțuzoaică, era ginecologul cel mai renumit și mai fermecător din Teheran. O urmărea pe Sara, cum se spune, pe Mina Mare, pe soțiile tuturor prietenilor și pe toate femeile din clasa de mijloc înstărită din țară. În afara diplomelor obținute în Franța, care îi asiguraseră încă de la întoarcerea în țară o reputație solidă, ce-l făcuse celebru era faptul că folosea cuvântul francez *vagin* pentru a desemna acea parte a anatomiei feminine pe care persana, pudică și rezervată, nu o numea niciodată. Fără să-i răpească misterul mlăștinos, distanța creată de limbă înzestrase Organul Ascuns cu o aură științifică ce ștersese ca prin minune interdicția milenară. Dezbrăcat de vulgaritatea brută și dezgustătoare pe care o avea în farsi, iată-l liber să urce la suprafață și să existe.

Astfel, cuvântul *vagin* – cu variantele sale farsi *vājan*, *vādjan* sau *vadjin* – și-a făcut intrarea remarcabil în vocabularul iranienilor și a devenit un cuvânt la modă. Foarte repede, a depășit cercul strâmt al clasei înstărite, ajungând la cea de

mijloc și la păturile de jos. Când îl rosteai, aveai impresia exotică și valorizantă că ești europeană, adică în același timp cultă, elegantă și modernă. Cine știe de ce, chestia asta avea același efect asupra lor ca atunci când pronunțau Yves Saint Laurent, sau mai degrabă *Ive San Lōren*.

Cu gura plină de plăcinte și fistic cu șofran, femeile vorbeau între ele despre *vaginul* lor; întâi chicotind și roșind, apoi de parcă nimic n-ar fi fost mai firesc. Chiar își făceau confidențe, dădeau amănunte despre talia și suplețea lor, compătimindu-se pentru ravagiile făcute de nașterile succesive. Încetul cu încetul, tot mai încrezătoare, au alunecat spre frontiere clandestine, dezvăluind cum reacționa, ce prefera, aștepta, spera, însă cu seriozitatea unor oameni de știință care schimbau păreri despre posibilitățile unei materii perfectibile. Atâta timp cât vorbeau despre *vaginul* lor, ținându-și bărbații și scula cu care erau dotați în afara sferei convenientelor, nu vorbeau despre sexualitatea lor, înțelegeți. Aveau grijă să rămână în zona neutră a observației empirice, la kilometri distanță de căsnicia lor, de umezeala nocturnă a dormitorului lor, acolo unde puteau să fie libere fără să se expună la zvonuri, colportaje sau injurii. Stăpânind de minune arta persană a ipocriziei, vegheau cu străşnicie ca nici o adiere din acest vânt liberal să nu ajungă la urechile conservatoare ale soțului. Cine știe de ce-i în stare un bărbat dacă află ce petrece în capul și în vintrele suflării feminine care locuiește sub acoperișul lui? Mai bine să-i lase să-și continue viața, ca întotdeauna paralelă, pătrunși de certitudinea confortabilă că dirijează totul.

Să tragem cu urechea la o discuție între Darius și Unchiul Numărul 3. Suntem într-o vineri seară și reuniunile

săptămânale ale familiei Sadr au loc acasă la Unchiul Numărul 5. Înainte să mergem mai departe, lăsați-mă să vi-l descriu pe Unchiul Numărul 3.

Unchiul Numărul 3 era un bărbat agitat, abil, mereu grăbit și predispus la arsuri stomacale. Când mergea, aveai impresia că de fapt capul lui, și magma întunecată ce clocotea înăuntru, îi făcea trupul masiv să înainteze, nu picioarele. Ai fi zis că se ţinea singur în lesă. Avea ochi albaştri imenşi, însă privirea îi rămânea interiorizată, în căutarea a ceva care părea să-i lipsească veşnic. La reuniunile familiale, se aşeza tot timpul pe marginea scaunelor, cu paltonul alături. Uneori, chiar înainte să se servească cina, se ridica dintr-odată, mormăia câteva formule de politeţe şi se îndrepta spre uşa de intrare. Soţia şi cei cinci copii ai lui, neputincioşi în faţa agitaţiei care punea stăpânire pe el fără veste, alergau după el. Purtarea lui stranie era ţinta multor glume, însă toţi se mărgineau la asta. Nimeni nu îndrăznea s-o descrie de teamă ca treaba să nu devină într-adevăr serioasă. Leïli încercase cu *lunatică*, dar numai într-o discuţie între ea şi Mina.

Darius avea o simpatie specială pentru acest frate care îl preceda şi cu care împărtăşise mai multe decât cu ceilalţi. Era singurul pe care îl suna şi cu care se vedea fără ceilalţi fraţi, străduindu-se fără îndoială să domolească acea nelinişte ciudată care îl stăpânea, după spusele lui, din copilărie.

În acea vineri seară, Darius i s-a alăturat Unchiului Numărul 3 în grădină, unde se retrăsese de ceva vreme. Fără să spună un cuvânt, i-a oferit o ţigară. Unchiul Numărul 3 l-a întrebat pe neaşteptate:

— Tu trebuie să ştii, ce-i ăla *vādjan*?

Uluit, Darius a crezut că-l înşelaseră urechile.

— Ce?

— *Vādjan*… sau aşa ceva.

— Unde-ai auzit cuvântul ăsta?

— Am surprins o discuţie între fetele mele. Shirin le spunea surorilor ei: „Dacă *vādjan*-ul tău e pregătit, nu te doare deloc“. (Oftat, urmat de scuturări nervoase din cap.) Nu ştiu ce mai pun la cale şi, ca să-ţi spun drept, nici nu-mi pasă, doar mi-e teamă c-o să ajungă la urechile lui Saddeq…

Unchiul Numărul 3 făcea aluzie la acea dată când Unchiul Numărul 2, întorcându-se acasă de la o serată, o zărise pe Shirin într-un grup de tineri strânşi în jurul câtorva motociclete. Din câte a văzut, Shirin stătea în braţele unui băiat mult mai mare decât ea. În schema dramatică a Unchiului Numărul 2, „stătea în braţele unui băiat pe stradă“ era totuna cu „se culca cu un băiat acolo, pe asfalt, sub ochii întregii omeniri“. Chiar a doua zi, Saddeq și-a convocat toți frații, lansându-se într-o diatribă pe cât de lungă, pe atât de înverșunată: onoarea terfelită a familiei… familia Sadr umilită… de râsul întregului Teheran… poziția noastră în lume… Concluzia: Unchiul Numărul 3 trebuia, fără întârziere, să-și pedepsească sever fiica și, dacă era cazul, să-i găsească un soț înainte să fie groaznic de târziu. Prea laș ca să-și contrazică fratele, însă prea dezamăgit ca să-și înfrunte fiica, Unchiul Numărul 3 l-a rugat pe unul dintre fiii lui să nu-și scape sora din ochi.

Darius avea prea mult respect pentru libertățile individuale ca să se amestece în poveștile astea. Cu atât mai mult cu cât se bucura că generația lui Shirin se revolta împotriva tuturor prostiilor ălora și se lansa cu dezinvoltură în aventura vieții. Iată-l deci în flagrant delict de-a minți pentru a-și proteja nepoata:

— Nu-ți face griji, *vagin* înseamnă ciclu. Probabil că Shirin le explica această… cum să zic… această transformare fiziologică surorilor ei.

Unchiul Numărul 3 a tras un fum lung, descumpănit.

— Credeam că la ciclu se spune *période*! Așa îi zice Miriam (soția lui) chestiei ăsteia de la o bucată de vreme…

Période fiind altă particularitate lingvistică introdusă de doctorul Mohadjer în farsi.

— *Vagin*, *période* e același lucru, bătrâne… E același lucru! a răspuns Darius izbucnind în râs.

La întoarcere, în timp ce noi dormeam prăbușite pe bancheta din spate, continua să râdă relatându-i discuția Sarei.

În acea primă joi din noiembrie, reținut ca de obicei de o naștere, doctorul Mohadjer, înfășurat în paltonul lui de cașmir, a ajuns cu întârziere la Fumoar. Cei strânși acolo, încălziți de scotch și învăluiți într-un strat gros de fum, se învârteau în jurul jocurilor de table. Înfruntând un adversar ghinionist, Darius era în plină vervă. Își mângâia barba, nu se grăbea să arunce zarurile, făcea glume, cerea de băut, sfida norocul, râdea. În mijlocul unuia dintre aceste hohote de râs prelungi și răsunătoare, doctorul l-a bătut pe spate.

— Felicitări, bătrâne!

Nu era nevoie să spună mai mult. Când doctorul Mohadjer felicita un bărbat în felul ăsta însemna că mașina se pusese în mișcare.

Dintr-odată, creierul lui efervescent s-a golit. Râsul i-a înghețat în gura atât de căscată încât i se vedeau amigdalele.

În jurul lui s-a lăsat tăcerea. Toți i-au privit chipul cu impresia stranie că fusese pus pe pauză. Fenomenul era atât de

fascinant, că doctorul din fiecare dintre ei s-a trezit imediat. Neurologul a încercat o analiză, psihiatrul l-a contrazis, orelistul și-a amintit de cazul unui evreu din Shiraz, cardiologul l-a pus să se întindă. L-au dus la spital.

Jumătate de oră mai târziu, înnebunită, Sara alerga pe holul spitalului Aban, unde o aștepta Mohadjer. Pradă unei agitații îngrozitoare, se aruncase desculță într-un taxi, pregătită să înfrunte posibilitatea unui atac cerebral. Nu era cazul să trăiască în negare. Avea să-și dea demisia și să stea cu el atât cât era nevoie. Și nu conta că fetele îl vedeau suferind, mai bine murea acasă. Avea treizeci de ani, n-o despărțea decât un an de vârsta la care mama ei devenise văduvă. Așa era viața, trebuia să-și accepte soarta, așa cum și-o acceptase și mama ei, cu abnegație și demnitate.

Totuși pe fața doctorului Mohadjer, care se oprise dinaintea ochilor ei, nu se vedea nici urmă de neliniște. Nici un semn al vreunei catastrofe iminente nu-i descompunea trăsăturile fermecătoare. După două nașteri și zeci de consultații în timpul cărora îi cercetase chipul, încercând să ghicească ce se ascundea în spatele fiecărei expresii, fiecărei tăceri, fiecărui cuvânt nerostit, Sara ajunsese să-l știe pe de rost. Și acolo, sub pulsația neoanelor din holul extrem de aglomerat, la fel de ireal ca un decor de cinema, putea să certifice că strâmbătura ușoară a gurii doctorului Mohadjer se datora mai degrabă unei neplăceri, precum digestia dificilă a unui castravete prea acru, decât unei îngrijorări serioase.

— Îmi pare rău, Sara, credeam că știe de sarcina ta.

În ochii lui s-a ivit o umbră fugară de reproș pe care a lăsat-o să se destrame pentru că nu era nici locul, nici momentul să vorbească despre asta.

În rezerva lui Darius, cufundată în întuneric, domnea o tăcere respectuoasă, ca într-o cameră de copil. Întins pe pat, cu o perfuzie cu Valium în braț, el avea gura și ochii închiși.

Chinuită, Sara s-a așezat lângă Darius și i-a luat încetișor mâna. Când se trezea, urma să aibă parte de-o discuție. Poate chiar de-o ceartă. Și o merita. În cei opt ani de căsătorie nu se certaseră niciodată.

Sara detesta certurile, discuțiile aprinse, țipetele. Sunetele acelea perfide ce răzbat până la vecini ca să-i anunțe că, asta e, de cealaltă parte a peretelui se îngroașă gluma. Poate vă gândiți că se îngrijora pentru imaginea ei, însă nu era chiar așa. Mai degrabă se temea că, odată cearta încheiată, nu mai reușeau să se regăsească, să-și recapete tăria inițială. Cum să se întoarcă în urmă, să se așeze din nou împreună pe canapea, după ce copiii s-au culcat, ca să stea de vorbă și să mănânce portocale trimise din Mazandaran? Cum să mai dea ochii cu prietenii, cum să meargă la reuniunile săptămânale ale familiei Sadr și să-și reia locul printre ceilalți? Și mai ales: cum să evite o nouă ceartă? Așa că se oprea întotdeauna înainte să ridice tonul. Nu pe marginea prăpastiei, ci la kilometri distanță, când încă putea face cale-ntoarsă și, în caz că era vreo oglindă în spate, se putea privi în ea. Se străduia să se gândească la un cal care fornăie, simțind primejdia, pleacă imediat capul și se trage înapoi. Mulți ani mai târziu, la vârsta adolescenței, Mina avea să-și spună că acea trăsătură de caracter pe care o socotea până atunci înțelepciune înnăscută nu era decât o slăbiciune fără importanță.

Degetele lui Darius, cu buricele înghețate sloi, s-au mișcat ușor în mâna Sarei. Ștergându-și lacrimile, ea s-a gândit că, dacă ar fi în stare, și le-ar retrage imediat și i-ar arăta ușa,

cerându-i să părăsească rezerva pe loc. Dar o strângere ușoară, de o tandrețe neașteptată, a luat-o prin surprindere.

1. Bâlci organizat de primăria din Paris în pădurea Vincennes, asemănător cu parcurile de distracţii de astăzi, pentru care Luna Park (numele parcului de distracţii deschis în 1903 în Coney Island, New York) a devenit o denumire generică.
2. Aici, cu sensul de film istoric inspirat din antichitate.
3* Nume dat unei serii de reforme întreprinse de şah în 1963 şi încurajate de Statele Unite cu scopul de a moderniza Iranul şi a-l transforma într-o putere economică şi militară. Efectele pozitive ale unora dintre reforme – alfabetizarea sau acordarea de drept de vot femeilor – au fost imediat contracarate de alte fenomene: sărăcia, exodul rural, creşterea preţurilor. Dar mai ales corupţia, represiunea, privilegiile acordate consilierilor militari americani şi lipsa democraţiei. Revoluţia Albă a avut numeroşi opozanţi, printre care liderii religioşi şiiţi. Şeful acestei opoziţii religioase, Ruhollah Khomeini, a fost arestat în 1964 şi trimis în exil.
4* Ca să fac o analogie care să vă îngăduie să vizualizaţi mai uşor ambianţa generală, aş spune că Mehr semăna pe undeva cu Wisteria Lane din *Neveste disperate*, mai puţin crimele şi adăugând Revoluţia în ultimul sezon.
5. Intercalare în acțiune a unui episod ulterior.

6

Zeii geneticii

Un miros de apă oxigenată se desprinde dintr-un doctor care traversează coridorul și se risipește în aer. Mi-aminteşte de orele de biologie dintr-a V-a. De oglinda microscopului pe care nu reuşeam s-o înclin astfel încât lumina lămpii să cadă pe particulele închise la culoare strivite între două lamele lipite de un lichid sidefat. Trebuie să mărturisesc că paralizam încă de la începutul orei. Speriată, mă retrăgeam în cel mai ascuns cotlon al trupului meu.

Orele de biologie îmi erau cu totul inaccesibile în anul ăla, anul când am venit în Franţa. Mă confruntam cu o lume pe care o vedeam, o atingeam, dar nu ştiam s-o numesc. O grămadă de cuvinte, o grămadă de nume îmi erau necunoscute. Flori, copaci, păsări, reptile, organe. Cuvinte pe care le înveţi crescând într-o ţară, pe care limba le rezervă celor ce se scaldă în ea şi le refuză celor ce fac câte o baie din când în când. Cuvinte din plimbările de duminică după-amiaza, din tabere, din weekendurile petrecute la ţară. Cuvintele unei vieţi liniştite, o viaţă ce aparţine celor care o trăiesc. Pe unele le ştiam în farsi, însă chiar şi în limba mea cele mai multe îmi erau necunoscute. Astăzi, acest vocabular pe care îl numesc cu ironie „botanic“

este la mine la nivelul unui copil, mai mult, al unui copil de la oraş. L-am dezvoltat foarte puţin. Din lene, fără îndoială. Sau ca să-mi pot aminti de puştoaica pierdută / mută asupra căreia se apleca profesoara cu pielea albă ca de cretă pentru a-i înclina oglinda cu o rapiditate în acelaşi timp umilitoare şi eliberatoare.

Cicatricea asta care-mi traversează vocabularul e singura mea cochetărie, unica mea rezistenţă în faţa, ca să spun aşa, eforturilor mele de integrare. Folosesc expresia asta din comoditate, pentru că vă spune ceva, chiar dacă, sorbind cultura franceză odată cu laptele mamei, nu simt că sensul pe care-l vehiculează mă priveşte. De altfel, dacă tot vorbim despre ea, găsesc că îi lipseşte sinceritatea şi francheţea. Întrucât, ca să te integrezi într-o cultură, trebuie mai întâi, certific, să te dez-integrezi, măcar parţial, dintr-a ta. Să te desparţi, să te dezagregi, să te disociezi. Toţi cei care le cer imigranţilor să facă „eforturi de integrare“ nu îndrăznesc să-i privească în faţă şi să-i roage să înceapă prin a face aceste necesare „eforturi de dez-integrare“. Le cer să ajungă în vârful muntelui fără să urce.

În afară de asta, conceptul mă duce imediat cu gândul la adolescenţă şi la muzică. La *Disintegration* (1989), al optulea album The Cure, de o tristeţe incandescentă, ale cărui texte, pe care mi-am petrecut ore întregi traducându-le, au fost salvate de Robert Smith din incendiul din casa lui, şi la *Integration* (1990), un set de CD-uri ce cuprinde patru single-uri de pe album.

Psihologa apare în prag și cheamă un cuplu. Îi strigă numele într-o șoaptă respectuoasă, de parcă n-ar vrea să ne deranjeze. Ridicăm ochii spre ea și ea se lasă privită, cu mâinile în buzunarele unui cardigan de lână, cu indiferența obișnuită.

În timp ce cuplul își adună lucrurile ca s-o însoțească, psihologa aruncă o privire prin sală și mă recunoaște. Îmi zâmbește ca unei eleve bune pe care se bucură s-o revadă și a cărei prezență aici, cu tubul ăsta pe genunchi, i se datorează în parte.

Deci am reușit.

Am amăgit în întregime lumea noastră.

— Doctorița Gautier n-a ajuns încă, îmi spune, dar n-o să întârzie.

Vocea îi e ca în visul meu, liniștitoare. Dau din cap cu un zâmbet de genul „O, nu e nici o problemă, nu vă faceți griji...". Mă consider îndreptățită să scot câteva oftaturi ca să-mi arăt enervarea, însă nu-mi pot reprima zâmbetul amabil / politicos ce răzbate dinăuntrul meu. Cei care cunosc iranieni știu despre ce zâmbet vorbesc, unul la fel de ușor de recunoscut ca un covor de Isfahan. Dacă există un zeu al Minciunii, Farsei și Ipocriziei, acesta trebuie să fie cu siguranță persan și extrem de rezistent, ascuns într-un cotlon al minții noastre, gata să răsară dintr-odată ca să ne amintească cine suntem și de unde venim în caz că ne trece prin cap ideea perfidă să uităm. Chiar dacă mă dez-integrez sută la sută și mă integrez în asemenea măsură încât să par la fel de franțuzoaică cum e Catherine Deneuve, credeți-mă, n-o să dispară. N-o să devin niciodată destul de franțuzoaică încât să fiu absolut sinceră, să protestez zgomotos, să arunc un „sunt sătulă până-n gât" bine plasat. Îmi iese și mie chestia asta, însă decalată, gândită și exagerată.

— Baftă! îmi spune psihologa cu un zâmbet plin de subînțeles înainte să urmeze cuplul pe coridor.

Buzele mi se mișcă, rostind un mulțumesc neauzit, dar sincer.

Întorcând capul spre sala de așteptare, observ că toate privirile sunt ațintite asupra mea. Aha, s-au prins: sunt câștigătoarea zilei, cea care a trecut toate probele calificative și o să smulgă curând panglica roz sau albastră de la linia de sosire. Acum știu de ce viață o să am parte în zilele, săptămânile, lunile următoare. Neliniștea, așteptarea, interpretarea hazardată a celui mai mic semn fizic. Nu-i nevoie să fi trecut prin așa ceva, e de-ajuns să navighezi un pic pe internet, iar cei de-aici n-au navigat doar un pic, au făcut o croazieră extinsă. Există kilometri întregi de testimoniale și discuții, adesea scrise într-o franceză care aduce cu un câmp de ruine, presărate cu detalii uneori pornografice, despre faza de post-inseminare.

Mă foiesc pe scaun, stânjenită. Mă gândesc la Anna, care trebuie să fie în autocarul ce le aduce, pe ea şi formaţia ei, de la Praga, fără îndoială adormită. Ieri la telefon am rugat-o să nu mă sune. „Te sun eu când se termină totul." – „Bine", a răspuns ea. Şi pot conta pe Anna, care din punct de vedere emoţional se află exact la polul opus faţă de Sara, Leïli şi Mina, că o să-şi ţină cuvântul.

În timp ce toţi se întorc fiecare în cochilia lui, mă ridic discret să mă duc la cantină.

Fuseserăm la psihologa asta în noiembrie, cu două luni în urmă. De fapt, trebuia să avem întâlnirea asta în mai, însă fusese amânată de trei ori din cauza lucrărilor, apoi a concediilor din vară. Între timp îmi făcusem toate analizele medicale necesare şi ne întâlniserăm din nou cu doctoriţa Gautier de mai multe ori ca să interpreteze rezultatele. Logic, consultaţia psihologică trebuia să preceadă analizele. Evaluarea

solidităţii cuplului, a legitimităţii dorinţei noastre de-a avea un copil şi a capacităţii noastre de-a fi părinţi erau condiţiile obligatorii pentru continuarea protocolului. Dar din cauza întârzierii acumulate, doctoriţa Gautier hotărâse, cu acordul conducerii, să inverseze procesul.

În mai, la iniţiativa lui Pierre, alcătuiserăm o listă cu gusturile, defectele, calităţile, obiceiurile, temerile, ambiţiile noastre şi tot ce ne alcătuia viaţa de zi cu zi. Ne văzuserăm la cafenea şi întâlnirea durase toată după-amiaza. Semănam cu doi infractori începători ce plănuiesc minuţios o spargere a cărei amploare ei singuri o pot estima. Sau cu un cuplu care se pregăteşte pentru un concurs televizat unde trebuie să răspunzi la întrebări intime problematice ca să câştigi un weekend în Croaţia.

Cu cât înaintam mai mult în demersul nostru, cu atât mai puţin importantă părea lista. Importantă era complicitatea pe care o crease. Dacă întâlnirea ar fi avut loc două zile mai târziu, cum fusese prevăzut, am fi fost extraordinari. Un număr pus la punct perfect. Improvizaţii sclipitoare. Am fi câştigat fără nici un efort weekendul în Croaţia. Dar a fost amânată, şi lista a rămas în geanta mea până în dimineaţa aia din noiembrie când am scos-o ca să o strecor în buzunarul de la palton ca pe-o copiuţă.

Aflat la etajul întâi, biroul ei era micuţ şi impersonal, luminat de ziua mohorâtă de-afară. Era una dintre zilele acelea de toamnă la fel de opace precum tabla şi care par să închidă noaptea în ele. Frigul ce se strecurase înăuntru, combinat cu mirosul înţepător de detergent, îţi dădea impresia că te afli în preajma unor frigidere de supermarket. Pe când ne strângea mâinile, ea se scuzase: „Am fost instalată aici de o săptămână,

din cauza lucrărilor… Aţi auzit vorbindu-se despre asta, presupun, ne dă peste cap toată organizarea!“. Mâna îi era îngheţată şi zâmbea cu uşurinţă. Era prima oară când aveam de-a face cu o psihologă şi, de teamă, mi-o imaginasem cu naivitate dură şi autoritară în timp ce ea afişa o faţă amabilă, cea a cuiva care nu vrea să facă rău, însă apreciază că are de jucat un rol important.

— Deci v-aţi văzut cu profesorul Stein acum… paisprezece luni, şi prima voastră întâlnire cu doctoriţa Gautier a avut loc… (foşnet de pagini întoarse) şase luni mai târziu, corect?

Psihologa şi-a scos ochelarii atârnaţi de un lanţ şi a ridicat ochii de la dosar. Cu privirea la noi, a dat drumul ochelarilor, care au căzut pe pieptul ei amplu, strâns într-un pulover grena cu ochiuri largi.

Am dat din cap în acelaşi timp. Scaunele noastre, la vreun metru şi ceva distanţă unul de altul, erau aşezate cu faţa spre biroul ei sobru. Înainte să iau loc, mă întrebasem dacă celelalte cupluri apropiau scaunele, pur şi simplu dintr-un impuls natural, ca să fie alături, uniţi în acea încercare. Oare apropierea aia era un semn pe care îl nota de obicei? Le depărtase atât de mult dinadins?

Chinuită de îndoială, nu făcusem nimic, însă odată aşezată am avut grijă să-mi întorc corpul spre Pierre, sperând ca această poziţie să fie o indicaţie pozitivă asupra relaţiei noastre.

Mă aşteptam să atace problema căsătoriei, ca Stein şi Gautier. „Când vă căsătoriţi?“ era întrebarea asupra căreia îmi concentrasem toate eforturile. Nici nu putea fi vorba să mă apuc de improvizat, riscând să fiu prinsă. Dimineaţă îmi repetasem răspunsul în faţa oglinzii, pe urmă în gând pe drum încoace. Dacă treceam de partea asta cu sentimentul că fusesem

convingătoare, restul avea să vină de la sine. Trebuia: să nu ridic vocea, să vorbesc calm, să fiu coerentă, să-mi controlez respiraţia şi să nu dau prea mult din mâini. (În adolescenţă, pasiunea pentru Lauren Bacall mă făcuse să-i cumpăr cartea, *By Myself*, de la târgul de vechituri din Saint-Ouen. În capitolul dedicat sosirii la Hollywood şi întâlnirii cu Howard Hawks pentru rolul lui Slim din *A avea şi a nu avea*, povesteşte că Hawkis o dusese pe dealurile de la Hollywood şi o obligase să joace furia păstrându-şi vocea gravă. După Hawks, imediat ce simţeau o emoţie, femeile ridicau automat vocea. Am reţinut sfatul şi mă folosesc adesea de el, cu mai mult sau mai puţin succes.)

Trebuie să spun că să vorbesc tare cu nişte necunoscuţi e pentru mine un chin, în afară de momentele când beau. Uneori, la brutărie, faptul că trebuie să adaug „nu foarte coaptă“ mă aruncă într-o asemenea stare de confuzie, încât în ultimul moment mă răzgândesc. Dacă îmi scapă totuşi din gură, vorbele seamănă cu o bâiguială abia auzită, ceea ce e şi mai rău fiindcă sunt rugată, inevitabil, să repet. Adesea, la restaurant, mă mulţumesc să spun „la fel“, luând acelaşi lucru ca persoana care mă însoţeşte. Deşi sunt foarte circumspectă în privinţa scurtăturilor psihologice, totuşi trebuie să mărturisesc că ştiu de unde vine teama asta pe care, precizez, nu o simt în farsi. E o reminiscenţă din perioada sosirii noastre în Franţa, unde de fiecare dată când deschideam gura cineva observa că am accent.

— Ai accent, de unde eşti?

Rahat, o luăm de la capăt!

— Din Iran, murmuram atunci, temătoare şi fatalistă.

— Aha…

Se lăsa o tăcere lungă, în timpul căreia vedeam în ochii interlocutorului că Iranul lui era situat undeva între Arabia Saudită şi Hezbollahul libanez, un tărâm imaginar mişunând de integrişti musulmani a căror reprezentantă deveneam brusc.

Apoi, odată lămurită treaba cu accentul, mecanismul se declanşa. Îmi semnalau dezacordurile şi stângăciile gramaticale, pe care curând nu scăpam nici o ocazie să le fac. Îmi vorbeau mai rar, punctau referinţele la o carte, un om politic, o reclamă cu un „poate n-o / nu-l ştii, dar…". Credeţi-mă, nimeni nu ratează un străin. Nimeni nu rezistă plăcerii molipsitoare de-a zgândări acolo unde există diferenţe. Limba e cu siguranţă modul cel mai uşor de a-l încolţi, de a-l strânge până când spoiala de normalitate dobândită după o luptă îndelungată crapă şi atârnă pe trupul lui stingher. Încercând să scap de acest sadism obişnuit, m-am cufundat foarte curând în tăcere, lăsând muzica să-mi invadeze creierul şi să-l spele bine. Cu anii, am observat că tăcerea îmi preschimba stranietatea în mister, şi misterul în atracţie, ceea ce nu putea fi decât un lucru bun. Şi pe măsură ce falsa mea atracţie creştea, vocea mi se afunda în gâtlej ca într-un mormânt. Dar vine o zi ca aceea din noiembrie când trebuie să fii pregătită să priveşti oamenii drept în ochi şi să faci dovada unui minim de fermitate, nu-i aşa? Să vorbeşti, să te expui, să te descrii, să te povesteşti, în lipsa adevărului, cu uşurinţa şi dibăcia unui impostor.

Psihologa s-a uitat la Pierre şi, zâmbind în continuare, a întrebat – a fost prima ei întrebare:

— Ce mai faceţi?

Nu reuşeam încă să-mi dau seama dacă amabilitatea ei e sinceră sau mai degrabă un şiretlic ca să ne smulgă confidenţe. Oricum ar fi stat lucrurile, era evident că data căsătoriei

noastre n-o interesa. M-am simţit uşurată şi în acelaşi timp dezamăgită că nu puteam să scap de explicaţia mea.

— Bine, a răspuns Pierre cu un zâmbet larg şi cu palmele întoarse spre tavan de parcă ar fi fost cel mai cool tip de pe pământ. I-am trimis ultimele rezultate doctoriţei Gautier (lucru pe care nu-l ştiam, însă am hotărât imediat să mi-l alung din minte. La urma urmei aveam nevoie să-l ştiu?).

— Da, am văzut. Oricum, păreţi să suportaţi bine tratamentul.

Pierre a dat din cap, aproape flatat.

Când trebuia să ne vedem la cantină, cu o jumătate de oră înainte de întâlnire, Pierre întârziase ca de obicei. În clipa în care îşi scosese fesul, avusesem un şoc. Părul îi era tuns atât de scurt, că i se vedea craniul. Fără zulufii negri care îl defineau atât de bine încât, dacă ar fi trebuit să-l desenez, aş fi început cu ei, capul lui părea ridicol de mic pentru corpul musculos. Ochii, chiar mai mari decât ai mei, păreau goi, dându-i un aer pierdut. Nu mă aşteptam să-mi impună o imagine a lui necunoscută tocmai înaintea unei întâlniri ce trebuia să evalueze credibilitatea, fiabilitatea noastră. Două lucruri pe care ne luase o groază de timp să le punem la punct. Era cât pe ce să remarc asta, însă mă răzgândisem. Nu avea rost să provoc o neînţelegere pe care n-am fi ştiut cum s-o gestionăm în ultimul minut.

Ca să-mi uit tulburarea, mă gândisem la surorile mele, la ce-ar spune ele dacă l-ar întâlni. Cu siguranţă, Leïli ar replica cu tactul ei obişnuit: „Zău că nu te înţeleg, e total *imatur*!“. *Imatur* era cuvântul rezervat tuturor celor trecuţi de treizeci de ani care purtau încă blugi şi bascheţi fără să plece la o plimbare neplanificată prin pădure. Mina ar da ochii peste cap ca pentru

a spune: „Ce vrei să-ţi zic, oricum faci numai cum te taie capul!“.

Intrând în clădire, pe când Pierre, cu fesul în mână, îmi explica de ce întârziase (din cauza jobului, ca întotdeauna), îmi spun că să-şi descopere urechile şi ceafa, să-şi ia alura unui soldat gata să se pună în slujba patriei, era probabil felul lui de-a arăta cât e de onest şi de responsabil. Un om dincolo de orice bănuială.

Îl priveam cum răspunde la întrebările psihologei în legătură cu rezultatele analizelor lui. E adevărat că-i mergea bine. Dinţii de o albeaţă ireală îi dădeau un aer tineresc. Nu fuma, bea foarte puţin şi deruta chelnerii comandând *milkshake* de căpşuni. Chiar din prima zi i-am apreciat eleganţa faţă de boala lui. Nu-şi vărsa niciodată năduful, nu se plângea niciodată.

— Şi dumneavoastră (psihologa s-a întors spre mine) cum vă împăcaţi cu această situaţie?

— Care situaţie? am întrebat eu cu un aer surprins şi o voce la fel de gravă de parcă aş fi fumat un pachet întreg de Camel fără filtru.

Ştiam prea bine la ce se referă, însă când a pus întrebarea mi-am zis că un pic de naivitate ar da impresia că depăşiserăm de mult acest gen de problemă.

— Faptul că Pierre e seropozitiv, a precizat ea cu un zâmbet răbdător.

— Am învăţat să trăiesc cu ea… (Privire tandră spre Pierre.) Ce zici?

— Adevărat, ne descurcăm foarte bine! a încuviinţat el, la fel de entuziast ca şi când ar fi vorbit de ultimul nostru

antrenament de caiac-canoe.

— N-a stat niciodată în calea dorinţei voastre de-a avea un copil? a insistat psihologa. Nu v-aţi spus niciodată că să faci un copil în condiţiile astea poate să fie extrem de dificil?

— Sigur că da... (Şi-ncă cum!) Dar în acelaşi timp nu putem să ne condamnăm la a nu avea unul numai pentru că e dificil...

Eram cum nu se poate mai sinceră, chiar dacă nu mă gândeam că Pierre e seropozitiv.

Două ore mai târziu eram încă acolo, vorbind liniştiţi. Aveam senzaţia plăcută că reuşiserăm să atingem un fel de seninătate. Că nimic nu mai era grav. Presiunea întrebărilor şi îndoielilor se estompase încet-încet în aerul încălzit de răsuflarea noastră. Încăperea părea mai mare, mai aerisită. Ne scoseserăm paltoanele, aşezându-le pe genunchi. Nu mai minţeam. Nu ne mai priveam tot timpul, căutând aprobarea celuilalt.

Psihologa ne-a însoţit până la uşă şi ne-a strâns mâinile. O strângere sinceră, încurajatoare. Zâmbete.

— La revedere, atunci. Şi nu ezitaţi să vă faceţi programare imediat la doctoriţa Gautier ca să începeţi procedura de inseminare... E mai bine să prevedeţi totul acum, chestiile astea fluctuează foarte mult!

— O s-o facem! a spus Pierre.

Gata, se terminase. Partida era câştigată.

Eliberarea pe care am simţit-o de îndată ce am ieşit pe coridor nu era legată doar de această certitudine. Nici de uşurarea că străbătusem în sfârşit prima parte a drumului după un an şi şapte luni. Ce simţeam era atât de stupid, încât aproape că mi-e jenă să mă gândesc. Pur şi simplu aveam

senzaţia fericită şi trecătoare că sunt o fată ca toate celelalte, o senzaţie pe care n-o mai încercasem de mult.

Şi în timp ce scriu simt răsuflarea călduţă a lui Leïli… Gura ei uscată lipită de urechea mea ca să evite s-o audă celelalte fete, verişoare de diverse grade, tolănite pe canapelele din jur. Totuşi vorbeşte în franceză, limbă pe care n-o înţelege nici una dintre ele. Aşa că ar putea foarte bine să vorbească tare. Dar nu. Ce are să-mi spună trebuie să fie de două ori ascuns. Nu trebuie să intre în contact cu aerul. Nu trebuie să se amestece cu lumina limpede ce încălzeşte această casă aşezată în scobitura lumii unde îmi petrec cea mai frumoasă vacanţă. Cea din vara anului 1979. Cuvintele ei nu sunt decât pentru mine. Îmi pătrund în corp picătură cu picătură. La început, nimic complicat sau extravagant. Tonul îi e plin de reproş, însă asta nu mă deranjează, m-am obişnuit din partea surorilor mele. Şi apoi, dintr-odată, acel ultim cuvânt, întunecat ca noaptea, veninos, pe care nu-l cunosc, pe care-l aud pentru prima oară şi totuşi îl înţeleg, pe care totuşi îl simt. Cuvântul care mi-a dat peste cap viaţa.

Dacă tot vorbim de vieţi date peste cap, cea a lui Darius şi-a schimbat total cursul odată cu a treia sarcină a Sarei. Nu-şi dorise în viaţa lui un băiat – nici măcar copii, v-aţi prins. Doar că, de ceva timp, începuse să-şi închipuie un băiat cu ochi albaştri ca ai lui, albastrul limpede şi mişcător al Mării Caspice. Şi cu-atât mai rău dacă această mare brăzdată de fâşii cenuşii, cicatrice lăsate de pescuitul industrial şi de turismul agresiv nu mai era chiar aşa de albastră. Un fiu de vreo zece ani căruia să îi povestească lucruri pe care n-ar putea să le povestească niciodată fetelor lui. Lucruri… Nu ştia exact ce. Dar diferenţa se

simţea în râsul lui, în felul lui de a-şi aprinde o ţigară, de a privi lumea. Se vedea punând mâna pe ceafa delicată a copilului ca să traverseze strada, atent la muşchii şi tristeţile lui, la felul în care mişca piesele la jocul de table. Se auzea spunându-i „fiule“, şi uneori „amice“.

La început îşi reproşase că simţea această dorinţă, târzie şi convenţională din păcate, care nu era mai puţin o insultă pentru fetele lui. Şi nu numai pentru ale lui, ci pentru toate cele care se născuseră şi urmau să se nască pe acest pământ, în aburul oftaturilor şi decepţiilor, în mijlocul adulţilor cu mutre nepăsătoare şi resemnate. Pentru că Orientul, tărâmul profeţilor şi al sărăciei, avea să prefere întotdeauna un băiat: două braţe în plus la muncă, zestre păstrată în familie, un nume dus mai departe. Aşadar îşi reproşase că picase în aceeaşi capcană. Nu-i spusese nimic Sarei, gândindu-se fără îndoială că o să-i treacă. Cu puţină voinţă o să scape de moftul ăsta. Doar că într-o zi s-a oprit în faţa unui magazin de îmbrăcăminte şi jucării pentru copii şi, fără să stea pe gânduri, a împins uşa.

De când devenise tată, Darius intra prima oară în acest gen de magazine deschise de curând în centrul oraşului. Locuri foarte la modă unde vânzătoare parfumate / amabile te însoţeau cu răbdare şi îţi ghiceau cu pricepere dorinţele. Înăuntru timpul se risipea ca fumul.

O oră mai târziu, Darius a ieşit cu sacoşele pline de hăinuţe albastre, asortate cu nuanţa pe care o aveau ochii fiului său imaginar. Când casiera l-a întrebat: „Sunt un cadou?“, i-a răspuns cu o mândrie nou descoperită: „Nu, sunt pentru fiul meu, Zartocht“. *Zartocht*, Zarathustra. Nu ştia de ce îi venise în minte tocmai Zartocht. A hotărât să-l numească aşa, în ciuda

acelui ceva uşor pretenţios pe care va trebui fără îndoială să-l explice.

Lunile treceau. Pântecul Sarei se rotunjea şi speranţa lui Darius se împlinea. Oricărei femei îi era de-ajuns să arunce o singură privire la Sara ca să exclame cu o mină încântată: „A, sigur e băiat!".

La vremea aceea în Iran nu se făceau ecografii, de altfel, cine avea nevoie de aşa ceva? Semnele – fermenţii unei ştiinţe empirice rafinate secol de secol la umbra unei societăţi falocratice – nu înşelau pe nimeni. Pe scurt, o femeie (Sara gravidă în şase luni) pe care sarcina o făcea frumoasă purta în pântec un băiat. Una pe care sarcina o urâţea (Sara însărcinată cu Leïli şi Mina) purta în pântec o fată. Spun „pe scurt" pentru că nimic nu era anunţat mai concis. Torente de comparaţii, anecdote şi comentarii precedau diagnosticul. La ele se adăuga o serie de alte elemente care serveau prin esenţă la confirmarea profeţiei. Forma pântecului (bombat: băiat; turtit: fată), mirosul urinei (înţepător: băiat; neplăcut: fată), libido (crescut: băiat; scăzut: fată). Şi dacă toate astea nu erau o dovadă suficientă că Sara purta în pântec un băiat, mama ei, Emma, care citea în zaţul de cafea, ca orice armeancă, văzuse clar linii pe care le calificase drept *penisoidale* ridicându-se în rigolele granuloase din ceaşca fiicei sale.

Un singur amănunt umbrea această sarcină idilică: Sara nu voia un băiat. Fiindcă ei nu-i plăceau băieţii. Uneori i se întâmpla chiar să-i scape o strâmbătură dezgustată când cumnatele sale depuneau sărutări zgomotoase pe creştetul transpirat al puştiului lor nesuferit. Cum puteau să se uite la fiinţele alea stranii cu ochii plini de mândrie, ca şi cum viitorul omenirii ar fi stat în mâinile lor stângace? Cum reuşeau să le

strângă în braţe, lipindu-le trupurile pipernicite de-ale lor? Pentru Sara, un băiat nu era decât un motiv de supărare toată viaţa. De la genunchii juliţi din copilărie la căsătoria cu prima fată care avea să desfacă picioarele pe bancheta din spate a unei maşini, trecând prin inevitabila cicatrice de sub bărbie. Totuşi, ca de obicei, nu şi-a arătat sentimentele şi s-a consolat încercând să şi-l închipuie pe Darius pe umeri cu un băiat cu ochii albaştri, îmbrăcat tot în albastru. Unde era ea în imaginea asta? Ce făcea? Fără îndoială aerisea camera albastră a puştiului, năpădită de un miros la fel de greu ca al unui ţap.

Dar s-o lăsăm pe Sara cu sarcina ei şi să ne întoarcem în Mazandaran. Fiindcă a venit timpul să vă explic de ce Darius îşi dorea atât de mult un băiat cu ochi albaştri.

Din toate fetele lui Montazemolmolk (pe lângă celelalte, după gemene se mai născuseră vreo zece), Nur era printre puţinele care se căsătoriseră şi avuseseră copii. Sora ei geamănă nu s-a căsătorit decât după moartea tatălui, la treizeci şi opt de ani. Trei căsătorii dezastruoase, din care două divorţuri ce au distrus-o definitiv.

Dintr-un motiv ştiut numai de el, Montazemolmolk refuza să-şi mărite fiicele. Îi primea pe pretendenţi, unii veniţi din oraşe îndepărtate, îi asculta înşirându-şi calităţile şi averile, dădea din cap la intervale regulate, apoi îi conducea la uşă, rugându-i să nu se mai întoarcă. Exasperate de nerăbdarea fiicelor, soţiile lui îl rugau să cedeze. Plângeau, ţipau, refuzau să se culce cu el, însă Montazemolmolk rămânea neînduplecat. Când bunicul meu, Mirza-Ali, a auzit de la un văr condus afară de bătrân că acesta avea, se pare, o fată blondă cu ochi albaştri – mai albaştri încă decât ai lui Mirza-Ali însuşi –, a călătorit

până în Mazandaran să-i ceară mâna. Montazemolmolk n-a trebuit să-l conducă la uşă, pentru că a refuzat din capul locului să-l primească (se zvonea că Nur era nu numai fiica lui preferată, ci că o iubea chiar mai mult decât pe fiii lui).

Insolent şi orgolios, Mirza-Ali nu s-a dat bătut. S-a întors şi a insistat. S-a întors iar. A trimis mesageri, covoare, coliere de aur, oi şi cai. Curând, lupta dintre Montazemolmolk şi Domnul din Qazvin a devenit o poveste cu nenumărate episoade care a depăşit hotarele domeniului şi s-a aventurat în munţi. S-a răspândit. Tensiunea şi aşteptarea le-au dat idei celor mai ticăloşi. Au plătit un servitor tânăr al lui Montazemolmolk să asculte pe la uşi. O femeie s-a prefăcut că se rătăcise în pădure şi a căutat adăpost în *andaruni*. S-au împărţit în mai multe grupuri ca să supravegheze drumul, au pus pariuri şi au urmărit cu răsuflarea tăiată fiecare venire şi plecare a Domnului din Qazvin. Numai Nur, care avea pe-atunci şaisprezece ani, obiectul întregii agitaţii, nu era deloc interesată de toate astea.

Ştia încă de la naştere, de când Atotputernicul o alesese să moştenească ochii tatălui şi îi luase mama, că propria soartă nu-i aparţine. Atunci ce rost avea să-şi bată capul cu ce i s-ar putea întâmpla? De altfel, nimeni n-o întreba nimic. Îşi plimba frumuseţea stranie dintr-o încăpere în alta ca o stafie rătăcită şi paşnică. „Domnu’ mi-e martor“, îmi spunea Bibi, „’nainte să se mărite, pân’ ş-un peşte prins în cârligu’ undiţei avea un aer mai vioi decât bunică-ta!“

După ce se informase despre familia lui Mirza-Ali şi interesul de-a încheia o alianţă cu aceasta, Montazemolmolk a acceptat să negocieze[1]*. A dat poruncă să fie pregătită una dintre camerele din *andaruni*, să fie scoase cele mai frumoase

narghilele, să fie aranjată o masă care să-ţi ia ochii cu prăjituri aromate, coşuri cu fructe, ceai cu cardamom. Apoi l-a poftit pe Mirza-Ali să-i prezinte vreo douăsprezece dintre fiicele lui, pe cele mai bătrâne şi mai urâte. Când s-a deschis uşa, lăsând să intre ceata de fecioare sălbatice, Mirza-Ali a simţit un amestec de excitaţie şi jenă punând stăpânire pe vintrele lui şi urcându-i spre inimă. Niciodată nu se aflase în aceeaşi încăpere cu atâtea necunoscute. În toată ţara, tradiţia le interzicea bărbaţilor să-şi vadă viitoarea mireasă, aşa cum le interzicea femeilor să-şi arate pletele. Dar aici, în ţinutul acesta din Cockaigne[2], moravurile erau mai libere şi femeile se purtau cu uşurătatea prostituatelor pe care Mirza-Ali, Icoana cu ochi de Lumină, le frecventa cu aceeaşi discreţie ca un spion britanic.

Parfumate, epilate, cu pielea albită cu lapte covăsit şi ochii conturaţi cu khol, pretendentele au defilat prin faţa Domnului din Qazvin. Ar fi putut la fel de bine să fie dezbrăcate, atât de puternică era impresia că sufletul lor, tulburat de emoţii complexe, era gol în faţa lui. Dacă Mirza-Ali le-ar fi putut auzi vocea lăuntrică, poate ar fi fost mişcat de acest cor de implorări şi rugăminţi, alcătuit dintr-un singur cuvânt ce le conţinea pe toate: „Eu!“. Poate le-ar fi arătat, măcar din politeţe, un pic de interes, un zâmbet, o faţă binevoitoare, orice, numai să fie ceva; ceva ca să brodeze o poveste pe care să şi-o spună în singurătatea patului lor până la sfârşitul vieţii.

Dar Mirza-Ali, căruia nimeni nu-i refuzase vreodată ceva încă din copilărie, a înţeles imediat manevra lui Montazemolmolk şi a rămas la fel de rece precum crivăţul din Rusia. Nici o prăjitură, nici un ceai cu apă cristalină din munţi nu i-a învins încăpăţânarea. O voia pe fata cu ochi albaştri, şi cu asta, basta! Unde era? De ce nu i se îngăduia s-o vadă? Jignit de

îndrăzneala tânărului, Montazemolmolk s-a mulţumit să-l măsoare lung din priviri, pe urmă a ieşit din încăpere fără să spună un cuvânt.

Fiu şi strănepot de *bazari*[3], Mirza-Ali a reţinut din această punere în scenă grotescă şi incredibilă că bătrânul mazandaran se înmuia vizibil. Cedând teren puţin câte puţin, în cele din urmă avea să-şi dea giuvaierul la un preţ sub valoarea lui. Tot ce trebuia să facă, aşa cum îl învăţase maică-sa, era să aştepte răbdător. „Cu răbdare, dragul meu“, spunea Monavar Banu, „poţi să ajungi rege din cerşetor.“

După încă şase luni de tratative, Nur, însoţită de Bibi, plus o duzină de servitoare şi oameni de încredere, a fost trimisă la Qazvin, în casa celui care urma să-i fie soţ. În ziua aia, cu puşca în mână, Montazemolmolk a dispărut în pădure de cum au mijit zorii, ca să se întoarcă abia a doua zi, cu leşul însângerat al unei căprioare aruncat de-a latul pe cal. Spre uimirea tuturor, n-a atârnat căprioara de un copac ca s-o taie şi s-o trimită la bucătărie pentru masa de seară, ci a săpat o groapă dinaintea *biruni*-ului şi a îngropat-o. Când i-au povestit întâmplarea Amirei, fortăreaţă pierdută în spatele rotocoalelor de fum de opiu, ea a izbucnit într-un râs dispreţuitor: „Căprioara asta e micuţa cu ochi albaştri pe care n-a avut curaj s-o păstreze. S-o îngroape, aşa cum m-a îngropat pe mine!“.

Călătoria peste munţii Alborz a durat şapte zile. Aşezată pe scăunelul ei din bucătăria Unchiului Numărul 2, Bibi îmi povestea cum tot drumul, aflând despre căsătorie din gură în gură, ţăranii se grăbeau să le iasă în întâmpinare. Îi pofteau la ei, cântau şi dansau în jurul unui foc în aer liber, le încărcau desagii de pe cai cu mâncare şi daruri. Copiii alergau desculţi în

urma alaiului până când o perdea de praf îi împiedica să înainteze.

Izolată pe domeniul tatălui ei de când venise pe lume, speriată de toate privirile aţintite asupra ei, Nur ţinea ochii plecaţi şi murmura mulţumiri sfioase. Astăzi o văd la fel de pierdută / resemnată ca un fluture într-o plasă, însă la vremea aia, cum nu înţelegeam decât pe jumătate tocăniţa de cuvinte care ieşea din gura lui Bibi, umpleam golurile cu imaginaţia mea de copilă în căutare de aventuri. Auzisem fragmente din *O mie şi una de nopţi* recitate cu glasuri puternice de povestitorii din cartierele populare din centrul Teheranului şi suprapuneam peste chipul hotărât al Şeherezadei, în drum spre palatul nesăţiosului rege Şahriar, chipul palid al bunicii mele, pe care n-o cunoşteam decât din fotografiile alb-negru.

Nur, care nu zărise vreodată nici măcar umbra lui Mirza-Ali, nu ştia ce-o aşteaptă la Qazvin, oraş unde îi era de-ajuns să inspire în fiecare zi aerul încărcat de o substanţă tulbure numită „poluare“ ca să se simtă în exil.

Aşezat la poalele munţilor Alborz, Qazvinul[4]* a fost construit de regele sasanid Şad Şapur, care a domnit în Persia între anii 240 şi 275. Devastat de arabi, distrus de mongoli, a fost capitala Imperiului Safavid în secolul al XVI-lea, înainte ca splendoarea să-i pălească.

În 1911, când alaiul care o însoţea pe Nur a intrat în Qazvin, oraşul îşi recăpătase strălucirea şi înfrunta plin de încredere era progresului. Un fotograf îşi deschisese studioul între două moschei. Băcanul Djafar Aga vindea la bucată un medicament importat din Occident, la fel de eficient ca opiul, numit „aspirină“ (pronunţat *āspirrin*). În piaţa centrală se construia un cinematograf, iar străzile şi trotuarele începeau să fie

asfaltate. Dar ochii lui Nur, care nu cunoscuseră decât păduri, râuri şi munţi, n-au văzut decât murdărie şi haos. Neliniştea ce o cuprindea venea din lipsa orizontului. Totuşi, după termenii târgului viril al cărui obiect fusese, aici trebuia să trăiască şi să moară.

Vreo treizeci de ani mai târziu, prostituata care nu se născuse încă urma s-o elibereze de un asemenea destin. Până atunci, Nur nu s-a mai întors în Mazandaran, ţinutul ei natal. Ci Mazandaranul – parcă aud răpăitul tobelor care anunţă dezastrul… –, profitând de un hold-up monarhic ce avea la bază o lovitură de stat pusă la cale în Qazvin, a venit la ea.

Să ne oprim un moment asupra acestei lovituri de stat a cărei undă de şoc s-a făcut simţită până în 1979 şi după aceea. Pentru că toate sunt legate între ele, nu-i aşa? Pentru că, după cum strigau punkiştii, Istoria nu e altceva decât o buclă fără sfârşit de-a lungul timpului, o necontenită întoarcere în urmă, un *No Future*… Când veţi termina de citit acest capitol, veţi vedea în ce măsură Mazandaranul şi Qazvinul, Qazvinul şi Mazandaranul, au avut importanţa lor nu numai în mica mea istorie, ci şi în cea Mare. Adică într-a voastră. Când vine vorba de Iran, Occidentul şi viziunea lui hegemonică nu sunt niciodată prea departe, din păcate.

La începutul anilor ’20, Persia, guvernată de Ahmad Şah Qajar, un tânăr monarh lipsit de strălucire, se afla în declin. Britanicii o râvneau de-acum pentru petrolul ei şi o foloseau ca bază operativă pentru a-şi destabiliza aliatul de altădată, Rusia, devenită bolşevică. În pădurile din Mazandaran, revolta armată împotriva ocupaţiei străine era în toi. Prin alte părţi, gripa spaniolă şi foametea făcuseră mii de morţi. Armata era la fel de

eficientă ca un cauciuc spart; numai divizia de cazaci, altădată condusă de ruşi, însă căzută acum în mâinile britanicilor, era operaţională.

În toamna anului 1920, britanicii au hotărât în secret să răstoarne guvernul şi să-i încredinţeze conducerea acestuia unui anglofil, Seyyed Ziyā Tabatabai, omul lor de încredere. Totuşi au făcut din neînlăturarea dinastiei Qajar, a cărei domnie centenară se îndrepta încet spre decadență, una dintre condiţiile puciului. În octombrie, generalul Edmund Ironside a sosit la Qazvin, unde era staţionată divizia de cazaci, alcătuită din şase mii de oameni. L-a remarcat pe un anume Reza, un tânăr militar charismatic şi autoritar, însă foarte puţin instruit, şi i-a încredinţat comanda operaţiunilor. Montazemolmolk îl cunoștea bine pe acest Reza, născut într-o familie săracă din Mazandaran, care trecea pe la el să caute cai când divizia de cazaci sub comandă rusească era încazarmată în nord.

În 21 februarie 1921, oamenii lui Reza Han, pornind din Qazvin, au invadat Teheranul și au preluat rapid puterea. Numit *Sardar Sepah* (comandantul armatei), Reza Han a devenit liderul politic al țării. Patru ani mai târziu, Ahmad Șah l-a numit prim-ministru, înainte să plece la Londra, chipurile din motive de sănătate, însă, în realitate, au făcut-o ca să nu se mai întoarcă vreodată. Temându-se de presă și de intelectuali ca de ciumă, Reza Han a împiedicat orice dezbatere și și-a redus la tăcere opozanții. Mare admirator al lui Mustafa Kemal „Atatürk“, a vrut să instaureze o republică, însă conducătorii religioși s-au opus. Ca să-i aibă la mână, Reza Han a renunțat la proiectul lui și a luat altă decizie: să-i ia locul lui Ahmad Șah. Între timp, de la nord la sud, marile familii, refuzând să se prindă în jocul unei succesiuni anticonstituționale, s-au aliat.

Patriarhii au împins patriotismul până acolo încât s-au apucat să strângă oameni și arme și să se îndrepte spre Teheran ca să evite o nouă lovitură de stat. Printre ei se afla și Montazemolmolk, care i-ar fi sucit bucuros gâtul mucosului ăluia de Reza.

Dar, bazându-se pe sprijinul conducătorilor religioși, Reza Han a obținut cu ușurință de la Parlament detronarea dinastiei Qajar și transferul puterii supreme asupra lui. Încoronat în aprilie 1926, a devenit Reza Șah, primul rege din dinastia Pahlavi[5*]. Intelectualii și naționaliștii au pierdut încă o dată în fața militarilor, conducătorilor religioși și a puterilor străine. Roata avea să se întoarcă și istoria să se repete odată cu lovitura de stat din 1953 și destituirea lui Mosaddeq. Apoi avea să se întoarcă din nou până în 1979, când conducătorii religioși, al căror reprezentant cel mai emblematic se instalase la Neauphle-le-Château, s-au aliat de data asta direct cu forțele străine și au preluat puterea.

Cerșetorul devenit rege, Reza Pahlavi, a încercat să modernizeze Persia, pe care a rebotezat-o Iran, țara arienilor. Le-a impus bărbaților să poarte haine occidentale și a smuls vălul de pe capul femeilor cu ajutorul unei miliții speciale. A făcut obligatorii înscrierea la starea civilă și alegerea unui patronim (urmașii lui Mirza-Ali au devenit familia Sadr, iar cei ai lui Montazemolmolk, familia Montazemi). A abolit sistemul feudal, titlurile nobiliare și a confiscat pământurile marilor familii.

Așa că Montazemolmolk, alungat de pe domeniul lui împreună cu soțiile și copiii, a sfârșit în Qazvin, lângă fiica lui iubită, acum mamă a șase copii. Mirza-Ali i-a găsit, fără să-și dea prea mult osteneala, o clădire veche, departe de centru, în

care întreg tribul s-a înghesuit cu greu. Cum opiul nu-i mai era la îndemână, Montazemolmolk a descoperit whisky-ul englezesc, pe care îl turna în cantități uriașe în trupul lui mătăhălos ca să-și aline disperarea. Ca un dansator sufit, se învârtea printr-o cameră, scria poeme despre exil și trădare și le dicta aceluia dintre copiii lui care se găsea prin preajmă. Profitând de decrepitudinea tatălui și încurajate de mame, fiicele sale mai tinere au plecat la Teheran să-și găsească soți. După spusele Unchiului Numărul 2, Montazemolmolk nici măcar n-a băgat de seamă absența lor. Câțiva ani mai târziu, aflând în ce sărăcie lucie trăia bătrânul mazandaran, Reza Șah s-a învoit să-i restituie o parte din avere și i-a îngăduit să se întoarcă pe pământurile lui ca să moară. Doar bătrâna Amira l-a însoțit. Acum, că îl avea pe desfrânatul ăla numai pentru ea, nu putea să-l lase să-i scape.

În timp ce o mașină, trimisă în grabă de Mirza-Ali, îi conduce pe Montazemolmolk și pe Amira la noua gară din Qazvin, să facem un ocol ca să ne întoarcem la Nur și la sosirea ei în acest oraș.

Ca unic urmaș de parte bărbătească, Mirza-Ali Sadr moștenise casa părintească, o veche clădire cu două aripi despărțite de o grădină. În cea în care și-a instalat tânăra soție locuiau și cele zece surori ale lui, un cârd de habotnice cu fețe albe ca de cretă și privirile la fel de întunecate ca o peșteră.

Surorile lui Mirza-Ali se urau între ele. Se certau, se trădau, își făceau farmece, se fugăreau prin grădină cu mătura. Ușile nenumăratelor camere se trântiseră de atâtea ori încât, când a moștenit oficial casa, Mirza-Ali a pus să fie scoase toate. Faima surorilor Sadr era așa de proastă că, în ciuda zestrei bogate, nici

o familie nu-și trimitea fiii să le ceară mâna. Sosirea lui Nur – Intrusa, Străina, Dușmana comună – le-a potolit o vreme. Obișnuită să fie țapul ispășitor al mamelor vitrege, Nur a devenit firesc cel al cumnatelor. Dar ce suporta Nur Bibi nu putea să înghită. Fiica preferată a lui Aga Han tratată ca o cățea de pripas, asta era culmea culmilor!

Cu toate rugămințile lui Nur, Bibi l-a înștiințat pe Mirza-Ali, care a refuzat să se bage. Nici nu putea fi vorba să se coboare să rezolve asemenea probleme mărunte. Totuși nu putea să-și lase surorile să fie lipsite de respect față soția lui. După trei zile de gândire, a hotărât: dacă muntele nu vine la Mahomed, ei bine, atunci o să vină Mahomed la munte! A strâns câțiva veri și i-a trimis la oamenii de vază din oraș, cerându-le să găsească un soț pentru fiecare dintre surorile lui. Cum nimeni nu îndrăznea să-l înfrunte pe Mirza-Ali de frică să nu atragă asupra sa și a familiei sale mânia Atotputernicului, zece pretendenți s-au prezentat la ușa lui înainte de căderea nopții. Erau departe de-a fi de prima mână, însă Mirza-Ali s-a mulțumit cu ei. Le-a strâns mâna fiecăruia, felicitându-i că intraseră în familia lui. Printre ei se afla și Ebrahim Şiravan, fiul neîndemânatic al unui hangiu. Țineți bine minte strângerea asta de mână crucială pentru Darius, Sara, Leïli, Mina și pentru mine… Nu cred că exagerez spunând că în acel moment, în timp ce Qazvinul se pregătea să sărbătorească sfârșitul anului 1917, cei doi ne-au pecetluit destinul.

Perspectiva măritișului le-a abătut cumnatelor atenția de la Nur și au început din nou să se invidieze, să se urască și să se omoare între ele.

Nimeni nu povestea vreodată ce simțise Mirza-Ali văzând-o prima oară pe Nur atunci când alaiul își făcuse intrarea în

curtea casei sale. Nimeni nu știa de ce bătuse kilometri întregi și cheltuise o avere ca s-o smulgă din ghearele tatălui ei. De ce ținea atât de mult să aibă o nevastă cu ochi albaștri. E greu de crezut că bunicul, oricât de occidentalizat ar fi fost el, auzise vorbindu-se de Mendel și de transmiterea caracterelor ereditare. Totuși știuse din instinct că Nur avea să fie fabrica ideală în care să-și deșerte genele ca să producă urmași după chipul și asemănarea lui. Ceea ce Mirza-Ali nu s-a oprit să facă de îndată ce Nur s-a instalat în camera ce dădea într-a lui.

Nu e de mirare că zeii geneticii și-au făcut treaba. În doisprezece ani, la intervale regulate, Nur a născut șase băieți cu ochi albaștri și păr blond, un fenomen serigrafic extraordinar, comentat și admirat de întregul Qazvin. Fotograful le-a făcut portretele și le-a expus cu mândrie în vitrina studioului. Femeile i-au atins cu sfială, de parcă ar fi fost niște arhangheli. Bărbații s-au rugat la moscheea Shahzadeh Hossein să aibă tot atâția băieți care să le semene. De cealaltă parte a munților, Montazemolmolk aștepta fiecare naștere cu înfrigurare. Orice pereche de ochi albaștri ieșită din pântecul fiică-sii era o revanșă asupra bătrâneții și a morții, făgăduiala că legenda lui avea să fie răspândită în lumea largă. Fiindcă bătrânul nu-i recunoștea lui Mirza-Ali nici un fel de rol în această operă. El era singurul artizan. Fără el n-ar fi existat nici o Nur, iar fără ea n-ar fi existat nici un copil cu ochi albaștri. Și cu asta, basta!

Ochii albaștri au devenit o marcă înregistrată, o etichetă, un certificat de autenticitate. În anii ’60, când cuvinte precum „cromozom“ și „genă“ și-au făcut intrarea în vocabularul iranienilor, frații Sadr continuau să creadă că culoarea ochilor lor era un atribut divin fără nici o legătură cu toată harababura

aia genetică. Până și Darius, ateu și avangardist, se sustrăgea doar în parte acestei credințe. Toți se căsătoriseră cu femei cu ochi căprui, însă nu înțelegeau de ce avuseseră copii cu ochi căprui. Așa că turnaseră tot mai mulți, de parcă ar fi încercat să-și facă dreptate, până avuseseră unul cu ochi albaștri. Pe urmă o luaseră de la capăt ca să mai facă unul. Nur își iubea doar nepoții cu ochi albaștri. Aceștia erau ai ei, pe când ceilalți făceau parte din altă familie, familia lipsită de însemnătate a nurorilor sale.

1* De la tratatul din Sankt-Petersburg, din 1907, prin care britanicii şi ruşii îşi împărţiseră Iranul fără a-şi da osteneala să-i anunţe pe cei interesaţi, apoi revoluţia constituţională care a durat aproape patru ani şi a dat naştere parlamentului, Montazemolmolk îşi făcea griji în privinţa viitorului. Era epoca insurecţiei, a schimbărilor structurale, a ocupaţiei străine. Divizat între două mari puteri, statul persan era slab, lipsit de mijloace, de armată, parazitat de o clasă politică indolentă ce manifesta o admiraţie pasivă faţă de Europa. Cine ştie? îşi spunea. Să şi-i apropie pe oamenii aceia bogaţi din Qazvin, care aveau o mulţime de afaceri în bazar, s-ar putea dovedi util la un moment dat...

2. În imaginarul unor culturi europene, un fel de paradis terestru, ferit de foamete şi războaie, ai căror locuitori petrec sau lenevesc, munca fiind interzisă.

3. Nume dat negustorilor care îşi vindeau mărfurile în bazar (farsi).

4* Aparteu qazvin. Veţi fi surprinşi să aflaţi că în toate ţările din Orientul Mijlociu există un oraş unde bărbaţii au

reputaţia că ar fi homosexuali. În Iran, portdrapelul acestei tradiţii tragicomice este Qazvinul. Homosexualitatea bărbaţilor de aici este sarea şi piperul multor glume la care au contribuit în mare parte mullahii. Motivul acestei reputaţii rămâne obscur. Totuşi nu este străin de faptul că Obeid Zakani, celebrul poet satiric din secolul al XIV-lea, anticlerical declarat, s-a născut în acest oraş. Oricum ar sta lucrurile, când spui „Qazvin“ spui „homosexualitate“ şi cu timpul legenda a devenit, se pare, realitate. Dacă Unchiul Numărul 2 ar mai trăi, urechile lui bătrâne, care auziseră totuşi destule despre asta, ar ţiui uşurel…

5* Nume însuşit de la altă familie, care prin etimologie trimitea la dinastia parților și îi consolida originea persană.

7

Destinul în viziunea bunicii Emma Aslanian

Perioada revoluției ruse s-a dovedit pentru numeroși cineaști o ocazie de-a experimenta și a teoretiza arta cinematografică. Prin 1921, doi dintre ei, Lev Kuleșov și Vsevolod Pudovkin, au lansat un experiment cunoscut sub numele de Efectul Kuleșov sau Efectul-K, pentru a explica rolul esențial al montajului asupra spiritului uman. Acest experiment demonstrează că lectura unei imagini depinde de context, adică de imaginea care o precedă și de cea care îi urmează. Astfel, același chip – în cazul de față gros-planul neutru al actorului Ivan Mosjukin, cu privirea îndreptată spre ceva din afara cadrului –, urmat de o farfurie cu supă, o femeie moartă într-un sicriu sau o fetiță care se joacă, este perceput în trei feluri diferite. Luate separat, aceste imagini nu spun mare lucru, însă din alăturarea lor se naște o intenție dramatică evidentă. O poveste. Când Kuleșov le-a pus spectatorilor întrebări legate de jocul lui Mosjukin, ei i-au răspuns că apreciaseră fidelitatea cu care actorul exprimase pe rând foamea, compasiunea și tandrețea.

La fel se întâmplă și cu evenimentele dintr-o viață. Asociate altora, anumite evenimente aparent banale se încarcă cu un

sens nou. Astfel se creează legături. Se construiesc poduri între generații. Se stabilesc legături undeva în Univers. Pragmaticii o să numească aceste fenomene Coincidență sau Hazard, o să se mire un timp de manifestarea lor, apoi o să-și vadă de drum. Scepticii care, ca bunica mea din partea mamei, Emma Aslanian, adulmecau Universul ca nişte câini de vânătoare în căutare de legături, scurtături și sensuri, cei care cred într-o forță superioară ce guvernează lumea, într-un dumnezeu, nu neapărat îndurător și ocrotitor, o să le numească Destin. Iar destinul a zăbovit asupra Teheranului în dimineața de 3 iulie 1971.

La 10.45, când lua micul dejun cu Mina Mare, Sara a simțit o durere ascuțită în șale. O jumătate de oră mai târziu, anunțat de Mina Mare, Darius pleca în grabă de la birou, hotărât ca de data asta să-și ducă singur soția la maternitate. Cerul verii era de un albastru fără pată, având în mijloc un soare cu contururi la fel de precise ca gălbenușul unui ochi. Căldura făcea deja aerul înăbușitor. Orașul se cufunda într-o letargie nedureroasă, cu pulsul încetinit, uscat ca buzele unui muribund. La volanul Peugeot-ului său 504 de culoare albă, Darius avea senzația că e singurul teheranian care se grăbește spre viitor.

Să împingem acum ușa sălii de nașteri a spitalului Aban, în plină luptă de facere (cuvânt prin care armenii desemnează nașterea). Vă las să vă imaginați coloana sonoră știind că la vremea aceea injecția epidurală nu era folosită în Iran. Dacă sosim chiar în toiul acțiunii, pe la ora două, este pentru că până atunci totul decurgea normal. Dar, iată, capul copilului a alunecat din mâinile doctorului Mohadjer ca să se ascundă iar înăuntru. La celălalt capăt al patului, strigătul Sarei a făcut pereții să se cutremure.

Pe când Sara agoniza, Mohadjer, cu brațul vârât până la cot înăuntrul ei, a prins în sfârșit copilul și l-a tras cu greu afară, cu fundul înainte. La prima privire s-a gândit că e pierdut. Cordonul ombilical îl strângea de gât. Era plin de sânge și acoperit tot cu rahat verzui. Paralizat, doctorul s-a întrebat pe cine să salveze: copilul sau mama? A închis ochii. Teama de a-i anunța moartea vreunuia din ei lui Darius îi apăsa pieptul. Știința nu-i mai era de nici un ajutor. Nici Dumnezeu, pe care îl abandonase de mult, într-o cameră de bonă, între picioarele unei parizience. Era singur cu Moartea, care-și răsucea lasoul în aerul îngroșat de mirosul de sânge și măruntaie.

Atunci a simțit (sau i s-a părut că simte) copilul mișcând în mâna lui. Fundul plin de rahat îl fixa. „Tu m-ai tras în lumea asta, tu să-mi dovedești că merită să mă nasc“, i s-a năzărit că aude. Zguduit, Mohadjer și-a venit în fire și s-a supus. S-a agitat. A apucat o foarfecă. A despărțit copilul de mamă. Și a încercat totul, numai să-i salveze.

Chiar în acel moment, epuizat de neliniște și de tirania naturii ce pusese stăpânire pe uterul soției lui, cu cămașa leoarcă de sudoare, Darius a ieșit din sala de așteptare și a coborât să fumeze o țigară.

A străbătut coridorul scăldat în soare ca o friptură în ulei încins și a ajuns în curte. Cu țigara Camel fără filtru între degete, cu mintea boțită ca un ghemotoc de hârtie, s-a întins, uitându-se în jur după un colțișor umbros unde să se destindă. Atunci l-a văzut pe Unchiul Numărul 1 dându-se jos din mașina lui. Urmat de Unchiul Numărul 3, Unchiul Numărul 5 și Unchiul Numărul 6.

Crezând că veniseră să-l susţină, Darius s-a grăbit, recunoscător, să-i întâmpine. Era prea încordat, prea copleşit de emoţii ca să-şi aducă aminte nici unul dintre ei nu fusese la spital de câte ori născuse Sara înainte. Aşa cum nici el nu luase parte vreodată la naşterea celor douăzeci şi şase de nepoţi şi nepoate. Tradiţia cere să alerge la spital familia soţiei, nu cea a soţului. Iar la capitolul tradiţie, fraţii lui excelau (în afară de Unchiul Numărul 6, şmecher şi mincinos, care o scălda întotdeauna ca să-şi salveze faţa). De altfel, de îndată ce privirile fraţilor, întunecate de o stranie nelinişte, şi lumina orbitoare a verii s-au abătut asupra lui, avântul i s-a topit. O teamă familiară şi primitivă l-a legat dintr-odată de ei ca un cordon ombilical.

Ultima oară când fraţii îl priviseră aşa fusese în urmă cu mai bine de douăzeci de ani, în faţa grilajului universităţii din Teheran, unde era student. Îl aşteptau aliniaţi: Unchiul Numărul 1 în uniformă de armată, Unchiul Numărul 3 clipind nervos, Unchiul Numărul 5 rozându-şi unghiile şi Unchiul Numărul 6 cu capul vârât între umeri. Veniseră să-i dea veştile cumplite pe care le adusese un văr din Qazvin trimis acolo în grabă în cursul nopţii: prostituata, copilul de cinci ani care cerşea în faţa casei părinteşti, ruşinea.

În după-amiaza aceea de iulie din 1971, ca şi atunci, Unchiul Numărul 2 lipsea, iar acest lucru nu lăsa nici o îndoială asupra subiectului nenorocirii.

— Mama…? a îngăimat Darius.

— Da…, a răspuns Unchiul Numărul 1, asumându-şi din nou rolul de frate mai mare care trebuia să aducă veştile proaste.

Fraţii Sadr au străbătut coridoarele spitalului cu paşii grei ai celor lipsiţi de putere. Au intrat în camera Mamei, cufundată în

comă ca într-o tristeţe adâncă.

Două infirmiere se agitau prin preajma ei, pregătind-o pentru operaţie. Pe patul de alături, Unchiul Numărul 2, cu o perfuzie atârnată de braţ, îşi venea în fire. Ce le-a povestit cu glas stins, în care se împleteau toate nuanţele durerii, s-a rezumat la doar câteva fraze. Ca în fiecare după-amiază, se dusese la Mama. Cum nu era în salon, o căutase în camera ei. O găsise în mijlocul încăperii, prăbuşită pe podea, cu un firicel de salivă scurs de-a lungul bărbiei. Lăsase să-i scape un ţipăt şi leşinase. Auzind ţipătul, Bibi îşi târâse trupul şubred până acolo. Ea chemase ambulanţa. Fraţii îl ascultau pe Saddeq în tăcere, cuprinşi de teamă.

De-a lungul serilor de vară petrecute pe terasa casei sale din Mazandaran, povestind numeroase episoade din aventurile lui Montazemolmolk şi ale urmaşilor săi, Unchiul Numărul 2 nu pomenea niciodată despre dimineaţa aceea, botezată de Leïli *Dimineaţa funestă*. Când povestirea îl împingea să se apropie prea tare, o ocolea. De ce? Nimeni nu ştia cu-adevărat. Dar fiecare, din motive diferite, îl lăsa s-o evite. Adulţii din respect pentru durerea lui, deşi unora li se părea exagerată. Copiii de teamă că mâna autoritară a tatălui o să-i apuce de ceafă şi o să-i alunge din cercul familiei. Căpătase aura unui tabu, aşa că nimeni nu îndrăznea să vorbească despre ea nici măcar în lipsa lui (remarcaţi că tabuurile familiale erau legate de Unchiul Numărul 2). Totuşi, ai încă puţină răbdare, dragă cititorule, şi o să-ţi dezvălui ce n-a ştiut niciodată vreun Sadr. Pentru moment un copil şi mama lui aşteaptă să fie salvaţi…

În sala de naşteri, copilul s-a pus dintr-odată pe plâns. Gata, Viaţa îi ardea plămânii. Oxigenul i se revărsa în sânge. Mâinile

şi picioarele i se mişcau. N-avea rost să-l spele, a hotărât doctorul Mohadjer, mai bine îl lipea imediat de corpul exsanguinat al mamei. De o paloare îngrijorătoare, Sara nu s-a mişcat. Mohadjer, cu inima bătând nebuneşte (*trebuie să trăiască trebuie să trăiască trebuie să trăiască*), s-a aplecat spre urechea ei.

— Sara *Djan*, rezistă… Totul merge bine. Copilul e în plină formă. Uite, atinge-l şi-o să vezi (i-a luat mâna, punând-o pe corpul murdar de sânge şi rahat al copilului). E o fetiţă drăguţă…

Mai târziu, tuturor celor veniţi s-o viziteze în rezerva de spital, Sara avea să le povestească pe un ton amuzat şi triumfal că în clipa aia, cu trupul inundat de o bucurie neaşteptată, i-a trecut prin cap ideea să-mi pună numele Kimiā. De la arăbescul *Al-kimiya*, alchimie; venit la rândul lui din grecescul *khēmia*, magie neagră; venit el însuşi din egipteanul *kēm*, negru. Deci Kimiā. Arta care stă în purificarea Impurului, în transformarea Metalului în Aur şi a Urâtului în Frumos. Iar în mintea clarobscură a Sarei, a Băiatului în Fată.

Adio Zartocht. Adio şosete murdare, mingi de fotbal, şopârle decapitate, pete albe pe cearşafuri, maşină tamponată, noră ingrată şi ipocrită.

Ceva mai târziu şi-a dat seama că se înşelase.

Aceea a fost prima mea naştere. A doua a avut loc peste zece ani, când am ajuns la Paris. Kimiā a devenit Kimia sau Kim sau Kimy sau „Cum? Poţi să repeţi?“. La drept vorbind, nimic nu seamănă mai mult cu exilul decât naşterea. Să te smulgi din instinct de supravieţuire sau din necesitate, cu violenţă şi speranţă, din primul tău cămin, din coaja ta protectoare, ca să fii aruncat într-o lume necunoscută, unde trebuie să te

obişnuieşti necontenit cu privirile curioase. Nici un exil nu este rupt de drumul ce duce la el, de canalul uterin, pasaj întunecat între trecut şi viitor care, odată străbătut, se închide la loc şi te condamnă la pribegie.

La 16.10, când doctorul Mohadjer l-a înştiinţat pe cel care urma să-mi fie tată că sunt fată, Darius s-a mulţumit să dea din cap, cu privirea pierdută. Decepţia era atenuată de perspectiva Morţii care, izgonită din sala de naşteri, alergase trei etaje mai jos ca să pună stăpânire pe trupul lui Nur. Astfel, în momentul în care o infirmieră cu nas coroiat înfăşa corpul spălat şi încă violaceu al Kimiei Sadr într-un scutec alb, trei etaje mai jos, o alta, cu faţa acoperită de o mască medicală, trăgea un cearşaf alb peste cel al lui Nur Sadr. Pe coridoarele spitalului, în funcţie de etajul la care se afla, Darius primea felicitări sau condoleanţe.

Viaţa şi Moartea erau aruncate din nou una asupra alteia, ca în *andaruni*-ul lui Montazemolmolk. Luate separat, aceste două evenimente n-au nimic extraordinar, însă aşezate alături produc un efect surprinzător a cărui semnificaţie, dacă există o semnificaţie, ne depăşeşte. Şaptezeci şi şase de ani se scurseseră între naşterea lui Nur şi a mea. Şaptezeci şi şase de ani în timpul cărora se stabilise o nouă ordine mondială ce ar putea fi rezumată astfel: cel care controlează petrolul controlează lumea. Şi Iranul devenise centrul acestui raport de forţe.

În octombrie 1925, după două secole de domnie, dinastia de origine turkmenă Qajar a fost detronată la îndemnul britanicilor şi înlocuită cu o alta care uzurpă numele de Pahlavi. În august 1941, Reza Şah a fost detronat la rândul său, de data asta de o alianţă între britanici şi sovietici, în favoarea fiului său, Mohammad Reza, care în 1965 s-a proclamat cu toată

modestia Regele Regilor. Între timp ţara fusese modernizată, fuseseră construite spitale, o generaţie de medici care îşi luaseră diploma la universităţi occidentale importaseră tehnici noi. Speranţa de viaţă crescuse şi natalitatea scăzuse. Da, vremurile se schimbaseră, însă gesturile care întâmpină viaţa şi recunosc moartea erau aceleaşi ca în *andaruni*. Un cearşaf alb, o rugăciune lungă. Şi iată-ne pe amândouă pregătite pentru călătorie, pe maluri opuse, în lumi despărţite de desimea rece a pământului, însă legate una de alta pentru totdeauna prin lanţul complex şi năstrușnic al geneticii.

Bunica Emma a primit vestea naşterii mele şi pe cea a morţii Mamei în acelaşi timp.

Era acasă la ea cu Leïli şi Mina, de care avea grijă de la începutul vacanţei şcolare ca să-i fie mai uşor Sarei. De îndată ce fiica ei a anunţat-o că i se rupsese apa, Emma şi-a strâns în braţe nepoatele, lipindu-le de trupul ei moale ca o brioşă, şi le-a prevenit că avea să fie o zi lungă. Apoi, ca să-şi alunge neliniştea şi să le dea o ocupaţie micuţelor, a scos sita şi făina şi s-a apucat să facă faimoşii ei biscuiţi cu seminţe de cardamom, preferaţii Sarei.

Emma avea o gamă largă de specialităţi de patiserie, unele fiind aşezate pe masa din salon, sub un clopot protector. Fiecare stătea mărturie stării emoţionale ce dusese la pregătirea sa. Clătitele cu floare de portocal – uşor de făcut, parfumate, ideale pentru ceai – însemnau că se trezise binedispusă. Chiflele cu tahini (*tahinov hatz*) – foarte dulci, specific armeneşti – răspândeau o mireasmă de melancolie, moartea părinţilor într-un accident de tren când avea doar zece ani, responsabilitatea neaşteptată de a-şi creşte fraţii şi surorile; şi erau atât de dulci

tocmai pentru a şterge amărăciunea realităţii. Dintotdeauna, biscuiţii cu seminţe de cardamom erau asociaţi cu Sara. Îi punctaseră viaţa, de la examenele şcolare la naşteri. În sâmbăta aceea de 3 iulie, cu cât naşterea se prelungea, cu atât cantitatea de biscuiţi aranjaţi metodic de Leïli şi Mina în cutiile de metal devenea impresionantă.

— Ce-o să facem cu toţi biscuiţii ăştia, bunico? a întrebat Mina, care nu mai putea.

— O să mergem să-i împărţim la săraci imediat ce frăţiorul vostru o să-i dea pace Sarei mele!

Emma băgase în cuptor a şaptesprezecea tavă când telefonul a sunat în sfârşit. Au alergat toate în salon. Leïli şi Mina au ţipat de bucurie:

— Gata, s-a născut frăţiorul Zartocht!

Împinsă de entuziasm, Mina a vrut să închidă, însă Emma i-a luat receptorul din mâini. Trecuse prin destule naşteri dureroase ca să ştie că nu poţi fi sigur niciodată ce veşti primeşti. Se aştepta să audă vocea lui Darius, însă Mina Mare era cea care o suna de la singurul telefon public al spitalului Alban.

Pradă unor emoţii contradictorii, cu chipul întunecat, Emma a închis. Cu mâna pe receptor, rămânea nemişcată.

— Zartocht a murit? a întrebat Leïli îngrijorată.

Amintindu-şi dintr-odată de nepoatele ei, Emma a clătinat din cap şi a hotărât că în nici un caz n-o să le spună de moartea Mamei. Fiecare lucru la timpul lui.

— Atunci, Sara? a insistat Leïli.

— Nu, totul e bine, puişorii mei. Doar că Zartocht e fată, a răspuns Emma cu un zâmbet stins. Aveţi o surioară.

— A, înţeleg! Faci mutra asta de înmormântare pentru că eşti dezamăgită! a exclamat Mina.

Şi nu era foarte departe de adevăr. Păstrătoare a unei ştiinţe ancestrale, Emma nu se înşela niciodată când era vorba să cerceteze arabescurile întortocheate în adânciturile cărora se cuibărea viitorul. Singura armeancă din familie, se considera şi singura în stare să citească corect în zaţul de cafea. Când altă femeie avea pretenţia să se atingă de o ceaşcă, ridica ochii negri spre cer şi spunea cu dispreţ: „Persanii să caute răspunsuri în cartea lor preţioasă de poezii şi să le lase armenilor cafeaua[1*]...“ Bunica ei Sevana, născută în Izmir, îi transmisese acea ştiinţă mamei sale, Anahide, născută în Istanbul, care i-o transmisese Emmei, născută la Rasht, care i-o transmisese Sarei, născută în Teheran (care nu se folosea de ea decât rareori şi întotdeauna pentru alţii).

Anahide şi soţul ei, Artavaz Aslanian, fugiseră din Turcia, cu puţin înainte de genocidul din 1915, la Moscova, de unde fugiseră la izbucnirea revoluţiei din 1917 la Rasht, un oraş din nordul Iranului în care se născuse Emma. Apoi plecaseră din Rasht ca să se stabilească definitiv în Teheran, unde Artavaz găsise un post de învăţător într-o şcoală armeană. Deşi nu văzuse niciodată Armenia, care în 1920 devenise Republica Sovietică Socialistă Armenia, Emma era foarte ataşată de aceasta. Spunea că Armenia e stră-ţara ei, aşa cum ai spune despre o străbunică. Pentru ea, arta de a citi în zaţul de cafea era cu atât mai preţioasă / unică / inimitabilă, cu cât îşi trăgea rădăcinile din nenorocirea unui popor oprimat ce rezistase tuturor tentativelor de a-l nimici. Stătea mărturie nevoii cumplite a armenilor de-a cunoaşte viitorul ca să scape de un

destin tragic; un sentiment îngrozitor pe care iranienii ăştia plini de ifose nu-l puteau înţelege.

Aşa că, cu mândrie şi siguranţă, într-o după-amiază de toamnă când întreaga familie era adunată în salon, a luat ceaşca Sarei, însărcinată în şase săptămâni, şi a întors-o pe farfurie. A aşteptat ca zaţul să coboare, şi-a pus ochelarii, a apucat din nou ceaşca, a ţinut-o între mâini de parcă ar fi fost faţa unui nou-născut. A înclinat-o spre dreapta, spre stânga, a sucit-o, a răsucit-o… Şi i-a întins-o Sarei cu emoţie.

— Uite, acolo, pe-o latură… E plin de linii penisoidale, pisicuţa mea!

Când a aflat că eu sunt fată şi că Mama e moartă, Emma a rămas interzisă. Ce se întâmplase? Acel eşec lamentabil era cumva preţul pe care-l plătea pentru că se măritase cu un musulman persan şi se depărtase de poporul ei? Totuşi văzuse foarte clar liniile alea… Doar ştia să deosebească o linie de o crăpătură, normal! Emma le-a lăsat pe fetiţe să se joace pe balcon şi s-a închis în bucătărie ca să reflecteze.

Şi-a turnat nişte ceai foarte negru, s-a aşezat şi a atacat ultima tavă cu biscuiţi. Unul, doi, trei, patru. Căldura lor dulce a liniştit-o. Luminiţa unei explicaţii s-a aprins în mintea ei şi a crescut odată cu cantitatea de zahăr din sânge. S-a agăţat de certitudinea pe care o avea de la moartea părinţilor ei: pentru orice fiinţă care moare se naşte alta în loc. Cinci, şase. Încet-încet, s-au ţesut legături, bucăţi disparate ca nişte piese de puzzle s-au îmbinat. Şapte, opt, nouă. O asemenea încurcătură nu poate fi decât… decât… da, fireşte… Evident! Copilul era băiat până în clipa în care, socotind că venise timpul s-o ia pe

Nur, Creatorul se răzgândise şi îl prefăcuse în fată. Emma ar fi pariat pe verigheta ei că scamatoria aia divină avusese loc după ziua în care ea ghicise în zaţul de cafea din ceaşca Sarei.

Bunica nu știa că, de fapt, căile genitale interne se diferențiază între a șaptea și a unsprezecea săptămână, printr-o atrofie a canalelor Wolff sau Müller, în funcție de ce este copilul, băiat sau fată. Totuși a hotărât că, în ziua aceea de toamnă când Sara le dăduse vestea că e însărcinată în șase săptămâni, sexul copilului nu era format în întregime. Așa că Dumnezeu avea tot timpul să-l modeleze după bunul său plac. Din câte știa, arta ei nu dezvăluia încă planurile încâlcite ale Creatorului! Nu prezicea când i se năzărea să facă un picuț de bricolaj genital!

Înveselită, Emma a atacat ultimul biscuit. Și a aplicat tușa finală explicației sale. Sigur așa se întâmplase, altfel de ce ar fi refuzat copila (Kimiā, ce nume ciudat!) să se nască imediat, dacă nu ca să aștepte să se elibereze sufletul lui Nur și să intre în trupul ei? Ei, ce răspuns aveți la asta? Mulți ani după nașterea mea, cu această redutabilă întrebare le închidea gura tuturor celor care îndrăzneau încă să-i amintească de eșecul ei. Dar înainte să se ridice, să se îmbrace în negru și să le pregătească pe surorile mele să meargă la spital, a hotărât să nu-i mai citească în zațul de cafea nici unei femei însărcinate până când pântecul nu era rotund bine.

Emma a deschis ușa rezervei în care se afla fiica ei. Cu pielea mată ca laptele bătut, Sara adormise cu bebelușul ei dolofan în brațe. Patru kilograme și șase sute de grame la cincizeci și patru de centimetri, zisese infirmiera. Niște dimensiuni care îi întăreau al naibii de bine teza.

S-a apropiat încetișor și s-a aplecat s-o vadă mai bine pe nepoata ei. Vederea acelei copile căreia Destinul îi schimbase genul a tulburat-o. Cum avea să se descurce în viață cu un corp astfel deformat? A dat la o parte cu buricele degetelor pânza albă care îmi ascundea în parte fața. Asemănarea cu Nur a făcut-o să tresară. Asemănare care îi întărea și ea al naibii de bine teza. Era prima care o remarca, la fel de clar cum remarcase asemănarea lui Leïli și a Minei cu Sara, deci cu ea și cu mama ei, Anahide.

Pe când Emma reflecta la sensul ascuns al acestei nașteri îndoliate, Sara a deschis ochii înroșiți de plâns (Darius îi spusese despre moartea Mamei) și a murmurat:

— Ai văzut, e fată…

— Nu chiar, a nuanțat Emma.

— Cum adică „nu chiar“?

În ziua înmormântării lui Nur, fiii ei s-au aruncat pe rând în groapă și au trebuit trași afară. Unchiul Numărul 6 a mers până într-acolo încât a leșinat la doi metri sub pământ, pe trupul fără viață înfășurat în *kafan*, pânza albă în care sunt îngropați musulmanii.

Văzându-și fratele întins pe corpul Mamei, Unchiul Numărul 2 a simțit otrava geloziei strecurându-i-se în sânge. El trebuia să rămână cu ea, s-o apere de umezeala pământului, să-i moară simbolic în brațe. Ceva mai târziu, când a înțeles că un strop de ficțiune injectată în realitate l-ar ajuta să vindece rănile, Saddeq a povestit înmormântarea inversând rolurile. Cum nimeni nu îndrăznea să divulge aceste nepotriviri, curând a afirmat că el leșinase în brațele mamei lui.

— Și Unchiului Numărul 6 ce i s-a întâmplat, *Amu Djan*? îl întreba adesea Mina fără nici o rușine.

— Păi, cum eram leșinat, nu știu, drăguțo. Dar mi s-a spus că a dat ochii peste cap, bietul de el, văzându-mă leșinat în groapă.

Când Unchiul Numărul 6 – profesor de literatură la universitatea din Teheran, traducător al câtorva romane de André Gide, proprietar al uneia dintre cele mai mari agenții imobiliare din oraș, prea snob ca să vină să se așeze pe jos pe terasa din Mazandaran și să asculte poveștile lui Saddeq – a aflat despre înșelăciunea fratelui său, s-a năpustit acasă la el ca să clarifice lucrurile. Era într-o vineri seară și, ca de obicei, toată familia se strânsese la el. În seara aceea, Unchiul Numărul 6 se întorcea din Italia unde, după spusele soției lui, încheia o afacere cu un importator de marmură. Am aflat mai târziu că la aeroport se întâlnise cu un văr care îi spusese că o verișoară îl auzise pe Saddeq povestind că…

În ochii fraților lui, Unchiul Numărul 6 era încă un copil. Mezinul, preferatul Mamei. Până și înfățișarea lui păstrase stigmatele copilăriei. Făcut ca un urs, avea o față rotundă ca o farfurie, așezată pe un trup îndesat de abia 1, 60 m. Îi plăcea să bea tărie, să fumeze trabuc, să spună glume fără perdea și să privească insistent femeile. Era sigur pe el, lipsit de scrupule, impulsiv și insolent.

Spre deosebire de frații lui, avea un simț al afacerilor înnăscut. Încă din copilărie, ochii lui albaștri, minuscule bile fără farmec și strălucire, se luminau când povestea cum trăsese pe sfoară vreun alt puști. Nimeni nu știa de unde i se trage această pasiune pentru șarlatanie, tocmeală și clădiri. Cu anii ajunsese să construiască un imperiu care stătea în picioare datorită unei hoarde de avocați și relații dubioase prin

ministere. Fratele mai mare al mamei, și el profesor universitar, îi spusese tatei că umbla zvonul că Unchiul Numărul 6 plătea un negru să-i facă traducerile. Darius râsese în hohote: „Piruz e în stare de orice!“. Aceeași informație privind un alt profesor l-ar fi făcut să se înfurie. S-ar fi lansat într-o tiradă despre corupția din învățământ, oportunismul și șarlatanismul așa-zișilor intelectuali, dar de cum venea vorba despre fratele lui mai mic, Darius râdea prostește. Sara îl urmărea cu fatalism. N-o să lase niciodată pe nimeni și nimic să se bage între el și familia lui, se gândea ea cu resemnarea omului de știință care își dă seama că o parte din misterul universului o să-i scape întotdeauna, în ciuda eforturilor sale.

Numele Unchiului Numărul 6, Piruz, înseamnă „Victoriosul“. Aflând, cu groază, bănuiesc, că e din nou însărcinată, Mama se apucase să se plimbe prin curte cu un sac enorm de orez în spinare, ca să-și provoace avort. Dar copilul, deja strateg, s-a agățat de pântecul mamei. În câteva luni a crescut atât de mult, încât a silit-o să renunțe la sacul cu orez și să nu se mai ridice din pat. A venit pe lume cu orice preț, *victorios*, iar Mama l-a cocoloșit toată viața ca s-o ierte.

Saddeq își trăise mare parte din viață într-o neliniște paranoică față de această iubire atât de diferită de cea melancolică pe care Mama i-o purta lui. Se temea că într-o zi avea să se plictisească de el și să-l aleagă definitiv pe fratele lui mai mic. Așadar, concurența dintre ei crescuse, fără să fie declarată vreodată fățiș. Toată lumea știa că un ghem negru de resentimente, ascuns sub straturi-straturi de bună-cuviință, seri în familie și petreceri, comemorări și mese bogate, se închegase în sufletul fiecăruia. Dar nimeni nu-și închipuise că avea să explodeze vreodată…

Îmi amintesc un tămbălău de nedescris. Glasuri tunătoare. Fețe stacojii. Alți frați, în picioare, încercând să se bage între ei. „Nu ești decât un măscărici, Piruz! Prostești pe toată lumea și pe urmă vii să-mi dai mie lecții?“ Iar mai târziu, în timp ce tata și Unchiul Numărul 3 îl trăgeau pe Piruz în camera de-alături: „Nici nu mai pomeni, Saddeq bătrâne, de relațiile tale!“. Îmi aduc aminte cum, lipită de mama, mă întrebam despre ce relații vorbea Unchiul Numărul 6 țintuindu-și fratele cu o privire furioasă. Pentru că nu puteam pune o asemenea întrebare, aceasta mi-a rămas în minte până când, mulți ani mai târziu, în 1981, m-am trezit singură în camera Unchiului Numărul 2.

Mai întâi contextul: ianuarie 1981, la doi ani după sfârșitul Revoluției (redenumită mișelește Revoluția islamică). Căutat fără încetare de regimul mullahilor, după luni în șir petrecute singur într-o cameră cu perdelele trase, tata părăsise clandestin Iranul.

La patru luni după plecarea lui, Sara ne retrăsese de la şcoală şi ne instalaserăm din nou la Unchiul Numărul 2. De două luni aşteptam în fiecare zi telefonul contrabandistului care îl trecuse graniţa pe tata ca să ne ducă în acelaşi loc. Dar, cum spunea Saddeq, asta e altă poveste…

În ciuda multelor noastre şederi la Unchiul Numărul 2, e prima oară când mă hotărăsc să pătrund în camera amenajată la ultimul etaj a cărei uşă, decorată cu un tapet ce te duce cu gândul la intrarea într-un pasaj secret, stă tot timpul închisă. Nu vreau să plec din Iran fără să văd încăperea asta. E începutul după-amiezii. Adulţii (câţiva unchi şi mătuşi), verii mei şi surorile mele sunt în salon, prinşi în interminabilele discuţii de

după prânz. Nimeni n-o să-mi remarce absenţa. Chiar dacă Sara îşi dă seama că lipsesc, o să-şi închipuie că sunt cu Bibi în bucătărie, ca de obicei.

Camera asta mă intrigă de multă vreme. Reprezintă o realitate complexă pe care nu mi-am imaginat-o vreodată înainte: posibilitatea ca un soţ să nu împartă patul cu soţia lui. Când am întrebat-o pe mama de ce Unchiul Numărul 2 dormea singur, mi-a răspuns că din cauza migrenelor. Explicaţia nu m-a convins, cu atât mai mult cu cât Sara, chinuită şi ea de migrene, nu dormea în altă cameră. La drept vorbind, explicaţia aia n-a făcut decât să accentueze mirosul perfid de secret pe care simţeam că îl răspândeşte mariajul lui Saddeq. Uneori le vedeam pe verişoarele mele mai mari dându-şi coate când îi priveau pe el şi pe soţia lui. Când am vrut să ştiu de ce, una dintre ele mi-a răspuns ciupindu-mă de obraz: „Despre ce vorbeşti, Bombonică dulce?“, şi celelalte au râs.

Protejată de draperii groase din catifea verde, camera e atât de întunecată, că sunt silită să aprind lumina. E strâmtă și monahală; singura pată de culoare vine de la o cuvertură de pat din lână aspră făcută de femeile de pescari din Mazandaran. Vara, încă de la sosire, pe când goleam mașinile încărcate până la refuz, ele se grăbeau să ne vândă cuverturile astea și icre negre proaspete. Știau că „Domnii Sadr“ cumpărau tot ce le aduceau. Icrele negre ajungeau omletă pentru cină, iar cuverturile erau strânse grămadă într-un colț până la plecare. La sfârșitul toamnei erau scoase din dulapurile pline de naftalină ale caselor din Teheran și fiecare Sadr, mare sau mic, dormea sub cuvertura lui cât era iarna de lungă.

Mă apropii de peretele din fața patului. Deasupra unui mic birou aranjat la milimetru, fotografii alb-negru de diferite

mărimi, îngălbenite de timp. Dominanta acestei expoziții intime / nostalgice este, bineînțeles, Mama. O mulțime de portrete ale ei creează osatura principală. În jurul lor, fotografiile fraților, împreună sau singuri, copii, adolescenți, timizi, aroganți, imaturi sau mustăcioși. Dar și, ici-colo, tineri persani îmbrăcați în haine occidentale pozând în fața unor mașini strălucitoare sau la poalele munților Alborz. Nici o poză cu soția și copiii lui, cu nepoții și nepoatele, nici cu tatăl lui.

O fotografie micuță îmi atrage atenția. Făcută într-o grădină, în plan larg. Îl recunosc pe Saddeq, cu vreo douăzeci de ani în urmă. Cu părul ondulat pieptănat pe spate, cămașă albă cu mâneci scurte, pantaloni închiși la culoare și privirea plecată. Lângă el, un bărbat mai în vârstă se uită țintă la aparat. E îmbrăcat și pieptănat cam la fel, cu jumătate din chip umbrit de frunzele copacului ce se înalță în spatele lor. Mi se pare că și-a trecut brațul pe după umerii unchiului meu, dar nu sunt sigură. Umbrele care se întind pe busturile lor, ca un văl aruncat acolo ca să ascundă un detaliu, estompează granița dintre trupuri. În timp ce privesc, tulburată, fotografia asta, îmi vine în cap fraza Unchiului Numărul 6.

Când mă sprijin de birou ca să o privesc mai bine, ușa se deschide. Dintr-odată îmi stă inima. Mă întorc. În picioare, în prag, Unchiul Numărul 2 pare la fel de uluit ca mine. Vreau să mă scuz, să îngaim repede o explicație și să fug, însă închide ușa în urma lui.

Unchiul Numărul 2 își potrivește ochelarii fără rame pe nas și, spre surprinderea mea, îmi zâmbește. O strâmbătură în care se amestecă tristețea și compasiunea rezervate numai surorilor mele și mie de când tata a devenit revoluționar. Detest zâmbetul ăsta, mă înspăimântă. Dă de înțeles că în curând o să

fiu orfană, că tata și / sau mama o să fie arestați, linșați, torturați, făcuți bucăți și aruncați pe o străduță întunecoasă din sudul orașului ca să fie devorați de câinii vagabonzi. În zâmbetul lui Saddeq se citește prostia sinceră a oamenilor cumsecade, a burghezilor prăfuiți şi întru totul convinși că cei care nu trăiesc ca ei au apucat-o inevitabil pe calea pierzaniei. De obicei îmi înghit furia și plec privirea. Dar acum sunt silită să-i întorc zâmbetul.

El pune mâna pe umărul meu şi mă face să mă aşez pe pat.

— La ce te uitai, Kimiā?

Glasul îi e liniştit, dar sever, răsuflarea îi miroase a ţigări şi a ierburile aromatice din *ghormeh sabzi*[2]. Mâinile lui mici şi late, cu unghii rotunde, îmi amintesc de ale tatei.

— Ei, Kimiā, la ce te uitai?

— La fotografiile cu Mama, răspund eu serioasă.

Dacă-l fac să creadă că mă interesează Mama, lucrurile o să se aranjeze, ştiu din experienţă. Devin aliata lui, nepoata în sufletul căreia a reuşit să sădească sămânţa iubirii lui unice pentru Nur. Îşi trece mâna peste părul meu, orizontal, ca pentru a netezi pliurile unei ţesături familiare.

— S-ar zice că o iubeşti pe Mama…

Dau din cap energic ca să-mi fac mai credibil micul număr.

Îi simt trupul fremătând de bucurie. Apoi izbucneşte în hohote de plâns.

Zece minute mai târziu, când se linişteşte, Unchiul Numărul 2 începe să spună povestea *Dimineţii funeste*.

Îl ascult uluită, strivită de glasul său care nu-mi dă voie să mă desprind de lângă el, de apăsarea acestei subite intimităţi aruncate peste noi ca o cuvertură. De ce mi se destăinuie ca unui prieten, genul de prieten cu care s-ar poza într-o grădină,

dinaintea unui copac, în cămaşă albă cu mâneci scurte? (Saddeq plânge şi eu arunc pe furiş priviri discrete la fotografia asta.)

Încerc să găsesc o cale de mijloc între uluirea mea, şuvoiul de emoţii ce răbufneşte din adâncurile Unchiului Numărul 2 şi rolul meu de soră mai mică obligată să le dea raportul despre orice lui Leïli şi Minei. Plină de vinovăţie, dar cu sârguinţă, mă concentrez asupra fiecărui detaliu şi îl memorez. La urma urmei, Unchiul Numărul 2 ghiceşte că o să le spun totul, nu? Ştie cum merge treaba între fraţi, cum îşi povestesc chestii picante, neobişnuite, în timp ce adulţii îşi fac siesta... Sau îşi închipuie că sunt prea mică să-mi aduc aminte cuvintele lui... După introducere, Saddeq se apropie în sfârşit de momentul fatidic, acela în care o găseşte pe Nur pe jos. De acolo începe, în principiu, muzica în mod minor, încărcată de alămuri, ce anunţă balansul dramatic. Acolo, în clipa în care, bântuit de o presimţire sumbră, Saddeq deschide uşa de la camera Mamei... Priveliştea amuţeşte alămurile, de fapt toată orchestra.

Viaţa e făcută în aşa fel încât chiar şi în miezul dramei există mereu un locşor pentru absurd. Iată ce i-a sărit în ochi lui Saddeq când a deschis uşa: cămaşa de noapte a Mamei ridicată până la brâu şi fesele ei goale. Două sfere fleşcăite şi depărtate îndeajuns ca să lase să se vadă acel loc incredibil, izvor al vieţii, de neimaginat ca Oraşul interzis. Între spaima şi panica lui s-a strecurat atunci o senzaţie stranie: un chef nebun de râs. Şi tocmai pentru a împiedica acest râs să-i ţâşnească din gâtlej a leşinat Unchiul Numărul 2.

— Toată viaţa am încercat să-mi închipui moartea ei şi cum o să-i fac faţă. O chestie idioată, recunosc, fiindcă ar fi putut să fie oricine în locul meu... Dar ştiam că o să fiu eu, am ştiut

întotdeauna. Era misiunea mea să-i fiu alături. Dată de Dumnezeu. Mie îmi revenea sarcina s-o însoţesc. Mă vedeam izbucnind în hohote de plâns, aruncându-mă pe jos lângă ea, strigându-i numele, implorând-o să nu mă părăsească… Mă vedeam în ambulanţă, ţinând-o de mână, vorbindu-i, strângând-o în braţe ca să nu-i fie frică… Ei, nu! M-am amuzat! Doamne! Am abandonat-o, blestemat să fiu! Iar nu m-am ridicat la înălţime…

Nu ştiu cum să vă reproduc frazele Unchiului Numărul 2, pe care de altfel le-am uitat în mare parte. Cum să vă fac să simţiţi ciclul complet de suspine şi mişcări din cap care le însoţeau. Tot ce vă pot spune este că ironia vieţii şi ruşinea îl omorau. Apoi cuvintele au încetat, lăsând loc mişcărilor din cap şi lacrimilor ce îi şiroiau ca ploaia de-a lungul obrajilor lăsaţi.

Mi se pare că am rămas mult timp aşezaţi unul lângă altul. Destul cât să-mi dau seama – privind fotografia alb-negru – cât de singur era Unchiul Numărul 2, prizonierul unei minciuni pe care îşi clădise întreaga existenţă. Măcinat, din clipa în care conştientizase cine este, de teama că n-o să se ridice niciodată la înălţimea aşteptărilor Mamei.

Semănam.

Nu le-am împărtăşit confidenţele făcute de Unchiul Numărul 2 surorilor mele decât mulţi ani mai târziu, la Paris, cu câteva zile înainte de nunta lui Leïli. Timpul atenuase şocul revelaţiei, preschimbând-o într-o poveste oarecum comică despre un trecut ireal. De altfel, surorile mele n-au scos strigăte uluite, nici n-au pus întrebări.

Treptat, carnea evenimentelor se descompune şi nu mai rămâne decât scheletul impresiilor în jurul căruia să brodezi.

Fără îndoială, o să vină o zi când până şi impresiile o să fie doar o amintire. Atunci n-o să mai rămână nimic de povestit.

Pe arborele genealogic al familiei Sadr, maiestuos, cu trunchi gros şi ramuri unduitoare, desenat de mână în stilul miniaturilor persane, din care un exemplar se afla la Unchiul Numărul 2, erau trecuţi doar moştenitorii de sex masculin.

Astfel, în ciuda a ce v-aţi putea imagina, după mărimea familiei şi gradul mai mult sau mai puţin ridicat de consangvinitate, ramura lui Darius Sadr e foarte uşor de reperat. Uite-o cum se înalţă spre cer cu speranţă şi curaj… Şi se opreşte perplexă în gol. O pasăre ucisă în plin zbor. Un ciot.

Într-o zi am întrebat-o pe Bibi:

— De ce n-au trecut şi fetele pe arborele ăsta? Existăm şi noi, nu?

— Aşa crezi tu, fetiţo, da' nu exişti…

— Ba exist!

— (Bibi face o strâmbătură fatalistă.) Aşteaptă s-ajungi la ani' mei, o să-nţelegi…

Brusc, pun ceaşca pe masă şi mă ridic să ies din cantină. Dacă doctoriţa Gautier a ajuns deja? Dacă m-a strigat? Grăbită, cu tubul cu spermă în mână, străbat aleea ce duce la clădirile spitalului – nici acum nu sunt muncitori pe schele. Urc treptele până la etajul al doilea. Întreb la secretariat dacă doctoriţa a venit.

— Nu încă, doamnă Favre (numele lui Pierre). E în şedinţă cu cei din conducerea spitalului. Tocmai a sunat… N-o să întârzie.

Arunc o privire spre sala de aşteptare. Scaunul meu e ocupat de o femeie la vreo patruzeci de ani. În picioare lângă ea, un bărbat cu părul în întregime alb, lipit de geamul aburit. Se ţin de mână. E clar că sunt foarte îndrăgostiţi, dar s-au întâlnit prea târziu în viaţă. Nu mai este nici un scaun liber.

Acum aştept pe coridor, care are unul dintre pereţi decorat cu un panou ce expune un colaj de fotografii cu bebeluşi trimise de părinţii care au ieşit victorioşi din acest labirint. Ici şi acolo, inimioare colorate, fără îndoială desenate de vreo infirmieră plină de compătimire dornică să pună iubirea în centrul luptei zilnice care se dă între aceşti pereţi. Totul transmite un mesaj de speranţă, de genul „continuaţi să vă iubiţi şi veţi vedea că visul vostru se va împlini“. Lângă panou e uşa de la cabinetul profesorului Alain Stein – altfel spus, Anticamera Posibilităţilor.

Prima oară când am intrat în programul ăsta, după ce am aşteptat patru luni pentru o întâlnire, Pierre m-a condus chiar până în faţa uşii: a bătut şi am intrat. Rolul profesorului Stein în cadrul protocolului era să ia în primire dosarele, să le verifice şi, dacă aprecia că sunt în regulă, să le înainteze comisiei de experţi, din care făcea şi el parte, ca să ia o hotărâre definitivă. Acceptarea unui dosar însemna automat că asigurările sociale acopereau sută la sută costurile pentru şase inseminări şi patru fecundări in vitro. Aud huruitul mecanic al scărilor rulante topindu-se în zgomotul înfundat al paşilor lui Darius care urcă treptele… Uite că umbra voastră se apropie de aceste pagini, voi, pentru care impozitele sunt sursa acestei generozităţi republicane.

— Vă gândiţi să vă căsătoriţi, nu-i aşa? ne întrebase Stein cu vocea lui de tenor.

Nu era nici o întrebare, nici o afirmaţie, ci mai degrabă o sugestie pe care aveam interesul s-o urmăm.

— Sigur că o să ne căsătorim!

Aproape ţipasem de frică să nu fim respinşi. Privirea uluită pe care mi-o aruncase Pierre mă făcuse să-mi dau seama de absurditatea răspunsului meu. Şovăind, bâlbâindu-mă, adăugasem o nuanţă temporală cu totul aleatorie despre care speram să nu aibă urmări.

— Curând… Acum încercăm să stabilim data.

Numai că trecuseră deja trei luni (răspuns favorabil din partea comisiei). Apoi nouă (prima întâlnire cu doctoriţa Gautier, cea care se ocupa de cazul nostru). Apoi unsprezece. Până astăzi. Şi încă nu eram căsătoriţi.

Accesul la procrearea asistată medical este rezervat cuplurilor căsătorite, însă şi – detaliu pe care majoritatea îl ignoră – cuplurilor ce trăiesc în concubinaj. Aşa că făcuserăm rost de un certificat de concubinaj de la spitalul Cochin.

Cu o zi înainte de întâlnirea cu profesorul Stein, fuseserăm împreună să-l luăm de la primăria din arondismentul 10, cel în care locuia Pierre. Foarte informat în legătură cu subiectul, Pierre mă asigurase că e doar o formalitate, că e mai uşor decât dacă ai cere orice alt document. Nu-l crezusem. Născut în Tarbes – într-o familie franceză din clasa de mijloc, venit la Paris la optsprezece ani –, Pierre nu avea experienţa mea privind administraţia. Nu trecuse prin dimineţi întregi petrecute într-o sală de aşteptare a secţiei de poliţie, plină de oameni de toate naţionalităţile înghesuiţi unii în alţii şi învăluiţi în zumzetul surd al unei nelinişti reţinute. Nu se confruntase cu funcţionarul care îţi cere acte şi dovezi cu aşa o plictiseală,

încât te simţi ca un nimic. Pierre era încrezător şi raţional fiindcă nu avea nici un motiv să fie altfel.

M-am întâlnit cu el în faţa primăriei, cu geanta stând să dea pe-afară de acte care îmi dovedeau existenţa pe acest pământ. Am intrat în liftul care ducea la etajul al treilea al clădirii imense cu certitudinea înfiorătoare că dintr-un moment într-altul o să fiu supusă unui interogatoriu.

Dar a fost surprinzător de simplu. Sala era goală şi funcţionarii aveau un aer degajat.

Mai degrabă decât de uşurare, m-am simţit năpădită de bucurie când l-am privit pe Pierre cum cere formularul, îl completează pentru amândoi – nume, prenume, data naşterii, adresă (cea a lui Pierre) – şi-l semnează. Apoi cum îl împinge spre mine ca să-mi pun semnătura lângă a lui. Dacă a completat Pierre formularul e pentru că are un scris foarte frumos, rotunjit, elegant, pe când al meu seamănă cu un accident de maşină.

Abia când am semnat am văzut notiţa, cu greu lizibilă, din josul paginii. Preciza că orice furnizare de informaţii false se pedepseşte cu cinci ani de închisoare şi o amendă de 45.000 de euro. Pe bune acum, la ce te aşteptai? mi-am zis. Mai devreme sau mai târziu trebuia să se complice treaba, să te pună frica la zid, nu?

O ştampilă în josul formularului şi eram deja afară, pe trotuar, legaţi nu printr-o viaţă comună, ci prin aceeaşi minciună şi aceeaşi ameninţare.

De atunci, imaginea acestui certificat, adăugat la dosarul nostru de mâinile pătate de bătrâneţe ale profesorului Stein, s-a alăturat mulţimii de imagini pe care mi le alung din minte de fiecare dată când încearcă s-o invadeze. Ştiu că sunt acolo,

veghind, însă le împiedic să ajungă la mine. Tehnica mea, pusă la punct din copilărie, constă în a-mi îndrepta imediat atenţia spre altceva. Un necunoscut, un obiect, un cântec, un ziar. Aşa reuşesc să trec peste tristeţea sumbră care se năpusteşte la mine de fiecare dată când mă gândesc la părinţii mei. Am încetat de mult să mă mai ating de droguri şi de somifere, fiindcă într-o zi mi-am dat seama că sunt pur şi simplu în viaţă. Acum împing excesele până într-acolo încât mă lupt cu insomniile, deşi am o cutie plină cu somnifere în dulăpiorul cu medicamente. Ascult muzică, rock rece şi melancolic, până când zorii se ivesc la fereastră şi mă liniştesc. Sigur, nu am la vedere nici o poză cu părinţii mei acasă, asta e condiţia necesară ca tehnica mea să funcţioneze. Presupun că recurgând la genul ăsta de strategie s-au descurcat oamenii să trăiască înainte de apariţia tranchilizantelor. Avem în noi un mecanism de apărare, un talent al supravieţuii, care ne îngăduie să luăm parte la viaţa cotidiană în ciuda grozăviilor care ne înconjoară. Trebuie doar să-l punem în funcţiune şi să credem în el.

Pierre era sigur că n-o să verifice nimeni. „Costă prea mult să faci aşa ceva, şi sunt convins că spitalul nu are mijloacele necesare.“ Evident. La fel gândesc şi eu când încasez o amendă pentru staţionare neregulamentară în Bruxelles. La fel şi Anna când îmi semnează cecurile ca să plătească lumina sau telefonul. Recunosc că această lipsă de mijloace a administraţiilor este uneori o binecuvântare.

Astăzi, poate peste câteva ore, coşmarul ăsta o să ia sfârşit. Corpul meu e pregătit, sunt calmă şi n-am nimic de făcut după-amiază (am aranjat să mă duc la muncă pe la şase şi să asist doar la ultima repetiţie a unui grup de trip hop canadian pe care l-am mixat deja anul trecut).

Nu există nici un motiv ca inseminarea să nu reuşească.
Ba sigur că există toate motivele…
…dar nici unul în acelaşi timp.

1* Aluzie ironică la obiceiul iranian de a deschide la întâmplare *Divanul*, volumul de poezii al poetului din secolul al XIV-lea Hafez din Shiraz, pentru a obţine răspunsuri în legătură cu viitorul. Prezicerile lui Hafez sunt luate extrem de în serios de iranieni, care le consultă la fiecare pas.

2. Tocană specifică bucătăriei iraniene preparată dintr-un amestec de verdețuri sotate – pătrunjel, praz, ceapă verde şi coriandru – și condimentate cu frunze uscate de schinduf, la care se adaugă fasole, ceapă roșie întreagă, carne de oaie și limetă neagră.

8
Furtuna revoluţionară

Deci… Nu numai că eram fată, dar nici nu moştenisem ochii albaştri ai lui Darius. Dacă aţi fi putut răsfoi albumele de fotografii cu spirală, groaznic de grele, în care Sara aranja şi data conştiincioasă fiecare poză a noastră, m-aţi fi văzut când eram bebeluş, îmbrăcată în hainele cumpărate pentru Zartocht, de un albastru atât de strident, încât îmi accentuau tenul mat, dându-mi un aer de vânătă prea coaptă. Apoi aţi fi întors rapid paginile, aşa cum faci când te uiţi la fotografiile altora. Albastrul iese din scenă. Tenul îmi devine luminos, iar trupul mai delicat şi mai sănătos. Fac primii paşi în viaţă în deghizări înşelătoare / îndoielnice – Cleopatra, omul de Cro-Magnon, cosmonaut, Bruce Lee – scornite de surorile mele şi de Marjane, fata Minei Mari. Pe faţa mea se citeşte fericirea copilului înconjurat de atenţie şi se întrezăreşte o asemănare nestatornică ba cu Nur, ba cu Darius, ca şi cum n-ar fi fost luată o hotărâre definitivă.

Am părăsit apartamentul în dimineaţa de 21 februarie 1981, lăsând în urmă albumele de fotografii, în biblioteca din camera părinţilor mei, la fel ca toate celelalte lucruri ale noastre. Nu am nici o poză din copilărie. Nici surorile mele. Nu avem nici o poză cu părinţii noştri tineri, cu nunta lor, cu sarcinile Sarei.

Tot ce vă povestesc e lipsit de imagini. N-am nici o dovadă să vă aduc, nici una, nici măcar un certificat de naştere. Trebuie să mă credeţi pe cuvânt.

Mi se întâmplă încă să mă gândesc la albumele alea şi să mă întreb ce s-a ales de ele. Unde au sfârşit fotografiile noastre? Măcar le-a luat cineva? În adolescenţă, când îmi petreceam după-amiezile de sâmbătă la piaţa de vechituri din Saint-Ouen împreună cu un grup de punkişti beţivi şi gălăgioşi, zăboveam uneori în faţa tarabelor ţinute de vânzători bătrâni unde o grămadă de cutii compartimentate, obiective şi camere de filmat Super 8 stăteau alături de sute de poze înşiruite în cutii vechi de carton. Majoritatea erau alb-negru, portrete în picioare, fotografii de familie, de nuntă, din vacanţe la mare, în formate desuete. Numai privindu-le, intram într-o bulă atemporală silenţioasă. Izolată de lume, simţeam cum urcă în mine o tristeţe plină de nelinişte. Noi eram oamenii ăia cu viaţa răvăşită de războaie, deportări, încercări ale sorţii, plecări precipitate, de moarte. Noi eram familia aia în haine de sărbătoare, cu zâmbet încrezător şi mândru, a cărei fotografie, dovada existenţei sale pe pământ, colindase spaţiul şi timpul ca să ajungă acolo, între degetele mele pline cu inele de argint. Îmi spuneam că în Teheran nu există nici o piaţă de vechituri unde ar fi putut ateriza pozele noastre. Şi oricum, cine-ar îndrăzni să le vândă sau să le cumpere? Pentru că chipul tatălui meu, cu ţeasta lui pe jumătate cheală, ochii albaştri şi barba troţkistă, devenise simbolul intelectualului ateu occidentalizat, al antirevoluţionarului islamic, al trădătorului.

Sara m-a crescut aşa cum le crescuse pe Leïli şi pe Mina. M-a îmbrăcat cu fuste şi mi-a pus clame în păr. A aliniat deasupra

patului meu păpuşile moştenite de la surorile mai mari, mi-a citit cărţuliile din seria cu Martine (în farsi şi franceză).

Cu totul altfel decât Darius.

De cum am învăţat să merg şi să vorbesc, a făcut abstracţie de sexul meu şi s-a purtat cu mine de parcă aş fi fost fiul lui imaginar. Mă lua la cumpărături, mă purta pe umeri, mă arunca în mare. Mai târziu, cum eram mai voinică decât surorile mele, mă ruga să-l ajut să pună valizele în portbagaj, să aranjeze dosarele în bibliotecă, să spele maşina. Măgulită şi fericită că mă include în viaţa lui şi îmi acordă o atenţie aparte, făceam tot ce voia el. Ba chiar veneam în întâmpinarea dorinţelor lui, pregătind găleata cu apă şi buretele când credeam că i-ar plăcea ca maşina să fie curată. Pus în faţa unui asemenea entuziasm, m-a lăsat să mă descurc singură, ieşind în curte doar când îl strigam şi numai ca să dea ocol Peugeot-ului său 504 şi să mă felicite.

Fiind singura din împrejurimi care se purta aşa, fetele de vârsta mea nu erau interesate de mine. Drept să spun, nici eu nu eram interesată de ele, preferând să bat mingea împreună cu băieţii, să merg pe borduri şi să lansez provocări prosteşti. Eu şi ele ne dădeam seama brusc, în acelaşi timp, că nu mai avem ce căuta împreună. Când mamele mă invitau la aniversarea fetelor, stăteam într-un colţ, aşteptând să se termine calvarul. Sau le ajutam la aranjat şi făcut curăţenie, ceea ce îmi aducea laude şi prăjituri pentru surorile mele.

În zilele frumoase mă uitam cum gaşca de fete în rochii subţiri, aşezate în cerc pe iarba din grădina mică a soţilor Purvakil, vecinii noştri, se întinde la taclale ore întregi, mulţumită că nu fac parte din ea. Iar ele îmi aruncau priviri zdrobitoare când jucam „cine-sare-de-pe-treapta-cea-mai-de-

sus“. Mie mi se păreau molâi şi jalnice, iar eu le păream dură şi necioplită.

Daţi-mi voie, înainte să fie prea târziu, înainte ca furtuna revoluţiei să se stârnească şi să-mi invadeze povestea, să revin la asemănarea mea cu Mama.

Pe măsură ce creşteam, asemănarea asta se accentua. Nasul plat. Gura lată, cu dinţii mici perfect aliniaţi. Bărbia rotunjită. Părul lins ca al unei chinezoaice. Vara, în Mazandaran, urmaşii lui Montazemolmolk – strămătuşi pe jumătate nebune, străunchi graşi şi prosperi – exclamau când dădeau cu ochii de mine: „E de necrezut cum seamănă cu sora mea!“, înainte să-şi reia rondul *tārof*-urilor (practică extrem de codificată ce constă în a-i propune întruna oaspetelui mâncăruri pe care el le refuză).

Una dintre strămătuşi, Parvindokht, locuia într-o veche clădire dărăpănată, în stil baroc, construită de tatăl ei în piaţa din centrul oraşului Shahsavār. Domul mare, strălucind ca un inel imperial, în scobitura căruia îşi instalase strămătuşa camera se vedea de pe drumul şerpuitor care lega Teheranul de Mazandaran. După cinci ore de drum şi câteva opriri pentru vomitat, de îndată ce maşina noastră ataca ultimul viraj, ne aruncam una peste alta ca să-l zărim, cu feţele lipite de geam. Vederea lui, întâmpinată cu strigăte de bucurie, însemna sfârşitul călătoriei şi începutul vacanţei.

Casa aceea friguroasă şi umedă era pentru noi un fel de maşină a timpului. De departe ne fascina, însă când intram ne pierea tot entuziasmul. Însoţite de unchi şi mătuşi şi de o bună parte dintre copiii lor, traversam holul tăcut, la fel de primitor ca un cimitir iarna. Învăluite în mirosul înţepător de mucegai,

urcam treptele nesfârşite; de o parte şi de alta, uşi mari, încuiate de două ori, ne făceau să ne înfiorăm şi să pufnim în râs.

Odată ajunse sus, asudate şi cu respiraţia tăiată, aşteptam în faţa unei uşi mici de lemn până când strămătuşa ne dădea voie s-o deschidem. „Ei, ce mai staţi? Intraţi, copii!“ Fiecare spera în taină, îmi închipui, că vocea ei clară ca a unei fete n-o să se audă, eliberându-ne de corvoada acelei vizite. Mai ales eu, care ştiam ce mă aşteaptă...

Uriaşă ca un monstru marin, bătrâna doamnă stătea turceşte pe patul ei incredibil de mare şi periculos de înalt. Era singura mobilă din camera cu pereţii crăpaţi ca pielea unei vrăjitoare.

Aşezaţi pe jos, strânşi unii în alţii, noi o priveam în contraplonjeu. Înălţimea geografică a strămătuşii – mai întâi domul, apoi patul – era felul ei de-a da de înţeles că sfârşitul feudalismului, în vigoare pe uscat, n-o interesa. Ea era fata lui Montazemolmolk, moştenitoarea unui sistem căruia doar moartea ei avea să-i pună capăt. De cum terminam cu salamalecurile, aşteptând ca bătrânele servitoare să sosească cu braţele încărcate de tăvi cu ceşti de ceai, începea să mă caute din priviri. Chiar ascunsă în spatele surorilor mele, rugându-mă să-i distragă cineva atenţia, îi simţeam ochii înguşti ca două butoniere cum treceau nerăbdători de la o faţă la alta.

„Domnul mi-e martor, e leită Nur! Vino încoace, fetiţo!“, exclama dintr-odată.

Şi iată-mă în picioare, împinsă de la spate de Sara şi urcată fără tragere de inimă pe tronul feudal. Câteva clipe mai târziu, cu picioarele atârnând în gol, strivită de sânii moi ai strămătuşii, simţeam în nări izul rânced al cămăşii ei de noapte.

De la un an la altul, probabil că eram singura fiinţă omenească pe care mâinile ei aspre şi noduroase o atingeau.

Deschid o paranteză ca să precizez că unchii mei şi tata refuzau să recunoască asemănarea asta. „Nu seamănă deloc cu Mama, ci cu sora ei geamănă!“, susţineau ei de cum ajungeau afară. Treaba era serioasă şi tonul plin de indignare. Nu era vorba doar de o lipsă de imaginaţie colectivă, de o neputinţă de-a vedea vreo asemănare dincolo de culoarea ochilor, ci de o imposibilitate fizică şi metafizică. Nimeni, nici un muritor, nu putea să semene cu Mama. Dar oricine voia, până şi băcanul din colţ, putea să semene cu sora ei geamănă, o biată femeie cu pielea groaznic de negricioasă, cu privirea tristă, care nu avusese noroc nici la naştere, nici la moarte (fiind ucisă de al treilea soţ, un urmaş al familiei Qajar, în nişte împrejurări niciodată elucidate).

Liniştită că mă are alături, mătuşa începea să discute cu însufleţire, legănându-se în faţă şi-n spate. Din când în când îşi lipea de creştetul meu linia vineţie a gurii şi îmi dădea o sărutare sonoră. Căldura trupului meu, ai fi zis, îi pătrundea în adâncul memoriei. Ea, căreia tatăl îi refuzase măritişul şi copiii, reproducea cu stângăcie gesturile pe care le făcea mama ei când o legăna în camerele friguroase din *andaruni*.

Jos, dinaintea mutrei mele înciudate, surorile şi verişoarele îşi înăbuşeau râsetele batjocoritoare. Spre deosebire de ele, adulţii priveau duoul nostru cu compasiune, indignaţi în secret din cauza tiraniei de care Montazemolmolk dăduse dovadă faţă de fetele lui.

Tandreţea lui Parvindokht se epuiza foarte repede. „Hai, gata, du-te lângă surorile tale acum!“ Rostea fraza cu un zâmbet sarcastic, lăsând să se înţeleagă că eu insistasem să mă lipesc de

ea. Jucându-şi mai departe comedia, îşi strecura discret degetele sub unul din multele straturi ale saltelei, scotea o monedă de aur rusească cu chipul lui Nicolae al II-lea şi mi-o punea în palmă. Apoi mă bătea pe spate atât de tare, că aterizam dintr-odată pe jos.

Dacă tot vorbesc de Nicolae al II-lea al strămătuşii, aş putea să povestesc aici INCIDENTUL, să încetez să-l mai trec sub tăcere, aşa cum face Saddeq cu descoperirea trupului Mamei. Şi totuşi… Trebuie să mai avem un picuţ de răbdare, dragă cititorule, fiindcă, chiar dacă încerc, ştiu deja că n-o să reuşesc. Niciodată nu reuşesc.

Închipuiţi-vă Londra într-o dimineaţă plumburie şi ploioasă de marţi. Fix la ora 11. După o noapte albă petrecută într-o uzină dezafectată ascultând vreo zece trupe, de la Lords of the New Church la New Order, mă întorc acasă – o cămăruţă mobilată aflată deasupra unui magazin de ţoale, aproape de staţia de metrou Elephant and Castle. Amorţită de oboseală şi băutură, neavând de gând să mai cobor în ziua aia, deschid cutia de scrisori, în caz că mă aştepta vreo factură. Nici o factură, însă deasupra unui maldăr de reclame, un plic pe care recunosc scrisul Sarei.

Îl deschid. Înăuntru descopăr o scrisoare şi, spre marea mea surpriză, una dintre monedele de aur ale strămătuşii. La vederea ei îmi sare imediat oboseala. În scrisoare, pe care o citesc pe loc, Sara mă lămureşte că cineva (nu-mi mai amintesc cine) care a venit din Iran i-a adus moneda asta şi câteva lucruri; mărunţişuri salvate de o vecină cu mulţi ani în urmă, înainte ca apartamentul nostru să fie rechiziţionat de regim. Convinsă că am uitat episodul cu Nicolae al II-lea, îşi face o

datorie din a-mi împrospăta memoria: *biata* strămătuşă, cât mă *iubea*, cât era de *darnică*, *monedele* alea oferite în schimbul *câtorva minuţele* petrecute în braţele ei…

Ca întotdeauna, Sara exagera. Tendinţa ei naturală de-a nu vedea decât bunătatea oamenilor se hipertrofiase de când trăia în exil. Copleşită de durerea despărţirii, ţesuse în jurul trecutului un văl de iubire intangibil pe care îl veghea ca o lupoaică. Fără să-i pese ce simţeam noi, ne impunea viziunea ei din ce în ce mai fantasmagorică, silindu-ne să întoarcem tot timpul capul spre pământul *nostru*, acolo unde eram într-adevăr iubiţi, după părerea ei. Sara, altădată atât de nostimă şi de veselă, nu mai era aşa. Părăsise acea parte din ea plină de bucurie şi încântare, luând în exil doar partea melancolică şi neliniştită care îi invadase încet-încet fiinţa.

Ridic ochii. În faţa mea se etalează cutii de scrisori metalice îndoite pe care nume străine mai mult sau mai puţin de nepronunţat sunt scrise în grabă. Al meu alături de al celorlalţi. Furia ca un jet de salivă îmi urcă în gâtlej. Aici alesesem să trăiesc, în ţara asta searbădă şi mohorâtă unde nici un lucru, nici o fiinţă, nici un sunet nu îmi amintea de trecut. Aici nu eram copilul nimănui. Nu aveam nici legături, nici complici. Eram liberă şi singură. Şi aşa speram să rămân. Ca să scap de Sara, ies în stradă. Frigul e muşcător, te îngheaţă până-n măduva oaselor. Alerg până în capătul străzii şi arunc scrisoarea şi moneda de aur în pubelă.

Întorcându-mă acasă, muiată şi furioasă, observ că ledul robotului telefonic clipeşte. Apăs pe buton, deschizând fereastra ca să iasă mirosul înţepător de umezeală îmbibat în ceea ce trebuie să fi fost odată o mochetă. Mi se pare că o recunosc în vocea frântă / neclară ce încearcă să vorbească pe cea a Minei.

Imediat, un vânt rece, încărcat de nenorociri, îmi suflă în ceafă. Surorile mele nu mă sună niciodată. De optsprezece luni, de când locuiesc aici, n-au venit niciodată să mă vadă. Nici la Bruxelles, nici la Berlin.

Sunetele întretăiate pe care le scoate Mina încetează brusc. După câteva secunde se aude vocea înăbuşită a lui Leïli. Ai zice că ţipă, se zbate. Cuvintele ei mă străpung din toate părţile. Înainte să se termine mesajul, mă năpustesc afară în picioarele goale. Alerg urlând până la pubelă. Plicul a dispărut.

Darius a demisionat de la ziarul *Keyhan* în 13 noiembrie 1975. Cam de la această dată începe Sara *Viaţa noastră*, cartea-mărturie scrisă în singurătatea ei pariziană ce relatează anii Revoluţiei până la plecarea noastră în Franţa. Mult mai târziu, aceasta avea să devină un bestseller în Iran – faptul în sine ilustrează perfect schizofrenia unei ţări din care autorul e expulzat, dar unde cartea lui se vinde ca pâinea caldă. După spusele Sarei, demisia lui Darius a marcat intrarea lor în opoziţia politică.

Deci tata a rămas acasă în anul acela, când eu aveam patru ani, ultimul înainte să merg la şcoală. Timpul petrecut împreună a întărit legătura dintre noi. Cu cât zburau lunile, cu atât simţeam crescând în mine senzaţia necunoscută şi îmbătătoare că, înainte să fiu fata mamei, eram copilul tatălui meu. În loc să mă identific cu Sara, începusem să mă identific cu Darius.

Motivul demisiei lui: numirea de către ministrul Informaţiilor a unui agent Savak dovedit, Homayun Taheri, pe postul de redactor-şef. Darius a aflat despre numire de cum a ajuns la redacţie. O jumătate de oră mai târziu, şi-a strâns

lucrurile, a lăsat scrisoarea de demisie pe birou şi a plecat fără să anunţe pe nimeni. Directorul ziarului, un iranian în vârstă, licenţiat la Cambridge, care ţinea la tata chiar dacă găsea articolele lui prea erudite pentru cititori, l-a sunat după-amiază şi l-a asigurat că avea să-i plătească salariul până se răzgândea. I-a dat de înţeles în două-trei vorbe – în caz că telefoanele erau ascultate, lucru mai mult decât probabil – că nu putuse să împiedice cu nici un chip numirea. Oricum, la vârsta lui, era mai bine să-şi încheie cariera fără să facă prea multe valuri[1*].

În ianuarie, Darius a primit o scrisoare de la ministerul Informaţiilor, în care era anunţat nu doar că nu avea să i se mai plătească salariul, ci şi că nu avea să mai fie angajat la nici un ziar dacă nu accepta o întrevedere cu ministrul. Nu s-a obosit să răspundă. Câteva săptămâni mai târziu, un angajat al ministerului l-a sunat ca să stabilească o întâlnire. „Nu vă cer nimic, aşa că nu mă mai deranjaţi!“, a tranşat Darius problema înainte să-i închidă telefonul în nas. A doua zi, Sara a hotărât să ţină, pe lângă cursurile ei obişnuite, nişte cursuri serale la un liceu tehnic. Au concediat bona care mă supraveghea în timpul zilei şi Darius a rămas să aibă grijă de mine. Un bărbat care se ocupă de casă şi o femeie care lucrează în oraş: astfel au intrat, mână-n mână, în arena luptei politice. După ce fuseseră cuplul cel mai modern din toată familia, acum deveneau cuplul cel mai clandestin.

Darius mi-a cumpărat blugi şi bocanci. M-a tuns cu mâna lui, atât de scurt că, de cum îl spălam, părul mi se usca imediat. Altă dată, frizura mea ar fi oripilat pe toată lumea pe o rază de câţiva kilometri. Dar în anul acela, datorită celebrei cântăreţe de varieteu Googoosh, care apăruse într-o seară la televizor tunsă la fel de scurt ca un băiat, frizura *Googooshi* devenise la

modă. Eliberate dintr-odată de obligaţia de-a purta părul lung, fetele stăteau la coadă în faţa saloanelor de coafură din Teheran ca să iasă de-acolo cu nişte tunsori ca ale fraţilor lor.

Trebuie spus că pe-atunci, în Iranul acela americanizat, reperele începuseră să se piardă. Tinerii, mai ales cei din clasa de mijloc înstărită, tindeau spre un soi de unisexualitate universală. Ştiu cât vă este de greu, prin comparaţie cu ce a devenit astăzi, să vă imaginaţi acel Iran. Acel Iran în care fetele purtau părul scurt şi băieţii părul lung (*MickJaggeri*) sau mediu (*Beatli*); unde tinerii se îmbrăcau toţi cu tunici largi şi pantaloni evazaţi şi se întâlneau seara în colţurile întunecoase ale oraşului ca să fumeze Marlboro şi să facă schimb de salivă. Totuşi trebuie să depuneţi un efort de imaginaţie dacă vreţi să înţelegeţi de ce majoritatea iranienilor privesc venirea mullahilor la putere ca pe-o „a doua invazie arabă“ (prima fiind cea din secolul al VII-lea, care a impus islamul ca religie naţională).

Deşi tendinţa asta n-a fost legată de nici un curent cultural, ca în Statele Unite şi în Europa, dovedea totuşi o respingere a valorilor tradiţionale şi a constrângerilor familiale. Lucru ciudat, înfăţişarea lor îi apropia pe tineri de rădăcinile păgâne ale culturii iraniene, ce s-au păstrat până astăzi în sărbătorile moştenite din epoca în care zoroastrismul era religia oficială în Persia[2]*. În orice caz a stârnit multe dispute, neînţelegeri şi lacrimi, însă a adus şi noţiuni noi, precum „criza adolescenţei“ sau „prăpastia dintre generaţii“, cu care societatea conservatoare trebuia să înveţe să se obişnuiască. În familia Sadr, a marcat înmulţirea celebrelor reuniuni impulsionate de Unchiul Numărul 2, pornit să salveze onoarea familiei batjocorită de fetele lui.

Copil al acelei generaţii, înfăţişarea mea n-a atras atenţia nimănui. Iar dacă a făcut-o, nimeni, nici măcar Unchiul Numărul 2, n-a îndrăznit să comenteze ceva, într-atât depăşeau Darius şi Sara, prin modul lor de viaţă, limitele raţionalului. Doar bunica Emma m-a întrebat într-o zi, când mă ducea la cinema să văd un nou film din seria *La Coccinelle*:

— Cum te simţi cu părul aşa de scurt, pisicuţo?

— Superbine!

— Nici nu mă mir.

— De ce spui asta?

— Păi… Să zicem că… dacă tatăl tău le-ar fi ciopârţit în halul ăsta părul surorilor tale, cred că ele n-ar mai scos nasul din casă înainte să le crească la loc!

— Poate ai dreptate.

— Sigur că am. Surorile tale nu sunt ca tine.

— Atunci cum sunt?

— Sunt cum sunt, nu-ţi bate capul cu asta, răţuşca mea.

Fireşte, cum la vremea aia nu ştiam despre partea cu „bricolajul genital“ din teoria bunicii privind naşterea mea, nu pricepusem că întrebarea ei era doar un test menit s-o întărească.

În anul ăla Darius m-a învăţat: să joc table, să-i pregătesc tutunul de pipă, să-i lustruiesc pantofii, să folosesc un dicţionar, să aflu numele străzilor, să fac omletă, să decupez articole din ziar, să citesc în franceză, să mă uit la un meci de box cu Muhammad Ali, să deschid *Divanul* lui Hafez, să recit poezii în farsi, să mă intereseze istoria, să deosebesc steagurile, să dau zăpada din balcon, să-mi placă Harold Lloyd şi westernurile, să disting vioara de violoncel, să-i tutuiesc pe Martin Luther King şi Malcolm X, să pornesc motorul maşinii, să schimb vitezele, să

verific presiunea în pneuri înainte să pornesc la drum spre Mazandaran…

Apoi vara s-a sfârşit…

În dimineaţa primei mele zile de şcoală, Sara m-a trezit odată cu surorile mele, m-a strâns în braţe mai-mai să mă sufoce, apoi a scos plină de entuziasm hainele noi cumpărate pentru această ocazie şi ascunse într-un sertar. Tricou alb, sarafan din ecosez verde, şosete albe. N-aveam deloc chef să-mi aleagă hainele şi să mă îmbrace, însă era aşa de bucuroasă că poate continua ritualul ăsta cu mine, aşa de recunoscătoare că trăia să mă vadă şcolăriţă (pentru Sara, moartea era o umbră care ne aştepta pe toţi la fiecare colţ de stradă), că m-am lăsat în voia ei.

Amintindu-mi ce noroc am că merg la şcoală când mii de copii iranieni sunt lipsiţi de acest drept, a tras tricoul pe mine, apoi mi-a ţinut sarafanul dinainte ca să-mi strecor picioarele înăuntru. În timp ce mă întorceam să-mi potrivească bretelele, mi-am zărit imaginea în oglinda verticală aşezată între patul meu şi al Minei. Ce-am simţit atunci a fost atât de ciudat şi de neaşteptat, că am rămas înmărmurită: am avut senzaţia că fusesem deghizată în fată şi revelaţia neaşteptată că eu chiar sunt fată. La senzaţia asta s-a adăugat curând teama de-a fi silită să merg la şcoală împopoţonată astfel şi să mă port ca atare. Cum aveam să mă descurc? Sigură că emoţia mea se datora imaginii de fetiţă mare pe care o zăream în oglindă, Sara şi-a lipit faţa de a mea.

— Aşa e, ai crescut prea repede, draga mea! Totul o să fie bine, o să vezi!

Fiindcă nu îndrăzneam să scot nici un cuvânt, am dat din cap. Ea m-a strâns în braţe şi m-a sărutat.

O jumătate de oră mai târziu, pe când urcam în autobuzul şcolar pe urmele surorilor mele, Darius, eliberat de obligaţiile de tată, a ieşit din nou să se plimbe pe străzile umbroase ale oraşului, ca să pună ordine în magma obsedantă care îi clocotea în cap de ceva vreme.

În paralel cu Darius-Tata care avusese grijă de mine ieşea la iveală un altul. Un Darius-Protestatar care îşi petrecea nopţile citind, făcând însemnări, reflectând, decupând articole din ziare şi clasându-le. Strângea material, construia scheletul a ceva care nu avea să fie un nou eseu, nu. Atunci ce? Nu ştia încă. Era sigur doar că de acum înainte avea să spună ce trebuia spus şi să scrie ce merita scris. Nu avea să-şi mai piardă timpul încercând să-şi împace gândurile cu represiunea. Poate că venise momentul să pornească pe drumul disidenţei; să întoarcă spatele destinului lui Darius Sadr, jurnalist, fiu al înstăritului Mirza-Ali Sadr, ca să intre în pielea omului care avea să devină pentru restul acelor zile.

Pentru a domoli exaltarea şi întrebările ce îl copleşeau şi a lua pulsul obosit al lumii, ieşea să se plimbe în zori, la ceasul când oraşul se afla în mâinile muncitorilor săraci care n-aveau altă bogăţie decât copiii lor. Privindu-i cum umplu cu modestie străzile, petrecându-şi măcar o oră printre ei, îşi amintea de anul când lucrase ca muncitor în Europa şi de promisiunile pe care şi le făcuse. Tocmai aceste promisiuni îl preocupau, adâncind încă puţin în fiecare zi un rid în zigzag de deasupra nasului. Îl saluta pe băcanul Aga Mohabati (în picioare de la trei dimineaţa), care deschidea grilajul magazinaşului său atât de înghesuit, încât nici măcar nu avea loc să se aşeze. Apoi îşi continua drumul, împărţind saluturi în dreapta şi-n stânga. La

întoarcere, se oprea la cârnăţarul armean, Vahe Milkhassian, care îi oferea prima cafea din dimineaţa aia. Stăteau la palavre despre una-alta până când venea camionul cu marfă şi Milkhassian îşi începea ziua de lucru.

În noaptea de luni, 27 septembrie 1976, după o ieşire la cinema cu soţii Nasr ca să vadă *Cele trei zile ale condorului* de Sydney Pollak, Darius s-a aşezat la masa din salon, şi-a pus un teanc de foi albe în faţă, şi-a aprins o ţigară, şi-a luat pixul cu gel Pentel şi s-a apucat de scris. Sara s-a trezit în toiul nopţii şi s-a dus să vadă ce face. A fost mirată că nu-l găseşte cu nasul în vreo carte sau stând pe jos, înconjurat de tăieturi din ziare.

— Ce scrii?

— Vino şi aşază-te, vreau să-ţi spun ceva.

După aerul lui grav, Sara şi-a dat seama că discuţia avea să fie lungă.

— Hai mai bine în bucătărie, să fac o cafea.

— Bună idee.

În bucătărie, Sara a pus apă la fiert şi Darius a pregătit ceştile.

— Ei, nu vrei să-mi spui ce scrii?

— O scrisoare pentru şah… sau mai degrabă pentru şeful lui de cabinet, care o să i-o dea, sper, a răspuns el zâmbind.

— O scrisoare pentru şah?!

— Eşti de acord?

Darius a privit-o drept în ochi, ca Robert Redford, vrând să-i dea de înţeles tovarăşei lui de viaţă că toată treaba putea să fie *fucking dangerous*[3].

— Nu ştiu… Trebuie s-o citesc mai întâi, l-a tachinat Sara.

În adâncul sufletului aştepta de mult momentul ăla. Nu-l luase de bărbat, măcar în parte, pentru că intuise că alături de el viaţa nu avea să se rezume la trezit-muncă-copii-moarte? Nu visase ca într-o zi să se ridice la înălţimea lui Sartre şi a lui Camus, pe care-i admira?

În acel moment, stând în bucătăria strâmtă, Sara Sadr, care curând urma să facă treizeci şi şapte de ani, îl asculta pe Darius Sadr, în vârstă de patruzeci şi nouă de ani, expunându-i punctele pe care intenţiona să le dezvolte în scrisoare, fără să se gândească o clipă la fetele ei, de doisprezece, zece şi cinci ani, care dormeau în camerele din capătul holului. Însă toată viaţa Sara a refuzat să admită că acţiunea politică şi faţa ei sumbră, o viaţă individualistă, erau la fel de importante pentru ea ca şi familia. Când Mina Mare îi atrăgea atenţia asupra acestui lucru, se apăra spunând că se bate tocmai pentru ţara pe care avea să le-o lase copiilor ei. Nu era vorba de rea-credinţă, ci de altceva, cel puţin aşa văd eu situaţia. Se simţea vinovată că nutreşte o altă dorinţă la fel de fizică precum aceea de-a fi mamă; nu suporta ideea că de acum trăia înăuntrul ei o altă Sara, care se apropia de patruzeci de ani, dornică să-şi lase amprenta asupra lumii. O entitate autonomă ce se desprindea puţin câte puţin de cealaltă. Cu un an înainte, după un discurs emoţionant şi înflăcărat, Simone Veil reuşise să obţină aprobarea unei legi în legătură cu avortul şi Sara urmărise cu pasiune toată povestea în ziarele franţuzeşti. Iată ce-şi dorise în secret: să fi fost femeia aceea şi să fi rostit acel discurs. Totuşi era mai bine poziţionată decât oricine ca să ştie ce înseamnă / implică un angajament politic într-o ţară ca a ei.

În noaptea următoare, Darius s-a aşezat în acelaşi loc şi a continuat. Noapte după noapte, ajutat de cafelele făcute de Sara

şi de ţigările Camel fără filtru, a scris ceea ce avea să fie curând cunoscut şi publicat sub numele de *Prima Scrisoare*. (I-a urmat încă una în vara anului 1977.)

În zori, când Darius se ducea să doarmă o oră, Sara prelua ştafeta. Se aşeza în acelaşi loc şi copia pe curat paginile înnegrite cu un scris nervos şi cu tăieturi până când venea vremea să ne trezească şi să ne pregătească de şcoală. Ce citea o umplea de admiraţie pentru soţul ei, o entuziasma, o înflăcăra şi uneori chiar o făcea să tremure. Dar s-a abţinut de la vreo observaţie, nu i-a cerut niciodată să-şi modereze cuvintele. S-a mărginit la rolul ei de copistă şi a acceptat drumul pe care le conducea el.

Micul lor proiect s-a încheiat într-o sâmbătă dimineaţă, la sfârşitul lui octombrie, pe la ora 6.30. *Aud clar zgomotul pe care îl face acoperişul palatului prăbuşindu-se peste capul dumitale şi, prin urmare, peste ale noastre. Să domneşti, nu să guvernezi, rămâne pe viitor singura dumitale opţiune.* Iată ultima frază pe care a copiat-o Sara, cu ochii înceţoşaţi de lacrimi.

Chiar în seara aceea, cu manuscrisul sub braţ, Darius a bătut la uşa unui prieten editor care avea, lucru rar în Teheran, un copiator. Fără să-i pună întrebări, prietenul lui l-a învăţat cum să folosească aparatul şi a plecat. La fel de înzestrat pentru tot ce ţinea de tehnologie ca un eschimos, lui Darius i-a luat ore întregi să copieze pe rând cele 224 de pagini. Când s-a întors, în toiul nopţii, a observat că singura lumină aprinsă în tot Mehrul era cea din bucătăria lor. Sara îl aştepta. Mi-o închipui cu ţigara Winston între degete, lăsându-se în voia înclinaţiei sale romantico-istorice, visând la Rezistenţa franceză; la soţii Aubrac sau Clavel, aceste cupluri incredibile care trecuseră mână în mână prin vâltoarea evenimentelor.

Restul nopţii şi l-au petrecut bând cafea, fumând şi stând de vorbă. Au hotărât să trimită, peste câteva zile, un exemplar din scrisoare unor prieteni stabiliţi în Paris şi în Londra, ca să nu rămână izolaţi şi să creeze o mişcare.

Câteva ore mai târziu, în timp ce noi ne terminam micul dejun în bucătărie, ce redevenise scena vieţii de zi cu zi, în salon Sara a scris adresa palatului pe un plic cu burduf mare în care se afla originalul scrisorii. A lipit pe el câteva timbre cumpărate de la băcănie şi i l-a întins lui Darius.

— Eşti conştientă că o să pun o bombă? i-a spus el cu un zâmbet tandru şi complice.

Sara a dat din cap, cu inima bătând nebuneşte. El s-a aplecat şi a sărutat-o. Ea l-a însoţit până la uşă, l-a privit cum coboară cele câteva trepte care duceau spre curtea minunat pictată în culorile toamnei, anotimpul ei preferat. Apoi s-a întors în bucătărie ca să-l poată vedea pe fereastră.

— Unde s-a dus? a întrebat Mina.

— Să pună o scrisoare la poştă, scumpo, i-a răspuns Sara, de parcă ar fi fost vorba de cel mai banal lucru din lume.

L-a zărit pe soţul ei cum salută un vecin care se urca în maşină, apoi cum străbate repede curtea şi dispare.

Ajuns la capătul străzii, Darius a strecurat plicul în cutia poştală. Corespondenţa era ridicată la ora 8 fix. S-a uitat la ceas: mai erau patruzeci şi cinci de minute. Ce simţea oare în acel moment, acel moment pentru care i se părea că trăise toată viaţa? Îşi dădea măcar seama că tocmai pusese piatra de temelie a unei Revoluţii căreia avea să-i fie victimă printre primii?

Împrumut expresia dintr-un articol apărut în ziarul *Le Monde*, numărul din 2 februarie 1989, scris cu ocazia celei de-a zecea aniversări a Revoluţiei iraniene: *...Sadr a fost primul intelectual care i-a cerut socoteală şahului. În scrisoarea deschisă pe care i-a trimis-o în 1976 şi care s-a răspândit rapid printre studenţi, mulţi fiind arestaţi pentru că o deţineau, a denunţat pe faţă acţiunile incoerente ale regimului, represiunea şi lipsa libertăţii de exprimare, prăpastia economică dintre elită şi poporul ţinut la distanţă de profiturile uriaşe scoase din afacerile cu petrol. Această scrisoare poate fi considerată piatra de temelie a Revoluţiei iraniene din 1979*.

Am citit articolul la Bruxelles, într-o duminică dimineaţă. Cu mintea fierbând şi nările îmbâcsite de nicotină, ieşeam de la o seară dedicată scenei artistice flamande la Beursschouwburg, o imensă sală de concerte şi spectacole alternative. Trecând pe lângă chioşcul de pe boulevard Anspach, am hotărât să nu mă întorc în garsoniera mobilată pe care o închiriasem în celălalt capăt al oraşului, ci să cumpăr ziarul şi să mă adăpostesc într-o cafenea. Nu reuşeam să citesc cotidianul belgian *Le Soir*, cu care nu eram obişnuită, şi din când în când îmi ofeream luxul unui ziar franţuzesc, în general *Libération*, ca să aflu veşti din *ţară*. Totuşi în ziua aceea am ales *Le Monde*, pentru că era mai voluminos şi aşa amânam cât mai mult să mă întorc acasă.

Întâi am fost şocată că dădusem peste acel articol, apoi că găsisem în el numele tatei. Am citit paragraful de câteva ori. Şi m-a năpădit un sentiment amestecat, ceva între mândrie şi recunoştinţă. Pentru prima dată, un jurnalist occidental vorbea despre această scrisoare şi despre rolul ei decisiv în cadrul Revoluţiei. Pentru prima dată, Ruhollah Khomeini nu mai era considerat unicul precursor al acestei răsturnări. Chiar şi astăzi,

dacă vă aventuraţi în grămada de eseuri şi articole despre Revoluţia din 1979, veţi descoperi că nici un observator occidental, nici unul dintre cei care pretind că cunosc Orientul Apropiat şi Mijlociu, nu face efortul să abordeze Revoluţia ca pe o mişcare de protest a intelectualilor, o răbufnire apărută în universităţi şi răspândită de un tineret cu vederi largi, nu orchestrată de Bătrânul cu Turban aflat atunci în exil în Irak. Cedând dinaintea facilităţii istoriei, a dramaturgiei western a înfruntării între bărbaţi, aceşti observatori propun o lectură concentrată în principal pe ultimele luni ale anului 1978. Ultima linie dreaptă, când Khomeini, devenit o figură mesianică, ocupa simbolic spaţiul opoziţiei şi islamul se impunea ca un meterez împotriva unei societăţi inegalitare modelate la curtea regelui.

Când am văzut întâia oară faţa lui Khomeini, trecuse vreun an de la *Prima Scrisoare*. Era un portret mărit, un poster, pe care ni-l adusese Unchiul Numărul 5. Un comerciant influent din bazar, prieten din copilărie cu Unchiul Numărul 5, i-l dăduse ca să îl ducă fratelui său. Pe spatele posterului scrisese câteva cuvinte prin care îşi exprima respectul şi admiraţia. Unchiul Numărul 5, preocupat întruna de micul magazin cu aparate electrocasnice pe care-l administrează şi ameninţat întruna de faliment, la fel de străin de gândirea revoluţionară ca aparatele pe care le vindea, acceptase această misiune fără să pună întrebări. Văzând portretul, Darius a înţeles imediat mesajul subtil pe care i-l transmiteau oamenii din marele bazar din Teheran (adevărat plămân economic al ţării).

Forţă extrem de conservatoare, ancorată în inima societăţii iraniene, legată de religie şi de mişcarea tinerilor musulmani, *bazarii* începuseră de câteva luni o propagandă discretă / agresivă în favoarea lui Khomeini. La căderea nopţii umpleau

portbagajul maşinilor cu saci de bani şi se duceau în mahalalele din sudul oraşului ca să îi împartă săracilor. Îşi însoţeau gestul generos cu un „din partea ayatollahului Khomeini“ pe cât de mincinos, pe atât de periculos[4*].

La vremea aia, părinţii mei făceau categoric parte din opoziţie. Telefonul ne era ascultat. Primeam zeci de apeluri cu insulte şi ameninţări pe zi. Scrisorile şi articolele lui Darius, publicate clandestin, circulau din mână în mână. De fapt, era o figură pe care *bazarii* şi-ar fi dorit să o atragă în organizaţia lor. Dar ca să poată fi încheiată o astfel de alianţă, Darius ar fi trebuit să-şi tempereze ateismul, feminismul, ideile anarhiste, criticile la adresa conducătorilor religioşi despre care istoria dovedise că erau înclinaţi spre trădare. Ceea ce a refuzat să facă, în ciuda altor tentative ulterioare mult mai directe.

După plecarea Unchiului Numărul 5, când posterul zăcea pe masa din salon, l-am întrebat pe tata cine era mullahul ăla bărbos cu privire severă.

— Khomeini, şi nu e mullah, ci ayatollah, a răspuns el evaziv, făcând însemnări pe o hârtiuţă.

— Asta înseamnă că nu minte niciodată? am întrebat eu, impresionată de rangul acela care indica o apropiere permanentă de Dumnezeu.

— Nu ştiu, asta rămâne de văzut, a zis el luându-şi ziarul. Aruncă-l la coş dacă vrei…

— Eşti sigur?

— Da… nu e decât un poster.

Foarte curând, acest portret reprodus la scară industrială a ajuns în mâinile zecilor de mii de manifestanţi care băteau străzile principalelor oraşe din ţară.

În dimineaţa aia de februarie la Bruxelles, ca odinioară în faţa pozelor îngălbenite din târgurile de vechituri, ca de fiecare dată când Sara îşi întindea amintirile în jurul ei, ca atunci când Leïli mă suna ca să mă anunţe că murise Unchiul Numărul 1 (atac de cord la Teheran), Unchiul Numărul 3 (cancer la Toronto), Darius, Unchiul Numărul 5 (sinucidere la Qazvin), Unchiul Numărul 6 (accident de maşină la Los Angeles) şi în cele din urmă Unchiul Numărul 2 (de bătrâneţe la Teheran), am avut senzaţia că sunt trasă înapoi, că trupul mi-e târât pe pietrele istoriei de care încercam cu disperare să scap. Am avântul absurd al eroului din *Trandafirul roşu din Cairo* de Woody Allen, care se năpusteşte afară din cadru şi evadează într-o lume în culori unde îşi închipuie că uitarea e posibilă. Alerg fără încetare după prezent. Dar prezentul nu există. Nu e decât un antract, un răgaz efemer, care poate fi în orice clipă măturat, distrus, făcut praf de djinnii scăpaţi din trecut.

De la începutul anului 1978, în fiecare vineri pe la 8 dimineaţa, apartamentul nostru era invadat de o mulţime – prieteni, familie, cunoştinţe, necunoscuţi(te), jurnalişti străini şi fără îndoială spioni din Savak – în căutare de informaţii, discuţii şi întâlniri. În lipsa unui loc unde să se vadă, îşi improvizaseră cartierul general acasă la Darius Sadr. Chiar şi Michel Foucault a trecut pe acolo şi a rămas o dimineaţă întreagă. Era de-ajuns, se pare, să le spui şoferilor de taxiuri colective din Teheran „la familia Sadr“ ca să te ducă acolo fără să-ţi ceară adresa. Venea atât de multă lume, că Sara lăsa uşa de la intrare deschisă.

Lipsite de părinţi, surorile mele şi cu mine făceam faţă situaţiei cu fatalism. Leïli şi Mina se închideau toată ziua într-o

cameră, scriindu-şi temele sau citind, în timp ce eu mă jucam în curte. Entuziastă şi epuizată, Sara se plimba întruna între salon şi bucătărie, aducând termosuri cu cafea caldă. Uneori, Mina Mare o ajuta. Cât despre Darius, aşezat pe scaunul său din capătul salonului, cu capul pleşuv deasupra căruia plutea fumul ţigării aprinse, nu-l vedeai tot timpul. Din când în când ieşea din salon urmat de un jurnalist străin, păşea peste oameni, salutându-i pe cei sau pe cele care nu ajunseseră la el, şi se îndrepta spre spălătorie, unde se retrăgea să dea un interviu.

La opt zile după instaurarea stării de asediu în Teheran şi în alte unsprezece oraşe[5]*, vineri pe 16 septembrie, la sfârşitul unei dimineţi cenuşii şi călduroase (ţin minte că purtam tricoul albastru cu dungi albe), mă jucam cu mingea împreună cu ceilalţi copii, când am văzut patru camioane militare oprind în faţa intrării în Mehr. Abia am avut timp să-mi dau seama ce se întâmplă, că zeci de soldaţi înarmaţi s-au revărsat în curte. O scenă de război ca acelea pe care le văzusem în filmele franţuzeşti. Soldaţii nazişti descinzând dintr-odată în clădirile pariziene. Semănând spaimă. Jefuind. Speriată, dau să fug spre apartamentul nostru, când un bărbat strigă din prag „Sunt aici!“, se năpusteşte înăuntru şi trânteşte uşa în urma lui.

Îmi stă inima.

În timp ce în jur toată lumea fuge şi ţipă, rămân ţintuită locului, paralizată, holbându-mă la uşa noastră, în care un soldat izbeşte cu patul kalaşnikovului ca s-o spargă.

O mână mă prinde brutal de braţ şi mă trage. E vecina de la numărul 19. Opun rezistenţă, mă zbat. Un vecin mă ia pe sus şi o rupe la fugă, fără să-i pese de loviturile mele. Ne repezim în apartamentul numărul 19 şi vecina încuie uşa cu cheia. Mă

arunc pe jos. Mă târăsc până la uşa de la intrare. Mă agăţ de clanţă şi plâng.

Mai târziu, secată de lacrimi, chircită şi stoarsă ca o cârpă, stau încovrigată lângă uşă. Bibi mi-a spus că Dumnezeu ne vede pe toţi. Până la urmă o să mă vadă, o să-i fie milă de mine şi o să mă ia la el. Nu trebuie decât să aştept. Vecina încearcă să mă facă să mă ridic. „Nu poţi să rămâi acolo“, „frig“, „mâncat“. Ca să mă convingă, mă ridică de jos şi îmi lipeşte ochiul de vizor. „Uite, nu mai poţi ieşi!“ În mijlocul cercului zăresc un soldat postat în faţa uşii. Izbucnesc într-un plâns cu sughiţuri.

Urmarea e o reconstituire stângace a tot ce am auzit despre ziua aia. Logic ar fi, dacă vreau să vă descriu cu exactitate ce se petrece în apartamentul nostru, să deschid cartea mamei şi să vă traduc pasajul de acolo care îi e dedicat. Poate că am s-o fac pentru un alt eveniment, nu pentru ăsta.

Uşa e închisă. Două sute optzeci şi şapte de oameni s-au înghesuit în cei treizeci şi doi de metri pătraţi. Unii au reuşit să fugă pe fereastra mare a salonului, acum închisă, printre care foarte curajosul Unchi Numărul 6. Alţii sunt întinşi cu faţa în jos, cu o puşcă aţintită spre ceafă. Unii, cu mâinile lipite de perete, sunt percheziţionaţi ca nişte infractori. Alţii, ca Sara şi Saddeq, sunt aşezaţi pe jos, cu braţele încrucişate la spate. Soldaţii le ţin câte o armă lipită de ţeastă ca să-i forţeze să nu ridice capul. În faţa lui Darius, aşezat încă pe scaunul lui, un ofiţer de rang înalt din armată zbiară fraze presărate cu înjurături. La fiecare dintre ele, Sarei i se strânge stomacul de furie. Darius nu reacţionează în nici un fel. Sara ştie ce soartă îl aşteaptă, ar vrea să ridice privirea spre el, însă apăsarea puştii o împiedică.

Camerele sunt răvăşite şi jefuite. Aşezate pe un pat, Leïli şi Mina asistă năucite / speriate la jaf. Un soldat ţine un sac de gunoi pe care altul îl umple cu tot ce-i cade în mână.

Vreo douăzeci de minute mai târziu primesc ordin să evacueze apartamentul. Camioanele militare sunt acum în curtea cufundată într-o tăcere mormântală. Împinşi de soldaţi, oamenii se caţără pe rând înăuntru. De la ferestre, vecinii se uită prostiţi cum se umple primul convoi. Spectacolul nu e doar tulburător, ci şi morbid. Sara e singura ţinută de doi soldaţi.

Acum o doare capul aşa de tare, că abia reuşeşte să respire. Migrena a pus stăpânire pe ea, familiară, tot timpul la pândă. Ar fi trebuit să-şi ia pastile la ea, ar fi trebuit să prevadă... Încearcă să se gândească la fetele ei. Leïli şi Mina sunt în camera primeia, dar unde o fi Kimiâ? Mă caută prin curte. Însă curtea e pustie. Se uită cu greutate spre ferestrele vecinilor, sperând să mă zărească în spatele vreuneia dintre ele. De la etajul al treilea, o vecină, Sonia Vakili, îi face cu mâna, plângând. Iar în lacrimile ei, Sara vede dezastrul. Are senzaţia că ia parte la propria înmormântare. Ar vrea să o îmbrăţişeze şi să-i spună că o să fie bine. „Urcă!“, se răsteşte un soldat. Sara se întoarce spre el, întrebându-l dacă fetele ei sunt şi ele arestate. „Noi nu suntem ca voi, nu omorâm copii“, replică soldatul. Furia şi spaima care se dezlănţuie dintr-odată în sufletul ei sunt atât de violente, încât îl scuipă drept în faţă. Soldatul ridică mâna, dă să riposteze, însă un bărbat iese din rând şi se bagă între ei. Îl potoleşte pe soldat spunându-i că şi fratele lui e în armată.

— Şi-atunci ce faceţi cu trădătorii ăştia?

— Trăiesc din nou, fiule, îi răspunde bărbatul cu blândeţe.

Pe când evacuarea e în plină desfăşurare, Leïli urmăreşte un timp du-te-vino-ul soldaţilor şi hotărăşte că e momentul să fugă. Are treisprezece ani, iar Mina, unsprezece. E sora mai mare, trebuie să le scoată de-acolo. Apucă mâna Minei, la fel de moale ca a unei păpuşi de cârpă: „Hai, ridică-te, mergem!“. Mina se lasă în voia ei. Împreună se strecoară printre trupuri şi ajung în salon. Obiectivul lui Leïli: să alerge până la uşa de la intrare păzită de mai mulţi soldaţi, să le distragă atenţia şi să iasă în curte. Dar ce vede în salon o paralizează. Nu se gândise nici o clipă că Darius era încă acolo. Ba chiar îşi închipuise că îl luaseră primul şi că la ora aceea se afla deja într-o cameră de tortură de la închisoarea Evin. Totuşi Darius stă încă pe scaunul lui, impasibil, alb la faţă ca un bec aprins. La câţiva centimetri de el, ofiţerul de rang înalt, în picioare, ţine în mână un pistol. Sub privirile pline de spaimă ale surorilor mele, întinde braţul şi lipeşte arma de tâmpla lui Darius. Gestul îi e atât de hotărât, absolut impecabil, că nu lasă nici o urmă de îndoială asupra intenţiilor lui.

Ce urmează nu durează mai mult de câteva secunde.

Neputând îndura această privelişte de coşmar care, în diferite forme, o bântuie de multă vreme, Mina ţipă din toate puterile. Dă drumul mâinii lui Leïli, se repede spre Darius şi dintr-odată vomită pe piciorul ofiţerului de rang înalt, apoi se prăbuşeşte pe jos. Să fie zgomotul surd ori umezeala vomei? Cert e că militarul se întoarce ca şi cum un inamic l-ar ataca dintr-o parte… Şi glonţul pleacă din ţeavă.

Când acesta muşcă fără milă din perete, ca un animal sălbatic care scapă din lesă, oamenii se năpustesc spre fereastra mare, spărgând geamul. Se împing înnebuniţi, se caţără pe pervaz fără să ia seama la julituri şi fug prin balcon. Soldaţii

strigă şi îi urmăresc. Nimeni nu se uită la trupul chircit al Minei. Părăsit. Călcat în picioare. Strivit. Nimeni nu vede osul de la piciorul stâng care iese prin piele şi sfidează balta de sânge. Nici măcar Darius, încătuşat şi evacuat de urgenţă.

Noaptea se lasă peste Teheran dintr-odată, ca un linţoliu aruncat peste un mort. Străzile sunt deja pustii, deşi stingerea se dă abia peste o oră. Tancuri pline cu soldaţi staţionează pe arterele principale. Pe bulevardul Elisabeth, la câţiva metri de cea mai mare cazarmă din oraş, Sara Sadr – eliberată cu vreo zece minute mai devreme, împreună cu celelalte femei – cheamă un taxi colectiv gol. Neliniştea pune din nou stăpânire pe ea. Oare toate astea s-au întâmplat cu adevărat? Unde e Darius?

În cele cinci ore în care fusese interogată de un colonel, frica îi dispăruse, lăsând locul unei agerimi extraordinare. Simţise că muşchii i se încordează şi o susţin. Simţise că dinăuntrul ei răbufneşte o forţă nebănuită şi invadează încăperea. Le ţinuse piept, le răspunsese fără şovăială. Mai târziu, povestind interogatoriul, avea să repete întruna următorul schimb de replici:

— Aveţi vreo armă?

— Da, stiloul soţului meu!

— N-o faceţi pe deşteapta cu noi, doamnă.

— N-o fac. Dacă stiloul lui nu e o armă, atunci ce caut aici?

Râsese, aşa cum îi râzi în nas unui idiot.

Taxiul se opreşte în faţa intrării de la Mehr. Şoferul, aflând cine este şi de unde vine, nu-i ia bani pe cursă. Sara intră în curtea învăluită în întuneric. Liniştea e atât de adâncă, încât aerul pare neclintit. Ici şi colo, câteva ferestre luminate. Dar nu

cele ale familiei Nasr. Inima Sarei o ia razna. Unde sunt? E sigură că Mina Mare s-a ocupat de fetele ei, nu are nici o îndoială în privinţa asta. Ştie că Leïli, Mina şi Kimiā sunt cu ea. Dar unde? Poate la soţii Purvakil? Grăbeşte pasul. Apartamentul lor e tocmai în fundul curţii, ascuns după copaci. Salonul lor pare cufundat în întuneric… Picioarele îi tremură. Caută altă soluţie: să meargă repede la un vecin să o sune pe mama ei. Dă să pornească, însă aude clar nişte paşi care se apropie. Până în dimineaţa aia, Mehr era un loc sigur, o fortăreaţă de prietenie şi încredere (chiar dacă, fireşte, sunt şi câţiva vecini „şahişti“, regalişti, care nu mai vorbesc cu ei). Acum a devenit vulnerabil. Acum orice individ din Savak poate să pândească într-un colţ şi să tabere asupra ei. O mână i se aşază pe umăr: „Doamnă Sadr“. Chiar când tresare, speriată, recunoaşte glasul cavernos al portarului de la Mehr, căruia copiii îi spun, cu teamă şi afecţiune, Baba. Se întoarce. Trupul voinic al lui Baba se înalţă dinaintea ei ca un zid.

— Au plecat, doamnă.

— Unde? întreabă ea, abia ţinându-se să nu plângă.

— La spitalul Aban… Cu Mina Mică.

În clipa când Sara a intrat în sala de aşteptare a spitalului Aban, toată lumea a încremenit. Cu un aer rătăcit, cu răsuflarea tăiată, semăna cu o supravieţuitoare a unui război care îşi căuta disperată familia în labirintul unui spital.

Printre multele scenarii pe care le născocisem de la arestarea părinţilor mei, se numărau şi „decedat în urma torturii“ şi „împuşcată de un pluton de execuţie“. Abia când am văzut-o pe Leïli alergând spre ea şi pe Sara strângându-i în braţe trupul tremurător mi-am dat seama care era realitatea.

Totuşi n-am îndrăznit să mă apropii şi nici ea nu m-a invitat s-o fac. Între mine şi Sara stăruia întruna o neînţelegere inexprimabilă: eu aşteptam să facă un pas spre mine, ea îmi accepta rezerva. Şi din prăpastia creată de această neînţelegere originară s-au născut o grămadă de eşecuri şi conflicte.

— Unde-i Mina? a întrebat ea neliniştită.

— În sala de operaţie, i-a răspuns Mina Mare. Nu te speria, e doar piciorul… O să fie bine.

— Ce s-a întâmplat?

— Nu-i nevoie să ştii chiar acum, a încercat să-i abată atenţia bunica Emma, care ar fi vrut ca fiica ei să se aşeze, să bea o ceaşcă de ceai, să mănânce ceva şi să-şi recapete cât de cât puterile.

Dar Sara s-a întors spre Ramin Nasr, calmă şi hotărâtă.

— Spune-mi tu.

Pe la 21.30 a venit în sfârşit doctorul.

Pe jumătate adormită pe un scaun, urmăream cu greutate discuţia presărată cu termeni medicali enigmatici. Îmi doream să fiu la fel de concentrată / ageră ca Leïli, însă de cum mi se închideau ochii, mă trezeam proiectată în apartamentul numărul 19. Am înţeles doar că operaţia decursese foarte bine. La un moment dat, Sara s-a lăsat pe vine în faţa mea şi mi-a luat capul în mâini.

— O să te întorci acasă cu Ramin, ai şcoală mâine.

— Şi Leïli?

Ştiam deja răspunsul, pentru că Leïli, neconsolată că nu reuşise s-o salveze pe Mina, era lipită de Sara de când sosise. Se străduia, disperată, să-i obţină în acelaşi timp iertarea şi iubirea.

— Leïli o să rămână cu mine. Tu trebuie să te întorci acasă, ai nevoie de somn. Nu-ţi face griji. O să fiu acolo când te trezeşti.

Pe drumul de întoarcere, maşina lui Ramin a fost oprită de trei ori de soldaţi iviţi din întuneric. De fiecare dată el se întorcea spre mine, care stăteam alături, cu faţa crispată şi ochii închişi.

— Fata mea se simte foarte rău. S-ar putea să fie apendicită. Am dus-o la spital.

O lanternă camuflată se aţintea asupra mea să verifice. În ciuda luminii sale puternice şi iscoditoare, nu mă mişcam. Mă prefăceam că sunt o actriţă, ca Ava Gardner (preferata Sarei) sau Susan Hayward (preferata lui Darius), chiar dacă pe dinăuntru simţeam că mă descompun.

Cum se insinuează gustul pentru prefăcătorie şi minciună într-o viaţă? Cum se modelează caracterul în umbra evenimentelor? Uite că, tot punându-mi întrebări, îmi amintesc o scenă asemănătoare din Turcia, în anul 1981, într-o maşină care ne ducea de la orăşelul de frontieră Van la Ankara. Omid, însoţitorul nostru, ne prevenise că la intrarea în fiecare oraş câţiva soldaţi o să urce să ne verifice actele. Fiindcă nu aveam aşa ceva, trebuia să tăcem şi să-l lăsăm pe el să rezolve problema. Îmi ceruse să mă prefac că sunt bolnavă, că mi-e rău şi să mă ghemuiesc în braţele Sarei. Îmi luam rolul foarte în serios, convinsă că vieţile noastre depindeau de veridicitatea interpretării mele. Ca să evite să se uite la soldaţii care înaintau greoi, Sara îşi îngropa faţa în părul meu murdar şi încâlcit. Simţeam cum inimile ne-o iau razna. Lipite una de cealaltă, Leïli şi Mina îşi luau un aer nefericit şi abătut. În timp ce noi ne

jucam rolurile, Omid le arăta soldaţilor actele lui false turceşti, falsificate chiar de el, explicându-le că îşi ducea familia la spital în Ankara. Când îi dădeau înapoi paşaportul fals, le strecura discret câteva bancnote şi soldaţii ne lăsau în pace.

Scăpând triumfătoare din ghearele stingerii, maşina a intrat în curtea de la Mehr. Ce mă pregătesc să vă dezvălui merită întunericul neliniştitor al unei nopţi de furtună. Totuşi aerul este uimitor de luminos. Pe când, aşezată pe scaunul pasagerului, îmi etalam arta dramatică, norii scămoşi de pe cer lăsau să se vadă o lună mare ca un grepfrut. *Luna a sfâşiat cămaşa nopţii*, spune poetul mistic Hafez din Shiraz.

Curtea pustie avea culoarea oţelului. Nici o fereastră luminată, nici un zgomot. Teheranul era deocamdată sub control. Ramin a răsucit volanul ca să parcheze pe locul lui. Lumina farurilor a dezvăluit atunci o siluetă întunecată care stătea sprijinită de zidul ce despărţea apartamentele noastre. Mi-am înăbuşit un strigăt. Am simţit corpul lui Ramin încordându-se. În cercul de lumină gălbuie s-au ivit barba şi pe urmă obrajii scobiţi. Neîncrederea a alungat imediat teama.

— La naiba! a exclamat Ramin, care tocmai îl recunoscuse pe Darius.

Cum ajunsese până acolo? Cine îl adusese? Ce se întâmplase între arestarea şi întoarcerea lui? N-o să aflăm niciodată răspunsul la astfel de întrebări. Fiindcă Darius n-a vorbit niciodată despre lucrurile astea.

L-am întrebat? Nu.

De ce? 1) Pentru că mă simţeam intimidată de Darius-cel-invincibil, de Darius-cel-eroic, de Darius-cel-scăpat-din-iad; 2)

pentru că mă temeam de adevăr; 3) pentru că era inaccesibil, acaparat, înconjurat, solicitat, distant, plecat, ascuns. Trăia de atunci într-o lume paralelă cu a mea, cu a noastră.

Dar mai târziu, când am ajuns la Paris? Acolo nu mai vorbeam despre nimic. Nici unul dintre noi. Fiecare se închisese într-o tăcere alcătuită din uluială şi încercări de adaptare. Într-o stare de pierdere a conştiinţei. Trecutul nu mai era o mulţime de anecdote care se puteau povesti, ci un câmp în paragină, întins şi pustiu.

Dar apoi? Am plecat, am fugit în alte părţi unde mă puteam reinventa. Până la INCIDENT.

Regret? Nu ştiu. Mă trezesc spunându-mi că misterele erau parte integrantă din personajul derutant care ajunsese să fie, de la obiceiul de-a se închide în vreo cameră să citească din copilărie până la marşurile lui solitare. Să vrei să ştii totul despre el însemna să-l distrugi. Am crescut cu certitudinea că păstra pentru sine ceea ce era esenţial în viaţa lui. Tot ce ştiam nu-mi povestise el, ci Unchiul Numărul 2.

1* Să recapitulăm. În 1957, pentru a-şi demonstra puterea şi a controla toate aspectele vieţii politice, şahul crease Savak (acronimul iranian al Organizaţiei pentru Informare şi Securitate a ţării) cu ajutorul CIA şi al Mosadului, extrem de interesate de orice tentativă de control într-un Orient Mijlociu tulbure. Prin spionaj şi denunţuri, agenţii Savak se infiltraseră treptat în toate instituţiile statului, dând poporului impresia că e supravegheat permanent. La mijlocul anilor ’70, când Savak devenise celebră pentru tehnicile sale de tortură, fizică şi psihologică, influenţa sa

asupra societăţii era atât de mare, încât iranienii se temeau de orice, chiar şi de umbra lor.

2* Iată, numai Anul Nou iranian, Nowruz (Ziua Nouă), este o sărbătoare care îşi are originea undeva cu trei sute de ani î.Hr. Începe în prima zi de primăvară, pe 21 martie, şi durează treisprezece zile. Anul se schimbă în minutul precis când Pământul îşi încheie ciclul ceresc anual. Nowruzul este precedat de Chahar-shambe souri, sărbătoarea focului. În ultima miercuri din an, iranienii sar peste focuri de bucurie pentru a sărbători întoarcerea zilelor frumoase şi sfârşitul iernii.

3. Al naibii de periculoasă (engl.).

4* Asta nu vă aminteşte de nimic? Poate numai dacă n-aţi dat atenţie reportajelor filmate într-o Palestină în ruine unde reprezentanţii Hezbollahului merg din casă în casă şi le împart dolari familiilor ca să le ajute să supravieţuiască şi să le despăgubească… Fiecare bancnotă pusă pe masă pare să strige: „Cui îi pasă de tine în afară de noi? CUI? Din clipa în care o să iei banii ăştia, n-o să ne mai poţi uita niciodată!“.

5* Cu o săptămână înainte, vineri pe 8 septembrie 1978, supranumită „Vinerea neagră“, armata deschisese focul asupra mulţimii strânse în piaţa Jaleh, în inima Teheranului.

9

Şahul a plecat, a venit imamul

Gata, doctoriţa Gautier trece prin faţa mea.

Îşi scoate din mers fularul lung şi gros ca un covor.

— Îmi pare foarte rău… Probabil v-au spus… Am fost în şedinţă. Vă primesc imediat.

Apoi dispare în cabinet. Mă face adesea să mă gândesc la Leïli, şi nu numai pentru că e doctoriţă. Trupul ei robust. Albeaţa pielii care nu vede soarele decât rareori. Lipsa totală de fantezie, de parcă alura ei ar trebui să reflecte gravitatea ştiinţei. Dar şi dorinţa de-a avea în acelaşi timp o viaţă de familie şi o carieră strălucită, lucru care presupune că, exact ca Leïli şi spre deosebire de mine, a ştiut foarte devreme ce aşteaptări are de la viaţă.

Cu toate că e încă tânără, abia dacă a împlinit patruzeci de ani, Françoise Gautier este considerată una dintre cele mai mari specialiste în infertilitate, mai ales în infertilitatea legată de virusul HIV. Ea este cea care, în cadrul serviciului de Medicină a reproducerii, se ocupă de cuplurile serodiferite, adică de noi.

La prima întâlnire ne explicase în cuvinte despre care presupunea că sunt pe înţelesul nostru că spălarea spermei

constă în separarea lichidului seminal şi a limfocitelor T4 (în care se află HIV) de spermatozoizi. Izolaţi, spermatozoizii erau apoi congelaţi în vederea inseminării. După ce terminase de explicat, se întorsese spre mine, crezând că-mi citeşte gândurile: „Sigur, nu există risc zero, însă această tehnică ne permite să tindem cât mai mult spre aşa ceva…“

Altfel spus, există un risc infim să fiu contaminată, ceea ce mă va obliga să fac regulat teste de sânge vreme de câteva luni după inseminare. Dar, şi asupra acestui punct doctoriţa Gautier era categorică, nu exista nici un risc pentru copil, fiindcă virusul se transmite de la mamă la copil, prin sânge, în timpul naşterii, şi tehnica special concepută ca să împiedice acest lucru este stăpânită perfect.

La întâlnirea care urmase hotărârii favorabile a psihologei, îmi prescrisese injecţii zilnice cu Puregon din a cincea zi de ciclu până în a zecea, pentru a determina o hiperstimulare ovariană. Am întrebat-o dacă trebuie neapărat să le fac, având în vedere că nu sunt sterilă.

„Orice femeie, sterilă sau nu, care se supune acestei proceduri trebuie să le facă“, mi-a răspuns ea. „Oricum, v-am prescris doza minimă, şi o vom adapta în funcţie de nevoi.“

Toată sistematizarea asta mi s-a părut arbitrară, însă am făcut ca întotdeauna: am încuviinţat.

Acum două zile am venit la spital pentru un control al mărimii foliculilor ovarieni (o oră şi jumătate de aşteptare). Am fost examinată de un intern care, după ecografie, m-a anunţat că trebuie să fac injecţia cu Ovitrelle chiar în seara aia ca să fie eliberaţi foliculii. Înainte să plec de la spital, am trecut pe la secretariat să fac programare pentru inseminare, care trebuie să aibă loc neapărat în patruzeci şi opt de ore.

Urmarea o cunoaşteţi în mare.

Acum, fiindcă o să fiu sunată curând, va trebui să dau pe repede înainte. Să sar peste evenimente şi ani; peste nopţile de nelinişte, însemnările lui Darius întinse pe masa din salon, peste baricade, manifestanţi, morţi, reuniuni politice, jafuri, incendii, guverne răsturnate, peste arestarea fostului prim-ministru, Amir Abbas Hoveyda, desemnat de şah responsabil cu corupţia, peste vizita preşedintelui american Jimmy Carter la Teheran, retragerea susţinerii acordate şahului de americani, numirea ca ultimă soluţie a liberal-democratului Shahpour Bakhtiar ca prim-ministru… Şi să apăs pe ultimul buton al diaporamei anilor ’70, 1979. Un an exploziv.

În 16 ianuarie, dau buzna în bucătărie. O găsesc pe Bibi în picioare în faţa chiuvetei, căznindu-se cu o oală mare.

— Spune *„Margue bar şah“*[1*], Bibi!

— Iar începi? Ţ-am zis deja: nu ştiu.

— Ce nu ştii?

— *Ey baba!* Lasă-mă-n pace!

— De ce nu vrei niciodată să zici *„Margue bar şah“*?

— Da’ tu, care zici întruna, ce-ai câştigat?

— Am câştigat că a plecat!

— Cine-a plecat?

— Şahul… A PLECAT!

Bibi ridică în sfârşit ochii la mine.

— D-aia s-aud strigăte din toate părţile?

— Lasă strigătele! TOATĂ LUMEA e în stradă. Hai cu mine, o să vezi!

— Pen’ ce?

— Ca să sărbătoreşti! A PLECAT, Bibi!

— Şi ce-o să schimbe asta? Hai, şterge-o, ieşi din bucătăria mea. Am treabă, fetiţo.

Pe ecranul televizorului color, imagini cu interiorul ticsit al unui avion. Gros-plan pe faţa lui Ruhollah Khomeini, cu barba albă lungă şi sprâncenele atât de stufoase, că îi ascund privirea. Comentatorul insistă asupra faptului că, în această zi de 1 februarie 1979, se întoarce în ţară după cincisprezece ani de exil. Unul dintre jurnaliştii străini care îl însoţesc se apleacă spre el şi îl întreabă:

— Ce simţiţi?

Un traducător reformulează întrebarea în farsi.

— Nimic, murmură Khomeini cu un uşor surâs ironic.

— Nimic? se miră traducătorul.

— Nimic, întăreşte celălalt.

În salonul soţilor Purvakil, stând în picioare în faţa ecranului, Sara face o strâmbătură à la Harvey Keitel.

Uluită, se întoarce spre doamna Purvakil, care se zgâieşte la imagini cu aerul că nu pricepe o iotă.

— Nimic!!! exclamă Sara. Ce vrea să spună cu asta? Că nu simte NIMIC în clipa în care se întoarce în ţara lui?

— Poate că simte, dar nu ştie cum s-o exprime, îşi dă cu părerea doamna Purvakil.

— Monarhia a fost răsturnată, ce naiba! Au murit oameni… Nu pare să înţeleagă!

— Probabil e obosit…

— Obosit? Trăind liniştit în Franţa, la Neauphle-le-Château! (Tăcere.) Bun, mă duc să fac un ceai…

Contrariată, Sara întoarce spatele televizorului şi dispare.

Imaginile se derulează mai departe pe ecran.

Avionul Air France tocmai a aterizat pe pista aeroportului Mehrabad. Acum, Bătrânul cu Turban coboară încet treptele, cu ochii aţintiţi la picioare şi cu mâna pe braţul pilotului *farançavi*. Sosirea lui, aclamată de o mare de oameni în transă, este comparată cu cea a lui Mehdi, Imamul Ascuns, la al cărui nume un bun şiit trebuie să se ridice, gata să lupte alături de el ca să instaureze dreptatea în lume.

Fără îndoială, ăsta e sfârşitul Revoluţiei.

Pământul este răscolit peste tot. Lumea Veche e desfiinţată. Violenţa şi sângele vărsat au preschimbat fiecare stradă în scena unei crime. Totul se amestecă într-un haos neliniştitor şi plin de euforie. Mitologia se revarsă în realitate, păgânismul în religie. Ahura Mazda (Zeul Luminii) l-a învins pe Ahriman (Zeul Umbrelor). Îngerul a triumfat asupra Demonului. Poporul se eliberează într-o bucurie imensă şi dureroasă. Era în iad şi acum iată-l dinaintea porţilor raiului, ca păsările călătoare din poemul lui Attar[2] care îl găsiseră în sfârşit pe Regele păsărilor, miticul Simorg. În toate lunile acelea în care Bătrânul aştepta în culise, de la Najaf la Neauphle-le-Château, ca să se nască din nou în lume pe rând ca Emam[3]*, Mesia, Conducător Suprem, Şef Incontestabil, portretul lui a fost pictat pe toate zidurile tuturor oraşelor din ţară. Chipul lui a fost văzut de la Teheran la Tabriz, de la Mashhad la Adadan, de la Qazvin la Shiraz, pe faţa lunii într-o seară de septembrie.

Cine şi-ar fi putut închipui în acel moment că Îngerul nu era de fapt decât un alt Demon, că Lumina era o iluzie? Cine ar fi putut şti că, precum Fluierarul din Hamelin, Bătrânul avea să-i conducă în curând pe copiii ţării sale într-o peşteră şi să-i închidă acolo?

De la începutul lunii ianuarie locuiam la soţii Purvakil. Simţind că se apropie sfârşitul, serviciile secrete şi armata înăspriseră represiunea. Telefoanele anonime şi intimidările se înteţiseră atât de mult, încât Sara hotărâse că trebuie să părăsim neapărat apartamentul.

De trei luni, nimeni nu ştia unde e Darius. Nimeni nu ştia că prietenul lui din copilărie, Majid, după ce îl scosese de la o întrunire politică clandestină reperată de cei din Savak, îl ţinea ascuns. Doar venise cineva s-o prevină pe mama, în toiul nopţii, că nu avea să se întoarcă. Înainte, Sara ştia întotdeauna unde se află, chiar îl vizita în ascunzătoare, schimbând de trei-patru ori taxiul, lungind drumul. Uneori ne luase chiar şi pe noi, ţinându-ne strâns de mână pe stradă. Dar situaţia se schimbase.

La câtva timp după ce ne instalaserăm la soţii Purvakil, într-o seară în care ne uitam la telejurnal într-o tăcere adâncă, vocea solemnă a prezentatorului a anunţat ultimul comunicat al guvernului Bakhtiar. Prin hotărârea unanimă a guvernului şi a armatei, Darius Sadr fusese declarat duşman al poporului şi oricine avea informaţii despre locul unde se află trebuia să-l denunţe imediat.

Mi-am dat seama de gravitatea anunţului când am văzut-o pe Sara, palidă şi calmă, cum se ridică, îndreptându-se grăbită spre telefon. A format numărul comisariatului central. Am auzit-o zicând: „Bună seara, sunt soţia lui Darius Sadr… Spuneţi-le superiorilor dumneavoastră că duşmanii poporului sunt ei şi că toată banda lor de…“ Pe urmă n-am mai înţeles nimic. Groaza a pus stăpânire pe mine. Ce făcea? De ce suna la poliţie? Mi-era teamă că atrage din nou atenţia asupra noastră, ca în seara în care deschisese geamul maşinii ca să-l strige pe generalul Rahmani din faţa casei lui.

Aşa era Sara. Tot timpul în alertă. Cu trupul ei longilin îmbrăcat în pasiune ca într-o haină croită pe măsură. Când era vorba de tata, până şi pasiunea devenea prea strâmtă, stânjenitoare. Părăsea Pământul, legile sale inutile şi zeii lui jalnici, ca să devină ciclon, fulger, avalanşă. Uneori mă înspăimânta. Alteori spaima era amestecată cu admiraţie, acelaşi sentiment pe care îl aveam şi pentru Angela Davis şi Leila Khaled, eroinele mele revoluţionare pe care mi le închipuiam pe jumătate oameni, pe jumătate femei bionice.

A doua zi, nişte bărbați în civil şi-au făcut apariţia pe străzile din jurul Mehrului. Prin maşini, pe trotuare, postaţi în faţa băcăniei, a cârnăţăriei armeneşti, a brutăriei. Sara ne-a interzis să ieşim din casă sau să tragem perdelele ca să privim afară. De fapt, interdicţia mă viza mai mult pe mine. De când se închiseseră şcolile, de când străzile erau incendiate şi devastate şi oricine se plimba cu kalaşnikovul la bandulieră, surorile mele îşi petreceau majoritatea timpului citind romane. Uneori se întâlneau cu fetele din vecini în curte, numai o oră la sfârşitul după-amiezii, stând de vorbă pe iarbă. Doar eu mă aventuram afară, jucând fotbal şi v-aţi ascunselea, ţinându-mă după băieţii mai mari care făceau cocktailuri Molotov în parcarea de pe partea cealaltă a străzii.

Doamna Purvakil, la fel de mică, rotundă şi iute ca o minge de baschet, era singura care ieşea din casă. La orice oră, sub orice pretext, îşi punea paltonul, înşfăca un coş sau doar geanta, se strecura afară şi se întorcea cu detalii aparent neînsemnate. „Ăla care stătea în Peugeot-ul negru, cu numărul de înmatriculare 775 48, parcat lângă farmacie, s-a dus să-şi cumpere ţigări... Ce nenorocit, îşi dă aere de prinţ şi fumează numai Dunhill!“ „Altul, cu o haină în carouri ca aia pe care i-am

luat-o lui Karim anul trecut, l-a înlocuit pe nenorocitul care stătea în faţa liceului, citind ziarul. Să-l bată Dumnezeu că poartă o haină ca a băiatului meu!“ Ascultând-o, ai fi zis că toţi agenţii Savak din Teheran îşi dăduseră întâlnire lângă casa noastră.

Ieşirile doamnei Purvakil, poreclită Agatha Christie de către Mina, căpătaseră alura unor gaguri. Noi o imitam. Privirile bănuitoare, mersul ei la fel de discret ca un tanc, frazele herculepoiroteşti pe care le înşira la întoarcere. Şi râdeam, ţinându-ne cu mâinile de burtă, cu capetele îngropate în perne şi bătând din picioare.

Sara o asculta. Se refugiase în bucătărie şi, aplecată asupra aragazului, părea că nu mai vrea să iasă. Din când în când scotea câte un „Ah!“ care putea să însemne orice. Uneori ne striga – „Copii!“ – cu o voce veselă, care îţi dădea senzaţia că tocmai scoate o prăjitură cu ciocolată uriaşă din cuptor. Dar când dădeam fuga la ea, ne privea câteva clipe, după care spunea: „Nu, nimic“. Mina aştepta, sperând la mai mult, până când Leïli îi şoptea ceva la ureche şi o trăgea de mână.

În seara aia, după cină, eram toate trei în cameră, punându-ne pijamalele, când Sara ne-a strigat. Stătea pe canapeaua micuţă de la intrare, în penumbră. Se schimbase – fustă de lână, pulover pe gât negru, palton trei sferturi gri şi ghete –, părând gata să iasă.

— Unde te duci? a întrebat-o Leïli, uimită de înfăţişarea ei în acelaşi timp neobişnuită şi elegantă.

— Aşezaţi-vă lângă mine, a răspuns ea întinzând braţele.

Calm, ne-a explicat că agenţii Savak urmau să vină cu siguranţă s-o caute, nu era decât o chestie de ore. Iar noi trebuia

să avem curaj şi răbdare şi să-i promitem că, orice s-ar întâmpla, o să fim mereu acolo una pentru alta.

— Ne-am înţeles, iubitele mele?

Cu ochii nemişcaţi ca nişte mingi de gheaţă, surorile mele au încuviinţat din cap. Am făcut la fel, fiindcă ştiau mai bine decât mine ce aşteaptă Sara de la noi.

— Păi, sunt foarte norocoasă că am trei fete adorabile.

Noi încuviinţări, la fel de mecanice ca ale căţeilor cu capul dezarticulat vânduţi prin magazinele de jucării.

Sara ne-a mai dat câteva sfaturi. Eu stăteam cu urechea ciulită la zgomotele de-afară. Dacă agenţii Savak picau în clipa aia, puteam să ne agăţăm de ea şi să fim ridicate şi noi. Dar dacă Sara pleca singură, nu aveam s-o mai vedem niciodată.

Ea ne-a rugat să mergem la culcare şi ne-am întors în cameră în tăcere, cu Leïli în frunte. Nu ne-a îmbrăţişat, însă am simţit-o urmărindu-ne cu privirea. Ne-am întins în paturi, fără să stingem becul. Lumina lui crudă şi albă ne dădea senzaţia că ne aflăm într-un prezent încă suportabil. Să-l stingem însemna să ne resemnăm. Atunci am auzit un zgomot surd. Apoi o explozie a făcut geamurile să se cutremure.

Bomba fusese aruncată în apartamentul nostru prin balcon. Uşa de la intrare şi ferestrele se făcuseră ţăndări. Geamurile celorlalte apartamente, până la etajul patru, se spărseseră în parte sau în întregime. Schijele străpunseseră rezervoarele maşinilor. Benzina curgea în valuri pe beton. Se auzeau glasuri strigând „Nu fumaţi!“. Vecini înnebuniţi, în pijama sau în halat, se revărsau în curte ca nişte animale aflate în primejdie. Mirosul de ars şi de benzină îţi întorcea stomacul pe dos. Toate becurile din apartamente erau aprinse, luminând curtea ca într-o seară de sărbătoare.

Mă plimbam prin mijlocul acestui haos în picioarele goale, aproape levitând. Eram aşa de fericită, că uitam imediat ce văzusem. Înaintam fără să-mi pese de înghesuială şi de strigăte, de mâinile ce mă reţineau ca să mă consoleze. Planam deasupra unui spectacol în acelaşi timp groaznic şi încântător, parodia unei drame fără importanţă. Gata, se terminase, se sfârşise. Ce trebuia să se întâmple în seara aia se întâmplase. Apartamentul nostru era vraişte, dar Sara nu fusese ridicată! Ne temuserăm degeaba. Tremuraserăm degeaba. Nu fusese decât o mică explozie neînsemnată.

A doua zi dimineaţă, când avea loc o mare manifestaţie, convoiul a pornit de pe bulevardul Kennedy, perpendicular pe strada noastră. Încă din zori, manifestanţii se perindau în număr mare prin curtea noastră ca să vadă „casa Sadr“. Evident, se răspândise vestea în tot Teheranul că acolo explodase o bombă şi fiecare venea să verifice dacă era sau nu vorba de un zvon. Cerusem voie să ies în curte. Aveam chef să-i privesc zgâindu-se la uşa făcută bucăţi şi să simt din nou bucuria care pusese stăpânire pe mine cu câteva ore înainte. Chiar le arătam pe unde s-o ia spre apartamentul nostru, apoi îi observam cum încetinesc pasul dinaintea găurii căscate, jubilând când îi vedeam buimăciţi pentru aşa un fleac. Nu mă încerca deloc curiozitatea să intru şi să apreciez amploarea dezastrului. Nici că-mi păsa.

La câteva săptămâni m-am îmbolnăvit. Febra mare mă ţintuia la pat. Medicamentele obişnuite nu mă ajutau. Totuşi îmi plăcea febra aia, senzaţia vătuită că plutesc prin văzduh, că am pierdut orice legătură cu realitatea, că dispar. Mai târziu,

drogurile şi băutura mi-au dat stări asemănătoare, lipsite însă de plăcerea fermecată de-a nu avea nici un amestec în asta.

Într-o seară, prietenul lui Darius, Majid, ne-a vizitat la familia Purvakil şi a hotărât să mă ducă la fratele lui mai mare, medic generalist. Ajutat de Sara, m-a cărat până la maşina lui acoperită cu un strat subţire de zăpadă şi m-a aşezat pe scaunul de lângă şofer. Ea n-a mers cu noi.

Îmi aduc aminte ca prin ceaţă un cabinet strâmt, cu pereţi purpurii ce tremură ca gelatina. Un bărbat uriaş, cu degete lungi şi reci, care îmi palpează burta dezgolită. Îmi aduc aminte de Majid, cu faţa umbrită de fumul ţigării. Apoi înţepătura din braţ. Şi dintr-odată, vântul îngheţat ce îmi răvăşeşte pletele, pantofii cu şireturile dezlegate care se afundă în noroiul de pe trotuar.

Peste mulţi ani, la Paris, când Sara mi-a dat vestea morţii lui Majid şi am rememorat acel episod, ea mi-a mărturisit că Darius stătea ascuns în pivniţa cabinetului medical. Deci era acolo, sub picioarele mele încinse de febră ce atârnau de pe masa de consultaţie.

În după-amiaza de 13 februarie 1979 – la treisprezece zile după sosirea lui Khomeini şi la două zile după căderea definitivă a guvernului instituit de şah –, o parte din vecini se strânseseră în salonul soţilor Purvakil. Televizorul, care încăpuse pe mâna oamenilor, stătea deschis şi toţi comentau ştirile; chiar şi copiii.

În acele ultime săptămâni, atmosfera era stranie, de veselie şi în acelaşi timp de convalescenţă. Câte o explozie de cuvinte, după care se aşternea imediat tăcerea. Râsete exagerate, urmate de retrageri grăbite în bucătărie pentru a plânge

departe de ochii celorlalţi. Din când în când, o pupătură zgomotoasă se aşeza pe creştetele noastre. Braţe iubitoare ne înlănţuiau, apoi ne dădeau drumul aşa cum dai drumul unui titirez plin de energie. Nu mai exista nici o graniţă între sine şi ceilalţi, între interior şi exterior. Jurnalistul de la televizor ar fi putut foarte bine să se afle în salon; salonul nu avea nici acoperiş, nici pereţi şi era în curte, împreună cu toate saloanele din toate celelalte apartamente din ţară. Milioane şi milioane de indivizi, legaţi unii de alţii, alcătuiau un singur trup. Inima unora bătea în pieptul celorlalţi şi maţele li se încurcau în timp ce repetau aceleaşi fraze, aceleaşi cuvinte. Democraţie. Libertate de exprimare. Drept de vot. Cuvinte uluitoare, fragile ca nişte nou-născuţi, sângerii şi despuiate, de o frumuseţe intimidantă, cu care se putea de-acum înainte construi un destin.

A sunat la uşă.

M-am grăbit să deschid.

De luni de zile fugeam să mă ascund sub pat de fiecare dată când se auzea soneria. Şi eram atât de speriată, încât uitam cu totul că stau ascunsă până când venea una din surorile mele să mă caute. Acele prime zile de februarie erau pentru mine o eliberare. Dintr-odată nu mă mai temeam. Eram ca un copil care descoperă mersul şi repetă fără încetare experienţa cu o plăcere cuceritoare. De fiecare dată când suna la uşă, alergam să deschid ca să-mi dovedesc că se sfârşise de-a binelea.

În prag stătea un bărbat cu şapcă şi haină de ploaie închise la culoare. Lumina puternică de-afară mă împiedica să-i văd faţa în contre-jour. Nerecunoscându-l, mi s-a făcut frică şi m-am tras înapoi. Brusc, toţi cei care cu un minut înainte se aflau în salon au început să scoată strigăte de bucurie şi să plângă. Abia

când am văzut-o pe mama cu braţele pe după gâtul bărbatului am înţeles. Faţa lui. Albul tâmplelor reluat de sprâncene; ochii albaştri îngustaţi de zâmbet; obrajii scobiţi, dar raşi cu grijă ca întotdeauna. Mi se dezvăluia puţin câte puţin; viu, palpabil, ieşit din întuneric. Tatăl meu. Întors acasă.

1* Moarte regelui.

2. Farid Uddin Attar – poet persan şi teoretician sufit din secolul al XII-lea, autorul cărţii *Graiul păsărilor*.

3* Ca să înţelegeţi importanţa acestui apelativ, trebuie să facem un un ocol spre fundamentele şiismului şi spre organizarea lui clericală calculată, mai mult sau mai puţin, după creştinism. Pentru că acest „imam" nu e cel care conduce rugăciunea, ca la sunniţi. Pentru şiiţi, Imam, pronunţat Emam în farsi, îi desemnează pe moştenitorii testamentari ai lui Mahomed, autorizaţi să-i continue misiunea profetică. Ei sunt singurii îndrumători, singurii deţinători ai adevărului absolut. Primul dintre ei este Ali, vărul şi ginerele lui Mahomed şi fondatorul şiismului. Ceilalţi unsprezece sunt toţi urmaşi ai lui Ali şi ai Fatimei, fiica lui Mahomed: copiii şi nepoţii lor. Al doisprezecelea Emam, Mehdi, este considerat dispărut. Iar dispariţia lui a anunţat *era ocultă*: şiitul trăieşte aşteptând întoarcerea lui, care va pune capăt oprimării şi nedreptăţii. Plecat în exil la Najaf în 1964, apoi primit la Paris în 1978, când Saddam Hussein l-a expulzat, l-a *ocultat* cumva, Khomeini căpătase încet-încet un statut asemănător cu cel al lui Mehdi. Devenise cel a cărui venire urma să pună capăt dictaturii. Toate aceste precizări ca să înţelegeţi că să treci de la ayatollah la Emam, pe cuvântul meu, e ceva! Din cauza

laşităţii şi a încăpăţânării sale, şahul făcuse din adversarul său nici mai mult, nici mai puţin decât un sfânt.

10

Revelaţia lui Leïli

Vara lui 1979. Eram din nou împreună toţi cinci, în ţinutul-refugiu al Mazandaranului, între copaci, în marsupiul ocrotitor al văilor, acolo unde tot ce nu însemnam noi încetase să existe. Afară era frumos; pur şi simplu frumos, lucru încântător în sine.

În unele veri ploua atât de mult, că stăteam zile întregi în casă, lângă soba cu cărbuni, jucându-ne de-a „cinci pietre“[1] sau de-a „cadavru delicios“[2]. După-amiaza, Darius şi fraţii lui fumau opiu într-o cameră amenajată special pentru această formă de lenevealǎ mazandaranească, bând ceai negru şi jucând table.

Uşa nu era închisă niciodată şi mirosul acru al fumului trecea din cameră în cameră ca un iz de transpiraţie. Soţiile lor veneau şi plecau, trăgând din când în când din pipa lungă pe care o pregătiseră bărbaţii. Doar mama, această fiică a Teheranului, pătrunsă de o moralitate infailibilă, se ţinea deoparte. Organiza jocuri cu care le distra pe verişoarele mai mari, dintre care unele îi erau eleve. Detesta opiul, aşa cum detesta băutura. Tot ce altera starea omului civilizat conştient de ceilalţi şi de lume îi era nesuferit. Şi mai mult decât opiul detesta să-şi vadă soţul preschimbându-se în individul ăla

primitiv şi rustic, tolănit pe perne din lână aspră, pliindu-se cu uşurinţă pe tipicurile clanului său. Darius, la mii de kilometri de viaţa lor, de preocupările lor, de tot ce construiseră împreună.

Dar în vara aceea soarele stătea atârnat pe cer şi părea că nu vrea să se mai dea dus. Până şi serile, de obicei răcoroase şi umede, erau călduţe ca apa de baie. După câteva săptămâni petrecute la vila Unchiului Numărul 2, ne mutaserăm împreună cu o parte tribului într-o altă casă, departe de Marea Caspică şi de plaja ei federală. O cabană de lemn, cuibărită în inima pădurii, aparţinând uneia dintre verişoarele tatei. Dormeam pe saltele aşezate direct pe podea, lipiţi unii de alţii ca biscuiţii dintr-un pachet. Camerele erau la etajul întâi, aşezate în şir, legate printr-o terasă largă ce îţi lăsa impresia că pluteşte, imponderabilă, în mijlocul copacilor.

De dimineaţă, toţi ai casei se împărţeau în trei categorii: adulţii, adolescentele şi copiii. Adulţii şi adolescentele rămâneau pe lângă cabană; unii pe terasa de la parter discutând politică, celelalte întinse în hamacurile agăţate lângă hambar. Copiii, cu fisticul şi praştia în buzunar, plecau să exploreze pădurea şi să se caţăre în copaci. Deşi încă mici, surorile mele rămâneau în grupul adolescentelor, din plăcere, însă şi din cauza piciorului Minei (nu voia să renunţe la cârjă, care devenise doar o scuză ca să nu pară că şchioapătă).

Eu mă duceam cu copiii, numai băieţi. Înaltă şi slabă, tunsă scurt, cu pieptul plat ca scândura, cu mâinile şi picioarele uriaşe, le semănam. Nu doar prin trupul meu hibrid, încă neatins de asalturile naturii, ci şi prin acea căutare a exteriorului, a interzisului, pe care fetele iraniene, constrânse

de liniile de demarcaţie mentale trasate în jurul lor din leagăn, o considerau vulgară. Fetele erau crescute să cimenteze familia, să lege între ele generaţiile, casele şi tradiţiile. Erau făcute să rămână alături de părinţii care îmbătrâneau şi să se obişnuiască cu gândul că viaţa este un pod pe care îl treci. Dovada e că în vara aia nici unul dintre verii adolescenţi nu se afla acolo. Toţi fuseseră trimişi în *Amerika*, departe de manifestaţii şi de arestări, să-şi continue studiile şi să-şi croiască un drum în viaţă. Unul după altul, îşi lăsaseră în urmă surorile şi dispăruseră din viaţa noastră pentru totdeauna. Nici ei n-au avut de ales, dar măcar au avut parte de aventuri şi s-au putut căsători cu cine îşi doreau.

La ora prânzului, ne reîntâlneam – mamele, adolescentele şi cu mine – în salonul-bucătărie, vast teritoriu unde se organiza un sprinten balet orchestrat de obligaţia de-a hrăni o întreagă turmă înfometată. Ţinuţi departe de treburile casnice încă de la naştere, băieţii rămâneau afară să chinuiască insectele şi păsările. Nu-mi impunea nimeni să vin, însă îmi plăcea atmosfera aceea zgomotoasă şi tânjeam să-mi găsesc locul legitim în ea; chiar dacă nu mă puteam identifica deloc cu adolescentele vorbăreţe sau ursuze din cauza *ciclului*, cu fetele cu sprâncene pensate de surorile mai mari, cu soţiile preocupate de bunăstarea bărbatului lor.

Printr-o curioasă încurcătură psihică, atunci când mă închipuiam adultă, mă vedeam la bustul gol, fumându-mi ţigara pe balcon de cum venea primăvara, ca vecinul de la etajul al patrulea din Teheran, din partea cealaltă a curţii. Îl pândisem printre lamelele jaluzelelor din camera mea la ora când oraşul se cufunda în toropeala siestei. Etalându-şi pieptul păros, îşi trecea mâna peste burta înecată în grăsime, o băga iar în

buzunarul blugilor, apoi sufla degajat fumul afară, cu privirea pierdută în depărtare. Îmi spuneam că într-o zi o să fac la fel. O să am şi eu dreptul să-mi scot tricoul şi să mă bucur de soarele care-mi mângâia pielea în nepăsarea generală. Şi această certitudine era atât de clară, încât nici nu merita să vorbesc despre ea – presupunând că planurile mele de viitor interesau pe cineva.

De cum începeau pregătirile pentru prânz, cineva deschidea televizorul, reglat pe un canal rusesc ce transmitea Jocurile Olimpice de la Moscova. Ghemuit în sine ca un nou-născut, Iranul avea treburi mai importante decât să difuzeze aceste jocuri controversate. La drept vorbind, boicotul americanilor şi al altor zeci de ţări, după invazia sovietică din Afganistan, făcea Jocurile Olimpice prea puţin atrăgătoare. Dar apropierea de URSS în această parte a Mazandaranului şi posibilitatea de a prinde posturile de televiziune de-acolo ne amuzau. Asta sporea izolarea cabanei, dându-ne senzaţia că trăim într-un loc în acelaşi timp privilegiat şi clandestin. Un *no man's land* uitat de zei.

Totul mă făcea fericită.

Trăiam într-un western scăldat în lumină şi copilăria curgea din nou prin mine, limpede, irigându-mi fiecare părticică din trup. Săream pe canapele, în spaţiile libere lăsate de braţele moi şi picioarele împletite ale adolescentelor. Mă distram văzându-le mutrele, râdeam de protestele lor. Făceam pe bufonul. Râdeam tare. Mă căţăram pe pereţi şi atingeam tavanul. Pluteam pe deasupra copacilor şi întindeam mâinile spre cer. Până când, într-o zi, am aterizat lângă Leïli. Priviţi-i cu atenţie faţa încadrată de claia de păr cârlionţat şi buzele uscate care mi se lipesc de ureche şi şoptesc în franceză, ca să nu

înţeleagă nimeni: *„Ça suffit maintenant. Franchement, arrête… On dirait une lesbienne“*[3].

Orele următoare mi le-am petrecut singură, în camera nemobilată de la primul etaj în care dormeam. Dintr-odată, ceea ce simţeam nu mai putea fi exprimat în cuvinte simple. Dacă aş fi putut să deschid gura în loc s-o şterg pe scări şi să mă închid în cameră, aş fi strigat: „Nu-i adevărat, Leïli, minţi!“. Dar în acelaşi timp, la celălalt capăt al acestei confuzii legitime, se afla violenţa neaşteptată a adevărului. Poate de ea am fugit exilându-mă din mijlocul lor.

Am stat multă vreme la fereastră, privind scoarţa crăpată de pe crengile castanului până a devenit netedă şi uşor de recunoscut. Afară nu se schimbase nimic. Păsările zburau grămadă în cerul de un albastru fără margini. Apa rece a fluviului curgea veselă printr-o albie pietroasă până se unea cu întinderea vastă a Mării Caspice. Dimineaţă, toată tihna aceea era încă a mea, mă cuprindea, pe când acum îşi vedea de drumul ei, lăsându-mă în urmă, să mă descurc singură.

Nu ştiam ce înseamnă cuvântul *lesbiană*. Totuşi, printr-o stranie alchimie, de cum a căzut înăuntrul meu, întunecat ca un strop de cerneală neagră într-un pahar cu apă, l-am simţit. Avea cumva legătură cu ce făceam, cu cine eram şi cu ruşinea. Trebuia să descriu această senzaţie nouă – energie îmbătătoare? veselie fără astâmpăr? – ce punea stăpânire pe mine când eram în mijlocul lor şi de care eram vag conştientă, fiindcă dispărea imediat ce mă întâlneam din nou cu băieţii. Nu aveam încă un vocabular atât de bogat ca s-o definesc. Nici nu o încercam atât de des încât să mă întreb dacă e bună sau rea, să o pun sub semnul întrebării sau să o îmblânzesc. În cea mai

mare parte din timp rămânea cufundată într-o zonă întunecată şi tulbure a fiinţei mele. O sământă în noroi. O bulă de aer captivă într-un pahar.

Nu mai ştiam de când mă refugiasem în camera aia, însă dintr-odată Mina era acolo, la câţiva paşi.

— Hai jos, la masă.

Eu clătinam din cap, cu obrajii arzând şi cu gura încleştată ca să nu plâng de faţă cu ea. Camera se înceţoşa iar.

— Ce s-a întâmplat?

— Nimic.

Ce puteam să-i răspund? Nici măcar eu nu ştiam ce se întâmplase. Nu făcusem nimic rău. Leïli nici nu mă jignise, nici nu mă certase. Atunci ce făcuse? De ce îmi doream să dispar de pe faţa pământului?

— Termină. Nu-ţi stă în fire să te bosumfli ca o femeie înţepată.

Am plecat privirea fără să spun nimic. Avea dreptate, nu eram genul de copil care să se bosumfle, atunci ce făceam acolo de una singură? Simţeam, după privirea aţintită asupra mea, că Mina îşi pierde răbdarea. Şi-mi închipuiam că dintr-o clipă într-alta o să mă înşface de braţ şi o să mă tragă după ea, cum făcea întotdeauna dacă nu voiam să răspund când mă striga şi continuam să mă joc în curte. Atunci aş lăsa baltă drama asta absurdă şi aş coborî în salon apărată de osatura ei fragilă ca de un paravan. Aş fi întâmpinată cu exclamaţii, iar după câteva clipe aş zâmbi şi totul ar reveni la normal.

Dar Mina n-a făcut nimic.

— Cum vrei…, mi-a aruncat înainte să plece.

Era prima oară când pleca aşa, fără să insiste.

Mi-amintesc paşii ei răsunând pe scara metalică. Şchiopătatul ei m-a surprins, ca şi cum abia atunci l-aş fi descoperit, ca şi cum o parte din Mina, închisă în acel picior, avea să-mi scape mereu.

Mi-am închipuit-o intrând în salon şi răspunzând cu o strâmbătură la privirea iscoditoare a Sarei. Ea o trimisese să vorbească cu mine, eram sigură. Mina n-ar fi urcat niciodată până acolo. De ce-ar fi făcut-o? Nu mai avea nici dorinţa, nici energia de-a se ocupa de altcineva în afară de ea. Acum Mina stătea la masa mare, unde absenţa mea se îneca în sosul de vinete şi în iaurtul cu ierburi aromatice. Iat-o întinzând farfuria, îi e foame, îi plac la nebunie vinetele.

Sara a urcat la începutul după-amiezii ca să-mi spună cam aceleaşi lucruri ca Mina. Nereuşind să scoată de la mine vreun răspuns, a plecat. Apoi soarele a pălit, devenind o linie violetă gata să se topească în albastrul cerului.

Cu cât trecea timpul, cu atât mă simţeam mai puţin în stare să dau ochii cu ceilalţi. Le auzeam larma neîntreruptă înălţându-se până la mine ca un zid deja de netrecut. Tot ce îmi era familiar ajunsese să-mi fie ostil. Nu mă puteam împiedica să mă gândesc că ce văzuse Leïli înăuntrul meu văzuseră cu siguranţă şi alţii mai în vârstă, mai maturi. Cum puteam să mai trăiesc sub acelaşi soare ca ei, să-mi joc rolul de mezină a familiei, de „scumpete mică“, dacă era clar că devenisem o chestie monstruoasă? O clipă am încercat să mă liniştesc zicându-mi că nimeni nu avea inteligenţa diabolică a lui Leïli, nici cultura ei. Nimeni nu citise *Cuvintele* lui Sartre la doisprezece ani. Dar atunci de ce nu venea nici unul dintre ei să mă caute? De ce se obişnuiau toţi aşa de repede cu absenţa mea? După cât se părea, faptul că nici Mina, nici Sara nu ştiau

ce-mi şoptise Leïli însemna că ea le lăsase să-şi dea cu presupusul despre fuga mea fără să se bage. Le apărase de profeţia ei oferindu-mi o şansă să-mi îndrept purtarea. Să mă schimb.

Noaptea s-a lăsat într-o clipită. Înainte să trag o saltea şi să mă întind în întuneric, mi-am scos tricoul albastru cu dungi albe subţiri (acelaşi pe care îl purtam, amintiţi-vă, când fuseseră arestaţi părinţii mei). L-am aruncat în sacul de plastic agăţat de clanţa uşii ce servea drept coş de gunoi. Aveam senzaţia că dau dovadă de acelaşi curaj ca la pediatru, când mă uitam cum acul seringii mi se înfige în braţ şi cum aceasta îşi goleşte conţinutul. Mă înnebuneam după tricoul ăla ponosit şi deja prea strâmt. Mirosea a vară. Purtându-l, mi se părea că sunt în acelaşi timp invincibilă şi protejată. Ca Superman cu pelerina lui. Acum eram convinsă că e măcar în parte răspunzător pentru ce se întâmplase. Fără el aş fi mai puţin sigură pe mine, mai puţin încrezătoare. Trebuia să scap de el ca să încetez să fiu chestia aia informă şi periculoasă, ca să-mi crească sânii şi să devin o fată ca toate celelalte. Trebuia să-i dau voie trupului meu să ia o nouă formă, modelată din rămăşiţele corpului meu arogant de copil.

În următoarele trei zile, ghemuită pe canapea într-un tricou de-al Minei, m-am prefăcut bolnavă ca să fiu lăsată singură în faţa televizorului reglat pe canalul rusesc. Mă uitam la probele de gimnastică feminină gândindu-mă cu regret la vremea când urmam cursuri la o sală de lângă liceul unde preda Sara. Cum aveam părul lins şi dovedeam un talent aparte pentru bârnă, mi se spunea Nadia Comăneci. Din cauza acestei porecle

începusem să visez la Jocurile Olimpice. Kimiā Sadr, prima gimnastă iraniană care obţinea punctaje de 10 din 10.

În cea de-a patra zi, Darius a umplut portbagajul Peugeot-ului şi ceremonia de despărţire a durat ore întregi. Apoi maşina a zburat pe drumurile săpate în coasta munţilor. Am părăsit Mazandaranul pentru totdeauna.

O lună şi jumătate mai târziu, în timpul unuia dintre faimoasele sale discursuri-fluviu, Khomeini a lansat către popor următorul apel: „Trebuie să frângem stilourile!“. (Adică să punem frâu libertăţii de exprimare.) Drept răspuns, Darius i-a trimis o scrisoare sub forma unui articol intitulat „Stilourile nu se frâng“. Acest articol a marcat intrarea oficială a lui Darius Sadr în opoziţie şi s-a soldat cu primul nostru sejur din era khomeiniană la Unchiul Numărul 2.

În acea dimineaţă luminoasă de august din 1979, pe când Peugeot-ul 504 alb ieşea de pe proprietate, umbra lucrurilor nespuse s-a desprins de camera de la etajul întâi şi ne-a urmat până la Teheran. Apoi, când s-a hotărât că trebuie să părăsim Iranul, ne-a însoţit de la Teheran la Tabriz, a trecut munţii înzăpeziţi ai Kurdistanului, a străbătut satele turceşti, strâmtoarea Bosfor, Istanbulul şi a aterizat la Paris, unde a crescut din ce în ce mai mult şi m-a îndepărtat de familie.

O să-mi spuneţi: povestea fetei ăsteia al cărei tată îşi doreşte un fiu, care devine un *tomboy*, pentru ca în cele din urmă să ajungă lesbiană este un clişeu.

Adevărat.

Dar este un clişeu când ai acces la cărţi, la cinematografe unde rulează *Sylvia Scarlett*[4] sau *Lacrimile amare ale Petrei von Kant*[5]. Când ai digerat evenimentele din Mai ’68 şi eliberarea

sexuală, mişcările feministe şi pe Simone de Beauvoir. Când ai ascultat The Runaways, Bowie, Patti Smith, când ai fumat şi ai băut până în zori în locuri obscure sufocate de muzică binară pentru ca în cele din urmă să nu mai distingi o gură de alta, o mână de alta, o femeie de un bărbat. Şi chiar, dacă asta ar fi într-adevăr evident, anumite realităţi ar deveni până la urmă banale. Prin parcuri, mamele şi-ar privi fiicele cu părul scurt care cer o maşină teleghidată de Crăciun şi ar spune: „O, cu ea nu poţi şti niciodată, poate c-o să ajungă lesbiană!“. Vecina ar râde sau s-ar înduioşa, fiindcă copiii se nasc din noi, dar nu sunt obligaţi să ne semene, nu-i aşa?

Însă văzut din Teheran, genul ăsta de clişeu, chiar înghiţit greşit, nu există. Termenul *„tomboy“* nu există; nici un alt termen, un alt cuvânt care să recunoască măcar cât de puţin această diferenţă. Eşti băiat sau fată şi totul se opreşte aici.

Din generaţie în generaţie au fost stabilite nişte coduri. Unele după care să fie crescuţi băieţii şi altele după care să fie crescute fetele. Nu e vorba numai despre haine şi păpuşi, despre „băieţii nu plâng niciodată“ şi „fetele îşi ajută mama“. E vorba despre viitor. Să devii soţ şi tată, să câştigi bani şi să te lauzi cu asta. Să devii soţie şi mamă, să creşti copii politicoşi şi descurcăreţi şi să excelezi în arta de-a ţine o casă. Nimeni nu ştie cum e să creşti ceva între cele două, să te descurci cu ceva pe-aproape. Occidentalii se miră că schimbarea sexului e permisă în Republica Islamică Iran. „O! Există transsexuali în Iran?“, exclamă cu un aer la fel de perplex ca şi cum ar fi aflat despre înfiinţarea unei plaje pentru nudişti la Vatican. Neştiind cât de important e în această cultură să fii *ceva*, să te înscrii într-o categorie şi să-i urmezi regulile. Există transsexualitate pentru că există ceva mai rău decât să fii transsexual: să fii

homosexual. Nici măcar nu e o ruşine. O ruşine e să-ţi pierzi virginitatea înainte de căsătorie, să avortezi, să rămâi fată bătrână şi să locuieşti cu părinţii până la sfârşitul zilelor. O ruşine e să fii drogat, depravat, să-ţi întoarcă spatele propriii copii. Nu, nu e o ruşine. E o imposibilitate de-a fi. O non-realitate.

Într-o dimineaţă, cred că aveam paisprezece sau cincisprezece ani pe-atunci, am dat peste un exemplar din *Le Monde* din care Darius, un adevărat insomniac şi el, citea o bună parte din noapte în bucătărie. Era acolo un articol lung dedicat cercetărilor făcute de americani pentru a stabili dacă homosexualitatea este genetică. Îmi amintesc că, imediat ce am citit titlul, am simţit un fel de uşurare veselă, aproape speranţă, la gândul că într-o zi lumea avea să descopere că de fapt ceea ce eram, dar ţineam încă ascuns, stătea pitit înăuntrul meu din clipa în care spermatozoidul lui Darius, şterpelit de Sara, atinsese ovulul primitor.

Un spermatozoid purtător al multor informaţii, dar şi al unei gene stranii ce călătorise prin atâtea secole şi atâtea trupuri; străbătuse Mazandaranul şi munţii Alborz, colindase străzile prăfuite din Qazvin, cu un aer mândru şi autoritar, ca să-şi încheie cursa în grota umedă a uterului Mamei. Mai puţin rapidă şi capricioasă decât colega ei, gena-ochilor-albaştri, se manifestase doar surprinzător.

Nu, nu primul fiu, hotărâse ea, ci al doilea.

Acesta o să fie silit să se lupte cu mine toată viaţa. O luptă pierdută dinainte care o să facă din el un om zbuciumat. Neînţeles. Protejat excesiv de mamă, neglijat cu totul de tată. Saddeq o să se însoare cu o femeie şi o să aibă copii. O să se bage în viaţa tuturor. O să traseze linii de conduită morală. O să

spună poveşti şi minciuni. O să facă dulceaţă. O să coasă. O să plângă. O să-şi atârne pe peretele din faţa patului, drept consolare, o veche fotografie cu el şi un alt bărbat, în picioare, lângă un copac. O s-o privească în fiecare zi, în fiecare seară şi o să se întrebe, cu amărăciune, de ce, de ce-a trebuit să se ascundă toată viaţa.

Cazul celui de-al doilea fiind rezolvat, să continuăm.

Nu, nu al treilea. Ci al patrulea. Acesta o s-o poarte înăuntrul lui şi o s-o transmită… Ia să vedem, unei fete (există deja un băiat în familie, puţină variaţie e bine-venită). Şi ca să ne distrăm un pic, fata o să fie cea pe care toată lumea o crede, încă de la primele semne ale sarcinii, băiat. Doar bunica ei din partea mamei, Emma Aslanian, o să aibă altă părere, însă una atât de trăsnită, încât nimeni nu o s-o bage în seamă.

Al cincilea şi al şaselea o să fie scutiţi.

Citind articolul, mă bucuram. Curând o să se demonstreze că nu e vina mea, ci a lor, a tuturor celor care veniseră înaintea mea pe acest Pământ cu intenţia fermă de a se reproduce. În ziua când o să le spun asta alor mei, n-o să îmi mai poată purta pică. În cel mai rău caz, o să se strâmbe şi o să scoată un oftat lung de dezamăgire, cam ca acela pe care trebuie să-l fi scos Darius, după ce îşi revenise din şocul morţii Mamei, înţelegând că nu eram Zartocht şi nici măcar nu aveam ochii albaştri.

Totuşi ultima parte a articolului mi-a tăiat entuziasmul. Fiindcă în ea se spunea că o asemenea descoperire, dacă ar fi confirmată, ar declanşa un risc de eugenie; oamenii ar încerca să scape de embrionul purtător al genei nedorite, ar face presiuni asupra medicilor şi ar cere diagnostice prenatale. Această viziune catastrofală asupra a ceea ce eu consideram a fi un progres eliberator m-a descumpănit. De ce-ar face aşa ceva?

De ce atâta ură pentru o fiinţă a cărei homosexualitate n-ar fi decât o părticică din tot ce ar putea deveni.

Mi-a luat ceva timp să înţeleg că, în orice ţară din lume, cuplul vinovăţie-repulsie generat de homosexualitate e pentru părinţi mai greu de suportat decât orice boală. Această constatare o datoram în mare parte reportajelor televizate în care adolescenţii suferind de boli incurabile erau întotdeauna însoţiţi de părinţii înduioşaţi, responsabili, bătăioşi. Pe când adolescenţii homosexuali, în reportajele extrem de rare consacrate lor, erau singuri şi filmaţi afară. Cu umerii strânşi şi rebegiţi de frig.

Oricum, mă aştepta fie moartea, fie exilul, cu sau fără Revoluţie. Fie o viaţă ratată de prefăcătorie. Ca a Unchiului Numărul 2. Ternă, ruşinoasă, plină de frustrări, nefericită. Să devin soţie şi mamă ca să fiu lăsată-n pace, să mă topesc în marea masă, să scap de rafalele devastatoare ale zvonurilor. Însă nici măcar exilul n-a fost de-ajuns. Se pare că într-o zi comicul american Jack Benny l-a întrebat pe Sammy Davis jr., pe care îl întâlnise pe un teren de golf, cât de mare e handicapul lui. Iar acesta îi răspunsese: „Sunt chior, negru şi evreu, nu-i destul?“. Exilul m-ar apropia mult de Sammy Davis jr.

Acum ştiu că un fir le leagă pe fata care se izolase o zi întreagă în camera unei cabane din Mazandaran şi pe femeia care aşteaptă, pe jumătate dezbrăcată, cu picioarele pe suporturile mesei ginecologice. La opt ani nici nu-mi închipuiam încotro aveau să mă conducă într-o zi cuvintele lui Leïli. Cum să crezi, când viaţa ţi se întinde înainte la fel de infinită ca lumea, că un simplu cuvânt o poate rezuma în întregime?

Până la urmă am ieşit din camera aia, însă n-am părăsit-o niciodată. Toate camerele în care am stat erau cea din Mazandaran. Îmi spun de ceva timp, pe când ridurile săpate în jurul gurii mă fac să semăn şi mai mult cu Nur, că ceea ce numim viitor nu e decât o variaţie a trecutului.

Uite, e 13.45 şi sunt aici.

Picioarele îmi sunt dezgolite şi am pielea de găină, chiar dacă nu-i frig. Am uitat să spun că ieri m-am epilat cu mare grijă. Aflaţi că obsesia numărul 1 a iranienelor este părul. Fără îndoială, cititorul occidental îşi închipuie că obsesia asta o împărtăşesc toate orientalele, dar greşeşte. Cartografia zonelor acoperite de păr din lume este departe de-a fi la fel de logică şi precisă ca aceea a zonelor cu ploi abundente, de pildă. Pe când iraniana se înconjoară din adolescenţă cu fel de fel de instrumente de tortură, uzbeca, de exemplu, nu are nevoie decât de o pensetă toată viaţa. De altfel, printre numeroasele ritualuri care precedă căsătoria iraniană se numără şi şedinţa de epilare a miresei. Din cap până-n picioare. Şi nu de puţine ori se întâmplă ca în ziua nunţii, singura când frumuseţea ei trebuie să fie la apogeu, mireasa să ascundă sub voalul ei alb o faţă umflată / înroşită de dureroasa epilare cu aţă.

E prima oară când pun piciorul în încăperea asta unde aparate sofisticate, conectate la ecrane uriaşe îţi dau senzaţia că iei parte la un experiment ştiinţific. Uşa e închisă, însă aud vocea doctoriţei Gautier care discută cu cineva pe coridor. Evident, mai are una sau două întâlniri neoficiale înainte să se ocupe de mine. Ca să nu mă apuce disperarea, revăd în minte sms-ul pe care l-am primit de la Mina cu câteva minute înainte ca doctoriţa să scoată capul pe uşa cabinetului şi să-mi facă semn să intru. *Sunat S, înmormântarea e în după-amiaza asta.*

S. este verişoara noastră Sima, fata Unchiului Numărul 2, care trăieşte împreună cu familia în Austria. Sigur a plecat la Teheran pentru înmormântarea tatălui ei la cimitirul Behchte Zahra, în cavoul familial. Cine o fi luând parte la înmormântare dacă nimeni nu mai locuieşte în Iran? De ce mi-o fi trimis Mina sms-ul ăsta? Ce-ar trebui să fac?

Aţi fi preferat, fără îndoială, să se întoarcă doctoriţa şi să terminăm. Şi eu. Dar fiindcă trebuie să aşteptăm din nou, sper că nu vă supăraţi dacă, în ciuda poziţiei mele indecente şi a picioarelor depărtate, vă vorbesc puţin despre prevederile mortuare ale Unchiului Numărul 2.

Într-o vineri dimineaţă, Saddeq ne-a luat cu el la Behchte Zahra, la periferia Teheranului, s-o vizităm pe Mama, cum zicea el. Ţinea să ne arate unde „se odihnește". Era cu siguranţă în timpul Revoluţiei, fiindcă îmi aduc aminte că, traversând cimitirul imens, ne-am încrucişat cu multe familii îndoliate, purtând cât mai sus portretele tinerilor „martiri" (un cuvânt foarte la modă la vremea aia şi de-atunci încoace). Semănau cu nişte insuliţe întunecate, îngenuncheate lângă gropile săpate de curând, ţipând, hohotind, lovindu-se peste faţă şi peste piept şi implorându-l pe Dumnezeul acelor singurătăţi fără margini să-i răzbune. Îmi aduc aminte că mă simţeam uşurată să intru în cavoul familiei pentru a scăpa de acele demonstraţii de durere asurzitoare.

Ne-am scos încălţările şi le-am aranjat cu grijă lângă perete. Era o încăpere mare, cufundată în penumbră, acoperită de covoare şi tăcere. Un iz de pământ reavăn se desprindea din pereţi. Un portret mare, alb-negru, al lui Nur era aşezat pe un soclu, aproape de singura fereastră aflată deasupra. Dedesubtul

portretului, o stelă din marmură albă brăzdată de un scris meşteşugit îmbrăca mormântul. Aveam senzaţia că mă aflu într-un pântec uriaş, ca Pinocchio în burta balenei. Un loc jilav şi straniu, dar familiar. Nu fusesem niciodată atât de aproape de Mama, pe care o parte din mine, frământată de mâinile agile ale Unchiului Numărul 2, visa să o cunoască. Ajunsese să mi se pară o nedreptate faptul că eram singura dintre nepoatele ei care nu o întâlnise. În acelaşi timp, pentru că moartea ei coincisese cu naşterea mea, pentru că – aşa cum îmi explicase bunica Emma – sufletul ei se strecurase în trupul meu, mă simţeam legată de ea într-un fel unic. Copiii sunt receptivi la astfel de viziuni extrapolate ale existenţei. Totuşi seara trecută, înainte să ne spălăm pe dinţi ca să mergem la culcare, Leïli îmi spusese că, în ciuda a ceea ce lăsa să se înţeleagă Unchiul Numărul 2, Mama nu se odihnea sub pământ aşa cum te odihneşti într-un pat.

— Carnea i s-a topit, închipuie-ţi, ca untul în tigaie.

— A, da? De ce? am întrebat eu înspăimântată.

— Pentru că, sub pământ, corpul nu mai trebuie să lupte împotriva *gravitaţiei*!

— Cum poţi fi aşa de proastă să crezi tot ce-ţi îndrugă Numărul 2? mi-a aruncat Mina, exasperată de naivitatea mea. (Puţin câte puţin, sub influenţa Minei şi a pasiunii ei pentru romanele poliţiste, surorile mele începuseră să se refere la fraţii tatei folosind doar numărul şi făcând economie de „Unchiul".)

— Atunci ce-i în mormântul Mamei?

— Păi, scheletul ei, a răspuns Leïli ridicând din umeri.

— Şi viermii! a adăugat Mina izbucnind în râs.

După ce-a plâns mult timp, stând turceşte lângă stelă, Unchiul Numărul 2 ne-a explicat că toţi o să ajungem acolo,

lângă Mama, fiindcă de curând cumpărase morminte etajate pentru fiecare dintre fraţii lui şi familia lor. Nu s-a oprit văzându-ne figurile pline de îndoială, ci a continuat. Ne-a arătat locul propriului mormânt, în dreapta Mamei. În stânga se afla cel al Numărului 1. La picioarele Mamei, cel al Numărului 3. La picioarele acestuia, cel al tatei. La picioarele tatei, cel al Numărului 5. Şi în sfârşit, în spate de tot, foarte departe de Mama, cel al Numărului 6, cu care Saddeq se împăcase până la urmă, după luni de medieri din partea Unchiului Numărul 1.

Multă vreme după această vizită încă râdeam de aceste morminte etajate, imaginându-ne o reţea de lifturi care să ajute fantomele noastre să se întâlnească.

Până la urmă, Saddeq avea să fie singurul Sadr înmormântat în cavoul familial. În afară de el, doar Unchii Numărul 1 şi 5 muriseră în Iran. Numărul 1 stipulase în testament că voia să fie înmormântat la Qazvin. Acelaşi loc unde Numărul 5, cu totul ruinat, se omorâse aruncându-se cu maşina din vârful muntelui. Deci, în câteva ore, Unchiul Numărul 2 o va avea pe Mama numai pentru el.

De când aveau familie şi datorită Facebook-ului, unde se grăbiseră să-şi facă fiecare cont, surorile mele reluaseră legătura cu majoritatea verișorilor risipiţi prin lume. Acum câţiva ani, faptul că Mina avea numărul de telefon al Simei şi o suna era o informaţie în sine; astăzi pare ceva banal. Chiar intraseră în contact cu Abbas Sadr, Numărul 7 într-un fel. Trimis în Statele Unite de Unchiul Numărul 1 la începutul anilor ’60, Abbas se stabilise în Taylorsville, Utah. De vreo treizeci de ani era căsătorit cu Georgia, o mormonă blondă cu ochi albaştri şi, aşa cum prezisese Bibi, avea vreo zece copii cu ochi albaştri.

Nu-mi dau voie niciodată să mă duc cu gândul atât de departe şi să mă întreb dacă cei din familia Sadr, risipiţi prin toate colţurile lumii, îmi lipsesc aşa de tare cum par să le lipsească surorilor mele. Îi păstrez într-un cotlon ascuns al minţii, însă la suprafaţă, ca pe nişte lucruri ce plutesc în derivă pe o mare îndepărtată. Din când în când, unul dintre ei vine la Paris. Leïli sau Mina organizează cine în familie, regăsiri sobre, învăluite în umbra unui trecut tot mai ireal. Alungaţi din rai, am ajuns să fim, în parte, nişte străini, nişte fiinţe modelate de alte culturi, de alte limbi, împinse pe traiectoria unei vieţi care nu trebuia să fie a noastră. Mă duc uneori, fără tragere de inimă, la aceste cine. N-am chef să răscolesc sentimente adânc îngropate, asta dacă mai există încă. Mi-e teamă să mă trezesc în faţa unor oameni apropiaţi despre care, paradoxal, nu ştiu absolut nimic. Şi mai ales, urăsc să torn minciuni despre viaţa mea (dar o fac); chiar aceeaşi minciună prin care Saddeq o modelase pe-a lui. Faptul că îşi arogase dreptul de depozitar al memoriei întregii familii mi se pare astăzi un şiretlic iscusit, un mod abil de-a evita să vorbească despre sine, despre zbuciumul lăuntric ce îl împingea să cutreiere noaptea, pe la şaisprezece-şaptesprezece ani, pe străzile întunecoase din Qazvin.

Tata mi-a spus o istorioară hazlie într-o duminică după-amiază, la Paris, pe când îl însoţeam în unul dintre lungile sale marşuri. Mă gândeam că mersul împreună ne-ar îngădui să regăsim, fie şi pentru scurt timp, ceva din complicitatea unică de altădată. Credeam că prezenţa mea o să-l liniştească şi că marşul acela o să se transforme în plimbare, că o să mă ducă în sfârşit în Montparnasse să-mi arate clădirea unde locuise. Dar foarte repede am simţit că-l deranjez. Rămânea tăcut şi păstra ritmul alert al cuiva care încearcă să scape de un intrus. La

intersecţia cu avenue des Gobelins, în loc s-o ia pe boulevard Arago spre Montparnasse, a pornit către boulevard de l'Hôpital. În ciuda dezamăgirii, l-am urmat fără să scot un cuvânt. Am mers mai departe, la un metru unul de celălalt, eu şi el, fata înaltă şi fără forme şi străinul cu şapcă.

Nu mai ştiu cum am ajuns să vorbim de Saddeq, totuşi îmi aduc aminte că, în tentativa mea forţată de apropiere, mi-a venit ideea hazardată să-l întreb despre tinereţea lui. Şi uite că, spre marea mea uimire, tata, căruia nu-i plăcuse niciodată să vorbească despre trecut, mi-a răspuns. Printr-o stranie inversare a echilibrelor, pe când eu încercam cu disperare să-mi uit copilăria, Darius a acceptat, spre marea mea uimire, să-şi amintească de a lui.

Mi-a povestit despre hoinărelile nocturne / solitare ale Unchiului Numărul 2 pe străzile Qazvinului.

Mama era îngrijorată de purtarea nechibzuită a fiului ei şi se temea pentru viaţa lui. „Orice golan ar putea să sară pe el, să-i taie gâtul şi să-i arunce trupul pe vreun teren viran... Dacă ai fi aici, ai putea să-i bagi minţile-n cap", îi scrisese ea fiului mai mare plecat să-şi facă serviciul militar la Teheran. În cele din urmă l-a rugat pe unul dintre servitori, un fost luptător numit Hosseini-Cap-de-Catârcă, să se înarmeze cu un cuţit şi să-l urmărească discret. După ce a bătut străzile câteva săptămâni ţinându-se după fiul ţicnit al stăpână-sii, Hosseini-Cap-de-Catârcă i s-a plâns lui Nur. Picioarele îi erau numai băşici, nevastă-sa îl bănuia că are o aventură şi lipsa de somn, *ey baba*, îi dădea ameţeli! Atotputernicul ştia că şi-ar fi dat viaţa ca să-l salveze pe stăpânu' Saddeq, dar situaţia aia era o tâmpenie mare de tot! Pe deasupra, stăpânu' Saddeq putea să doarmă

ziua, în timp ce viaţa pe care o ducea el, bietul Hosseini, zău aşa, doamnă *Djan*, nu mai e viaţă!

Chiar în aceeaşi zi, după ce Hosseini-Cap-de-Catârcă a lăsat-o baltă, Mama a hotărât să-l înscrie pe Saddeq la cursurile de cusut propuse de societatea americană Singer, care deschisese de curând un magazin în centrul oraşului. Ca să-şi promoveze marfa, Singer venise cu o ofertă la pachet: un curs de croitorie la cumpărarea unei maşini de cusut. Una dintre surorile mai mari ale Mamei auzise că preţul era rezonabil, iar maşina de cusut, extrem de ingenioasă. A doua zi, însoțit de Mama, care l-a lăsat în fața magazinului, Saddeq s-a dus la primul curs. Era singurul băiat în mijlocul a vreo zece femei tinere. Instructoarea, o franțuzoaică stabilită în Qazvin și măritată cu un ins din oraș, n-a făcut nici o diferență între el și celelalte cursante și i-a zis *domnișoară*.

— Peste noapte, îți jur, Saddeq a înflorit și a încetat definitiv cu ieșirile nocturne!

Și Darius a expediat istorioara izbucnind într-un hohot de râs zgomotos, cum nu-l mai auzisem făcând de mult. Am râs împreună cu el, mai degrabă de bucuria de a-l vedea râzând decât de poantă.

Darius n-a rostit niciodată cuvântul „homosexualitate“ în legătură cu fratele lui. Nici în ziua aia, nici în vreun alt moment. Și n-a făcut nici cea mai mică legătură între nopțile lui agitate și cursurile de croitorie. Care era sensul istorioarei? După ce am așteptat în zadar niște explicații, l-am întrebat dacă Unchiul Numărul 2 interpretase hotărârea Mamei ca pe-o acceptare a ceea ce era. Darius a încruntat din sprâncene, a încetinit pasul și s-a întors spre mine.

— Ce vrei să zici?

Dintr-odată ezitam.

— Nu știu... Vreau să zic că unchiul Saddeq era... (E greu să pronunți cuvântul în farsi, fiindcă sună groaznic de vulgar, însă Darius a înțeles.)

— Era ce era. Nimeni nu știe într-adevăr ce trăiesc oamenii.

— Da, în fine, până și eu știu că...

— Tu, poate, mi-a tăiat-o Darius, dar eu, nu.

N-am insistat. Faptul că reușisem să-l fac să vorbească despre trecut și să râdă era destul de apreciabil ca să mă mulțumesc cu atât.

Uite că tot răscolind amintirile, așezată foarte incomod pe masa ginecologică, mă gândesc la ce n-am trăit împreună. Oamenii mor și timpul își urmează cursul. Totuși rămâne acel regret, care îți dă uneori o senzație de gol în stomac, că ai lăsat să-ți scape ocazii așa cum lași să-ți scape printre degete firele dintr-o haină ponosită, de care nu trebuie să tragi cu nici un chip.

Doctorița Gautier deschide ușa.

Tresar, stânjenită dintr-odată de goliciunea mea.

— Scuzați-mă, zice ea mașinal. Sunteți bine?

— Da, da, sunt bine...

— Perfect!

Cu un gest energic, ca pentru a alunga această dimineață nebună, ia dosarul meu de pe birou. Totuși o simt îngândurată și absentă. Fața parcă îi e o pânză șifonată.

Mă uit cum răsfoiește dosarul meu și caută ceva de spus, ceva lipsit de importanță, inofensiv, în speranța de a liniști această voce tulburătoare ce îmi aleargă prin creier ca un gândac apărut de nicăieri ce fuge de-a lungul unei plinte. Vocea

îmi șoptește întruna: „O să vezi, din cauza dispoziției doctoriței Gautier o să ratezi inseminarea. Și-atunci toate lunile astea pe care ți le-ai petrecut așteptând n-o să folosească la nimic. Ai putea foarte bine să te îmbraci imediat, să pleci și să te întorci luna viitoare“.

Încerc să mă calmez. Respir adânc.

Nu știu de ce, dintr-odată simt nevoia ca momentul să pară în același timp solemn și festiv. Simt nevoia ca doctorița Gautier să ridice ochii spre mine și să-mi zâmbească. Genul de zâmbet liniștitor pe care îl pândeam pe fața învățătoarei în prima zi de școală și care, când ajungea până la mine, mă încălzea pe dinăuntru.

Fără să ridice capul, închide dosarul și îl așază în echilibru pe marginea unui aparat.

La urma urmei, poate aștept prea mult. Unui electrician îi ceri cumva să zâmbească atunci când vine să-ți repare siguranța automată? Speri cumva ca vreun mecanic auto care asudă schimbându-ți cauciucurile să-ți spună o vorbă bună? Atunci de ce să aștepți așa ceva de la un medic?

Își pune niște mănuși de latex opace și ia tubul cu spermă. Scoate o seringă uriașă. În loc de ac: o tijă străvezie, flexibilă, la fel de lungă și subțire ca un fir de spaghete. Deci asta ținusem pe genunchi în tot timpul ăsta!

Se așază pe un taburet pe care îl împinge între picioarele mele. Reglează lumina puternică a lămpii de deasupra capului, închizându-și chipul într-un cerc întunecat. Ceea ce nu-i rău deloc, fiindcă n-am chef să-i văd trăsăturile șifonate.

— Stați cât mai relaxată puteți, îmi spune.

Doamne, sunt așa de relaxată, încât am senzația că semăn cu o pisică întinsă într-o baltă de soare! Dacă s-ar fi uitat la mine,

fie și pentru o clipă, dacă s-ar fi obosit să-mi vorbească, ar fi știut cât de relaxată sunt. În comparaţie cu ea.

Întorc capul spre fereastra aburită. Simt cum introduce tija în vagin.

Pauză. Fiindcă vorbim de *vagin*, trebuie să vă spun că doctorul Mohadjer a fost împușcat cu câteva săptămâni înainte de Revoluție. La vremea aceea, oricine avusese vreo legătură apropiată sau îndepărtată cu familia Pahlavi era executat după un simulacru de proces. Soția franțuzoaică a doctorului Mohadjer – plecată în Franța împreună cu fiica lor în toamna anului 1978 – avea o legătură cu unul dintre frații vitregi ai șahului. Numele lor și niște fotografii fuseseră găsite în hârtiile pe care acesta din urmă le lăsase în casă înainte să fugă din țară. Alarmat de arestarea lui, Darius a dat o grămadă de telefoane – degeaba. Farzin Mohadjer a fost executat într-o dimineață în zori, împreună cu alți nefericiți. Câteva săptămâni mai târziu, corpul neînsufleţit i-a fost încredințat surorii lui, care l-a îngropat fără vreo ceremonie funerară.

În timp ce introduce tija, doctorița Gautier îmi spune că introduce spermatozoizii direct la nivelul trompelor uterine, scutindu-i de o bună parte din drum. Fiindcă mă concentrez să respir, înregistrez informația ca pe un fapt științific pe care îl ignoram. „Direct la nivelul trompelor“, ca VIP-urile care se urcă în avion fără să treacă prin formalitățile de îmbarcare.

— Gata, am terminat! exclamă ea un minut mai târziu.

Întorc capul.

E deja în picioare, scoțându-și mănușile. Nu știu de ce mă gândesc la personajul lui Julianne Moore din filmul *Marele Lebowski* al fraților Coen, care ridică picioarele după ce face sex ca să păstreze spermatozoizii înăuntru și să-și mărească șansele

de-a rămâne însărcinată. Mă întreb dacă trebuie să fac la fel, când doctorița Gautier, văzând că nu mă mișc, îmi sugerează să mă îmbrac.

1. În original, *cinq pierres*, joc iranian asemănător cu arșice.

2. Joc inventat de suprarealişti, printre alții, Jacques Prévert şi Yves Tanguy, ce constă în compunerea unei fraze sau a unui desen prin contribuţia mai multor persoane, fără ca acestea să poată vedea contribuţiile celorlalte.

3. „Gata, ajunge. Pe bune, încetează… Parc-ai fi lesbiană“ (fr.).

4. Comedie romantică din 1935, regizată de George Cukor, cu Katharine Hepburn şi Cary Grant în rolurile principale, ecranizare a romanului *Tinereţea şi aventurile Sylviei Scarlett* de Compton MacKenzie, în care o tânără se dă drept băiat ca să scape de poliţie.

5. Film din 1972, regizat de Rainer Warner Fassbinder după un scenariu propriu, ce urmăreşte relaţiile Petrei von Kant, o celebră creatoare de modă, cu celelalte personaje exclusiv feminine.

Faţa B[1]*

[1]* Aceia dintre voi care sunt destul de în vârstă ca să fi cunoscut discurile de vinil cu turaţia de 45 de rpm ştiu că, în general, faţa B este mai puţin interesantă decât faţa A. E faţa nereuşită, mai slăbuţă. Cea care a fost adusă pe lume, dar nu şi-a găsit locul în ea. Sora mai mică ingrată pe care o trage după ea, fără prea mari speranţe, sora mai mare populară. Au existat însă şi excepţii, preluări de putere spectaculoase, substituţii incredibile… De pildă, una dintre piesele preferate ale Sarei, *I Will Survive* de Gloria Gaynor, se afla pe faţa B a unui disc cu turaţia de 45 de rpm a cărui faţă A, *Substitute*, a căzut în uitarea istoriei discoului. Sau *Into the Groove*, piesa Madonnei, şi ea pe faţa B. Cât despre mine, îmi aduc aminte că îmi plăcea la nebunie *Johnny Verso*, faţa B a piesei *Disenchanted* a formaţiei The Communards. Asta ca să vă conving că sunt şi feţe B reuşite…

1
Dezorientală

E deja şase dimineaţa.

Ne-am dat întâlnire în patruzeci și cinci de minute în piața Vanak. Primele raze de soare încălzesc bucătăria, anunțând, după ploile din ultimele zile, o zi caldă și luminoasă. Iarba e presărată cu pete verzi și umede. Primăvara se simte în aer. Stau în picioare la fereastră. În spatele meu, mama și fetele își termină micul dejun. Apartamentul e impecabil, paturile sunt făcute, florile – udate, dulapurile – pline cu haine, pantofi, aşternuturi curate, farfurii, mâncare, cu tot ce-am putut aduna în cei zece ani în care am locuit aici. Rucsacurile noastre sunt la intrare. Am aflat de plecare alaltăieri, pe la opt seara. Nu mă așteptam la așa ceva. Totuși așteptam ziua asta, mai ales de la ultima scrisoare a lui Darius, primită acum trei săptămâni la familia Purvakil. Era disperată. Am citit-o în baie, ca pe fiecare dintre scrisorile lui, cu ușa bine încuiată, departe de copii. M-am simțit cuprinsă de un șuvoi de emoții. L-am sunat imediat pe Majid, prietenul din copilărie al lui Darius, care pusese la cale plecarea lui. I-am spus că trebuie neapărat să ne ducă la el cât mai repede, că de data asta trebuie să meargă. Nu mai puteam să aștept la cumnatul Saddeq. Mi-a răspuns că o să facă

aranjamentele necesare, fără să pună alte întrebări. Și s-a ținut de cuvânt.

Nu mi-am închipuit niciodată că momentul ăsta o să vină într-adevăr, că la toate încercările din ultimii patru ani o să se adauge și asta, cea mai înspăimântătoare: să-mi iau copiii și să plec.

Bărbatul care m-a sunat alaltăieri se numește Omid. Are o voce tânără, cu accent turcesc pronunțat. El l-a trecut granița pe Darius. Vorbeam pentru prima oară, însă – știind că telefonul ne este ascultat – și-a luat un ton familiar. Mi-a propus o excursie la munte ca să-mi vizitez familia și copiii să se bucure de timpul frumos și de aerul curat. Nu-i nevoie de multe bagaje, a zis, un rucsac e de-ajuns. Când am închis, eram buimăcită, strivită de durerea care îmi ieșea din cap și invada lumea. M-am forțat să mă ridic, să traversez holul care duce la dormitoare. Fetele erau toate trei în cel al lui Leïli, fericite că în curând vine vacanța de Nowruz. A fost cât pe ce să intru și să le spun că plecăm, dar n-am putut. M-am dus în camera noastră. M-am întins pe patul pe care îl cumpărasem dintr-un magazin din Tajrish, patul ăla pe care Mina l-a considerat întotdeauna ca fiind teritoriul ei. O să avem alt pat, alte așternuturi, alte nopți?

Uite cum se încheie cei zece ani petrecuți în apartamentul ăsta. Ani de o zăpăceală veselă și palpitantă. Ani de exaltare și neliniște, de plecări la școală, reuniuni politice, arestări. Masa din salon unde scria Darius, peretele pe care era marcată creșterea în înălțime a copiilor, butucul de viță-de-vie plantat în fața balconului ce ajungea acum la etajul al doilea. Zece ani! Și, în mai puțin de patruzeci și opt de ore, toate astea o să fie niște amintiri. Trupul meu o să părăsească locul ăsta, o sfâșiere îndelungată și ireversibilă pe care sufletul nu o s-o accepte niciodată.

Ieri am vorbit cu fetele. Când au plecat la școală, le-am pregătit rucsacurile; câteva haine, produse de toaletă, medicamente. Apoi am fost să-mi văd mama și frații, pe cumnatul Saddeq, la care lăsasem pașaportul meu și pe-al lui Leïli. Am trecut să-mi iau la revedere de la câțiva dintre vecini, de la soții Purvakil... Familia Nasr a plecat din complexul Mehr acum un an, în Statele Unite. Războiul cu Irakul izbucnise de puțin timp. De atunci, în apartamentul lor s-a mutat fratele Minei Mari. Mi-e dor de ea în fiecare zi. Am scos bani de la bancă, o să las pentru apă și curent. Anul o să se termine curând.

Mă uit din nou la ceas. E 6.05. Mai privesc câteva clipe curtea, ferestrele întunecate în spatele cărora dorm ființe cu care am împărtășit atâtea lucruri. Când o să se trezească, deschizând geamurile ca să intre aerul proaspăt al dimineții, începând această zi încărcată de promisiunea unei sărbători apropiate, noi n-o să mai fim aici. Ziua asta o să treacă; o să vină sâmbăta; apoi duminica; mii de sâmbete și duminici o să treacă peste Mehr. Primăvara o să se preschimbe în vară, apoi în toamnă; vecinii de azi o să îmbătrânească și să moară, iar cei care nu s-au născut încă o să le ia locul. Cursul obișnuit al vieții și al morții o să traverseze mai departe acest loc pe care eu o să-l reinventez în fiecare zi, departe de-aici. Unde o să fim când iasomia o să se scuture? O să fim încă în viață peste o săptămână, peste zece zile? Am patruzeci și trei de ani și trebuie să las în urmă o viață întreagă.

Mă întorc cu sufletul la gură. Evit să mă uit la fete, la mama, care a venit să ne dea sfaturi. Mă duc la intrare. Ridic receptorul telefonului și chem un taxi. O să fie aici în zece minute.

Plec. E posibil să ți se întâmple ceva absolut înfricoșător, așa cum e posibil să mori când cu o clipă înainte râdeai; e la fel de

simplu și la fel de greu de conceput. Mă întorc la bucătărie, micuța bucătărie gândită la milimetru; la scaunul pe care stătea Darius. Surprind privirea Emmei, încărcată de o tristețe despre care știe că va fi veșnică. Mă apropii de ea. O strâng în brațe, scuturată de o durere ce nu poate fi pusă în cuvinte.

— Iartă-mă, *madaram*[1], iartă-mă.

Taxiul ne lasă în piața Vanak. Două mașini așteaptă lână marginea trotuarului. Un bărbat care n-are mai mult de douăzeci și cinci de ani, cu obrajii încă bucălați și privire copilăroasă, se sprijină cu spatele de una din ele. Omid, îmi spun imediat. Îmi face din mână, ca și cum ne-am cunoaște dintotdeauna. Noi urcăm în prima mașină, iar Omid, în a doua. Amândouă o iau pe drumul spre Tabriz, aflat la mai bine de cinci sute de kilometri de Teheran. Nu-l cunosc pe bărbatul de-alături. Îmi spune că îl cheamă Reza și îmi strânge mâna zâmbind. Are părul cărunt, gâtul gros, o mustață care îi ascunde buza de sus, verighetă. Conducând, îmi vorbește de una, de alta, glasul îi e calm, liniștitor; nu pune nici o întrebare. Semănăm cu o familie care pleacă în vacanță: tata, mama și cele trei fiice.

Înaintăm în viteză, străbătând oraşe şi sate prin care mişună o mulţime grăbită. Oamenii dau buzna în magazine, răscolesc mărfurile, trec pe roşu la semafor. Cunosc atmosfera asta aparte, graba asta care pune stăpânire pe oricine când mai sunt câteva ore până la trecerea în noul an. Totuşi am senzaţia că sunt în imponderabilitate, că mă uit cum se perindă prin faţa mea o lume îndepărtată şi înspăimântătoare.

Pe zidurile dărăpănate se lăfăie afişe de propagandă vulgare. Fresce nesfârşite şi costisitoare. Feţele acuzatoare ale ayatollahilor, steaguri americane presărate cu capete de mort,

fete în *chador*[2] fluturând kalaşnikovuri, băieţi călcând pe cadavrele duşmanilor. Pe străzile astea au fost omorâte cu pietre femei, în piaţa publică au fost spânzuraţi bărbaţi, copii au fost aruncaţi în autocare, cu aşa-zisele chei ale raiului în jurul gâtului, şi trimişi în sud ca să se arunce în aer pe câmpuri de mine. Undeva într-un beci cineva e torturat. O femeie e pedepsită cu cincizeci de lovituri de bici pentru că a lăsat să-i scape o şuviţă de păr de sub văl. Primăvara ascunde deocamdată frica. A venit din nou vremea trădării, a umilirii, a vânatului în haită. Nu s-a schimbat nimic. Oare cum au putut fi distruse atâtea speranţe?

În dreapta mea, Qazvinul dispare în spatele munţilor. Îmi repet că nu, nu mai putem să rămânem aici, să trăim pe jumătate ascunşi în propriul apartament, străini în propria casă; fetele nu pot continua să mintă în legătură cu identitatea lor la şcoală, spunând iar şi iar că Darius nu e tatăl lor, ci un văr îndepărtat. Însă turbez de furie. Ne-a fost furată țara; ne-am pierdut pădurile întinse şi întunecoase, orezăriile din Mazandaran, falezele imense de o frumuseţe sălbatică şi tulburătoare, cupolele de turcoaz, soarele tomnatic din Teheran. Îmi amintesc primăvara de după Revoluţie, acea primă dimineaţă fără frică în care m-am trezit, alături de Darius, cu un sentiment intens de libertate în ciuda îndoielilor, gata să-mi iau viitorul în mâini. În clipa aia am credeam că atinsesem lucrul la care orice om născut sub o dictatură speră toată viaţa şi pe care nu-l cunoaşte întotdeauna. Dar clipa aia a dispărut, ca atâtea altele, ca un miraj pe care l-a înghiţit pământul. O să mă întorc într-o zi?

Luăm micul dejun într-un restaurant prăfuit de pe marginea drumului. Abia dacă ciugulim ceva. Mă doare capul. Iau două aspirine cu un rest de coca-cola răsuflată. Nu ştiu cum să

interpretez expresia neliniştită a lui Omid. Nu mănâncă nimic, iese de două ori, aruncă pe masă câteva bancnote şi ne împinge de la spate să plecăm, cât mai repede. Mă uit la fete cum îşi pun paltoanele. Seamănă cu nişte tineri soldaţi prinşi într-un război ce îi depăşeşte, dar care îşi acceptă destinul.

Pornim din nou la drum. Pe la 4 după-amiază, când suntem la doar câţiva kilometri de Tabriz, maşina în care se află Omid se opreşte pe un drum lăturalnic. Omid şi şoferul se dau jos. Reza îi imită şi se dă jos şi el. Fetele, care n-au închis un ochi tot drumul, se agită. Bănuitoare, îi privesc pe bărbaţi cum discută între ei. Câteva secunde mai târziu are loc accidentul.

O maşină bleumarin care mergea în aceeaşi direcţie cu noi e lovită dintr-odată de un camion alb ieşit parcă de nicăieri. Forţa impactului e atât de mare, încât maşina e târâtă câţiva metri înainte să se împrăştie pe şosea. Camionul dispare imediat. Acum şoseaua s-a înnegrit de lume. Oamenii se reped într-acolo, strigă, le acoperă ochii copiilor. Cei care s-au apropiat de maşina distrusă gesticulează consternaţi şi împing mulţimea înapoi. Omid aleargă spre maşina lui. Reza se urcă într-a noastră. Văzându-ne feţele crispate, vrea să ne liniştească.

— Slavă Cerului, s-a terminat… De-acum totul o să fie bine.

— Ce s-a terminat? îl întreb.

— Maşina aia ne urmărea de dimineaţă. Acum putem să ne continuăm drumul liniştiţi.

N-am ştiut niciodată de unde venea camionul ăla sau cine-l conducea. N-am ştiut niciodată dacă întâmplarea jucase vreun rol în coliziune. Ce mă surprinde încă e că n-am simţit nimic în momentul ăla, în afară de buimăceală. Accidentul ăla n-avea mai multă însemnătate decât un nor ce umbreşte soarele şi apoi se îndepărtează în virtutea unei ordini prestabilite şi irevocabile.

Soarele şi umbra coexistă; ceva mai mult aici înseamnă ceva mai puţin dincolo. *Acum putem să ne continuăm drumul liniştiţi.* Numai această realitate conta. Simplă. Evidentă. Destinul nostru era să supravieţuim. Să băgăm în marşarier, să o luăm pe un drum perpendicular şi să dispărem.

N-o să uit niciodată drumul ăla. Face parte din mine, ca și casa cu două etaje a unchiului unui prieten al lui Omid unde am dormit în noaptea aia. Cuplul care ne-a întâmpinat. Orezul cu pui și clătitele de cartofi de la cină, ceaiul, prăjiturile cu făină de năut, camera micuță și saltelele aliniate pe covor. Și casa cealaltă, la care am ajuns a doua zi, la capătul unui sat în paragină, fără apă și curent, aflat la câțiva kilometri de frontieră. Acolo locuia un bărbat tânăr ras în cap, împreună cu soția și cumnata lui. Nu se zărea nici urmă de pregătire pentru Nowruz, nici o decorațiune. Iranul în care am crescut se terminase undeva între aceste două case.

Omid nu-i aici (unde o fi?). Sunt singură cu fetele, așezate pe bancheta din spate a mașinii tânărului. El mă privește în oglinda retrovizoare și mă previne că la 21.15 o să oprească pe marginea drumului. „Două minute, ați înțeles? Coborâți, vă luați rucsacurile din portbagaj și o apucați în dreapta. Alergați cât puteți de repede. Nu intrați în panică și, mai ales, nu vorbiți.“ Încordarea și neliniștea mă paralizează. Simt căldura fetelor lipite de mine.

Când mașina se oprește, facem exact ce ne-a spus. Leïli și Kimiā coboară în fugă o râpă și se afundă în întuneric. Mina face tot ce-i stă în puteri, încetinită de piciorul beteag. O iau de mână. Trunchiurile zgrunțuroase ale copacilor ne zgârie fețele. Lumina rotativă a miradorului ne încercuiește. Pământul e moale, un iz înțepător de mucegai stăruie în aerul înghețat. Imediat, doi

bărbați în uniforme militare ies de după copaci și se opresc în fața noastră. „Aveți țigări?“, întreabă unul din ei. Aud vocea lui Omid răspunzând din adâncul nopții: „Da, două“. Cum a făcut să ne găsească? Cu o claritate surprinzătoare, îi văd trupul de adolescent durduliu apropiindu-se de indivizii ăia. Mă simt ușurată. Acum, că e aici, totul o să meargă bine. Kimiâ profită de ocazie ca să-mi spună că nu și-a găsit rucsacul în portbagaj. Mă privește descumpănită. Știu ce înseamnă asta pentru ea. În rucsacul ăla se afla o parte derizorie din universul pe care l-a lăsat în urmă. Și acum, până și această legătură infimă, dar esențială, a dispărut. Pe când caut un răspuns potrivit, se aude o voce cu accent kurd pronunțat:

— Ghemuiți-vă și înaintați. Repede!

— Nu-i nimic, draga mea, hai! îi spun Kimiei, care mă ascultă.

Cerul atârnă jos, întins ca un ocean. Sclipirea impresionantă a stelelor luminează drumul. Apropierea amenințătoare a orașelor a dispărut. Nu mai sunt copaci. Nu mai sunt miradoare. În pământ se adăpostesc șoareci-de-câmp. Caii care trebuie să ne ducă mai departe întârzie să vină. Din cauza epuizării ni se pare că zărim sate pe coamele colinelor, apoi, pe măsură ce înaintăm, contururile lor dispar, se risipesc, împingând marginile lumii. Frigul ne-a pătruns până în măduva oaselor. Nu mai alergăm. Mergem aproape cu încetinitorul. Călăuzele noastre devin mai îngăduitoare. Ne dau voie să ne oprim din când în când, pentru câteva minute. În aceste pauze scurte, aș vrea să mă întind pe pământul umed, strângându-mi fetele în brațe, și să mă odihnesc. Ca acum mulți ani, pe plaja de pe țărmul Mării Caspice. Aș vrea să le zâmbesc, să le încurajez, să le spun că e 2.35 noaptea și că tocmai am trecut într-un nou an. Un nou an începe și noi suntem împreună. Nu vă fie teamă. Dar oboseala mă

amorțește, durerea îmi izbește genunchiul drept și mă țintuiește pe loc. Mă silesc să înaintez. Plămânii mi se umplu de particule înghețate și de mirosul puternic al pământului. Știu că mama e trează, singură în apartamentul meu, cufundată în întuneric. Părinții ei au fugit din Rusia în Iran și acum fiica ei fuge și ea. Până la urmă, e singura din familie care nu a cunoscut exilul. Peste tot în jur, dincolo de străzile prost luminate și triste ale Teheranului, unii dorm, alții veghează împreună cu familia. Ce-o fi făcând Darius? Oare știe măcar că e Nowruzul?

Orele cad ca pietrele pe fundul unui puț și pier în neant. E atât de întuneric, încât nu mai reușesc să zăresc nimic. Aud respirația scurtă și precipitată a lui Leïli și a Minei. Știu că Kimiâ merge în față. Nu încetează niciodată să se distanțeze de mișcarea generală, îndârjită, neauzită, ca un melc în cochilia lui. Uneori îmi vine s-o așez jos cu forța și să-i explic cât de fragilă e viața. Aud în depărtare glasul lui Omid. Șoapte fără trup, tonuri disparate, o izbucnire de mânie. Reușesc să disting cuvântul „cai“, apoi „când“ și „zi“. Îmi dau seama că pericolul o să fie mult mai mare după revărsatul zorilor.

Sosesc în sfârșit caii. Oamenii care îi călăresc sunt înarmați. Leïli s-a împiedicat de o piatră. Fruntea îi sângerează. Bărbații o suie pe un cal și o lipesc de călăreț. Fac la fel cu Mina și Kimiâ. În sfârșit îmi vine și mie rândul. Până mă urcă ei în șa, fetele au dispărut deja în față. Mă întreb, înspăimântată, dacă o să le mai văd.

Acum lumina cenușie și înghețată a zilei se umflă sub cerul întunecat. Un câine latră în depărtare, anunțând posibila prezență a unei vieți.

— Ajungem în sat, spune kurdul pe care îl țin de mijloc.

Suntem pe fundul unei văi înzăpezite. Locuința e veche, strâmtă, murdară. Întunericul rezistă micii lămpi cu petrol agățate de un cui ce abia luminează fețele bărbaților și femeilor fără vârstă îmbrăcați în hainele lor tradiționale. În privire li se citește acel amestec de teamă și curiozitate specific unui popor izolat, respins, ignorat. Nimeni nu vorbește. Stăm cu toții lângă *korsi* (un fel de dispozitiv artizanal de încălzire). Atingem cu picioarele trupurile tremurătoare ale mielușeilor îngrămădiți la căldură în fundul colibei. Unul din bărbați ne servește cu ceai. Paharele aburinde se plimbă încolo și-ncoace în aerul greu din cauza aburului apei și al răsuflărilor.

Timpul trece şi, încetul cu încetul, fetele îşi recapătă forţele. Bărbatul mai în vârstă se întoarce spre mine:

— O să vă băgăm într-un grajd şi o să rămâneţi acolo toată ziua. Nu trebuie să vă vadă nimeni.

Le ajut pe fete să se ridice. Picioarele îmi sunt aşa de umflate, că nu-mi mai intră în cizme. Unele de oraş, cu tocul jos. Kimiā schimbă ghetele ei de la Kickers cu mine. Omid nu-mi spusese că o să fie -25^0, atunci aş fi cumpărat haine mai călduroase, şosete, bocanci de munte... M-am gândit prosteşte că şi aici e primăvară.

Am trecut graniţa dintre Iran şi Turcia cinci nopţi mai târziu. Cinci nopţi în care am urcat munţii înzăpeziţi şi abrupţi ai Kurdistanului, pe jos sau călare, agăţate de un călăreţ înarmat, zgâlţâite de vânturi şi înţepenite de frig, epuizate de frică şi nesomn, pierdute. Cinci nopţi în care am auzit urletele îndepărtate ale lupilor.

Miercuri, în 25 martie 1981, la trei şi jumătate dimineaţa, undeva în acea imensitate albă şi rece, am trecut dincolo de o

linie imaginară.

— Gata... Suntem în Turcia, mi-a zis Omid, care mergea alături de mine.

Ne-am oprit la câţiva metri mai încolo. Omid voia să ne lase...

Leïli a găsit textul ăsta neterminat, scris de mână în franceză, pe nişte foi cu pătrăţele, printre lucrurile Sarei. Având un simţ al echității înnăscut, a păstrat originalul şi a făcut copii pentru mine şi pentru Mina. Cum v-am spus, n-am avut niciodată curajul să citesc cartea Sarei până la capăt, însă – din câte zice Mina – textul ăsta e o traducere fidelă a pasajului despre plecarea noastră.

Deşi nu ne-a spus-o niciodată clar, Sara s-ar fi bucurat să-i traducă una dintre noi cartea în franceză, mai ales după ce ajunsese un bestseller în Teheran. Cum nu voia din principiu să ne ceară vreodată ceva, aducea întruna vorba despre asta pe ocolite, lăsându-şi dorinţa să plutească în aer, însoţită de suspine exagerate, însă destul de explicite.

— Ah, dacă mi-ar traduce cineva cartea! Cineva care să mă cunoască bine, cu care să pot lucra. Asta i-ar ajuta pe francezi să înţeleagă cine suntem…

— Crezi că pe francezi îi interesează să înţeleagă cine suntem? îi răspundea Leïli, care la capitolul tact mai avea multe de învăţat.

— Sigur că-i interesează! Trebuie să afle că Iranul nu e ţara aia de înapoiaţi pe care o văd ei la televizor. Trebuie să-şi dea seama că aveam un om ca Mosaddeq!

— Şi ce? Dac-ai şti cât de puţin le pasă!

— Ţi-am cerut eu ceva, micuţa mea Leïli?

— Eu chiar n-am timp, Sara, se băga în vorbă Mina. Şi oricum, trebuie să fii traducător de meserie. Nu poţi să te-apuci aşa, pur şi simplu, de tradus.

Dintre noi trei, Mina era ţinta predilectă a atacurilor Sarei. Dedicată trup şi suflet dublei sale specializări universitare, istorie şi lingvistică, etichetată drept „literată“ din copilărie fiindcă devora romanele cu aceeaşi poftă cu care bunica Emma devora biscuiţii, Mina era cea căreia îi revenea, în mod logic, sarcina de-a lua de mână acest roman şi de a-l ajuta să-şi depăşească bariera lingvistică. Dar ce nu înţelegea Sara, sau nu voia să înţeleagă, era că Mina, la fel ca mine şi ca Leïli, nu avea nici un chef să retrăiască acel trecut, fie şi prin prisma cuvintelor mamei. De altfel, cuvintele ei aveau ceva tulburător / incomod: ne dezvăluiau fără înconjur emoţiile şi suferinţele ei, deşi toată viaţa se străduise să ni le ascundă. Pur şi simplu nu mai reuşeam, fiecare din propriile motive, să ne confruntăm cu aceste imagini, întâmplări, istorioare hazlii pe care timpul le făcuse la fel de înspăimântătoare ca un cadavru în descompunere. Când a terminat de citit cartea mamei, Mina ne-a spus: „Sincer, mai bine v-aţi scuti de-aşa ceva!“. O luase cu ea la Montpellier, într-un weekend de relaxare organizat de facultate, şi după ce-o închisese, plânsese până în zori. Cred că mi s-a părut greu s-o citesc până la capăt în mare parte din cauza reacţiei ei. Chiar dacă, simţindu-mă vinovată faţă de Sara, căreia îi spusesem că am citit-o, am mai făcut câteva încercări. Ştiu că Leïli a citit-o în cele din urmă, fără îndoială ca să fie cu conştiinţa împăcată, dar n-a vorbit niciodată despre asta.

Obiecţiile Minei privind traducerea, oricât de justificate ar fi fost, erau înainte de toate o scuză pe care Sara o lua literal. O

aşeza alături de toate diferenţele culturale care crescuseră ca buruienile între ea şi fetele ei de când veniserăm în Franţa.

— Trebuie să fii traducător de meserie? Crede-mă, dacă iranienii ar fi avut scrupule de genul ăsta, nici o carte n-ar fi fost tradusă vreodată în persană! replica ea cu un amestec de dispreţ şi exasperare.

Cu siguranţă era adevărat, cel puţin dacă ne gândim la Unchiul Numărul 6 şi la traducerile lui din André Gide (sau mai degrabă la bietul negru căruia îi cumpărase tăcerea).

Nici una dintre noi n-a îndrăznit să-i mărturisească adevărul şi la un moment dat a încetat să mai aducă vorba despre asta. Poate că în acel moment a hotărât să-şi traducă singură cartea, începând cu acest fragment.

Ce mă întristează încă este că, din laşitate, am lăsat-o să creadă că nu ne interesa nu doar ce scrisese, ci şi ce realizase ea. Vreme de patru ani, furând câteva ceasuri unui trai cotidian dezolant şi sinistru pentru a încerca să-şi trieze haosul experienţelor şi sentimentelor, fluxul arzător al acelui trecut ce o mistuia dinăuntru. Nu era vorba numai de o mărturie pentru posteritate, ci de o urgenţă. Cu orice preţ, trebuia să consemneze negru pe alb ce se petrecuse într-adevăr în apartamentul numărul 18, ca să le arate vulturilor ălora, cum le spunea ea, cine este Darius. Ea era memoria acelui loc, păzitoarea istoriei lor, însă mai ales singura în stare să-l apere pe Darius, de atunci atacat din toate părţile. Partizanii şahului, instalaţi în Paris şi Los Angeles, pretindeau că dăduse ţara pe mâna mullahilor şi îl omorâse pe generalul Rahmani: mullahii, aflaţi acum la putere în Iran, îl considerau un susţinător al Occidentului, o lepădătură intelectuală; conservatorii, apropiaţi ai *bazarilor*, îi reproşau ateismul obsesiv şi luările de poziţie

radicale împotriva islamizării ţării; comuniştii, risipiţi prin Europa, îl socoteau un trădător burghez, un agent al CIA... Toţi îl potopeau cu insulte prin ziarele şi pe la radiourile lor. Toţi îi trimiteau scrisori de ameninţare. Sara voia ca lumea întreagă să afle adevărul pentru a-l apăra de nemernicii, de mincinoşii, de criminalii ăia. Dar lumea întreagă, voi în cazul de faţă, avea oare ceva de făcut cu Darius Sadr?

Ca să fiu sinceră, în punctul ăsta nu prea văd cum aş putea să continui povestea Sarei, sau cum să reglez viziunea mea deformată de copil cu realismul viziunii ei şi să urmez exact din locul unde v-a lăsat ea, în creierii munţilor Kurdistanului, de cealaltă parte a liniei virtuale ce desparte Iranul de Turcia. Lucru care, aţi ghicit, îmi convine tocmai pentru că n-am nici un chef să retrăiesc continuarea călătoriei. Să sărim, dacă tot se poate, pe covorul zburător al romanescului, să zburăm peste timp şi spaţiu, peste trenurile de noapte şi autocare şi să aterizăm pe la nouă seara pe asfaltul luminat al oraşului.

3 aprilie 1981. Țărmul asiatic al Istanbulului. Semănăm cu nişte oameni scăpaţi teferi dintr-o catastrofă care se târăsc buimaci pe drumuri prăfuite. Suntem murdare, slabe, năuce.

Din clipa în care păşim în holul supraîncălzit şi puternic luminat al hotelului Sultaniah, toate capetele se întorc spre noi. De ruşine, plecăm îndată privirile. Ne îndreptăm spre recepţie, unde tronează un tânăr turc îndesat într-o uniformă neagră şi roşie, precum criminalii la o curte de justiţie. Aşteptăm la câţiva paşi mai în spate, aliniate unele lângă altele, lăsându-l pe Omid să se ocupe de toate.

Acum, când călătoria noastră, cel puţin partea de care era răspunzător, se încheiase, Omid ţinuse să ne sărbătorim reuşita

instalându-ne într-un hotel de „Trei stele lux!“, cum spusese zeflemitor. „Unul demn de o femeie ca dumneata, doamnă Sara.“ Încă îl văd pândindu-i reacţia cu coada ochiului, în timp ce faţa tânără i se îmbujora. Voia să o impresioneze, să-i arate că nu e pur şi simplu un contrabandist necioplit / grosolan, ci un tânăr surprinzător, care cunoaşte locuri occidentalizate ce ar putea fi pe gustul ei. Fără îndoială, nu văzuse niciodată de atât de aproape o femeie ca ea, genul care îşi spune părerea şi susţine privirea bărbaţilor. Rămăsese cu gura căscată când o auzise răspunzându-i unui kurd înarmat care râdea de ea fiindcă nu ştia să încalece: „N-oi fi ştiind eu să încalec, dar ştiu să conduc, şi pe deasupra în Teheran. Dacă vă las în plin centru cu maşina, credeţi-mă, n-aveţi şanse să trăiţi mai mult de zece minute!“. Încă râdea de faţa pe care o făcuse kurdul.

Recepţionerul s-a uitat la noi, a discutat cu Omid, a privit lung banii de pe tejghea şi s-a uitat iar la noi. Şi-a învins ezitările abia când Omid a mai adăugat discret câteva bancnote. Văzându-l cum împarte bani în dreapta şi-n stânga ca să rezolve o treabă sau să cumpere tăcerea cuiva, începeam să înţeleg ce înseamnă cuvântul „corupţie“, atât de des folosit de Darius. Mai târziu, datorită lui Leïli, am aflat că francezii folosesc cuvântul persan *bakşiş* (dar), devenit „bacşiş“, ca să spună „şpagă“.

Ni s-au dat două camere la parter, una pentru Leïli şi Sara, cealaltă pentru Mina şi pentru mine. Ne-am încuiat înăuntru fără să cinăm.

Deşi destul de relativ, confortul ni s-a părut extraordinar. După zile întregi petrecute prin grajduri sau încăperi îngheţate, fără apă şi curent, dormind pe paie, pişându-ne sub ochii vacilor şi oilor sau ghemuite în zăpadă, eram căzute-n admiraţie. Ne-am aruncat pe paturi şi am rămas interzise în

faţa apei care curgea la duş. Rucsacul meu se pierduse, aşa că nu puteam, spre deosebire de Sara, Leïli şi Mina, să mă spăl imediat. Fiecare a stat mai bine de-o oră în baie şi a ieşit cu faţa roşie şi frecată ca o sfeclă descojită. A trebuit să aştept până a doua zi, pentru ca Sara şi Leïli să se ducă la un magazin aflat la câteva străzi de hotel şi să-mi cumpere o pereche de chiloţi, nişte blugi, o cămaşă în carouri şi un pulover mov (groaznic de urât) ca să pot face şi eu duş şi să pot scăpa de zdrenţele mele. Părul lung îmi era atât de încâlcit, încât şedinţa de pieptănat s-a preschimbat din comedie în dramă.

În ziua aia, înainte de prânz, am părăsit hotelul transformate. Nu ne recăpătaserăm ţinuta de altădată, totuşi nu se mai speria nimeni văzându-ne. Am mers pe jos până în portul năpădit de vânzători ambulanţi şi am urcat pe *vapur*, vaporul care îţi îngăduie să traversezi strâmtoarea Bosfor ca să ajungi pe țărmul occidental al Istanbulului. Destinaţia: ambasada Franţei.

La câteva săptămâni după sosirea lui Darius la Paris, Partidul Socialist Francez, dintre ai cărui membri unii veniseră la noi în timpul Revoluţiei, îl contactase ca să-şi ofere ajutorul, să-i faciliteze obţinerea unei vize de şedere sau a unei locuinţe. Darius refuzase, ca întotdeauna, nu voia să datoreze nimănui nimic. Dar şi-a călcat pe inimă pentru noi. Dintre toţi patru, doar Sara şi Leïli aveau paşaport, care expirase de mult. Sara nu putuse nici să-l reînnoiască, nici să solicite unul pentru Mina şi pentru mine, fiindcă ne era interzis să părăsim ţara. Oricum, ca să nu fim reperate, Omid o sfătuise să nu ia nici un fel de acte la ea. Aşa că plecaserăm fără vreun document de identitate. Darius a cerut Partidului Socialist, cu două luni

înainte ca acesta să câştige alegerile, şi a reuşit să obţină pentru noi permise de trecere eliberate de obicei cetăţenilor francezi care îşi pierduseră paşaportul în străinătate. Asta nu însemna că avem cetăţenie franceză, ci doar dreptul de a ne întoarce în ţară şi a face de acolo toate demersurile ca să ne rezolvăm situaţia. După spusele Sarei, din momentul în care aveam asupra noastră aceste „Sesam, deschide-te!“, nu trebuia decât să cumpărăm bilete de avion de la o agenţie de voiaj, să luăm un taxi până la aeroport şi să ne urcăm în avionul Air France a cărui decolare era prevăzută pentru ora 16.38. Logic, trebuia să ajungem la Paris în jurul orei 22, după o escală la Frankfurt. Aşadar, în nouă zile am fi folosit toate mijloacele de transport, de la cele mai arhaice la cele mai moderne, ca să străbatem cei 5.276 de kilometri ce despart Teheranul de Paris.

Ceaţa era atât de deasă, încât *vapur*-ul părea că pluteşte prin cer. Chiciura acoperea parapetele şi pahare cu ceai aburind, aşezate pe o tavă cu mânere, treceau din mână-n mână. Strânse unele în altele pe o banchetă de lemn, o ascultam pe Sara povestindu-ne cum bunicii ei, Anahide şi Artavaz Aslanian, fugiseră din Turcia cu câteva luni înainte de genocidul din 1915 şi de deportarea în masă a armenilor în deşertul Mesopotamiei şi Siriei, în lagărul de la Deir ez-Zor. De obicei, bunica Emma ne spunea povestea asta, presărată cu un potop de insulte, mai întâi la adresa „ticăloşilor ălora de turci ucigaşi“, apoi a tuturor celorlalte naţii – kurzi, ceceni, azeri – cu care bieţii ei părinţi se încrucişaseră pe drum. Versiunea Sarei, mult mai puţin emoţionantă, era mai degrabă cea a unui istoric care se foloseşte de povestea personală pentru a spune una generală, anecdota ca reflectare crudă a lumii. Când Anahide şi Artavaz mai aveau doar câţiva kilometri până la Moscova, Sara a

deschis o paranteză ca să ne informeze că Germania imperială, aliată a Imperiului Otoman şi prezentă în Turcia pe toată durata Primului Război Mondial, ştia despre deportare. Chiar se părea că unii dintre ofiţerii germani participaseră la punerea în aplicare a masacrelor, precum Rudolf Höss, care a condus câţiva ani mai târziu lagărul de la Auschwitz. Pe urmă, când Anahide şi Artavaz se instalau lângă gara din Moscova, în caz că aveau să fie nevoiţi să plece din nou (ceea ce s-a şi întâmplat după numai doi ani), *vapur*-ul a acostat.

Strămoşii noştri, născuţi în partea asta de Istanbul, fugiseră din ţară ca să scape de moarte, iar şaizeci şi şapte de ani mai târziu noi ajungeam acolo după ce fugiserăm dintr-a noastră. Cercul se închidea. Noi începeam o viaţă nouă exact în locul unde ei o lăsaseră în urmă pe cea veche. Bineînţeles, printr-un fel de solidaritate genetică distilată în sângele nostru de bunica Emma, detestam Turcia şi pe turci. Totuşi, când am păşit pe pământul părţii europene a Istanbulului, senzaţia de eliberare ce ne-a copleşit ne-a reconciliat dintr-odată cu trecutul.

— Gata, suntem în Franţa! a strigat Leïli când am intrat în curtea ambasadei.

— De ce zici asta? am întrebat-o neîncrezătoare.

— Pentru că pământul pe care se află o ambasadă e considerat pământul acelei ţări.

— Eşti sigură?

— Sigur că sunt sigură.

— Tu ştiai? am întrebat-o pe Mina.

— Păi, da, toată lumea ştie, retardato!

Închipuiţi-vă numai! Grădina pe care am traversat-o era Franţa, uşa pe care am deschis-o, sala în care am intrat, femeia

care ne-a întâmpinat… Toate astea erau Franţa. Reuşiserăm. Ne aflam în pragul acelui pământ al făgăduinţei, cu degetul pe butonul soneriei, aşteptând doar să ni se deschidă.

Din copilărie, încrederea noastră în ţara asta era aşa de mare, că păşind în biroul minuscul şi impersonal în care ne-a condus femeia, nu aveam nici o îndoială în privinţa primirii rezervate nouă, francofile apatride / apatride francofile. „Orice om are două patrii, a lui şi Franţa“ – acest citat din Thomas Jefferson pe care Sara îl strecurase în bagajul nostru de cunoştinţe, alături de Napoleon Bonaparte, Victor Hugo, Frederic Chopin (alt apatrid) şi Declaraţia Drepturilor Omului, era de-acum singura noastră certitudine.

— Lăsaţi-o baltă, n-au o *para chioară*, i-a zis bărbatul ras în cap aşezat la biroul dreptunghiular colegului care stătea alături, cu o ţigară între degete.

A folosit dinadins o expresie argotică, convins că Sara n-o să-l înţeleagă. Şi-a avut dreptate. Aşezată dinaintea lor (surorile mele şi cu mine stăteam în picioare), cu spatele drept, se uita neliniştită de la unul la celălalt. Dar tipii ăia n-o cunoşteau pe Leïli. Nu ştiau că nu se născuse încă idiotul căruia să-i dea prin minte să o prindă în capcanele limbii franceze.

— Zice că n-avem bani, a rostit încet, ţintuindu-l pe bărbat cu privirea în care i se citea un asemenea dispreţ, încât acesta s-a ridicat să deschidă fereastra, vizibil stânjenit.

— Exact! a râs celălalt, aplecându-se înainte ca să stingă ţigara.

Spaima a pus stăpânire pe mine şi nu-mi mai amintesc ce s-a întâmplat pe urmă.

O imagine se încheagă. Stăm toate patru lângă un calorifer electric îndoit. Aburul de pe geamuri mă împiedică să văd

afară. Un miros de încins şi apă de flori de portocal pluteşte în aer. Suntem într-o ceainărie. Sara ne spune că totul o să fie bine. O să-l sune pe Omid, o să-l sune pe Darius.

— O să se rezolve, dragele mele, nu e nici un motiv să nu se rezolve.

Nu înţeleg tot ce spune, însă sunt sigură de un lucru: n-am nici un chef să merg în Franţa. Sara a comandat choux-à-la-crème. Taie o bucăţică şi o pune pe farfuria din faţa mea.

— Hai, trebuie să mănânci, semeni cu un pui de pasăre căzut din cuib.

Ca să-i fac pe plac, iau o înghiţitură şi o ţin în gură.

În noaptea aia, întinsă pe patul dintr-un mic hotel descoperit de Sara în cartierul istoric Karaköy, neputând să adorm, mă gândesc la Iran; la curtea de la Mehr cufundată în întuneric, la mireasma îmbătătoare a iasomiei înflorite, la Baba făcându-şi rondul cu lanterna lui puternică şterpelită din armată. Peste patru zile, vacanţa de Nowruz o să se termine. Când elevele de la şcoala publică de fete unde mă înscrisese Sara după venirea la putere a mullahilor şi închiderea liceului Razi o să înceapă cursurile, o să se întrebe ce s-a întâmplat cu Kimiā Sadr. Nimeni n-o să fie în stare să le dea un răspuns. Cine să-şi închipuie că Kimiā Sadr e în Istanbul, blocată într-un hotel, fără o *para chioară*? Mă gândesc la locul meu în bancă lângă al lui Azadeh Behechti, pe care o urăsc pentru că e *hezbollahă* şi l-a făcut pe tata „trădător nenorocit“. Locul meu o să rămână cu siguranţă liber un timp. „Poate că Kimiā o să se întoarcă, copii, nu se ştie niciodată“, o să spună învăţătoarea noastră, doamna Aşrafi. Dar pe urmă o s-o preocupe altă elevă, care s-a împrietenit între timp cu Azadeh Behechti. Atunci o să fie aproape sfârşitul anului şi nimeni n-o să se mai aştepte să mă întorc.

Pe când gândurile mi se perindau prin minte, aveam senzaţia sufocantă că sunt prinsă într-un culoar strâmt, cu câte o uşă de o parte şi de alta, condamnate pentru totdeauna. În spatele uneia se afla Iranul copilăriei mele, iar în spatele celeilalte, Franţa iluziilor mele. Pe atunci nu ştiam ce-i aia o experienţă traumatizantă. Însă ştiam deja că cele câteva minute petrecute în biroul sinistru al ambasadei Franţei din Istanbul avuseseră un efect devastator asupra mea. Tot ce trăisem până atunci, oricât de înspăimântător ar fi fost, se înscria în nişte coduri identificabile. Nu exista nici o capcană. Intriga era aceea a tuturor poveştilor pe care le cunoşteam, fidelă unei logici dramatice universale ce dăinuia de la începutul timpurilor. Pe scurt: de o parte erau Agenţii Răului (tipii din Savak) care voiau să-i omoare pe Agenţii Binelui (noi); după o mulţime de încercări şi peripeţii, Agenţii Binelui ieşeau victorioşi, după care erau urmăriţi de alţi Agenţi ai Răului (regimul islamic). În schimb, ce se petrecuse în biroul ăla era neobişnuit şi uluitor. Era noaptea în plină zi, pământul care îţi fuge de sub picioare. Când ai crescut cu certitudinea că Franţa e o aliată infailibilă, care îţi stă întotdeauna alături ca să te apere, ţi-e greu să accepţi că îţi împlântă dinadins un cuţit în spinare şi se uită cum te prăbuşeşti pe asfalt. Toate citatele alea frumoase, toate personajele alea frumoase, toţi acei Hugo, Voltaire, Rousseau, Sartre în jurul cărora gravitaseră existenţele noastre nu erau decât o ficţiune creată de Orientul Mijlociu, o fabulă naivă pentru firile romantice ca a Sara. N-aveam nici un aliat, nici un prieten, nici un refugiu. Nu aveam loc nicăieri, ăsta era adevărul.

A trebuit să aşteptăm o săptămână până când a sunat Darius şi a rugat-o pe Sara să meargă iar la ambasadă. De data asta ne-a lăsat în grădină şi s-a dus singură în birou. A ieşit de acolo cu un plic mare şi cu ochii plini de lacrimi.

— Gata, fetelor, în sfârşit putem pleca!

— Serios?! a strigat Mina. Pe cuvântul tău?

— Pe cuvântul meu, a zis ea fluturând plicul.

Spre deosebire de mine, ele erau fericite. Trebuie spus că la aversiunea mea pentru Franţa se adăuga decepţia de a părăsi Istanbulul. Ajunsesem să îndrăgesc oraşul acela sfâşiat, exact ca noi, între două continente. Dar cu o dragoste vinovată pe care nu îndrăzneam să mi-o mărturisesc, într-atât mă temeam de mânia bunicii Emma, dacă afla.

În săptămâna pe care ne-am petrecut-o aşteptând bunăvoinţa *farançavi*-lor, vizitaserăm Istanbulul, însă doar partea occidentală. Nu voiam să ne mai întoarcem în Asia, de parcă ăsta ar fi fost încă un eşec. Pentru prima oară ne aflam toate patru într-o ţară străină, dându-ne drept turiste, lucru în acelaşi timp neaşteptat şi plăcut. Am început iar să mâncăm cu poftă, să râdem, să ne dorim una sau alta. Sara se străduia să se poarte ca şi cum am fi fost în vacanţă. În fiecare dimineaţă stabilea un itinerar care să ne ţină ocupate până seara. Ne-a dus în vechiul cartier armenesc (de două ori), la hamam (de trei ori), în bazar (în fiecare zi), unde s-a împrietenit cu un bătrân armean care vindea icoane şi care ne-a invitat la el la cină. Am vizitat Hagia Sofia, Moscheea Albastră, palatul Topkapi. Ne-a explicat grandoarea şi decăderea Imperiului Otoman şi apariţia Republicii turce.

Istanbulul avea ceva familiar care amintea de Iranul de dinainte de Revoluţie. Când vălul islamic nu le ascundea încă pe

femei şi frescele de propagandă nu năpădiseră zidurile. Când nu existau cartele alimentare şi miliţia revoluţionară nu patrula peste tot, când nu izbucnise războiul cu Irakul şi nu dispăruseră produse precum alcoolul, deodorantul sau parfumul. Arhitectura oraşului, obiceiurile istanbuliţilor, ritmul zilelor semănau mult cu ceea ce cunoşteam. Asfinţiturile, când se înălţa cântarea muezinilor, aveau aceeaşi culoare melancolică precum cele din Teheran. Avantajul nostru asupra turcilor era că puteam citi inscripţiile incrustate în frontoanele moscheilor, pe arcadele din bazar, în jurul miniaturilor antice, deasupra porţilor imense ale palatelor. Scriitura arabo-persană predomina în orice monument din perioada otomană, iar limba – un amestec de persană, arabă şi turcă – era în mare parte uşor de înţeles. Optând pentru un alfabet turc latin, Atatürk rupsese dinadins legăturile poporului său cu rădăcinile lui otomane şi islamice, după el, principalele cauze ale subdezvoltării. Sara deplângea acest lucru. Nici o gândire modernistă nu te justifică, după părerea ei, să privezi un popor de istoria lui, obligându-l să-şi privească bogăţiile culturale cu ochii distanţi ai unui turist. Diatribele ei despre pierderea identităţii turcilor erau o cale ocolită de-a ne pune în gardă împotriva pierderii identităţii noastre.

La câteva ore după ce am plecat de la ambasadă şi am cumpărat bilete de la o agenţie de pe İstiklal Caddesi, un taxi ne-a lăsat la aeroport. Uite cum înaintăm pline de încredere spre vameşul îndesat, cu faţa împărţită în două de o mustaţă care l-ar face pe Stalin să crape de invidie, în picioare în spatele unei gherete la fel de verzi ca uniforma lui. Omid, care a ţinut să ne conducă, aşteaptă la câţiva paşi în urma noastră. Sara îi

întinde permisele de trecere vameşului, care le cercetează îndelung, încreţindu-şi şi descreţindu-şi sprâncenele negre şi groase. Mutrele lui nu ne sperie. Sincer acum, ce-ar putea face un vameş turc mărunt împotriva unor acte emise de ambasada Franţei? Uite că ridică ochii spre Sara şi o întreabă ceva. Ea zâmbeşte, dând din umeri ca pentru a-i spune că nu înţelege. Omid se apropie şi se leagă o discuţie. Vameşul loveşte documentele cu degetul, pe urmă arată spre noi.

— Ce zice? întreabă Sara, neliniştită.

Omid îşi drege glasul de parcă vorbele n-ar vrea să iasă.

— Zice: „Înţeleg foarte bine că pleacă din Turcia, dar ce vreau să ştiu eu este cum au ajuns aici".

Sara lasă capul în pământ câteva clipe. Ne uităm la ea, paralizate de spaimă.

— Foarte bine. O să-i spun.

Înconjurată de patru soldaţi, Sara se urcă într-o maşină neagră, cu geamuri fumurii, parcată în faţa intrării principale a aeroportului. Plecarea ei are asupra mea efectul unei injecţii cu heroină pură. Nu simt nici o durere, nici o frică, pentru că încetez dintr-odată să exist. Mai târziu am flash-uri de luciditate. Camera de hotel din Karaköy. Sunt întinsă pe pat sau ghemuită deasupra toaletei. Leïli şi Mina sunt şi ele acolo, inerte, moi, tăcute. Nu ştiu nici cum, nici de ce, dar imediat ce mă gândesc la Sara, creierul meu intră în repaus, trupul meu părăseşte lumea.

Între timp, undeva în măruntaiele oraşului, Sara e interogată de militari. A mai trecut prin asta. Aceleaşi întrebări. Aceeaşi cameră întunecoasă. Doar că acum i se vorbeşte în farsi.

Orele zboară şi feţele militarilor se schimbă. Fiecare începe un nou interogatoriu. Nume. Prenume. Vârstă. Apoi tot restul: bunicii ei, părinţii, tinereţea ei, căsătoria, activitatea politică, soţul, copiii, plecarea lor. Şi Sara răspunde, încercând să nu dea semne de oboseală sau de exasperare. Cere nişte aspirină şi i se dă, însă fără apă. Mănâncă supa de linte şi bucata de pâine care i se aduc ca să arate că nu-i e frică.

Treizeci şi şapte de ore mai târziu, când trupul îi tremură de oboseală şi mintea îi e făcută praf, i se împing sub nas nişte foi şi i se pune un stilou în mână.

— Semnaţi, îi cere translatorul.

— Şi ce anume semnez?

— O declaraţie pe propria răspundere. Prin care vă angajaţi să nu reveniţi niciodată în Turcia, nici dumneavoastră, nici copiii dumneavoastră.

— Nu-i nevoie să semnez, nici n-am de gând să revin vreodată, replică Sara.

— Semnaţi totuşi.

A doua zi pornim din nou spre aeroport. De data asta mă bucur că plec. În două zile, Turcia a devenit pentru mine ce era pentru Anahide şi Artavaz, o ţară în care sub faţa primitoare se ascund culorile sumbre ale terorii.

E vineri, 17 aprilie 1981, ora 16.45. La fel de impunător ca Montazemolmolk când deschidea uşa *biruni*-ului, înfruntând furtuna, avionul stă chiar în bătaia vântului. Dintr-odată se aude vuietul motoarelor şi avionul se lansează pe pistă, ia viteză, se cabrează şi se înalţă în văzduh. În timp ce jos de tot Orientul se micşorează, devine minuscul şi în cele din urmă dispare, aşezată lângă hublou, Kimiā Sadr, aşa cum aţi

cunoscut-o, îi împărtăşeşte soarta. Curând o să mă nasc a doua oară. Obişnuită să vin pe lume în sânge şi confuzie, să trezesc Moartea şi s-o invit la ospăţ, această nouă naştere – de la străbaterea teritoriului sălbatic şi violent al Kurdistanului la camera de hotel din Karaköy – este cu siguranţă demnă de prima. Curând, prenumele meu n-o să mai fie pronunţat la fel, „ā“-ul final o să devină „a“ în gurile occidentalilor, închizându-se pentru totdeauna. Curând o să fiu o „dezorientală“.

Când avionul se afundă în nori, prezentul mă copleşeşte, încărcat de o bucurie violentă.

3 februarie. Gata! Uite-mă în picioare în faţa uşii laboratorului de analize medicale, cu răsuflarea tăiată.

— Hei, se stă la coadă!

Mă întorc. Un bărbat în scaun cu rotile mă ţintuieşte cu o privire ucigătoare, de parcă ar aştepta acolo de zece ani. Privirea asta e şi ea o parte din Paris. Reflectă ceea ce face oraşul ăsta din oameni, că sunt născuţi aici sau veniţi din cine ştie ce colţ al planetei. Îi face nervoşi, bădărani, ursuzi, nepoliticoşi. Le şopteşte întruna la ureche că celălalt îi deranjează şi le pune beţe-n roate, că le invadează spaţiul vital. Dacă nu vrei să fii împins, lovit, răsturnat, trebuie să ţii ritmul şi să înaintezi. Cu orice preţ. Fără şovăială, fără întârziere. Închis în propriul trup ca într-un habitaclu eficient şi protector. Evident, dacă ştiind asta rămâi plantat în mijlocul trotuarului, atunci o cauţi cu lumânarea.

— Hai, şterge-o!

Fac doi paşi într-o parte, numai cât să poată trece tipul în scaun cu rotile. În timp ce el sparge uşa laboratorului, eu revăd rezultatul analizei de sânge. Efectul e imediat. Simt cum mă

cuprinde un val de fericire pură. Fiecare organ, fiecare nerv mi-e mobilizat în asemenea măsură, încât din nou nu sunt în stare să mă mişc.

Îmi sună mobilul. Îmi ia câteva secunde să înţeleg că e în buzunarul paltonului. Înainte să iasă din apartament, Anna mă rugase să-l ţin în buzunar ca să nu fiu nevoită să-mi golesc geanta pe capota vreunei maşini când o să mă sune. Voia să vină cu mine, însă am refuzat. Preferam să înfrunt singură momentul ăla şi eventuala decepţie care mă aştepta. Anna n-a insistat. Nu insistă niciodată. Cultura ei flamandă, la fel de îndepărtată de cultura mea orientală ca Bob Dylan de Motörhead, îi îngăduie să păstreze o atitudine care, după caz, poate fi interpretată ca respect, înţelegere, neamestec şi, în situaţii extreme, ca indiferenţă.

— Ei?

— Sunt însărcinată…

Vocea mea obosită, de parcă tocmai aş fi trecut printr-un şoc, e în totală contradicţie cu exaltarea ce îmi arde buzele. N-am crezut niciodată că o să vină ziua în care o să rostesc şi eu propoziţia asta, în care eu o să fiu „subiectul“ unei asemenea afirmaţii. Mă întrebasem adesea ce simţi când o rosteşti, anunţând că acea alchimie miraculoasă avusese loc înăuntrul tău. De câteva zile mi se întâmpla să-mi închipui că ies din laborator ca o furie, o sun pe Anna şi îi ţip în ureche că, gata, sunt însărcinată. Dar, după cum îmi repetase doctoriţa Gautier, probabilitatea ca un astfel de eveniment să se producă era atât de redusă, că abia închegată în mintea mea, imaginea se afunda în mlaştina neagră a principiului realităţii.

— Stai aşa. Eşti însărcinată?! Kimy!!

— Da… Sunt însărcinată, repet eu, cu ochii măriţi de uimire.

— Aşteaptă-mă în La Cantine, la tejghea, vin imediat!

Închide.

Exact asta îmi doresc să aud. O indicaţie de urmat. Un loc spre care să mă îndrept.

După o săptămână de frig muşcător, de ieri vremea s-a mai îmblânzit. S-a încălzit brusc şi un soare rece învăluie oraşul. Ca şi la venire, hotărăsc să evit boulevard de Belleville, blocat pe kilometri întregi de folclorul războinic al pieţei de vineri. N-am chef să dau din coate şi să fac slalom printre camioane şi trecători. Piaţa asta este unul dintre rarele locuri în care produsele arată de parcă ar fi stat o săptămână întreagă pe alte tarabe, pipăite de toată lumea, şi pe urmă ar fi aterizat acolo ca să fie vândute la preţ redus. Să locuieşti într-un cartier popular, cu o populaţie de imigranţi considerabilă, te sileşte să te confrunţi în fiecare zi cu realitatea crudă că nivelul tău de trai este proporţional cu ceea ce meriţi în materie de calitate şi curăţenie. Poţi să le vinzi ce vrei şi cum vrei săracilor, bătrânilor, şomerilor, imigranţilor fără acte sau nou-veniţi, mamelor de familii numeroase, numai să fie la un preţ cât mai mic şi să le dai senzaţia c-au făcut o afacere.

O iau pe străduţele în pantă adesea pustii, pavate cu piatră cubică prost întreţinută. Drumul e mai lung, însă pot să merg în ritmul meu. Fraze şi imagini mi se ciocnesc unele de altele în minte, haotice şi zgomotoase. Trecutul urcă la suprafaţă ca spuma mării. Nu mă pot împiedica să asociez moartea Unchiului Numărul 2 cu această veste de neimaginat. Să caut o logică în extraordinar, o legătură în coincidenţă. „Trebuie să murim ca să se nască alţii în locul nostru, nu-i aşa?“, se întreba tot timpul bunica Emma, dornică să găsească o explicaţie plauzibilă pentru această nedreptate existenţială. Mă gândesc

la surorile mele, la toate explicaţiile pe care o să fiu nevoită să le dau. La chipul tatei, care n-o să afle niciodată. La Sara. Îi trimit un sms lui Pierre. N-am deloc chef să vorbesc cu el, nu acum. Tastez POZITIV! şi închid telefonul.

1. Mamă (farsi).
2. Văl (farsi).

2

Pământ făgăduit, ţară pierdută

Mi-am dorit întotdeauna copii. Până şi în copilărie îmi doream copii.

Am iubit enorm copilăria. Am iubit-o chiar pe când o trăiam, conştientă că e perioada cea mai fericită din viaţa mea, până într-acolo încât îmi venea greu să-mi sărbătoresc ziua de naştere, ştiind că fiecare an scurs mă apropia mai mult de vârsta adultă; la fel de greu îmi venea să-mi las hainele prea strâmte pentru altele pe măsura mea. Eram mândră să fiu o copilă, să mă dau cu skateboardul când adulţii habar n-aveau de aşa ceva, să prind insecte care îi băgau în sperieţi, să alerg, să cad, să mă ridic iar (chiar deloc rău!), să mă ascund, să mă joc în ploaie, să sar în piscină sub ochii plini de invidie ai lui Leïli şi ai Minei, aşezate pe margine, în pantaloni scurţi, bătând apa cu picioarele, din cauza *ciclului*. Vedeam pe faţa şi pe corpul surorilor mele ce înseamnă să creşti şi eram dezamăgită de privelişte. Coşurile de pe frunte, sânii tot mai plini, proeminenţa nasului, durerile neaşteptate, petele de sânge de pe pantaloni. Fiecare zi părea o încercare prin care Leïli trecea îmbrăcată în puloverele şterpelite de la Darius ca să-şi ascundă corpul dizgraţios care îi scăpa de sub control. Întinsă pe

canapea, Mina stătea cu nasul în cărţile ei în franceză şi, când îl ridica, era furioasă pe toți ceilalți doar pentru că există pe lumea asta. Iar între timp eu săream în piscină, de o sută de ori, de o mie de ori, ţipând de bucurie ca să le arăt – atât lor, cât şi mie – ce noroc aveam. Eram sigură că să devin adultă îmi răpea mai mult decât îmi oferea, îmi interzicea mai mult decât îmi îngăduia. Ideea că într-o zi o să-mi vină rândul, că viaţa o să mă pună la zid ca să mă dezbrace de mine, îmi era insuportabilă. Chiar dacă, aşa cum v-am spus, când mi se întâmpla să mă imaginez adultă, mă vedeam ca bărbat, stând în picioare pe balcon într-o zi de primăvară şi fumând o ţigară. Altfel spus şi ca să simplific lucrurile, mă scuteam de *ciclu* şi de interminabilele sesiuni de epilat de dinainte de venirea verii, şi de o întreagă serie de alte obligaţii de care Orientul îi scuteşte pe bărbaţi.

Mă gândeam că, având o droaie de copii, aş reuşi să împiedic o asemenea nedreptate. Că, fiind înconjurată de copii, nu trebuia să cresc de tot, că puteam să păstrez în adâncul meu acea latură ludică, acea libertate fizică pe care o savuram zi de zi. Această credinţă nu avea nimic empiric, fiindcă părinţii noştri nu se jucau niciodată cu noi. Nici un părinte iranian din acea generaţie nu se juca cu copiii lui. Rolul lor era să ne crească, nu să ne distreze. Pentru asta existau fraţii şi surorile mai mari sau unchii şi mătuşile mai mici care nu se căsătoriseră încă. Totuşi, în comparaţie cu alte mame, Sara era mai deschisă şi mai receptivă. Să o văd strângându-le pe verişoarele mele în jurul ei în zilele ploioase din Mazandaran sau jucând ping-pong cu nepoţii ei şi bucurându-se când reuşea să-i bată mă întărea în convingerile mele.

Crescând, cu mult înainte să-mi încep viaţa sexuală, am pus cruce acestei dorinţe şi am apucat-o pe alte căi. Obscure, întortocheate, înecate în muzică, băutură şi droguri, în acord cu acea altă Kimiā născută în seara de 17 aprilie 1981, în clipa în care avionul Air France a aterizat pe aeroportul Orly.

Am încercat să descopăr în adâncul meu ce am simţit văzându-l pe Darius în holul aeroportului, dincolo de cordonul care îi protejează pe cei sosiţi de cei care îi aşteaptă, însă n-am reuşit. Degeaba mi-am scuturat memoria, ca pe un glob cu zăpadă, nu s-a ridicat la suprafaţă nici o amintire. Nici cel mai mic fir de praf de sentiment pe care să-l pot urmări cu privirea şi descrie. Totuşi mă văd înaintând spre el, ca într-un travelling lent.

Cred că undeva în aer, între Istanbul şi Paris, m-am molipsit de acea boală pe care în vocabularul meu o numesc „maladia G.I.-ului[1]“. Ca şi cum dintr-odată, fără vreun motiv obiectiv / palpabil, uşa spre emoţiile mele mi s-ar fi închis în nas, blocându-mi accesul la mine însămi. Uneori, ca în acea clipă când silueta lui Darius se conturează clar, am senzaţia că devin un lucru în jurul căruia se învârt forme fără importanţă. Nu mai disting trecătorii de stradă, strada de clădiri, clădirile de maşini. Starea asta poate să dureze câteva minute sau zile întregi. Apoi uşa se deschide din nou, acţionată de acelaşi mecanism autonom. Mişcarea îşi reia cursul şi lucrurile îşi recapătă culoarea. Mă trezesc dintr-odată în mijlocul lumii, în posesia propriilor simţuri.

Albul reflectă încă cel mai bine starea în care mă aflam în holul aeroportului. Dar nu numai starea mea, ci şi prima imagine imprimată pe retină; gros-planul final: faţa tatei,

albindu-se de sus în jos. De la sprâncene până la barbă. Un alb infinit.

Mi-am lipit nasul de geamul maşinii bărbatului – domnul Djavan, cumnatul lui Majid – care îl însoţise pe Darius la Orly. E noapte şi privesc Parisul ivindu-se dinaintea ochilor mei obosiţi şi uluiţi.

Mi-e greu să cred că oraşul ăsta există aievea. Mi-e greu să cred că maşinile astea parcate de-o parte şi de alta a bulevardelor largi şi pustii sunt ale cuiva; că imobilele astea aliniate unele lângă altele ca nişte elevi cuminţi într-un dormitor sunt din piatră şi nu din carton; că în spatele ferestrelor ăstora luminate există camere, saloane, dormitoare, bucătării unde locuiesc oameni. Bărbaţi, femei şi copii implicați într-o viaţă neîntreruptă, cu haine atârnate în dulapuri, periuţe de dinţi, lucruri familiare, suvenire. Bărbaţi, femei şi copii. Bătrâni şi tineri. Fiinţe care au existat dintotdeauna, care erau acolo ieri, în urmă cu o lună, cu un an. Cu mii de ani. Oare bărbatul ăsta care traversează pe roşu ştie că se află la Paris? Dar cuplul care se dă jos din maşina aia? Dar femeia aia pe bicicletă? Au un trecut? Oare o să fie aici şi mâine? Oare o să existe un mâine?

Peste tot văd cuvântul *coiffeur* deasupra magazinelor închise. Nu ştiu ce înseamnă, însă oraşul ăsta, dacă există, dă pe dinafară de aşa ceva. Aş putea s-o întreb pe Leïli, care stă lângă mine, dar nu vreau. Nu vreau să fiu singura din oraşul ăsta, în seara asta de vineri din aprilie, care nu ştie ce înseamnă *coiffeur*. În tot cazul, oricare i-ar fi sensul, nu poate fi mai rău decât *pognon* sau *lesbienne*.

La venirea noastră, Darius locuia într-o garsonieră pe care i-o pusese la dispoziţie un văr al lui – fiul unuia dintre fiii lui Montazemolmolk – stabilit la Paris de ani de zile. Garsoniera se afla în Boulogne, la etajul al patrulea al unei clădiri moderne, construite pe marginea unui bulevard imens. Cartierul era prea puţin primitor şi Sara a hotărât că ar trebui să ne mutăm în arondismentul 13, unde locuiau soţii Djavan. Trei zile mai târziu am fost să luăm masa la ei şi Sara i-a pus doamnei Djavan o mulţime de întrebări despre şcoli.

În ziua aia am mers prima oară cu metroul. Impresionată, neştiind ce să fac, mă uitam la Darius şi îl imitam. Fiindcă evita întotdeauna scările rulante, atunci l-am întrebat: „De ce nu iei niciodată scările rulante?“.

Luni în şir, părinţii noştri, mai ales Sara, şi-au păstrat convingerea, cu acel optimism curios pe care îl au doar disperaţii, că situaţia din Iran o să se îmbunătăţească şi o să ne întoarcem. De fapt, fiindcă nu avea nimic altceva de cumpărat în afară de perdele, Sara a închiriat un apartament cu două camere, bătrânicios şi mobilat, într-o clădire cenuşie de pe avenue de Choisy. Părinţii noştri au luat camera ce dădea spre salon, ocupată aproape în întregime de un pat mare. Leïli şi Mina dormeau pe canapeaua desfundată din catifea bej, pe care o desfăceau în fiecare seară, iar eu, pe jos, într-un sac de dormit împrumutat de domnul Djavan.

Pe la mijlocul verii, când proprietarul ne-a rugat să eliberăm apartamentul ca să locuiască acolo unul dintre copiii lui, Sara a hotărât că nu mai are chef să trăiască printre mobilele altora şi a închiriat un apartament cu trei camere într-o clădire construită recent dincolo de Place d’Italie. Acesta avea deja o maşină de spălat şi o masă dreptunghiulară în bucătărie, lăsată

de foştii locatari. Sara l-a mobilat cu strictul necesar. Cinci farfurii, cinci furculiţe şi cinci cuţite. Două cratiţe şi o tigaie. Saltele în cele două camere şi blaturi de masă şi picioare în formă de capră. Câteva săptămâni mai târziu, un televizor şi un filtru de cafea s-au alăturat acestui mobilier spartan.

Vara s-a sfârşit şi a venit toamna. Apartamentul a devenit reflectarea doliului în care, împotriva voinţei sale, se cufundase Sara. Cu cât perspectiva unei eventuale întoarceri în Iran se îndepărta mai mult, cu atât se resemna mai tare în acceptarea fatalistă a situaţiei. Şi cu atât umplea mai mult sertarele şi comodele. Nimic extraordinar, nici o fantezie. Totuşi schiţa se preschimba într-un desen cu contururi precise. Provizoriul devenea definitiv. Sara arunca ancora.

Viaţa însăşi se desfăşura după imaginea apartamentului, cu parcimonie. Părinţii noştri nu mergeau niciodată la cinema, la teatru, la muzeu, la restaurant. Nu ne duceau niciodată nicăieri. Lipsa banilor, deşi reală, nu explica în întregime purtarea lor. De vină era uluirea în care îi aruncase exilul; singurătatea, cenuşiul neschimbat al zilelor pariziene, apăsarea tăcerii într-o ţară unde oamenii nu se privesc şi nu-şi vorbesc, unde sentimentele sunt ţinute-n frâu ca nişte pârţuri puturoase. Dar şi o compasiune împinsă până la extrem faţă de Iran. De parcă injectarea unei doze de bunăstare în viaţa de zi cu zi ar fi însemnat dezinteres şi uitare. Ar fi însemnat să te distrezi în timp ce oamenii apropiaţi ţie, împreună cu întregul popor, sufocaţi de represiune şi masacraţi de bombele lui Saddam Hussein[2*], piereau.

Ne petreceam vacanţele învârtindu-ne prin casă, citind şi lăsându-ne abrutizate de serialele americane. Paradoxul ce mocnea sub întreaga dramă, poate chiar ironia, era că în Iran

părinţii noştri ne băteau întruna la cap cu Franţa – mai degrabă pe mine, pentru că surorile mele se arătau de acord –, iar acum, că ne aflam aici, că atâtea ore petrecute învăţând limba, geografia, istoria şi literatura acestei ţări puteau fi puse în aplicare, nu mai aveau destulă energie ca să ne ducă măcar la o bibliotecă, nici destulă siguranţă ca să ne încurajeze să ieşim singure. Fiecare dintre noi sperase că o să vină o zi când o să putem trăi toţi cinci împreună, liberi şi fără frică. Însă libertatea e o capcană, nu se schimbă decât mărimea închisorii.

În ciuda iubirii care îi lega, Darius şi Sara duceau vieţi paralele. Sara se consuma din cauza neliniştii şi tristeţii. Darius era descumpănit, ca un comandant care pierduse războiul. În cele şapte luni cât stătuse singur la Paris, îşi luase obiceiul să mărşăluiască. Patru, cinci, şase ore în şir. Venirea noastră nu l-a făcut să renunţe la acest ritual. În fiecare zi după prânz, fără un cuvânt, părăsea apartamentul ca să colinde străzile şi bulevardele, cu şapca îndesată pe cap şi mâinile împreunate la spate, fără să se aşeze vreodată pe o bancă sau să deschidă uşa unei cafenele. Nu voia decât să fie singur. Cu singurătatea lui fără margini, cu noianul lui de gânduri, cu tot ce ar fi trebuit să fie şi nu era. Şi-a impus regimul ăsta până la moarte, a pierdut optsprezece kilograme şi s-a lăsat brusc de fumat.

Într-o după-amiază de iarnă, întorcându-se din unul dintre lungile sale marşuri, l-am auzit zicându-i Sarei, care scria ceva la masa din bucătărie:

— Ştii, l-am văzut pe Piruz…

Era la fel de palid ca dalele din spatele lui, glasul îi tremura uşor. Şi-a turnat un pahar mare cu apă şi l-a băut dintr-o înghiţitură, ca pentru a-şi îneca emoţiile.

— Piruz, fratele tău? s-a mirat Sara.

Vestea era cu atât mai surprinzătoare, cu cât la vremea aceea ţările occidentale refuzau să le acorde vize de intrare pe teritoriul lor iranienilor.

— Unde l-ai văzut?

— La intersecţia dintre boulevard Montparnasse şi boulevard Raspail. Aştepta un taxi.

— El te-a văzut?

— Sigur că m-a văzut! Veneam din faţă şi am dat nas în nas cu el.

— Ce mai face? a întrebat Sara, încântată că în sfârşit era acolo cineva care să alunge, măcar pentru un timp, singurătatea lui Darius. Sper că l-ai invitat la masă.

— Nu ne-am vorbit. A traversat bulevardul şi a dispărut pe o străduţă.

— Of, Darius…

Nu mai are rost să spun că l-am urât pe loc pe Unchiul Numărul 6 cu o ură pe care n-o mai simţisem vreodată. Aş fi fost în stare să-l sugrum cu mâinile mele şi să-l privesc cum îşi dă sufletul, cu ochii ieşiţi din cap şi rugători, ca asasinii din filme. Mi se întâmpla să mă închipui făcând-o chiar şi noaptea, când stăteam întinsă pe salteaua mea şi mă uitam cum se unduiau luminile de pe bulevard pe tavan. Ştiam că Unchiul Numărul 6 se îmbogăţise extraordinar de la venirea la putere a mullahilor, într-atât încât îşi construise un mic palat pe înălţimile din Teheran, îşi trimisese cei patru copii la Los Angeles şi le cumpărase case cu banii jos, însă nu ştiam cum. Afacerile imobiliare singure nu explicau această îmbogăţire fulgerătoare. Scenariul cel mai probabil – acum, că fugise de Darius – era, după părerea Sarei, următorul: Piruz servea drept intermediar între occidentali şi regimul iranian. Fiindcă, în

ciuda poziţiei oficiale favorabile faţă de Irak a statului francez şi a opoziţiei sale faţă de teocraţia iraniană, guvernul începea să vândă arme iranienilor pe căi ocolite. Ca să nu mai vorbim de opere de artă, furate de reprezentanţii regimului şi de odraslele lor, care sfârşeau întruna în partea asta de lume. Vorbitor de franceză şi engleză, influent, arogant, lipsit de scrupule, om de legătură şi comerciant fără pereche, Unchiul Numărul 6, avortonul devenit om de afaceri, era cu totul indicat să deţină acest rol.

Semănând cu o statuie care se năruie dinăuntru, Darius n-a mai vorbit vreodată nici despre această întâlnire, nici despre Piruz. Ca de obicei, şi-a păstrat sentimentele pentru sine.

În primii doi ani, Sara n-a ieşit din raza cartierului. Apartament, supermarket, brutărie, spălătorie ca să usuce rufele. Se ducea dintr-un loc într-altul doar cu scopul de-a satisface nevoile noastre cele mai elementare. Dacă ar trebui să găsesc o explicaţie psihologică, aş spune că mai multă viaţă ar face-o să se sufoce, precum concentraţia prea mare de oxigen din vârful unui munte. Trupul ei – despre care considerase întotdeauna că-i aparţine în aceeaşi măsură ca şi nouă – se afla aici, ocupând rolul de mamă de familie, dar sufletul îi era în altă parte. Mama ei îmbătrânea singură; fratele ei mai mic, Aram, putrezea în închisoarea Evin pentru că simpatiza cu un grupuşor marxist; unul dintre nepoţii ei fugise din Iran trecând graniţa în Pakistan şi era de negăsit. Esenţa fiinţei Sarei se afla alături de ei; era îngerul lor păzitor pătruns de convingerea iraţională că, dacă s-ar îndepărta o clipă, ei ar dispărea pentru totdeauna. Cel puţin de două ori pe săptămână, suna la Teheran ca să afle veşti. Dintr-un motiv sau altul, legătura era proastă şi,

când o prindea, glasurile păreau să iasă dintr-o peşteră preistorică. Oriunde m-aş fi aflat în apartament, ştiam că Sara vorbeşte la Teheran fiindcă vocea îi urca dintr-odată cu câţiva decibeli. Nu doar ca să compenseze legătura proastă, ci şi împinsă de dorinţa înverşunată de-a aboli distanţa.

Când nu se gândea la ei, se cufunda în trecut, devenit în acelaşi timp spaţiu paralel şi câmp de investigaţii. Ca să revadă toate locurile, toate întâmplările, toate nopţile pe care şi le petrecuse aşteptând, rugându-se, sperând. Ca să-şi amintească cine este, ce se întâmplase, de ce nu reuşiseră. Memoria ei, memoria ei incredibilă, funcţiona ca un motor supraturat. Uneori Sara se oprea în mijlocul străzii, pierdută, cu mintea năpădită de întrebări tulburătoare. Oare era într-adevăr în Paris? De ce nu se întorcea acasă? Unde era casa ei?

Seara, Sara şi Darius luau câte un somnifer ca să poată dormi. Dar nu dormea nici unul. Darius îşi petrecea o bună parte din noapte în bucătărie, citind *Le Monde*, pe când Sara le scria celor din familie şi prietenilor. Scrisori ce ajungeau abia peste luni de zile, dacă mai ajungeau vreodată. Somniferele nu îi reduceau anxietatea cronică, ci o deplasau. Îi îngăduiau să deschidă robinetul emoţiilor şi, în loc să ni le împărtăşească nouă, le scria altora.

La o săptămână după INCIDENT, când Sara a părăsit definitiv apartamentul ca să se mute la Leïli, am făcut curăţenie şi am găsit în dulap vreo zece cutii pline cu scrisori primite în toţi acei ani. Erau aranjate în ordinea sosirii, repertoriate, numerotate, clasate. Printre ele, sute de mesaje înflăcărate sau admirative de la necunoscuţi care îi citiseră cartea.

Pe când părinţii noştri se luptau cu nemiloşii djinni ai *dépression* (cuvânt căruia i-am înţeles în sfârşit sensul în Paris), surorile mele sufereau în tăcere şi învăţau, convinse că singurul mod de-a supravieţui într-o ţară străină e să obţii cât mai multe diplome. Leïli acceptase această realitate încă de la venirea în Franţa, fără entuziasm, dar cu disciplină. Inteligentă şi muncitoare, sigură de dorinţa ei de-a deveni medic, s-a agăţat de studii ca de o locomotivă şi s-a târât din săli de clasă în amfiteatre, din examene în examene, fără să ridice ochii şi să privească lumea. Mina, în schimb, a trecut printr-o lungă perioadă de prăbușire diagnosticată de Leïli drept *stres posttraumatic*.

Altădată curioasă în legătură cu orice, zvăpăiată, cu un ascuţit simţ al umorului moştenit de la bunica Emma, Mina devenise cu totul alt om. O fată ursuză şi tăcută, care locuia într-un univers obscur de dimensiuni reduse doar la ea. Ai fi zis că în trupul ei timpul încetinise. Dormea mult, adesea complet îmbrăcată, mergea încet, se hrănea cu chipsuri şi avocado, punând sâmburii la uscat pe pervazul ferestrei. Se spăla rar şi nu-şi mai pieptăna părul, pădure sălbatică ce îi invada chipul. După-amiaza, întorcându-se de la liceu, îşi lăsa, fără o vorbă, temele în faţa lui Leïli, care i le făcea fără o vorbă şi cu cel mai mic efort.

Totuşi, dintre noi trei, Mina era cea mai nerăbdătoare să părăsească Iranul. Când a plecat Darius, a implorat-o pe Sara să-l urmeze. „Trebuie să plecăm, ce naiba! Nu ne ajută la nimic să rămânem… Tot timpul nu facem decât să minţim sau să ne ascundem. O s-o luăm razna într-o zi!“, repeta ea pe toate tonurile. Se săturase până-n gât de politică şi de locuit la familia Purvakil sau la Unchiul Numărul 2. Considera că are dreptul la

o viaţă normală, cu atât mai mult cu cât piciorul ei îi amintea fără încetare că-şi făcuse datoria faţă de ţara asta. În adâncul sufletului, credea că suferise mai mult decât noi şi că părerea ei trebuie să conteze.

Numai că, ajungând la Paris, Mina şi-a dat seama că francezii aveau o imagine dezastruoasă despre Iran. În cele patru sute patruzeci şi patru de zile cât fusese ocupată ambasada Statelor Unite, poreclite „Marele Satan“ de către Khomeini, Iranul căpătase definitiv o reputaţie de ţară medievală, fanatică, în război cu Occidentul. La începutul anilor ’80, francezii nu făceau practic nici o diferenţă între noi şi *hezbollahi*. Profesorii şi elevii ne puneau întrebări absurde şi uneori jignitoare care dovedeau mai degrabă ignoranţa lor. O fată o întrebase pe Mina, în faţa întregii clase, dacă s-a obișnuit să vină la ore fără văl. Alta, mirată s-o vadă mâncând jambon la cantină, fluturase în aer felia de pe farfuria ei ca să ştie toată lumea. Mina vorbea despre deziluziile astea cu glas tărăgănat / obosit, din care ghiceai cât de tare o mâhneau, acţionând ca nişte acid vărsat peste acea parte din ea care idealiza Franţa. Lucruri asemănătoare ni se întâmplaseră şi mie şi lui Leïli, însă noi nu le puseserăm la suflet. Mina suferea ca o îndrăgostită a cărei iubire nu e împărtăşită.

Drept să spun, chiar şi azi mi se întâmplă să mă confrunt cu astfel de reacţii, să fiu nevoită să ţin un curs de istorie contemporană a Iranului ca să-i fac pe alţii să înţeleagă din ce tabără facem parte. Şi, după aproape treizeci şi cinci de ani, un lucru mă surprinde încă: rapiditatea cu care Franţa şi-a şters din memorie faptul că îl primise cu braţele deschise pe Khomeini, trecând sub tăcere partea sa de responsabilitate în evenimentele ce au urmat[3]*.

Într-o luni dimineaţă, cu câteva săptămâni înainte de probele de bacalaureat la franceză, Sara a pus în sfârşit capăt acestei slăbiciuni într-un mod brutal şi neobişnuit. A dat buzna în camera pe care o împărţeam şi a smuls pilota sub care Mina se refugia de zile întregi.

— Gata! N-am de gând să te las să-ţi distrugi viitorul! a ţipat ea.

A apucat-o pe Mina de braţ, a tras-o din pat, a împins-o în duş, ţipând mai departe, şi a însoţit-o la liceu. Şocul de-a o vedea pe Sara într-o asemenea stare a învins îndârjirea Minei. A plâns mult şi încet-încet şi-a revenit. Dar n-a mai fost niciodată aceeaşi. Şi-a folosit ultimele resurse ca să-şi făurească o ambiţie căreia de atunci înainte i s-a consacrat metodic.

Nimic din atitudinea Sarei nu dădea de înţeles că se învinovăţea. Păstra faţă de noi o distanţă pe care o puneam pe seama tristeţii ei melancolice. Cu faţa întoarsă spre ţara pierdută, spre fiinţele abandonate, nu mai simțea nevoia să se ocupe de noi, care eram la adăpost. Totuşi, uneori mă gândesc că acea aparentă detaşare era felul ei de-a ne semnala că e secătuită, că nu mai ştie foarte bine cum să fie mamă. Sigur, nu mai ştia nici cine suntem, nici la ce are dreptul să se aştepte acum, că în loc de pământul făgăduinţei ne aflam într-un impas. Dezrădăcinarea făcuse din noi nu doar nişte străini în ţara altora, ci nişte străini unii cu alţii. Se spune că marile dureri strâng legăturile dintre oameni. Lucrul ăsta nu-i adevărat în exil. Supravieţuirea e o problemă personală.

Cât despre mine, nu doar că nu suportam mediul familial, care aducea când cu un film de Ingmar Bergman, când cu un film cu zombi, ci îmi venea greu să mă adaptez la normalitatea care se impusese brusc în viaţa mea. Să mă duc la şcoală, să mă

întorc acasă, să mănânc ceva, să-mi fac temele, să le arăt carnetul părinţilor. Nefiind deloc obişnuită cu această rutină zilnică, nu acceptam să am de dat socoteală. Iar şcoala încetase să fie acel cuib solar unde înveţi să priveşti lumea ca pe un edificiu structurat, ordonat şi primitor. Din fericire, spre deosebire de surorile mele, care nici nu ajunseseră bine aici şi trebuiau să se pregătească pentru bacalaureat, eu eram abia în clasa a VI-a şi viitorul meu nu interesa încă pe nimeni. Ceea ce-mi lăsa timp să reflectez la un mijloc de a recăpăta libertatea pe care o pierdusem venind în ţara asta.

Revelaţia a venit puţin mai târziu, prin intermediul televizorului rablagit pe care îl lăsaseră acolo foştii locatari, instalat de Leïli în camera noastră, la care mă uitam până noaptea târziu. În seara aia, la emisiunea *Les Enfants du rock*, se difuza un concert care avea loc într-o sală micuţă. Fiindcă Leïli şi Mina dormeau, dădusem sonorul la minimum. Deci nu muzica m-a atras, ci energia periculoasă răspândită de patru băieţi în negru, doar cu puțin mai mari decât surorile mele, care se plimbau de colo-colo pe scenă de parcă ar fi fost stăpânii lumii. Era în ei ceva felin, puternic, dionisiac. Aveau hainele sfâşiate, pumnii ridicaţi, furia le umfla venele de la gât. Era un spectacol sumbru şi luminos. Clandestin. Subversiv. În faţa lor, valuri de oameni, compacte şi nepotolite, se spărgeau din când în când de marginea scenei înainte să se umfle şi să urle la unison. Întorceau spatele lumii, valorilor, obligaţiilor, trecutului, îmbătaţi de bucuria de-a se afla acolo, de-a trăi altfel, de-a trăi totuşi.

Voiam să fiu cu ei.

Acolo unde Iranul şi Franţa nu existau.

Singură şi răzvrătită.

Eram aşa de subjugată de imaginile alea care îmi izbeau retina, că nici n-am auzit-o pe Sara intrând în cameră.

Şoldurile ei au acoperit ecranul. Mâna ei a apăsat pe butonul de stingere şi un văl negru a înghiţit imaginile.

— Ce naiba, Kimiā, e unu jumate noaptea, trebuie să dormi!

Nu conta pe asta, îmi ziceam privind-o lung.

Am paisprezece ani, însă par mai mare fiindcă sunt înaltă (1,73 m), am mâini zdravene şi mi-am pierdut inocenţa din privire. Port blugi şi cămăşi banale pe care Sara mi le cumpără la reduceri. Oricât ar căuta, nu găseşte o fustă pe măsura mea sau găseşte la femei şi nu sunt potrivite pentru vârsta mea. Sunt slabă, dar voinică – un fizic din care nu înţelegi nimic. Pentru prima dată chiulesc de la orele de după-amiază ca să mă duc la Fnac Montparnasse. Parcurg raftul cu muzică rock, căutând numele grupului pe care l-am văzut la televizor. Îl găsesc tocmai în capăt, la „U“. U2. Două discuri cu turaţia de 33 de rpm zac fiecare în coperta lui, *October* şi *War*. N-am cu ce să le cumpăr şi oricum n-avem combină audio. Descopăr că pot citi cuvintele de pe copertă. Ştiu câteva pe ici, pe colo, însă restul mi-e cu totul de neînţeles. Copiez versurile de la „Sunday Bloody Sunday“ într-un caiet.

Din ziua aia viaţa mi se schimbă. Muzica trasează o linie despărţitoare între trecut şi prezent, copilărie şi adolescenţă, ce a fost şi ce va fi. În mine se varsă o lume nouă în care e mai bine să fii şmecher şi descurcăreţ decât să ai bani.

Fiindcă am tradus cu sârguinţă versurile pieselor ca să le înţeleg, excelez la engleză. Vocabularul meu îl depăşeşte de departe pe cel al altor elevi şi pronunţ *th*-ul strecurându-mi cu uşurinţă limba între dinţi. Îmi petrec duminicile la cinema,

văzând filme americane cu subtitrare în franceză. Cumpăr un bilet şi mă învârt aşa încât să schimb sala şi să văd altul. Într-o zi greşesc sala şi dau peste *Dragoste eternă* de Alain Resnais. Zguduită, îl mai văd de două ori la rând. Descopăr piaţa de vechituri Saint-Ouen, unde găsesc un pick-up vechi, discuri cu turaţia de 33 de rpm second-hand şi ţoale. Mă îmbrac din cap până-n picioare pe mai nimic şi, ciudat lucru, ajung să-mi creez un stil. Sacou de catifea, cămaşă cu jabou în stilul anilor ’70, pantaloni din piele de căprioară cu franjuri, pantofi cu blacheuri. Înspăimântată de murdăriile astea pe care le car acasă în saci de plastic folosiţi, Sara le bagă direct în maşina de spălat.

Intru din plin în punk şi post-punk. John Lydon, Ari Up, Ian Curtis, Joe Strummer, Peter Murphy, Siouxsie, Martin L. Gore. Muzica lor umple orice gol, afectiv sau intelectual, din viaţa mea. Devine pâinea mea cea de toate zilele, colacul meu de salvare. Fiindcă pune lumea la locul ei şi face bucăţi iluziile frumoase. Fiindcă miroase a furie, sudoare, greve, cartiere muncitoreşti, revolte, pulbere. Fiindcă denunţă ipocrizia puterii, distruge certitudinile, reperele de ordin social şi ideologic care trebuie să ne explice cum se învârte lumea. Fiindcă e făcută astfel încât oamenii ca voi să privească spre oamenii ca mine.

Îmi rad părul de pe părţi cu un aparat de tuns vechi şi tai celelalte şuviţe până la ceafă. Îngrozită, Sara nu-mi vorbeşte săptămâni întregi. Leïli are ciudă pe mine fiindcă o fac să sufere şi mă ceartă. Îi promit că o să iau note bune în continuare. Restul, îi zic, n-o priveşte. Era să uit: înot zilnic. La amiază, în loc să mă întorc acasă pentru prânz, mă duc la piscina de lângă liceu. Motivul oficial: îmi place sportul. Motivul secret: visez să

am un corp ca al lui Peter Murphy, cântăreţul lasciv de la Bauhaus, în locul trupului meu hibrid de a cărui ciudăţenie mi-e ruşine uneori. Sunt convinsă că fesele plate şi şoldurile înguste sunt deja un bun început, restul – muşchii lungi şi subţiri, umerii drepţi, coapsele bine conturate – depinde doar de perseverenţa mea. De-acum înainte trupul ăsta e singura mea ţară, singurul meu pământ şi îi trasez contururile cum am chef.

Am şaişpe ani. Cunoştinţele aprofundate privind sonorităţile underground îmi îngăduie să pornesc în căutarea celor care ascultă aceeaşi muzică cu mine. Am atins înălţimea mea definitivă: 1,76 m. Şi-mi plimb trupul masiv prin oraş plină de curiozitate. Îmi las amprentele prin Paris. Devine oraşul meu, un teritoriu eliberator şi perfid.

Drumul meu se opreşte într-o sâmbătă după-amiază la Forum des Halles, locul unde se întâlnesc adolescenţii inadaptați, puştii de la Ddass[4], punkiştii vagabonzi, rockerii gotici, tinerii gay alungaţi de familii, marginalii aflaţi în trecere. O bandă de ciudaţi în derivă care se măreşte sau se micşorează după anotimpuri şi împrejurări. Felul cum arăt e de-ajuns pentru ca ei să se tragă în lături şi să-mi facă loc. Nimeni nu mă întreabă de unde vin. Nimeni nu se interesează din ce ţară sunt. Nimeni nu stă să-mi vâneze fiecare greşeală gramaticală. Îmi dau prima poreclă care le trece prin cap sau mă strigă pur şi simplu „K“, iniţiala unui prenume pe care majoritatea nu-l cunosc. Sunt ţăcăniţi, imprevizibili, gălăgioşi, guralivi, obraznici. Uneori, în metrou, când se trântesc pe scaune şi cântă în gura mare, lezează politeţea reţinută în care am crescut. Dar nu sunt răi. Unele fete reacţionează la prezenţa

mea într-un fel care mă încurajează. Caută să se apropie de mine, mă roagă să le duc până acasă, se joacă cu părul meu. Una dintre ele, Boita (poreclă primită din cauza machiajului elaborat, ceva între clovn şi vrăjitoare), mi se aşază tot timpul în poală strigând: „Ai genunchi de gagiu!“. Replica ei mă încântă fiindcă recunoaşte că am un fizic bizar lăsându-mă în acelaşi timp să cred că nu-i nimic grav. De fiecare dată când o văd, aştept cu nerăbdare să vină şi să mi se aşeze pe genunchi ca s-o aud spunându-şi replica.

Alături de ei învăţ să exist într-un prezent infinit. Să beau bere şi vin ieftine, să fumez, să mă droghez şi să petrec nopţi delirante prin clădiri abandonate, cluburi de noapte superaglomerate, băruleţe cu banchete desfundate. Învăţ cum să vorbesc cu tipii de la pază, care mă lasă să mă strecor în sălile de concerte fără bilet. Descopăr ce înseamnă *să agăţi* pe cineva. Şi mai ales descopăr, uşurată, că sexualitatea n-are alte limite decât cele pe care ţi le impui singur. Că eşti homo sau hetero nu înseamnă nimic. Părerile astea, atât de conflictuale şi de polemice în lumina crudă a zilei, sunt prea poroase ca să reziste nopţilor acestui deceniu frământat care e pe terminate. De la o anumită oră şi într-o anumită lumină, reperele se înceţoşează. Burghezele, profitând de absenţa soţului plecat în călătorie de afaceri, vin să se destrăbăleze prin cluburile de noapte pentru lesbiene. Apar devreme, se aşază într-un colţ cu un pahar în mână şi le privesc răbdătoare pe fete cum dansează ca să găsească una care le e pe plac. Bărbaţii la costum îşi lasă prietenele şi se furişează la toaletă după băiatul care le-a zâmbit înainte să le întoarcă spatele cu dispreţ. Unele cupluri intră împreună pentru ca apoi să se despartă şi să pornească la vânătoare. SIDA nu e încă decât un zvon îndepărtat – o boală

prea exotică pentru a-şi face drum prin subsolurile astea întunecoase, zguduite de sonorităţi urbane şi brutale.

— Ştii cât e ceasul?

Nici n-am închis bine uşa, că Sara e în faţa mea. Cearcăne mari şi negre îi umbresc ochii. Privirea ei mă lipeşte de uşă şi mă sugrumă. Ştie că am plecat pe la miezul nopţii de la restaurantul unde lucrez trei seri pe săptămână şi aşteaptă o explicaţie.

— Nu… Cinci?

Mă străduiesc să vorbesc rar, să-mi controlez limba amorţită de băutură. Ştiu prin ce spaimă a trecut toată noaptea aşteptându-mă. Noaptea asta care se adaugă tuturor nopţilor pe care şi le petrece la fereastră, privind oraşul ăsta altădată venerat pentru frumuseţea lui, care a devenit rece şi ostilă. Pe cine ar putea suna ca să afle unde e Kimiā? Pe cine ar putea implora? Cui i-ar putea spune prin ce trece?

Pot să văd spaima care îi aleargă prin trup şi îi înţepeneşte fiecare părticică. Aceeaşi ca atunci când îl aştepta pe Darius în Teheran. Aceeaşi ca atunci când vorbea la telefon cu bunica Emma. Ştiu că gândurile ei se învârt tot timpul în acelaşi sens, făcând cerc în jurul unui coşmar care o asaltează şi o paralizează: moartea. Moartea care poate oricând să se abată asupra uneia dintre noi şi s-o ducă cu ea. O parte din mine se întristează pentru ea, vrea s-o liniştească, s-o mângâie, să-i spună cât de iraţională şi de distructivă e frica ei, însă altă parte, din ce în ce mai dură şi mai impunătoare, refuză închistarea asta morală şi tirania sentimentelor.

— Nu, e cinci şi douăzeci! Şi când o fată vine acasă la cinci şi douăzeci, ştii ce e? (Nu, n-ar trebui s-o spună, însă nu se mai

poate abţine…) O târâtură!

Sara mă priveşte dezgustată. Capul alb acolo unde mi-am ras părul. Obrajii scobiţi care îmi fac ochii fără strălucire, umbriţi de cearcăne vineţii, să pară mai mari. Haina de piele găsită Dumnezeu ştie pe unde din care nu mai ies. Şi mirosul ăla înţepător – de ţigări, mochetă udă şi salivă – care mă învăluie tot timpul ca o pânză mortuară.

Ce am devenit depăşeşte, chiar cu mult, tot ce-şi închipuise Sara. Se bucurase să nască o fată, o fiinţă familiară ale cărei tristeţi şi bucurii să fie ale ei. Dar eu nu sunt fată. Nu ştie ce sunt, dar fată, nu.

În unele nopţi albe pe care şi le petrece aşteptând, gândurile Sarei se întorc în urmă cu şapte ani. Se apropie de drumul dintre Iran şi Turcia. Se opresc dureros la acel moment în care, împietrită de spaimă, a cerut să fie dată jos micuţa ei Kimiâ, urcată în noaptea aia pe acelaşi cal cu ea. Voia s-o uite, să şi-o şteargă din memorie. Voia să se dea cu capul de zid şi să-l facă bucăţi. A spus, cu lacrimi de neputinţă în glas: „Daţi-o jos, eu nu reuşesc…“ De îndată ce mâinile bărbaţilor au apucat-o şi au tras-o spre zăpadă, Kimy n-a zis nimic, nu s-a împotrivit, n-a încercat să se agaţe de ea. A căzut cu o bufnitură uşoară. Apoi unul dintre kurzi a urcat în locul ei şi calul a pornit iar la pas, destul de încet pentru ca Sara să aibă timp să se întoarcă şi s-o privească; mica ei siluetă, înconjurată de bărbaţi, pierdută în imensitatea nopţii. Kimiâ înainta, îndepărtându-se totodată.

Ce se întâmplase? Ce făcuse? De ce nu putuse s-o păstreze lângă ea? Degeaba se întoarce în urmă, degeaba rememorează fiecare clipă, nu izbuteşte să priceapă.

Era 3.10 noaptea când fuseseră aduși în sfârşit caii. Doar doi, când ele urcau muntele ăla blestemat de ore întregi, cu picioarele afundate în zăpadă până la genunchi, împinse de la spate de nişte bărbaţi neciopliţi şi înarmaţi. Epuizată de efort, Sara se străduia să nu-şi scape din ochi fetele, rugându-se să nu alunece, să nu-şi sucească vreo gleznă, să nu cadă sub ochii ei. Îl rugase pe Omid să vegheze asupra lor, însă el o luase înainte. Când a ajuns pe creasta muntelui, Sara era lac de sudoare, în ciuda gerului care te pătrundea până la oase. O durea capul în aşa hal, încât a înghiţit ultima aspirină cu zăpadă. Leïli şi Kimiā erau acolo. Mina se târa în urmă, încetinită de piciorul beteag. Au mers încă vreo jumătate de oră bună. Mina agăţată de ea. Pe urmă au fost aduși caii. Doar doi. Bărbaţii care îi călăreau au sărit jos. Au spus că o să mai vină şi alţii curând. Până atunci le-au urcat Mina şi pe Leïli pe primul. Apoi pe Sara şi pe Kimiā pe celălalt. Micuţa împreună cu maică-sa, cum se face la animale.

La primul galop, Sara a simţit că spaima îi taie respiraţia. Dacă Kimiā rămânea acolo, aveau să moară amândouă, strivite de cal. Deja vedea trupurile lor afundate în zăpadă şi calul deasupra. Le vedea pe Leïli şi pe Mina pierdute pentru totdeauna prin munţii ăia. Inima îi pulsa în gâtlej şi nu mai avea aer. Spinarea Kimiei, lipită de pieptul ei, o apăsa. A răbdat, a suportat. Dar dintr-odată vorbele i-au scăpat din gură. Întretăiate, rugătoare. „Daţi-o jos, eu nu reuşesc…“ Se întorsese s-o privească. Era pedeapsa ei, calul ăla care înainta cu încetinitorul. Ce văzuse atunci avea consistenţa delirurilor fugitive ce însoţesc febra. Nu, fata de-acolo nu era Kimiā. Nu putea să fie acolo, să meargă încă, epuizată, vulnerabilă, ca o bătrână împuţinată, pe când ea, Sara, stătea liniştită pe spinarea unui cal.

Sara a ştiut imediat, în adâncul pântecului sau al subconştientului, sau oricare o fi locul unde se cuibăresc adevărurile, a ştiut, deşi multă vreme s-a prefăcut că nu ştie, că ceva se rupsese în clipa în care fiica ei căzuse pe zăpadă. Acel fir nevăzut care era mândria şi bucuria ei, legând neabătut trupul ei de mamă de trupul ei de copil, se rupsese dintr-odată. A apărut atunci o fisură care s-a mărit fără încetare.

Sub efectul somniferelor, încă îşi închipuie uneori că ea era cea care se lăsase să cadă în zăpadă, pe când Kimiā rămăsese pe cal. Da, asta se întâmplase! Kimiā a plecat pe urmele surorilor ei şi Sara a mers pe jos, aşteptând să se urce în şaua altui cal. Bucuria care o copleşeşte atunci, în timp ce scena se limpezeşte dinaintea ochilor ei, este cea a veştilor bune. O să se scoale şi o să-i spună imediat Kimiei.

Dar Kimiā nu e acolo şi Sara nu ştie pe unde umblă.

Şi de ce nu ştii unde e Kimiā? ţipă ea cu vocea ascuţită a vinovăţiei. *Pentru că nu e ăsta adevărul!*

Abia când a aşternut într-un caiet luat de la Darius întâmplările care le-au condus până acolo, realitatea monstruoasă i-a sărit în ochi. Impresia ei că o vedea pe Kimiā înaintând şi îndepărtându-se totodată nu era nici delir, nici iluzie optică. De ea se depărta Kimiā mergând. Pe ea o părăsea. Copilăria Kimiei se sfârşise în momentul ăla, în singurătatea aia, în tăcerea aia, în şocul de-a fi abandonată. Şi greşeala Sarei, singură ei greşeală, cântărea de-atunci mult mai greu decât tot ce făcuse vreodată pentru ea.

— Nu sunt o târâtură!

— Ba da, eşti, asta-i singura explicaţie!

Darius apare în spatele ei, în pijama, cu faţa albă şi crăpată ca zidul unei clădiri vechi.

— Dacă te simţi aşa bine în oraş, pleacă de tot! Hai, pleacă de-aici, nu vreau să te mai văd!

— Sara… nu spune asta…

Glasul lui Darius tremură. Se manifestă în sfârşit.

— De ce să n-o spun! Dacă n-o spun eu, cine s-o spună, tu?!

Acum Sara ţipă. Dar fiindcă nu ştie cum să facă asta, glasul i se răsuceşte în fundul gâtlejului ca un ciclon. Un ţipăt la ea înseamnă că i se mişcă buzele şi i se umflă venele de la gât. Nu aştept fraza următoare. Deschid uşa şi plec.

Mi-am petrecut sfârşitul anului într-un *squat*[5] din Pernety. O clădire dărăpănată unde punkiştii rămâneau noaptea. Trăiam fără coduri şi legi, dormeam pe saltele ponosite, în camere îngheţate cu ferestrele sparte, presărate cu ambalaje de mâncare, cutii de bere, mucuri de ţigară sau de jointuri. Băgam în mine tot ce mi se oferea, droguri, băutură sau pastile, ca să alung imaginile care-mi năpădeau mintea după căderea nopţii. Voiam să mă evapor şi să dispar. Nu-mi păsa că mă distrug. Obişnuiţii locului erau mai ales băieţi; fetele veneau doar să petreacă o noapte sau două, să doarmă după vreun chef sau să şi-o tragă. Ca să evit certurile, le ţineam la distanţă. Nu lăsam pe nimeni să se apropie prea tare de mine. În unele seri, când muzica bubuia sau când se iscau încăierări, îmi strângeam lucrurile şi plecam. De obicei sfârşeam pe lângă cheiuri, între Bastilia şi gara Austerlitz, acolo unde sunt expuse sculpturi gigantice. Mă băgam în pântecul lor scobit şi neted ca să mă ascund şi să citesc, aşteptând să se facă ziuă. Citeam mai ales poezie, fiind îndrăgostită de Henri Michaux, ale cărui obsesii şi întrebări privind corpul şi drogurile mă prindeau. Făceam duş la piscină, unde îmi spălam şi slipul, cum mă învăţase Sara în

timpul Revoluţiei, când stăteam la Unchiul Numărul 2 şi nu aveam prea multe lucruri.

Nu mă duceam zi de zi la liceu, dar mă învârteam în aşa fel încât să recuperez cursurile şi să trec examenele, în schimb îmi petreceam ore în şir prin cafenele. Adesea în cafeneaua de la parterul blocului nostru, de unde puteam să-i văd discret pe Darius sau pe Sara îndepărtându-se, pe Leïli venind de la facultate şi pe Mina de la bibliotecă.

Împotriva tuturor aşteptărilor, am luat bacul. Îmi promisesem că, dacă reuşeam să-l iau, aveam să mă duc chiar în seara aia să le dau vestea. Nu din orgoliu, ci pentru că aveam chef să fac asta. Nu eram o adolescentă fugară. Plecasem pentru că nu-mi mai găseam locul alături de ei. Depărtarea îmi îngăduise să înţeleg că: 1) părinţii mei nu mai puteau fi părinţii *mei* aşa cum îi ştiam, iar eu nu mai puteam fi copilul *lor* aşa cum mă ştiau; 2) nu voiam să mai locuiesc cu ei. Eram hotărâtă să le împărtăşesc concluziile la care ajunsesem, promiţându-le că o să le dau întotdeauna veşti despre mine.

Am sunat la uşă. Sara a deschis, cu ochii înroşiţi de plâns (din cauza mea, mi-am zis imediat). Mă aşteptam să-mi întoarcă spatele, însă m-a îmbrăţişat strâns de tot, ca atunci când eram mică şi mă întorceam din curte cu genunchii însângeraţi. Am ezitat câteva clipe înainte s-o cuprind în braţe. Mi-a mângâiat părul. Am observat că trebuia să ridice braţele pentru că eram mai înaltă decât ea.

— Kimia… O, Kimy… Bunica Emma a murit… Mama mea a murit.

Şi a izbucnit în plâns.

Adesea, când intru pe uşa restaurantului La Cantine şi văd prăjiturile aranjate sub clopot, mă gândesc la bunica Emma. Astăzi, în capătul sălii mă aşteaptă Anna. De obicei se aşază la tejghea şi răsfoieşte ziarele, însă acum stă lângă fereastră, cu o ceaşcă de cafea în faţă şi un zâmbet complice / ghiduș pe buze, genul de zâmbet pe care şi-l aruncă vagabonzii în filmele *noir* ale anilor ’50 când reuşesc să dea o spargere.

În loc să mă aşez, îi întind rezultatele analizei de sânge ca să câştig puţin timp înainte ca ea să se lanseze în una dintre tiradele ei entuziaste despre viitor. Și după șase ani împreună, tot mă neliniștește s-o aud vorbind despre viitor. Anna ştie asta, însă nu se poate împiedica. Pentru ea, viitorul e o prelungire a prezentului, dar – şi aici mi se strânge stomacul – într-o versiune mai bună. E orizontul vast şi încântător ce prelungeşte marea şi spre care înaintăm, cu un cocktail în mână, cu nonşalanţa unui cuplu de navigatori pe un iaht. Pe când, pentru mine, viitorul seamănă mai degrabă cu unul dintre autobuzele alea ticsite care se hurducă cu chiu, cu vai pe un drum din Africa şi pe care le urmăreşti neliniştit cu privirea, întrebându-te când o să se răstoarne. Dacă golurile şi plinurile trebuie să se îmbine pentru ca două fiinţe să se completeze şi să meargă împreună pe acelaşi drum, golurile mele de îndoială se îmbină perfect cu plinurile de încredere ale Annei.

Cât se uită ea pe rezultate, îmi scot haina şi îl caut din ochi pe chelner ca să comand. Când mă întorc, Anna mă priveşte cu ochii ei de un albastru atât de limpede, încât îţi lasă impresia că a fost pictat cu guaşă.

— *I can’t believe it! One shot!*[6] exclamă.

Dau din cap, neputând să-mi stăpânesc zâmbetul prostesc care îmi lăţeşte buzele. Se ridică dintr-un salt, îmi prinde capul

în mâini şi mă sărută.

1. Aluzie la stresul posttraumatic de care sunt afectaţi soldaţii care trec prin experienţe traumatizante.

2* E greu să ignori cel mai lung război din secolul XX! Opt ani care au schimbat pentru totdeauna Orientul Mijlociu şi al căror punct de plecare a fost un dezacord privind frontierele: dorinţa lui Saddam Hussein de-a pune mâna pe provincia Khuzestan, bogată în petrol. Există mai multe perspective asupra acestui război cumplit. Cea istorică, a arabilor împotriva perşilor. Cea a unui conducător laic sunnit împotriva unui conducător islamist şiit care îi îndemna întruna pe şiiţii irakieni, majoritari în ţinut, la revoltă. După ce l-a primit pe Khomeini, Franţa s-a dat fără nici o remuşcare de partea lui Saddam, furnizându-i un arsenal de război surprinzător. La fel şi sovieticii. Statele Unite, deschis pro-irakiene, au vândut pe-ascuns arme Iranului (afacere cunoscută sub numele de Irangate). Toţi au închis ochii când Saddam Hussein a folosit arme chimice împotriva kurzilor irakieni şi a armatei iraniene. Izolat şi radicalizat, Iranul s-a apropiat de Siria. Şi fără îndoială că la sfârşitul acestui război – pe cât de devastator şi costisitor, pe atât de inutil – le-a venit în cap mullahilor ideea de-a intra în posesia bombei atomice.

3* De ce Valéry Giscard d’Estaing i-a deschis uşa Franţei lui Khomeini, expulzat din Najaf de Saddam Hussein la presiunea regimului iranian? De frică să nu cadă Iranul în mâinile comuniştilor, cum se temea ministrul de Interne, Michel Poniatowski? Sau pentru că, spre deosebire de Carter, se îndoia că şahul o să plece şi voia să-şi asigure un

loc strategic pe lângă iranieni? Şi când Khomeini a ajuns în Franţa, ce s-a întâmplat? Ce tratative, ce promisiuni?

4. La Direction départementale des affaires sanitaires et sociales (DDASS) – instituţie descentralizată, desfiinţată în 2010, care oferea asistenţă socială copiilor şi familiilor acestora.

5. Clădire locuită ilegal (engl.).

6. Nu pot să cred! O singură injecţie! (engl.)

3

Anna I

Prima oară am văzut-o în autobuzul 71 spre Ixelles. La început i-am remarcat doar părul. Genul de păr deteriorat de lipsa de îngrijire şi de decolorările repetate ce aproape că nu se mişcă şi nu stă în nici un fel. Păr ca al lui Blondie sau Chrissie Hynde, simboluri rock-and-roll, care lasă impresia că s-au dat jos din pat după mai multe orgasme. Doar că al ei era roşu.

De când îmi asortasem lookul cu muzica pe care o ascultam, visam să am un păr la fel. În ciuda litrilor de vopsea, fixativ şi bere, al meu, moştenit de la Mama, rămânea groaznic de strălucitor şi mătăsos. Era de-ajuns să-l vezi ca să-nţelegi de ce rockul n-ar fi putut să se nască niciodată în Asia.

După vopsitul ratat al tunsorii „samurai“ – părul ras pe părţi şi de lungime medie deasupra –, care îi smulsese strigăte de durere Sarei, hotărâsem să nu-mi mai bat capul. Să-l las să crească era singura alternativă. În acelaşi timp, să-i accept lungimea însemna să aleg o feminitate pe care nu o explorasem încă. Aveam chef, fără să ştiu prea bine cum, să-i îngădui să iasă din nou la suprafaţă acestei părţi ascunse, tăcute şi ignorate. Nu mai eram o adolescentă şi nu mai voiam să las impresia asta. Hoinăreala mi-a dat curajul care îmi lipsea.

Când am ajuns la Bruxelles, aveam optsprezece ani şi nişte plete care îmi ajungeau până la piept. „Părul meu lung“, cum auzeam adesea zicându-se, avea mai ales marele avantaj de-a mă ascunde. Timiditatea mea. Tenul meu obosit de insomniacă, faţa mea de străină. Era perdeaua după care stăteam pitită ca să observ lumea, aşteptând să capăt încredere. Închipuiţi-vă cum am descins în ţara asta necunoscută într-o duminică după-amiază de octombrie ploioasă şi întunecată, coborând din autobuzul pe care îl luasem cu cinci ore în urmă de la Porte de Pantin, cu nimic altceva decât un rucsac şi 2.548 de franci economisiţi vara trecută, lucrând ziua la raionul de mezeluri al unui supermarket şi seara la restaurant. Alesesem oraşul ăsta din două motive: pentru că era în nord, atmosferă care îmi convenea mai mult decât climatul ţărilor din sud; şi pentru că acolo se vorbeşte franceză. Să nu credeţi că, în ciuda talentului meu de-a mă arunca în gol, nu aveam oarecare prudenţă.

Spre deosebire de Franţa, în Belgia imigraţia nu se răspândise atât de tare în rândul populaţiei, încât să amestece naţionalităţile şi identităţile. Străinii neoccidentali săreau în ochi ca nişte sperietori în mijlocul unui câmp, mai ales că erau strânşi în anumite cartiere, neavând dreptul să se instaleze în toate comunele din Bruxelles. Trăsăturile îmi trădau originile, însă părul lins şi picioarele lungi creau o confuzie vizuală care punea în încurcătură pe oricine. Neştiind unde să mă situeze pe mapamond, belgienii optau în general pentru America Latină. Mă vedeau braziliancă sau argentiniancă: bruneta focoasă, expertă într-ale sexului, din reclamele la sucuri acidulate. Dacă se aventurau să discute cu mine, proiecţiile lor ficţionale se făceau ţăndări imediat. Urechile lor deprinse cu accentele locale auzeau Franţa în orice cuvânt care-mi ieşea din gură. „De

fapt, eşti franţuzoaică?!“, exclamau – ceva între întrebare şi afirmaţie. Dădeam din cap cu un zâmbet spontan. Faptul că accentul meu, atât de îndoielnic în Franţa, îmi venea în ajutor în Belgia mă amuza copios. „Şi de unde eşti? – Din Paris. – Aaaa!“ O exclamaţie încărcată de gânduri nerostite ce spunea multe despre tandemul atracţie-repulsie pe care parizienii îl exercitau asupra belgienilor.

În balanţa aprecierilor culturale, faptul că eram din Paris cântărea atât de greu, încât nici măcar când le spuneam numele mic nu mă întrebau de unde sunt *într-adevăr*. Trebuie să recunoaştem că, jonglând cu trei culturi, obişnuiţi cu tot felul de nume alambicate, criteriul ăsta nu le spunea nimic. Cu atât mai bine, fiindcă nu aveam nici un chef să-mi strice noua viaţă aceleaşi reticenţe care îmi otrăviseră sufletul în Franţa, mai întâi împiedicându-mă să mă simt acasă, apoi tăindu-mi cu totul până şi pofta de-a mă simţi acasă acolo. Îi lăsam pe belgieni să creadă ce le convenea. Uneori, din joacă, chiar le dădeam alt nume mic, mă înzorzonam cu strămoşi aventurieri sau cu părinţi plecaţi să trăiască la celălalt capăt al lumii. Mă reinventam după cum îmi venea, după intensitatea luminii sau paharele de bere date pe gât, uimită să constat cât de diferit poate fi privit cineva în funcţie de povestea pe care alege s-o spună despre sine. Am devenit braziliancă şi argentiniancă, dar şi tadjică sau franco-vietnameză. Ca Unchiul Numărul 2, descopeream că o anumită doză de ficţiune făcea realitatea mai suportabilă.

Părul Annei e făcut pentru faţa ei.

Dacă l-am observat înainte s-o văd în întregime, dacă l-am asociat imediat cu cel al divelor rock, este pentru că se

armonizează perfect cu ea. Cu albeaţa pielii ei, cu albastrul limpede al ochilor ei, cu nasul ei drept şi protestant, cu gura ei uşor asimetrică, ca tilda de deasupra unui „n“ spaniol. Anna are o faţă tulburătoare şi exotică. O faţă de toamnă, de foc arzând în şemineu, de brânză tare, de pâine cu seminţe, de pădure întunecoasă, de ceaţă, de cizme de ploaie, de fulgarine galbene, de rulouri cu scorţişoară şi de cină la 6 după-amiaza.

A doua oară am văzut-o la Métamorphose, un bar aflat dincolo de Place de Brouckère în care mă aventurasem din întâmplare, atrasă de perdelele din catifea vişinie ce fereau intrarea de priviri. Deschizând uşa, m-am trezit deodată dinaintea feţei ei de lună, aureolată de părul scânteietor şi luminată de strălucirea lămpilor suspendate deasupra barului. Credeţi-mă, cu o luciditate fulgerătoare pe care încă nu mi-o explic, am ştiut imediat că fata asta ar putea să-mi schimbe viaţa din temelii. Senzaţia a fost aşa de intensă, că era cât pe ce să închid uşa şi s-o iau la fugă, dar chelnerul mi-a aruncat un „Hello!“ primitor şi n-am mai avut de-ales. Am aşteptat până când ea a plecat de la bar şi s-a dus să se aşeze în capătul sălii ca să intru.

Nu mai aveam nici o îndoială în privinţa identităţii ei. Era flamandă, ca şi hainele ei de-o neglijenţă studiată. Mirosea a frig, un trup croit în vânturile îngheţate şi încărcate de ploi ce măturau necontenit ţara asta. Aruncând câte o privire spre ea de la bar – era tolănită pe o banchetă, împreună cu trei băieţi, sub un portret imens al lui Kafka –, m-am gândit la versurile unei piese de la Won Ton Ton difuzate adesea la radio. *I should be glad I was born in Belgium.*[1] Uite ce înseamnă să fii belgian. Uite cum arată tineretul acestei ţări ce părea să existe în adâncul lumii, departe de frământările Istoriei. În altă parte, la

sute de kilometri, Zidul Berlinului se năruia în mijlocul vacarmului şi uluielii, pe când aici ei şi alţii ca ei se întâlneau în baruri drăguţe, discutau şi râdeau în hohote, lăsând impresia că ceea ce erau le ajungea cu prisosinţă ca să umple o viaţă întreagă. Lucru straniu, Bruxelles-ul îmi amintea de Orient prin simplitatea şi naivitatea sa, prin nonşalanţa cu care se scurgea timpul aici.

Mai mult decât să fiu cu fata aia îmi doream să fiu fata aia. Îmi doream să mă strecor, fie şi pentru o oră, în pielea ei perfectă ca în interioarele alea din catalogul Habitat ce îţi dau senzaţia că să locuieşti acolo înseamnă să-ţi asiguri o viaţă confortabilă şi fără şocuri. Îmi doream nepăsarea ei, dezinvoltura ei, libertatea ei care nu era consecinţa unei lupte, ci dovada unei vieţi. Ştiam sigur că, oricum aş trăi şi oricât m-aş schimba, n-o să fiu niciodată ca ea. Dacă, venind la bar să comande încă un rând, mi-ar fi propus s-o însoţesc, aş fi făcut-o fără să pun vreo întrebare, numai ca să văd unde mă duce.

Dar ea n-a venit şi eu am plecat din Bruxelles câteva luni mai târziu, la sfârşitul lui februarie 1990, la Berlin. Cu o săptămână înainte de plecare am văzut-o la Beursschouwburg[2], la o seară dedicată scenei artistice flamande. Două piese în engleză, cântate cu o voce *MarianneFaithfulli* împreună cu formaţia ei, Genet (un nume care nu are nevoie de nici un comentariu), şi o sală în delir. Cu chitara bas la bandulieră, cu gura lipită de microfon, era puternică şi dezlănţuită, stăpânită de o furie în totală contradicţie cu imaginea juvenilă pe care o avea la Métamorphose.

M-am întors la Bruxelles trei ani jumătate mai târziu. Între timp mă stabilisem la Amsterdam şi îl întâlnisem pe Marteen

Maes – „Maes ca berea“, zicea el cu un hohot de râs zgomotos – la barul unde lucram seara, la câteva străzi de Stadsschouwburg, teatrul municipal.

Marteen Maes avea vreo cincizeci de ani şi aproape doi metri înălţime. Mâini ca nişte lopeţi, păr blond-roşcat ciufulit, ochi albaştri decoloraţi de băutură şi de nopţi albe, dar la fel de ageri ca ai unui alergător în cursa de o sută de metri. Purta pantofi italieneşti, pulovere pe gât din caşmir şi un palton negru, lung, ce îi ascundea picioarele.

Dacă lui Rasputin i-ar fi trecut prin cap să se reincarneze, ar fi ales cu siguranţă corpul lui Marteen Maes.

Când, pe la 21.45, intra în Klein Bar şi îşi aşeza trupul greu şi elegant de cealaltă parte a tejghelei, îţi lăsa impresia că e însoţit de trecutul lui ca de un tovarăş de drum. Nimeni nu se aşeza pe scaunul de lângă el, de parcă oamenii ar fi simţit din instinct că locul era ocupat. Răspândea mirosul fascinant al unei epoci trecute. Anii de libertate sexuală; dimineţile palide; camerele de hotel jilave; călătoriile cu trenul; nopţile înstelate; prieteniile legate în timpul tripurilor şi al cuceririi unor lumi paralele. Se lăsase de fumat aşa cum îmi lăsasem eu părul să crească, nu neapărat cu dragă inimă, ci pentru a sublinia că Moartea îl cruţase până atunci, acordându-i o amânare nesperată şi în mare parte nemeritată.

A început prima noastră discuţie mărturisindu-mi aranjamentele lui cu băutura. Ca pe-o favoare, m-a rugat să-i servesc întâi bere – care avea asupra lui acelaşi efect ca asupra unui zid din beton – şi apoi, la 11 fix, chiar dacă nu-şi terminase berea, să-i torn prima votcă. Am respectat conştiincios ritualul ăsta în toate serile vreme de trei luni, având senzaţia că sunt legată de el printr-un pact secret. Cu ochii înceţoşaţi de vreo

duzină de shoturi, rămânea acolo până pe la 2 noaptea, ca şi cum ar fi aşteptat pe cineva. Oricine. Un (o) necunoscut (ă) care să intre pe uşă şi să schimbe dintr-odată cursul lucrurilor. Credea în magia barurilor şi în hazard. „Două chestii care sunt făcute să meargă împreună, Kimy, ca mâna mea şi paharul ăsta“, spunea el într-o franceză perfect corectă din punct de vedere gramatical, dar parcă ciopârţită de accentul lui nordic.

Prin Klein Bar îşi făceau veacul în general tineri care veneau în grup şi rămâneau împreună până în zori, fumând şi îmbătându-se rangă. Cum băuturile se cumpărau de la bar, din când în când câte unul dintre ei întârzia la discuţii cu Marteen înainte să se întoarcă la gaşca lui. Nepăsător, cu aerul unui dandy ofilit, Marteen nu insista şi îşi îndrepta singurătatea spre mine. Kimy, fata de la bar, cu brațele tatuate, ţigări Lucky Strike fără filtru, inele de argint, haine negre, plete până la jumătatea spatelui, lansată într-o viaţă sexuală liberă şi lipsită de iubire. Şi aşa am început să stăm de vorbă, înaintând câte puţin în fiecare seară spre o complicitate stranie, care făcea salturi înainte uriaşe când îmi permiteam două-trei shoturi de votcă (de obicei mă mulţumeam cu o bere Cheap Blonde ca să nu cad lată în zori, la sfârşitul turei).

Când m-a întrebat de unde sunt şi, după ce-am ocolit de câteva ori răspunsul, i-am dezvăluit în frânturi trecutul meu. Nu era genul de om pe care să-l minţi uşor. Iar felul lui de-a crea intimitate sub lumina roz a neoanelor avea ceva seducător, care îţi făcea poftă să fii sincer. În asemenea momente, dacă Marteen ar fi fost un loc, cu siguranţă ar fi fost o cabană pierdută în munţi. Scriind fraza asta îmi dau seama că vorbesc adesea despre munţi, dar să ştiţi că îi urăsc, aşa cum

urăsc să fac baie sau masaj. Există în locurile alea un preaplin de bunăstare pe care nu ştiu deloc cum să-l gestionez. Totuşi m-am născut la poalele munţilor şi, mai mult, de două ori…

Marteen era primul om căruia îi povesteam despre fuga noastră din Iran, în mare parte datorită votcii şi albumului *Henry's Dream* al lui Nick Cave. Voiam să ştie că avusesem şi eu partea mea de aventuri pe lumea asta. M-a ascultat fără să mă întrerupă. Dacă a fost mişcat sau intrigat, n-a arătat-o. Sau dacă a arătat-o, eu n-am remarcat, atât de încurcată îmi era mintea în iţele poveştii mele, la fel de întortocheată ca traversarea însăşi. De atunci, în discuţiile noastre s-a deschis o nouă paranteză. Când simţea că n-o să vină nimeni să ne deranjeze, el mă ruga: „Povesteşte-mi cum mergeai cu picioruşele prin zăpadă, Kimy…" Mai târziu am înţeles că, datorită lui Marteen şi-a încăpăţânării sale de-a mă face să repet povestea asta, reuşisem încet-încet să găsesc tonul potrivit ca să vorbesc despre ea. Discuţiile noastre acţionaseră asupra ei ca apa asupra whisky-ului, diluând emoţia şi stângăcia şi, fără îndoială, tristeţea.

Nopţile treceau şi Marteen îmi vorbea cum nu-mi mai vorbise nimeni până atunci. M-a învăţat cine erau Stanislavski şi Tadeusz Kantor. Mi-a destăinuit că Malcolm McLaren furase totul de la Guy Debord şi de la situaţionişti. Mi-a adus o carte despre Paul Delvaux, pictor peste care dădusem uimită pe coperta discului cu turaţia de 45 de rpm *Dark Entries* al trupei Bauhaus. M-a făcut să descopăr muzica electroacustică, pe Steve Reich şi Gavin Bryars. Îl ascultam cu senzaţia ameţitoare că poate trecusem prin destule ca să-l merit. Toate astea, toată singurătatea împotriva căreia luptam zi de zi, nu fuseseră în van.

La o săptămână după premiera piesei de teatru pe care o punea în scenă, m-a anunţat că se întoarce acasă, la Bruxelles. Până atunci credeam că e olandez şi că pentru el acasă înseamnă Amsterdam. Nici el nu găsise de cuviinţă să-mi spună, fiind mai preocupat de misoginismul lui Baudelaire sau de sfârşitul tragic al lui Anton Webern decât de identitatea lui. Pe la miezul nopţii, cu mintea înfierbântată, mi-a aruncat:

— Cât ai de gând să mai rămâi în bomba asta? Vino cu mine, ar fi timpul să scoatem ceva din tine.

— Ce, mai exact? am întrebat eu râzând.

— Ce vrei… Ce ai chef să faci? Nu mai spăla paharele alea şi spune-mi naibii ce vrei să faci!

— Să mixez muzică…

— Vrei să fii DJ?

— Nu, vreau să lucrez în săli de concerte.

— Să rămâi pitită-n întuneric? Nordul nu-ţi ajunge? O să-ţi petreci toată viaţa ascunzându-te?

— Mie-mi convine să mă ascund.

— OK, se poate aranja. Ştiu un băiat care te-ar putea ajuta. Ian Bennett. Te aştept mâine la 7.

— Pe bune?

— Da, pe bune.

În aceeaşi seară i-am lăsat un bilet lui Ludwig, patronul de la Klein Bar, ca să-i spun la revedere şi să-i fac cadou salariul meu pe luna aia.

A doua zi, la ora la care şiroaie de apă curgeau peste Amsterdam, spălându-l de păcatele din ajun şi de plăcerile frivole, am ieşit din clădire cu şapca îndesată pe cap. Ploaia aceea nesfârşită, care purifică, cheamă la ordine şi impune

prudenţă, explică fără îndoială cel mai bine de ce ţara asta este ce este. Urcat pe bicicletă şi înfăşurat într-un poncho de ploaie oribil, olandezul îşi vede de drum fără să-i pese de alţii, respectând scrupulos regulile ca să evite accidentele şi conflictele. Cultura calvinistă, cheia de boltă a acestei societăţi bazate pe libertate, încredere şi indiferenţă organizate, nu putea cu siguranţă să găsească un teren mai propice în care să prindă rădăcini. Uite ce învăţasem de la ei: fiecare e liber să fie ce este, să dorească ce doreşte, să trăiască cum crede, cu condiţia să nu dăuneze liniştii altuia şi echilibrului general. Un principiu de viaţă aflat exact la polul opus faţă de cultura persană, în care să ridici bariere, să te amesteci în treburile altora şi să încalci legile este ceva la fel de natural ca respirația. Dar şi în dezacord cu rigiditatea iudeo-creştină a culturii franceze în care discursul frânează fără încetare acţiunea.

Marteen era deja acolo când am ajuns, la volanul Volkswagenului său negru, cu un pahar cu cafea în mână. Am deschis portiera de pe partea pasagerului şi am urcat în maşină.

— Îmi pare rău, sunt udă leoarcă.

Pe când îmi aprindeam o ţigară, a demarat. Arăta îngrozitor şi răsuflarea îi mirosea încă a băutură. A mirosit fumul care îmi ieşea din gură aşa cum un îndrăgostit miroase parfumul iubitei. În acelaşi timp, de pe bancheta din spate s-a înălţat un suspin urmat de un mormăit.

M-am întors şi am zărit un trup adormit şi ghemuit sub o geacă scurtă din piele albă. Am recunoscut imediat părul, care devenise între timp blond platinat.

— E nepoată-mea, a şoptit Marteen. Avea un concert la Utrecht seara trecută cu formaţia. S-a certat cu prietena ei, apoi cu restul formaţiei şi a hotărât să ia un taxi la 2 noaptea ca să-i

destăinuie toate astea bătrânului ei unchi. Vezi cum stă treaba? Tu uiţi de familie, Kimy, dar, la naiba, ea nu uită de tine niciodată!

— Cum o cheamă? am întrebat încercând să-mi ascund surprinderea.

— Anna. Ca pe mama mea.

Anna De Grave, numele pe care îl citisem pe pliantul pe care îl primisem la intrarea în Beursschouwburg.

Anna De Grave şi Marteen Maes trăiau încă într-o lume în care o nepoată putea găsi refugiu alături de unchiul ei.

Acum, că ştiţi cum am revăzut-o pe Anna şi înainte să vă povestesc peregrinările mele londoneze, profit de ocazie ca să transcriu una dintre scrisorile trimise de bunica Emma Sarei, din 19 mai 1989. Scrisoarea asta e singura pe care am păstrat-o, celelalte sunt îndesate în cutii depozitate în subsolul casei Minei. De fiecare dată când o recitesc, scrisul mare şi aerisit al bunicii îmi aminteşte de mania ei de-a deschide ferestrele ca „să intre aer curat“, cum spunea ea.

Floricica mea,

Am primit două scrisori de la tine ieri. Una datată cu două săptămâni în urmă, iar alta de acum patru luni. Plicurile erau desfăcute şi lipite la loc cu scotch. Sper că turnătorul care le-a citit o s-o citească şi pe asta ca să afle ce părere am despre nenorociţii ca el. Blestemată să fie ţara asta! Îi zic băcanului că nu sunt proaspete curmalele lui şi-mi răspunde: Dacă nu-ţi plac, nu le cumpăra! Mă duc la bancă să scot bani şi funcţionarul de la ghişeu îmi zice, privindu-mă drept în ochi: Dacă îmi dai tu atât, îţi dau banii. Din fericire, nu eşti aici să vezi asta. Îţi dai seama?

Vârsta mea, părul meu alb, faţa mea boţită ca o cârpă de spălat pe jos, nimic nu-i opreşte. Oamenii au devenit trişti şi haini. Însă nu-i poţi învinovăţi. Bagă pe oricine într-o cuşcă, lipsindu-l de toate, şi o să vină cu siguranţă momentul când o să se-arunce asupra vecinului să-l înfulece. Aşa fac ca să ne domine, ne transformă în animale. Oricum, putem să şi crăpăm, că lor tot nu le pasă, n-au nevoie de noi ca să existe.

De vreo zece zile am rezolvat problema, nu mai ies din casă. Măcar aşa nu risc să mă aresteze, fiindcă mă cunoşti, nu pot să ţin pentru mine ce gândesc. Fac cumpărăturile prin Tahere, fata portăresei, aşa pot să rămân acasă şi să mă ocup de fratele tău. De când a ieşit din închisoare, nu mai e decât umbra omului care era odată. Nu ştiu ce i-au făcut ticăloşii ăia, la ce torturi l-au supus. Eu îl întreb întruna, dar îl ştii bine, întotdeauna ţine totul pentru el, de parcă eu aş fi prea proastă ca să-nţeleg sau prea slabă ca să pot suporta. Totuşi mi l-au dat acasă bucăţi! Dar asta nu contează, e viu şi, o să vezi, o să-şi revină. N-ai de ce să te consumi.

Bun, să trecem la motivul pentru care-ţi scriu. Simt că ceva nu e în regulă cu Kimiā. Închei cele două scrisori zicând: „Kimiā e bine şi ea şi te îmbrăţişează“, nici un cuvânt în plus. La început m-am întrebat dacă i s-a întâmplat ceva, ceva grav despre care n-ai îndrăzni să-mi vorbeşti. Dar nu cred. N-am văzut nici o boală dându-vă târcoale ţie şi familiei tale şi, crede-mă, am băut destulă cafea de când am primit scrisorile tale. Pe urmă mi-am zis că, dacă nu e o boală, e altceva. Poate lucrul ăla pe care îl păstrez în adâncul sufletului de atâţia ani. Mă bucur că nu trebuie să-ţi spun în faţă ce mă pregătesc să-ţi spun, chiar dacă aş da în clipa asta tot timpul care mi-a mai rămas de trăit ca să te

pot strânge în braţe şi să văd măcar unde locuieşti. Dacă stai în picioare, fata mea, aşază-te şi ascultă-mă.

Când s-a născut Kimiā, erai aşa de fericită că ai o fată, într-atât încât i-ai dat numele ăla ciudat, că n-am vrut să-ţi vorbesc despre asta. Dar ce simţeam la naşterea ei s-a adeverit pe urmă şi, crede-mă, am fost vigilentă în privinţa asta. Am urmărit-o, chiar i-am pus întrebări. Vezi, îmi iau precauţii, fiindcă n-am poftă să pui toate astea pe seama a ceea ce tu numeşti „interpretările mele iraţionale", glumele unei bătrâne armence pe care câinii ăştia au făcut-o să ajungă pe jumătate nebună (apropo, Tahere mi-a spus ieri că peste tot lumea murmură că Bătrânul e foarte bolnav şi că i se-apropie ceasul. Dumnezeu ştie că n-am dorit vreodată moartea cuiva, însă lui îi doresc să crape, chiar dacă asta n-o să schimbe nimic).

Mi-ar fi plăcut să mă înşel la vremea aia, dar – vai – cu cât Kimiā creştea, cu atât îmi dădeam seama că am dreptate. De mii de ori a fost cât pe ce să-ţi spun când vedeam că purtarea şi firea ei te tulbură. Doar că, cu viaţa pe care o duceaţi, tu n-aveai niciodată timp şi eu n-aveam chef să adaug o grijă în plus la celelalte. Draga mea, previziunea pe care am făcut-o n-a fost greşită, chiar dacă aţi râs toţi de mine la naşterea ei. Kimiā e fată, sigur, însă doar în aparenţă. În adâncul ei, e băiat, băiatul care trebuia să fie dacă Nur nu şi-ar fi dat ultima suflare când ea o căuta pe-a ei. Lasă-ţi timp să reflectezi la ce-am scris până acum înainte să citeşti mai departe. Du-te să-ţi faci un ceai sau bea un pahar cu apă.

Deci continui. Toate lucrurile de care te temeai când credeai că porţi în pântec un băiat o să le facă, aşa cum le-a făcut întotdeauna, de altfel. Chiar, şi asta mi-e cel mai greu să-ţi spun, o să-ţi aducă o noră. Uite unde voiam să ajung. Kimiā are de-

acum vârsta la care se gândeşte la sex, ceea ce complică, fără îndoială, viaţa ei şi pe-a ta. Sara dragă, micuţa mea, dacă fetei tale îi plac fetele, las-o în pace. Împacă-te cu situaţia. La urma urmei, nu e răspunzătoare pentru naşterea ei şi pentru moartea lui Nur. Cine ştie ce ne-a pregătit soarta? Cine ştie de ce vieţile noastre sunt aşa cum sunt? Poate că nici tu n-ai fi cine eşti dacă nu erai singura fată între atâţia fraţi. Poate că nici eu n-aş fi fost aceeaşi dacă părinţii mei nu se stabileau în Teheran. În viaţă există o parte de fatalitate şi o parte de liber-arbitru, doar proporţia se schimbă în funcţie de întâmplări.

Promite-mi să nu-i reproşezi astăzi Kimiei ceea ce este, fiindcă aşa a fost întotdeauna şi ai iubit-o. Nu există nici un motiv ca iubirea ta pentru ea să se schimbe. Ai dus-o în Franţa ca să fie fericită, atunci las-o să fie. Uită-te la cumnatul tău Saddeq, n-are o zi de linişte pe faţa pământului, bietul de el, chinuindu-se să ascundă ce e când se vede de la o poştă.

Bun, am pălăvrăgit destul, i-am promis lui Tahere o prăjitură cu migdale fiindcă îi vin prietenele în vizită şi, cu toate că acum mă plictiseşte de moarte să mă apuc de făcut prăjituri, trebuie să mă pun pe treabă. Iar tu trebuie să te duci să-ţi iei pastilele, fiindcă pălăvrăgeala mea a stârnit probabil o migrenă cumplită. Ar trebui să fiu supărată pe mine, totuşi nu sunt. Nu fi nici tu. Spune-le fetelor că le iubesc.

Emma

Chiar înainte să ajungem în Belgia, Marteen mi-a întins o bucată de hârtie pe care notase numele şi numărul de telefon al prietenului său, Ian Bennett, care mixase în legendarul Marquee Club din Londra. În loc să dau fuga imediat la Londra, m-a sfătuit să-l sun pe un alt prieten de-al lui, Rob Neckelbrook,

inginer de sunet la teatrul La Monnaie, ca să capăt cunoştinţele tehnice elementare.

Anna nu s-a trezit decât la Bruxelles. În weekend am rămas toţi trei închişi în apartamentul imens al lui Marteen, decorat în stil minimalist, bând, fumând, mâncând semipreparate, ascultând muzică şi vorbind. Semănam cu nişte naufragiaţi care amână întruna momentul când pornesc să descopere lumea.

Aceste două zile au fost de-ajuns ca să-mi confirme ce presimţeam deja: diferenţa dintre doi indivizi de acelaşi sex poate fi la fel de mare şi derutantă ca aceea dintre un bărbat şi o femeie. Cunoscusem bărbaţi care îmi semănau mult mai bine decât Anna, chiar şi fizic. Bărbaţi lipsiţi de orice alt mister decât funcţionarea sexului lor. Anna se afla pe un versant opus celui unde stăteam eu, ca soldaţii ruşi care se vedeau din anumite părţi ale Mazandaranului, acolo unde marea se îngusta, şi pe care îi priveam intrigaţi şi uimiţi. Şi între noi Pământul se îngustase ca să ne pună pe amândouă, anverseza şi teheraniana, faţă în faţă. O priveam cum se plimbă dintr-o cameră în alta aşa cum priveşti o pisică învârtindu-se printr-o casă. Avea chiar acel talent de-a face un loc al ei, de a-şi însuşi lucrurile, pentru ca apoi să-şi piardă interesul. Era imprevizibilă, în stare să vorbească ore în şir, apoi să tacă dintr-odată. Când exaltată peste măsură, când închisă în sine, avea în ea o furie care, lucru ciudat, o făcea fragilă. În Belgia, furia pare inutilă / anacronică, viaţa e făcută ca să fie trăită, nu ca să fie gândită.

Duminică a sunat-o prietena ei şi a plecat să se întâlnească cu ea. A doua zi, Marteen a plecat şi el pentru două săptămâni

la Atena să se întâlnească cu prietena lui, o belgiancă de origine greacă. O oră mai târziu l-am sunat pe Rob Neckelbrook.

Îndesat ca un butoi de bere, cu ţigara Bastos în colţul gurii pierdute în hăţişul bărbii blonde, Rob Neckelbrook m-a lăsat să asist la ultimele două repetiţii cu *Daphne* de Richard Strauss. Mi-a explicat într-o franceză presărată cu *brusselară*[3] „chestiile (pronunţat *cesstiile*) de bază“.

Zi după zi, stând lângă Rob la masa de mixaj enormă, simţeam un fior care nu semăna cu nimic altceva în momentul în care luminile din sală se stingeau ca să lase locul celor de pe scenă. Tăcerea care însoţea momentul acela era unică. Era atât o invitaţie la uluire, cât şi o punere în gardă. Trebuia să fii la înălţime, a ta şi a celorlalţi, a orelor de muncă şi speranţe, a dorinţelor şi aşteptărilor. Chiar şi astăzi, deşi concertele au devenit show-uri produse după un format şi previzibile, în momentul în care se face schimbul îmi ţin respiraţia, într-o stare de plăcere pură şi spaimă cumplită. Uneori îmi spun că m-aş putea desprinde de pământ ca o rachetă.

Cu o zi înainte să se întoarcă Marteen din Grecia, când am intrat în apartament, am văzut că venise Anna. Muzica melancolică de pe albumul *Berlin* de Lou Reed se revărsa din toate boxele. După felul în care mă privea, am ştiut că vrea să mă surprindă. Un spiriduş care sare din cutie. Totuşi nu eram atât de surprinsă pe cât îşi dorea. Din cauza „maladiei G.I.-ului“, fără îndoială. După o clipă de ezitare, a dat muzica mai încet şi s-a simţit obligată să se justifice. Venise să-şi ia la revedere, fiindcă ea şi ceilalţi din formaţia Genet hotărâseră să se retragă într-o casă aflată la câţiva kilometri de Anvers ca să pregătească următorul album. În timp ce-mi vorbea, mintea mi se umplea

de imagini fanteziste despre rock-and-roll – să te închizi împreună cu alţii, să compui piese, să te întinzi pe canapele moi, să înjuri… Totuşi, mai mult decât dorinţa de-a fi parte din acest univers secret, incitant, care mă făcuse să visez atâta în adolescenţă, am simţit urcând din adâncul meu dorinţa de-a fi într-o casă. Dar nu oricare. Cea a Unchiului Numărul 2 din Mazandaran. De obicei, vara trezea (şi trezeşte încă) în mine sentimentul acela straniu în care dorinţa de-a fi acolo şi durerea de-a fi lipsită de o asemenea bucurie se luptă chiar înăuntrul stomacului meu. Lucru care explică, cred, de ce urăsc aşa de mult vara. Dar atunci, în clipa în care Anna a rostit cuvântul „casă“, am simţit o dorinţă atât de violentă, încât aş fi putut să mă aşez şi să plâng. Iată drama exilului. Lucrurile există, la fel ca fiinţele, dar trebuie să te prefaci că trăieşti ca şi cum ar fi moarte[4]*.

Când Anna şi-a încheiat explicaţia, cu mâinile în buzunarele pantalonilor, ne-am privit îndelung sau mai degrabă câteva clipe care au părut foarte lungi. În timp ce „Sad Song“ se apropia de final în acordurile obsedante ale armoniului, ştiam amândouă că, logic, ar fi trebuit să sărim una pe alta şi să sfârşim pe canapea. Ne număram printre miile care nu ştiau să facă decât asta, mai ales dacă erau un pic bete, un pic deprimate. Sex din economie, din lipsă de imaginaţie, din fatalism. Sex în lipsă de altceva mai bun. Dar momentul când ar fi trebuit să trecem la acţiune a trecut. Apoi încă unul şi încă unul. Şi s-a terminat piesa.

— Vrei să bei ceva? am întrebat-o.

— Da. Ce ai chef să asculţi?

— Ce vrei…

Am băut şi-am vorbit până la 7 dimineaţa. Surprinse de noi înşine şi în acelaşi timp mândre că o luaserăm pe o scurtătură mai abruptă şi mai riscantă. Nu mi-a pus nici o întrebare despre Iran şi i-am fost recunoscătoare. Reuşisem să mă lepăd de toate şi să fiu pur şi simplu eu însămi. Savuram victoria asta în aceeaşi măsură ca prezenţa Annei. Când s-a făcut lumină afară, m-a dus să iau micul dejun într-o cafenea flamandă veselă şi rustică de pe lângă Place du Jeu de Balle. Noaptea aia e începutul relaţiei noastre, cel puţin aşa le povestim celor care ne întreabă, chiar dacă a trebuit să aşteptăm şase ani până să ne vedem din nou şi să sfârşim pe canapea.

Uite un scurt fragment din discuţia noastră nocturnă – debarasat de ezitări, aproximări, pasaje în engleză, tăceri de tot felul.

— Ţi-ar plăcea să ai copii? întreabă Anna.

— Dacă mă ascult numai pe mine, dacă închid ochii asupra tuturor celorlalte chestii, nu pot să spun că nu mi-ar plăcea. Chiar dacă, probabil, n-o să fac niciodată vreunul. Ţie?

— Eu sunt lesbiană. Nu-mi pun întrebări de genul ăsta.

— De ce?

— Nu ştiu, aşa m-am educat. Oricum, nu cred că mă înnebunesc după familie.

— Nu suntem obligate să facem ceva de genul „tata şi mama“, nu?

— N-avem de ales… Ne lipseşte imaginaţia să facem altfel.

— Nu suntem toate făcute să devenim cineva, iar copiii n-au nimic de-a face cu asta. Uită-te la Patti Smith sau la Chrissie Hynde, au amândouă copii, chiar mai mulţi, şi asta nu le-a împiedicat să devină ce sunt, mult mai avangardiste decât

majoritatea lesbienelor care dispreţuiesc dorinţa de-a face copii.

— A, da, însă vorbeşti de o epocă în care rockul era un mod de viaţă. Asta însemna ceva, îi definea pe oamenii care-l creau şi pe cei care le cumpărau discurile. Dar nu mai înseamnă mare lucru. Uită-te la Oasis… Acum se înfiinţează formaţii care aduc bani şi nu fac rău nimănui. A devenit o chestie distractivă. Te prefaci că eşti rebel pentru că până şi asta aduce bani.

Şi a deviat spre moartea rock-and-rollului…

Anna a plecat la Anvers, iar eu, la Londra.

N-am dat niciodată de Ian Bennett. Am dat de alţii. Un Ian Bennett arhitect, altul florar, altul profesor de mimă, altul agent imobiliar, însă nici un Ian Bennett inginer de sunet. Numărul de telefon pe care mi-l dăduse Marteen era al unei spălătorii ţinute de nişte indieni în King's Cross. Am încercat să iau legătura cu el, i-am lăsat mesaje, dar nu mi-a răspuns niciodată.

Am început să cred că Ian Bennett nu exista de fapt. Era o invenţie a lui Marteen ca să mă scoată din Klein Bar (şi din toate celelalte baruri unde aş fi putut, din comoditate sau lene, să-mi petrec viaţa muncind doar ca să-mi plătesc chiria şi mâncarea). Marteen era destul de complicat şi de farsor ca să-mi facă vânt în scenă sub un pretext atât de lipsit de importanţă cum era să plec în căutarea unui personaj fictiv ca să văd ce-o să iasă. Totuşi îşi luase nişte precauţii sfătuindu-mă să petrec un timp cu Rob Neckelbrook. Mi-l închipuiam aşezat pe canapeaua lui de piele, în salonul cu lumină filtrată, cu o sticlă de Triple Westmalle în mână, ascultând mesajele mele pe robotul telefonic şi întrebându-se când naiba aveam să-ncetez să mă smiorcăi şi să încep să-mi trăiesc viaţa. Viitorul i-a dat

dreptate şi, într-adevăr, lucrurile s-au aranjat într-un fel surprinzător.

Plimbările prin oraş în căutarea lui Ian Bennett mi-au îngăduit să părăsesc repede hotelul jalnic unde stăteam ca să mă mut, datorită lui Ian Bennett agentul imobiliar, într-o cămăruţă mobilată de la Elephant and Castle, cu duş pe palier şi o chirie de nouă lire pe lună. Am făcut rost de o slujbă într-un bar de la Earl's Court unde cântau cinci seri pe săptămână formaţii de jazz. Când patronul, un fost punkist care făcuse avere cu tricourile-fantezie, a aflat că eram în căutarea unui anume Ian Bennett care mixase în Marquee Club, mi-a propus imediat să fac o încercare în barul lui.

— Dacă cunoşti un tip care a mixat în Marquee, atunci înseamnă că te pricepi destul de bine la aşa ceva.

— Mă descurc, am minţit eu.

— Două săptămâni, OK? Dacă merge, te angajez.

— Super!

Aşa se face că, chiar înainte să ajung la concluzia definitivă că Ian Bennett era doar o momeală de prima mână, îmi găsisem o locuinţă şi o slujbă.

Ajunsă în acest punct al povestirii, pe când mă văd din nou în camera mea mobilată de la Elephant and Castle, cu ochii ţintă la robotul telefonic rablagit pe care îl lăsase în urmă fostul locatar, mă întreb cum să leg lucrurile. E 2.13 noaptea (exactitatea orei afişate în dreapta sus pe ecranul computerului meu are ceva clinic şi intimidant). O să mă ridic. O să deschid fereastra. Şi poate că o să mă opresc aici.

1. „Ar trebui să fiu fericit că m-am născut în Belgia“ (engl.); aluzie la single-ul „Hey, Marlene“ (1988) al grupului pop

belgian Won Ton Ton (1987-1992).

2. Centru de artă multidisciplinar din Bruxelles unde se organizează spectacole, concerte, expoziţii, proiecţii de filme şi dezbateri.

3. Dialect francez, vorbit în Bruxelles şi în comunele învecinate, influenţat de dialectul brabanson al neerlandezei.

4* Iartă-mă, cititorule, dacă ai impresia că ai mai citit fraza asta, însă nu mă pot împiedica s-o scriu.

4

Incidentul
(Totuşi mi-ar fi plăcut să fiu mai originală…)

4.34. Uite că m-am întors, fiindcă nu reuşesc deloc să adorm. Tot ce-aş putea să scriu ca să amân momentul în care trebuie să înfrunt INCIDENTUL mi se pare absolut inutil şi lipsit de importanţă. Viaţa însăşi mi se pare brusc lipsită de importanţă. De la primul cuvânt aşternut pe prima pagină, acea dată de 11 martie 1994 se află acolo, ca o lumină orbitoare de care mă apropii inexorabil. Digresiunile şi flecărelile n-o să mă împiedice s-o ocolesc iar, aşa cum făcea Unchiul Numărul 2 cu *Dimineaţa funestă*. Mă gândeam că valul scriiturii o să mă ajute să înaintez fără poticneli, să traversez acele zone de uitare pe care le-am instituit înăuntrul meu fără să-mi dau seama măcar. Mă înşelam.

Mi-a luat mult timp să scap de acele imagini. Le-am inventat atât de realist, încât până şi astăzi am senzaţia că eu i-am descoperit corpul în mijlocul salonului. Că eu m-am bălăcit în sângele lui.

Gâtul lui tăiat dintr-o parte în cealaltă.

Pieptul lui străpuns de cinci lovituri de cuţit.

Pântecul sfâşiat de trei lovituri.

Ochii lui deschişi, înspăimântaţi, care privesc tavanul.

Mirosul sângelui său.

Aş fi vrut s-o fac eu. Aş fi vrut s-o scutesc pe Sara de aşa ceva.

Mă pregătisem să înfrunt moartea lui, mă antrenasem ca o sportivă pentru marea competiţie. Chiar mă pregătisem să-i descopăr pe amândoi în mijlocul salonului.

O bună parte din adolescenţă, în fiecare după-amiază când mă întorceam de la liceu, în clipa în care băgam cheia în yală, înainte s-o răsucesc, auzeam în minte o voce care mă făcea să încremenesc: chiar eşti în stare să deschizi uşa aia? Poţi să suporţi ce-o să vezi fără să mori pe loc? Abia când mă credeam pregătită, când simţeam că nu o să-mi cedeze inima, o deschideam. Uneori rămâneam minute bune pe palier, cu cheia în mână, neputând să mai fac un singur pas. Alteori zgomotul liftului sau vreun vecin mă sileau să intru în grabă. Odată înăuntru, pe când liniştea şi curăţenia din salon mi se întipăreau încet pe retină, mi se întâmpla să fiu cuprinsă de un nou val de teamă. Şi dacă erau în cameră? Şi dacă fuseseră omorâţi acolo? Am aflat prea târziu, în seara înmormântării lui Darius, când eram la Leïli, pierdute, sfârşite, neputând să închidem un ochi în ciuda somniferelor, că surorile mele făceau la fel.

Spaima noastră nu era nici exagerată, nici urmarea vreunor traume din copilărie. Fusese provocată de o convocare la ministerul de Interne căreia Darius îi dăduse curs în luna decembrie 1987. N-am aflat niciodată exact ce se petrecuse în camera aia de la subsol. Nu ne-a vorbit niciodată despre asta, ca despre orice altceva care îl privea. Drept să spun, nici măcar nu ştiam despre convocare. Până în seara aia când, aşezată la masa din bucătărie ca să-mi scriu tema la franceză, am surprins o

discuţie între părinţii mei. Glasurile lor răzbăteau până la mine înăbuşite de grosimea uşii, însă puţinul pe care l-am auzit m-a intrigat. La un moment dat m-am ridicat să deschid uşa şi am rămas lângă ea să ascult.

Unul dintre bărbaţii prezenţi în acel subsol îl informase pe Darius că serviciile de informaţii franceze interceptaseră o listă pe care figura şi numele lui, alături de ale altor zece opozanţi politici stabiliţi în străinătate pe care regimul iranian plănuia să-i elimine. După el, agenţii iranieni se aflau de-acum deja pe teritoriul Franţei, sub identităţi false, pregătind această crimă. Bărbatul încheiase propunându-i să posteze un poliţist în faţa locuinţei noastre, măsură de protecţie pe care Darius o refuzase. Dacă ciuliţi urechile, o să auziţi din nou huruitul mecanic al scărilor rulante, o să-l auziţi pe Darius zicând:

— Cu ce drept mi-aş permite să accept? Totuşi ar însemna să emit nişte pretenţii date naibii cerându-le francezilor să se ducă la muncă în fiecare dimineaţă ca să-mi asigure mie protecţia!

— Ai dreptate, a recunoscut Sara. Mai ales faţă de vecini. Nu-i vina lor că suntem cine suntem. Oricum, cu sau fără protecţia poliţiei, dacă vor să te omoare, o s-o facă. Te plimbi câte patru ore pe zi, e mai mult decât suficient ca să te urmărească şi să-ţi împlânte un cuţit în spinare. O să vorbesc cu fetele, o să le rog să fie cu ochii în patru.

Cu cât îi ascultam mai mult, cu atât îmi dădeam mai bine seama că situaţia îi entuziasma. Faptul că regimul iranian trecea în sfârşit la acţiune, că inamicul se apropia, şi încă sub adevărata lui faţă de ticălos terorist, dădea din nou sens lucrurilor. Exilului, despărţirilor, acelor zile pariziene care se înlănţuiau una de alta pe cât de goale, pe atât de nesfârşite. Nu îl uitaseră. În ciuda tăcerii la care era silit Darius şi care îl

măcina, încă îi băga în sperieţi al naibii de tare. Îi cunoşteam destul de bine pe părinţii mei ca să ghicesc ce expresie li se aşternuse pe feţe; felul acela de-a se privi ce transmitea o pasiune pe care nimeni n-o putea înţelege. În momentele alea, imaginea lor de cuplu intelectual angajat căpăta ceva de Bonnie şi Clyde. Ceva care se degaja din ei ca mirosul de pulbere, senzaţia că ţineau în mâini cursul lumii.

A doua zi, când Sara ne-a strâns în bucătărie ca să vorbească cu noi, am avut aceeaşi senzaţie.

— Nu-mi spune că o luăm de la capăt! a întrerupt-o Mina.

— Nu s-a terminat niciodată, draga mea. Trebuie să fii mândră că laşii ăştia vor încă să-l omoare pe tatăl vostru. Asta dovedeşte că suntem…

Şi Sara şi-a înşirat argumentaţia pe care o ştiam pe dinafară. Ne uitam la ea fără s-o ascultăm, cuprinse de un sentiment crepuscular, un amestec de lehamite şi spaimă care se situa exact la polul opus faţă de al ei. Se făceau şase ani de când încercam în fiecare zi să ne apropiem – din dorinţă (Leïli), din comoditate (Mina) sau din necesitate (eu) – de normalitatea celor de vârsta noastră, deşi eforturile ne erau subminate fără încetare. Sub orice formă – războaie, familii, depresii, scrisori, ameninţări şi acum crimă –, în orice clipă, trecutul ne ieşea în cale, dramatic şi inevitabil. Semănam cu omuleţii ăia de cauciuc pe care îi arunci de perete şi încep imediat să se rostogolească. Destinul nostru era tragedia prăbuşirii.

Eram în Berlin când am aflat despre asasinarea lui Shahpur Bakhtiar[1*]. Era o după-amiază însorită de august şi Berlinul, devenit de câteva luni capitala Germaniei unificate, era zgâlţâit zi şi noapte de muzica tehno, sunetul irezistibil al tranziţiei. Stăteam pe atunci într-o fostă clădire a companiei de

electricitate rechiziţionată de artişti şi nihilişti de tot felul, la câteva străzi de Tacheles, faimoasa clădire locuită de squatteri. În ziua aia, Jules, un francez îmbrăcat ca o sperietoare de ciori, elev la şcoala de circ, zăcea pe un şezlong, cu faţa întinsă spre soare, un joint între degete şi ziarul *Libération*, vechi de câteva zile, deschis la picioare. Îmi aduc aminte că n-am văzut decât cuvintele astea două: „Bakhtiar asasinat“.

Nu ştiu când am ajuns afară. Am alergat mâncând pământul ca să ajung la Kumpel, o cafenea de la care puteam să sun acasă datorită unui vechi telefon cu fise. A răspuns Sara.

— Ce s-a întâmplat cu Bakhtiar? am întrebat eu cu răsuflarea tăiată.

— Aha, a trebuit să fie asasinat bietul Bakhriar ca să mă suni! Deşi, eşti în urmă cu câteva zile…

— Ştiu, am zis eu deja enervată. Deci, ce s-a întâmplat?

După ce mi-a vorbit despre felul extrem de abil în care comandoul l-a convins pe unul dintre apropiaţii lui Bakhtiar să-l trădeze ca să ajungă la el şi despre detaliile sordide ale asasinatului, a adăugat:

— Vezi, protecţia poliţiei nu foloseşte la nimic. Fiul lui Bakhtiar lucrează la RG[2] şi uite rezultatul! Dacă vor să-şi atingă scopul, găsesc ei o cale.

Au urmat şi alte asasinate, în diferite părţi ale Europei. La unele locuri ale crimei s-a găsit câte o şapcă, parcă o semnătură a asasinilor. Fiecare dintre aceste crime era încă o treaptă spre teroare. Fiecare îmi acorda un răgaz şi mă încremenea în spaima celei următoare. Pe ce loc se afla Darius pe listă?

În lunile de după moartea lui Bakhtiar, sunam acasă regulat, însă fără să dau de-nţeles ce mă îngrijora. Mi-ar fi plăcut să-l prind măcar o dată pe Darius la telefon, însă el nu răspundea

deloc, lăsând-o pe Sara să se descurce cu lumea exterioară. Uneori era cât pe ce s-o rog să mi-l dea la telefon, după care mă răzgândeam. Complexitatea sentimentelor mele faţă de Darius era paralizantă. Nu puteam să-i vorbesc aşa cum face o fiică cu tatăl ei, fiindcă încetase de mult să mai fie aşa ceva. Nici ca de la adult la adult, fiindcă viaţa mea se deosebea atât de mult de-a lui şi poate chiar îi spunea cu aroganţă că nu mai are loc în ea. De la sosirea noastră în Franţa, devenise aşa de distant / intangibil, că – drept să spun – chiar nu mai ştiam cine e. Totuşi aveam siguranţa că-şi dă seama că-mi fac griji pentru el şi mă mulţumeam cu atât.

În ciuda fricii, nu m-am gândit nici o clipă să mă întorc. Starea de bine la care ajunsesem îndepărtându-mă de familie mă reţinea cu tărie dincolo de frontiere. Crescută într-o cultură în care comunitatea primează asupra individului, nu mai simţisem niciodată înainte într-un mod atât de palpabil că exist. Aveam în sfârşit senzaţia că mi-am luat viaţa în mâini. Puteam să iau hotărâri fără nici o legătură cu trecutul sau cu felul în care o imigrantă trebuie să se comporte ca să capete legitimitate în ţara de adopţie. Engleza devenise limba mea, pragmatică, redusă la funcţia ei primară: comunicarea. Nimeni dintre cei din jurul meu n-avea accentul potrivit, un vocabular bogat, o structură gramaticală perfectă. Ne vorbeam dintr-un loc în care identităţile nu mai contau. Dacă am lua un plan larg – camera mea din clădirea ocupată ilegal din Berlin, salteaua desfundată aruncată pe jos, înfăţişarea mea ridicolă, nopţile albe pe care le făceam lucrând într-un bar sau mergând la vreun concert –, v-aţi putea închipui că pluteam în derivă, o epavă în voia curentului. Totuşi era exact invers. Mă refăceam, mă întremam, mă îmblânzeam, ca după o boală îndelungată.

Surorile mele erau supărate pe mine. Deja tinere mame cu o viaţă activă, le-ar fi plăcut să fiu acolo ca să le scutesc de drame sau măcar ca să-mi primesc porţia. Dacă Leïli mi-a anunţat moartea unchilor mei e pentru că fiecare din ele îşi lua obligaţia să-şi petreacă serile şi weekendurile cu Darius şi Sara ca să nu-i lase singuri. Mina era şi ea acolo, însă nu voia să-mi vorbească. Îmi reproşa că făcusem alegerea egoistă de a-mi trăi viaţa când luxul ăsta nu ne era îngăduit. În ochii ei eram lipsită de genul ăla de omenie care constă în a lua asupra ta şi a accepta. „Oricum ai făcut întotdeauna ce-ai vrut!“, încă îmi reproşează cu orice ocazie. De asta în dimineaţa aia de martie din Londra, de cum i-am auzit vocea în receptor, am ştiut că se întâmplase.

Chiar înainte ca vocea înspăimântată a lui Leïli să ia locul sufocărilor Minei, m-am simţit sfâşiată pe dinăuntru. Senzaţia asta n-a dispărut vreme de ani întregi. Ani în care aş fi putut, dacă Sara n-ar fi trăit încă, dacă nu m-aş fi agăţat de muzică, dacă n-aş fi luat orice fel de droguri, să comit vreo faptă ireparabilă. Furia şi durerea îmi erau atât de mari, că trebuia să rămân mereu închisă în mine ca să nu le las să scape şi să distrugă totul.

Nici măcar nu ştiu cum am trăit în zilele şi săptămânile de după asasinarea lui Darius. La confuzia ce însoţeşte orice moarte s-a adăugat un haos de necrezut. Apartamentul lui Leïli nu se golea niciodată, la fel ca acela de la Mehr de odinioară. Telefonul ţârâia întruna. Un apel din două era de la unchiul Saddeq, distrus şi înecat în lacrimi, căruia regimul nu-i dăduse voie să plece din ţară, condamnându-l să-şi plângă fratele de la distanţă. Deveniserăm un centru nevralgic spre care se

îndreptau indivizi din lumea întreagă fără vreo legătură unii cu alţii. Toţi cei din familia Sadr răspândiţi prin Europa şi prin Statele Unite, familia Nasr din Washington şi familia Purvakil din Cincinnati, prietenii dintotdeauna, necunoscuţii care îl admirau pe Darius, opozanţii politici căzuţi în uitare, foste eleve de-ale Sarei stabilite în Europa. Dar şi anchetatori, jurnalişti, agenţi ai serviciilor secrete şi tot soiul de personaje indezirabile.

La fel ca viaţa lui, ca sângele ce i se scursese din trupul ciopârţit, moartea lui ne scăpa şi ea. În esenţă, făceam eforturi să pierdem cât mai puţin din ea. Ştiam cât detesta elogiile şi măririle. Râdea numai când şi-i închipuia pe cei care aveau să se aşeze în primul rând ca să vorbească la înmormântarea lui. În dezgustul lui manifest pentru întregul show mortuar persistau urmele nihilismului său adolescentin. O parte din el se împotrivise întotdeauna oricărei manifestări conservatoare. O parte pe care eu o adoram şi pe care Sara, ceva mai conformistă în privinţa acestor chestiuni, o dezaproba.

— O să fii mort, Darius *Djan*, ce-ţi mai pasă cine ce face? îi reproşa ea.

— Din păcate, nu eşti niciodată destul de mort ca să nu auzi croncănitul corbilor.

Îl rugase de sute de ori să-şi scrie memoriile, însă el refuzase. Sara chiar ne luase adesea drept martore.

— Spuneţi-i ce greşeală îngrozitoare face! O să ce? O să moară şi o să ia cu el în mormânt o parte din istoria ţării noastre? Ăsta-i planul tău, Darius? Dacă ai făcut tot ce-ai făcut ca să ţii numai pentru tine, atunci zău că n-avea rost să te oboseşti! Şi, mai ales, nu trebuia să mă tragi după tine.

Darius răspundea că generaţiile viitoare, pentru care Sara îşi făcea atâtea griji, nu au nevoie de el ca să se aplece asupra istoriei şi s-o înţeleagă.

— Ba sigur că au nevoie de tine! susţinea Sara. Fiindcă toată lumea le minte şi o să le mintă în continuare. Fiindcă nici o carte de istorie apărută în Iran n-o să vorbească vreodată despre Comitetul pentru eliberarea deţinuţilor politici (înfiinţat de Darius), despre Comitetul pentru drepturile omului (înfiinţat de Darius), despre luptele purtate de toţi cei care au murit în închisorile şahului şi apoi în ale lui Khomeini.

Însă Darius clătina din cap la fiecare dintre argumentele ei:

— Nu sunt istoric. E datoria istoricilor, dacă sunt demni de numele ăsta, să-şi facă meseria!

Ne aşteptam ca Sara să se prăbuşească, totuşi s-a ţinut hotărâtă pe picioare. Fidelă consemnelor lui Darius, a interzis oricui să scrie, să vorbească, să comunice în locul ei. Nu era o văduvă plânsă, ci o opozantă politică al cărei soţ tocmai fusese asasinat. Se trezea din nou alungată din casa ei, din apartamentul închiriat în arondismentul 13 care devenise locul unei crime. Se trezea din nou lipsită de toate. Dar avea lucruri de spus şi nici prin gând nu-i trecea să-i lase pe „corbi", grăbiţi să-şi lege numele de al lui Darius, să o facă în locul ei.

La înmormântare, în faţa unei mulţimi compacte, dense şi tăcute, a vorbit doar ea. Fără să verse o lacrimă. Fără să tremure. Era o zi mohorâtă de martie, cu un cer greu de nori. A început prin a explica de ce ne aflam în Montparnasse, pe care Darius îl numea cu afecţiune „Cartierul". A zâmbit chiar vorbind despre tinereţea lui petrecută la cafeneaua Gymnase, despre apartamentul din rue Huyghens, despre ziarul vândut

studenţilor iranieni. Apoi, fără să ridice vocea sau să schimbe tonul, s-a lansat într-un atac violent la adresa regimului mollahilor. Ştia, la fel de bine ca noi, că printre sutele de oameni cerniţi din faţa ei se aflau şi agenţi în misiune. Erau acolo ca să asculte, ei bine, atunci aveau să asculte!

Sunt sigură că trăise scena asta în imaginaţie de mii de ori, aşa cum trăise înmormântarea fiecăruia dintre noi. Sara îşi petrecuse cea mai mare parte din viaţa adultă luptându-se cu Moartea. Un război din care câştigase toate bătăliile în afară de două: Emma, pe care n-o putuse înmormânta, şi acum Darius, pe care îl lăsase singur în apartament numai o oră ca să tragă o fugă la supermarket să facă cumpărăturile. Moartea venise şi bătuse la uşă, iar Darius, de obicei atât de reticent să deschidă, o lăsase înăuntru.

Ce îi spuseseră ca să le deschidă? Cine erau?

Stând în picioare în faţa sicriului în care se odihnea soţul ei, Sara n-avea nevoie de o anchetă a poliţiei ca să ştie răspunsul. Acum semăna cu un general pe un câmp de bătălie care îşi asuma şi înfrângerea, şi lipsa de clarviziune. Totuşi nu trebuia să te laşi păcălit de aerul ei războinic. Ajungea să-i priveşti faţa ca să-ţi dai seama ce se petrece în sufletul ei. Vocea îi era clară, însă avea o privire rătăcită, ca atunci când cobori din tren într-o ţară străină şi cauţi un reper în jur. Pe Darius îl căuta. În mulţime. Pe Darius îl căutase întotdeauna în mijlocul oricărei mulţimi. Iar Darius îi scăpa, fugea, dispărea în labirinturile lumii. Mi se pare că în clipa aia mi-am dat seama că fără el n-o să mai poată vedea niciodată viaţa ca pe o realitate.

Mă bucur că a murit aşa. Pentru că, omorându-l, l-au scos din tăcerea în care îl aruncaseră. Până şi astăzi îmi repet adesea

lucrul ăsta, ca pe o mantră, mă ajută să mă împac cu moartea lui.

Asasinii lui n-au fost arestaţi.

Conform anchetatorilor, au fost exfiltraţi la câteva ore după crimă, cu siguranţă prin Germania. La vremea respectivă, serviciile secrete iraniene aveau faima că îşi execută operaţiunile perfect din punct de vedere tehnic, însă nu dădeau mare importanţă repatrierii propriilor agenţi. Aşa s-a întâmplat cu asasinii lui Bakhtiar, arestaţi în Elveţia şi extrădaţi în Franţa, unde au fost judecaţi şi condamnaţi. Totuşi, de data asta au reuşit să părăsească rapid teritoriul francez. Fără îndoială pentru că operaţiunea a fost atât de simplă, încât au avut tot timpul să-şi pregătească fuga.

Ca să înţelegeţi această presupunere, trebuie să ne întoarcem cu zeci de ani în urmă, la Qazvin. Adu-ţi aminte, cititorule, de Ebrahim Şiravan, fiul unui hangiu din oraş, silit să se prezinte în faţa lui Mirza-Ali ca peţitor. Adu-ţi aminte de strângerea lor de mână – zâmbetul uşor al lui Mirza-Ali, aerul stânjenit al lui Ebrahim –, la fel de ipocrită ca şi căsătoria care a urmat. Unul dintre cei doi asasini, Kamran Şiravan, nu era altcineva decât fiul cel mai mic al acestui cuplu. Dacă ar mai fi trăit, Emma ar fi văzut în această crimă răzbunarea a posteriori a bietului Ebrahim forţat să se însoare cu o habotnică înfumurată, cu şapte ani mai mare decât el, şi s-o suporte toată viaţa.

Kamran Şiravan a ajuns la Paris cu două săptămâni înainte de INCIDENT, invitat de o firmă franceză care vindea echipamente electronice. Asta le-a spus el Sarei şi lui Darius, iar ancheta a confirmat-o. Dornic să-şi vadă cât mai repede vărul, a

trecut pe la ei chiar a doua zi, cu genţile pline de prăjituri din Qazvin şi de fistic cu şofran. Darius l-a primit cu braţele deschise. Din câte spunea Sara, singurătatea şi bătrâneţea născuseră în el o afecţiune cu totul neobişnuită şi surprinzătoare pentru oameni din familia lui, precum Kamran, cu care nu se vedea în Iran. Faptul că nu-l uitaseră îl mişca adânc.

Mai tânăr decât Darius, Kamran era un tip jovial, vorbăreţ, deşirat şi mustăcios, cu care ne întâlneam la petrecerile de Nowruz date de unchii mei. Căsătorit şi tată a trei copii, era inginer şi conducea o întreprindere care mergea binişor. Nu părea să-l intereseze politica.

În seara aia, Kamran a rămas la cină şi le-a povestit Sarei şi lui Darius istorioare hazlii din familie. Înainte să se întoarcă la hotelul lui situat pe lângă Operă, l-a îmbrăţişat pe Darius şi l-a sărutat pe umeri în semn de respect.

Două zile mai târziu a trecut din nou pe acolo împreună cu un prieten, Nasser Velayati, care locuia în München. Velayati s-a prezentat ca un mare admirator al lui Darius. A spus că fugise din Iran din cauza simpatiilor lui comuniste. Germania îl vindecase de comunism, dar – pentru că nu-şi putea practica meseria de avocat – deschisese un centru de fotocopiere. Velayati nu-l mai văzuse pe Kamran de când plecase din ţară şi se considera norocos că prinsese doi iepuri dintr-o lovitură şi făcuse cunoştinţă cu Darius. Toate astea vi le spun ca să vedeţi că reîntâlnirea lor, îmbrăcată într-o căldură tipic persană, era destul de bine orchestrată ca să nu le trezească bănuieli Sarei şi lui Darius. Nici măcar Mina, de obicei supărată din cauză că erau atât de imprudenţi, n-a avut nimic de obiectat când Sara i-a povestit despre serile petrecute împreună cu Kamran şi

Velayati. În mintea noastră, asasinul lui Darius nu putea să fie decât un necunoscut, unul dintre iranienii ăia care din când în când apăreau de nicăieri şi îi cereau o întâlnire.

Joi, 10 martie 1994, Kamran a trecut să-i vadă dimineaţă. I-a anunţat că Velayati se întorsese la München şi că el pleca înapoi la Teheran a doua zi pe la prânz. Totuşi a doua zi, pe la 8.30, traversând boulevard Vincent-Auriol în drum spre supermarket, Sarei i s-a părut că-l zăreşte într-un taxi. Mai întâi s-a gândit că taxiul trecea prin arondismentul 13 ca s-o ia pe bulevardul de centură şi de acolo pe autostrada spre aeroportul Orly. Dar de ce atât de devreme, când Kamran nu trebuia să ajungă la aeroport decât în jurul orei 10? Probabil că se înşelase şi bărbatul din taxi nu era el. Totuşi, cu faţa lui de iranian şi nasul impunător, nu aveai cum să nu-l recunoşti de Kamran de la kilometri întregi…

Sara a luat toate întrebările astea cu ea la supermarket. Acolo, sub lumina neoanelor, de-a lungul culoarelor ordonate / sufocante, ele s-au înmulţit, au crescut şi s-au transformat în Teamă. Sara purta în adâncul ei o gamă întreagă de temeri, mai mari sau mai mici, mai mult sau mai puţin suportabile, însă cea pe care o simţea pentru Darius era numărul 1 pe lista ei. Cea cu T mare. N-a mai rezistat şi, lăsând căruţul, a ieşit. Aproape a alergat pe stradă şi s-a oprit cu răsuflarea tăiată în faţa uşii apartamentului. De cum a împins-o, pe când grozăvia crimei o izbea drept în faţă ca un animal sălbatic, a ştiut că ei fuseseră.

Din cauza cuţitului de bucătărie plin de sânge care zăcea lângă corpul lui Darius. Sara nu-l mai ţinea în sertarul cu tacâmuri de teamă că copiii lui Leïli sau ai Minei ar putea să-l ia de acolo şi să se rănească. Îl ascundea sus, în dulapul pentru pahare. Kamran venise în bucătărie şi o ajutase să pună masa.

A ţinut chiar să aşeze la loc vasele şi tacâmurile după cină. Văzuse, reperase totul. Pe jos prin baie erau aruncate peste tot prosoape umede şi murdare de sânge scoase din alte dulapuri. Îşi luaseră tot timpul de care aveau nevoie ca să se cureţe, fiindcă le cunoşteau tabieturile. Ştiau că Sara se duce la supermarket vineri dimineaţa şi că Darius coboară – o oră mai târziu – la cafenea, unde i se alătură şi ea.

Recepţionerul de la hotelul unde stăteau Kamran Şiravan şi Nasser Velayati le-a confirmat anchetatorilor că acesta din urmă nu părăsise hotelul în ajun. Cu câteva minute înainte de ora 7, în vinerea aia, venise un taxi să-i ia.

Şoferul, un iranian de vreo cincizeci de ani, Hassan Djahanfar, a fost arestat şi interogat trei săptămâni mai târziu, când se pregătea să părăsească Franţa şi să plece în Statele Unite sub o identitate falsă. La proces, Djahanfar a explicat că îi dusese pe Şiravan şi pe Velayati în arondismentul 13 separat. Apoi îi aşteptase îi faţa cafenelei-tutungerii de la intersecţia dintre boulevard de l'Hôpital şi Place d'Italie şi îi dusese la Gare de l'Est. Trenul spre München plecase după vreo zece minute, cam ora la care Sara descoperise corpul lui Darius. Judecat şi condamnat la închisoare pe viaţă, Djahanfar a fost totuşi oferit la schimb doisprezece ani mai târziu pentru un inginer francez arestat la Teheran sub acuzaţia de spionaj. Informaţia n-a fost dată publicităţii decât după două zile, când era prea târziu ca să mai protesteze cineva.

Nimeni din familie nu l-a mai văzut vreodată pe Kamran. Nimeni n-a aflat ce se întâmplase cu el sau unde dispăruseră nevasta şi copiii lui. O parte din familia Sadr, ramura habotnică şi conspiraţionistă, a refuzat să creadă că e vinovat, acuzând-o

public pe Sara că inventase toată povestea aia. Aceştia erau urmaşii surorilor Sadr, care la vremea lor îi acuzaseră pe Nur şi pe Darius că fuseseră cauza principală a morţii lui Mirza-Ali. La urma urmei, Sara era o străină pentru familie, nu-i aşa? Iar pe deasupra şi armeancă… Cine ştie de ce sunt în stare oamenii ăia ca să păteze onoarea unui cetăţean exemplar, a unui credincios devotat precum Kamran?

Ziarele iraniene, mobilizate în apărarea regimului, s-au făcut ecoul teoriei lor şi au prezentat-o pe Sara ca pe o mincinoasă / isterică aflată în slujba Occidentului. Propaganda era destul de eficientă pentru ca Saddeq să o sune până la urmă pe Leïli, întrebând-o cu glas stânjenit dacă Sara e sigură de „ceea ce afirmă“.

— Cum adică „ceea ce afirmă“? s-a enervat Leïli.

— Ştii foarte bine, micuţa mea… Sara nici măcar nu era acolo… Vreau să zic, cum poate să fie atât de sigură?

— Şi ce? Suntem la Paris, *Amou Djan*, unde există poliţie şi justiţie, nu mama hotărăşte cine i-a omorât bărbatul!

— Ştiu, ştiu… Dar ar putea să se gândească la daunele pe care povestea asta le provoacă aici. Nu doar că familia se destramă, o mai şi arătată toată lumea cu degetul…

— Tata a fost asasinat, chiar crezi că e momentul să ne vorbeşti despre asemenea tâmpenii?

Asta l-a făcut pe Unchiul Numărul 2, nefericit şi ofensat, să izbucnească în plâns. Înfuriată la culme, Leïli i-a închis telefonul în nas. Împins de la spate de copiii lui, Saddeq a sunat din nou câteva zile mai târziu ca să-şi ceară scuze.

În timp ce familia Sadr se destrăma la Teheran, Sara îşi plângea soţul la Paris. Şi-a lăsat fetele să facă curat în

apartament şi să i-l predea proprietarului, iar ea s-a mutat la Leïli. „Lăsaţi-mă“, ne-a spus înainte să închidă uşa camerei în feţele noastre neputincioase.

A rămas închisă acolo, abia atingându-se de tava cu mâncare pe care i-o duceam pe rând. O găseam fie stând pe marginea patului, cu spatele la uşă, citind textele lui Darius; fie în picioare în faţa ferestrei, urmărind din ochi mulţimea care forfotea pe bulevard. Lăsam platoul pe pat, aşteptam câteva clipe fără să îndrăznim să ne apropiem de ea, sperând să ne dea vreun semn. Pe zi ce trece se împuţina tot mai mult şi muşchii i se topeau. Frustrate, ajunseserăm să vorbim în şoaptă prin casă de teamă să n-o deranjăm. Din când în când o auzeam plângând şi începeam şi noi să plângem, aşa cum plângi când asculţi o muzică sfâşietoare. Durerea ei tăcută ne răvăşea la fel de tare ca moartea lui Darius.

Își dorea să fi fost acolo și să fi murit odată cu el. Moartea, chiar violentă, o înspăimântase întotdeauna mult mai puțin decât absența lui Darius. Anii făcuseră din ei o singură fiinţă. Un singur suflet împărţit pe din două din care aveau amândoi câte o jumătate.

Câteva luni mai târziu, într-o dimineaţă în zori, Leïli a găsit-o în bucătărie încălzind nişte lapte într-o crăticioară. Uimită şi fericită că ieşise în sfârşit din camera aia blestemată, a întrebat-o:

— De ce te-ai trezit aşa devreme?

— Ca să pregătesc micul dejun pentru Darius şi pentru mine, a răspuns Sara cu un zâmbet plin de tandreţe. Şi trebuie să fac curat în salon înainte să apară aici tot Teheranul. Du-te şi te culcă, micuţa mea scumpă, acuşi vă trezesc.

Nici poze.

Nici imagini.

Doar o foarfecă.

O forfecuţă cu vârful ascuţit cu care Darius îşi tăia unghiile.

Asta-i tot ce-am vrut să păstrez de la el.

Darius mă învăţase să-mi tai unghiile cu foarfeca.

Altă foarfecă. Una care rămăsese la Teheran.

La Paris căutase peste tot o forfecuţă şi în cele din urmă găsise una care semăna cu cea de la Teheran.

Nu voiam nimic altceva.

Doar o foarfecă ce străluceşte în întuneric.

Ani de întuneric.

1* Nou aparteu „Wikipedia“: Fost ministru al lui Mosaddeq şi opozant al regimului instituit de şah, Bakhtiar a fost ultimul recurs al unui rege detronat şi bolnav care a acceptat să-l numească prim-ministru în ianuarie 1979. O numire tardivă care nu l-a salvat şi s-a soldat cu plecarea lui, împreună cu familia, în 16 ianuarie. Guvernul lui Bakhtiar a căzut în 11 februarie 1979, după revolta ofiţerilor din armata aeriană şi ocuparea ultimelor cazărmi care îi rămâneau fidele şahului. În aprilie, deghizat în steward al companiei Air France, Bakhtiar, căsătorit cu o franţuzoaică, a părăsit Iranul, plecând la Paris. În 1980 a supravieţuit unei tentative de asasinat. Unsprezece ani mai târziu, în 6 august 1991, un comando din trei persoane, constituit special, a înşelat vigilenţa celor patru agenţi CRS postaţi în faţa casei sale din Suresnes. Bakhtiar şi secretarul lui au fost asasinaţi cu o armă albă. Un an mai târziu, în 30 august 1992, ministrul Informaţiilor iranian,

un conducător religios pe nume Ali Fallahian, declara la televiziune: „Îi urmărim pe opozanţii regimului nostru şi în afara ţării. Îi ţinem sub supraveghere“.

2. Direction centrale des Renseignements généraux (DCRG sau RG) – serviciu de informaţii francez ce depindea de Poliţia naţională.

5

Anna II

Ea mi-a dat de urmă la Paris.

În 2001 lucram de aproape doi ani ca asistentă de inginer de sunet la Théâtre de la Ville şi locuiam în Place Voltaire, într-un apartament cu două camere închiriat de la un coleg de-al Minei plecat să facă cercetare în străinătate. Eram împreună cu Tom, un austriac de treizeci şi trei de ani, barman la Bottle Shop, un băruleţ american de pe rue Trousseau unde ieşeam adesea seara după muncă. Era prima mea relaţie serioasă de la INCIDENT.

Tom avea corpul cuiva care a făcut sport din copilărie şi a fost bine hrănit şi bine îngrijit. Ochii îi erau cenuşii, iar părul lui blond fumuriu bătea în cafeniu sub efectul gelului aplicat cu o grijă chirurgicală. Purta cămăşi cu mânecă scurtă călcate impecabil, blugi prespălaţi şi mocasini negri. Un look în stilul anilor ’60 la care se adăuga un şir de dinţi la fel de perfecţi ca dalele din baia unui hotel de lux. Era din genul de bărbaţi pe care patronii de bar îi angajează ca să atragă clientela feminină. Tipi cool care flirtează cu uşurinţă, dau muzica tare, fac show după miezul nopţii ca să reînvie atmosfera, însă au alte ambiţii; de cele mai multe ori ambiţii artistice nesatisfăcute care ziua îi

fac nefericiţi, slabi şi plicticoşi. Dar, în ciuda aparenţelor, Thomas Krügel nu era ca ei.

După ce-şi terminase studiile de drept, lucrase în departamentul juridic al companiei farmaceutice a tatălui său la Viena, după care lăsase totul ca să vină în Franţa, atras de ţară şi de limbă. Aici descoperise aviaţia, care devenise foarte curând o pasiune. Îşi petrecea timpul liber citind cărţi despre aviaţie şi luând lecţii de zbor, hotărât să se facă pilot. Trecutul lui îi dădea o dezinvoltură şi o siguranţă aparte. Tom n-avea nevoie să lucreze ca barman ca să-şi câştige existenţa. Dar era o muncă uşoară şi plăcută, care îi îngăduia să cunoască societatea şi să se integreze în mişcarea ei liniştitoare.

Aşa-i că vreţi să ştiţi de ce eram împreună cu Tom? De ce îl lăsasem, mai mult sau mai puţin, să se mute la mine? De ce îl prezentasem chiar surorilor mele? La toate întrebările voastre o să răspund printr-o metaforă: ca să scap de sindromul „Sammy Davis jr.“.

După INCIDENT şi după lenta dispariţie a Sarei, am vrut să revin la viaţă, însă mi-am dat seama că nu mă aştepta nici o viaţă nicăieri. Existenţa mea era alcătuită din continente în derivă, pe care reuşisem să rezist o vreme, descoperind un echilibru ameţitor în dezechilibrul general. Dar nu mai eram în stare să mobilizez înăuntrul meu o asemenea energie.

Luni întregi am colindat străzile Parisului, mergând printr-o lume căreia aveam sentimentul că nu-i mai aparţin. La fel cum se întâmpla cu Darius, numai mersul îmi domolea neliniştile. Îmi epuizam mecanic corpul, care la căderea nopţii venea să se prăvălească pe canapea acasă la Leïli sau la Mina ori pe patul dintr-o cameră de hotel. Fără îndoială, faptul că treceam zilnic pe la surorile mele, că le vedeam agăţându-se de familia şi de

munca lor ca să nu se prăbuşească, mi-a trezit dorinţa de stabilitate. Surorile, dar şi nepoţii şi nepoatele mele. Prezenţa lor gălăgioasă, nevoile lor permanente care te sileau să faci ceva – să te scoli, să găteşti, să asculţi, să îngrijeşti, să te joci – îmi dădeau o alinare neobişnuită, o senzaţie de realitate de care nu mai aveam chef să fiu ruptă. Începeam să-mi spun că, oricine-aş fi şi oricare ar fi viaţa mea, nu sunt mai puţin demnă decât altcineva să fiu mamă.

Acum nu vă imaginaţi că relaţia mea cu Tom era rezultatul vreunei strategii. Eram gata să mă schimb cu mult înainte să-l cunosc, iar el s-a potrivit numai bine în spaţiul ăsta liber săpat înăuntrul meu. Înainte să trec mai departe, daţi-mi voie să fac o precizare importantă… (De când m-am apucat să scriu capitolul ăsta, aud insistent voci care se întreabă: „Păi, e lesbiană sau?“; o întrebare care mă tulbură şi de care trebuie să scap înainte să continui.)

La viaţa mea am întâlnit homosexuali dezgustaţi de sexul opus, aşa cum am întâlnit heterosexuali plini de aversiune pentru persoanele de acelaşi sex. La cealaltă extremă, am întâlnit bisexuali declaraţi care revendicau o sexualitate liberă cu geometrie variabilă. Dar între cei doi poli există o gamă întreagă de nuanţe: de la un homo care se îndrăgosteşte de cineva de sex opus la un hetero atras de cineva de acelaşi sex; de la un hetero care încearcă experienţa unei relaţii homosexuale la un homo ocazional care nu se poate hotărî ce să aleagă. Pe scurt, fiindcă dorinţa se deplasează fără încetare, dacă îi dăm curs, variaţiile sunt infinite. Pe această gamă de nuanţe sexuale, eu mă situam acum undeva prin partea de mijloc. Deşi la început eram aproape de margine – întâlniri cu tipe, libertăţi luate în experienţe împărtăşite –, alunecasem

puţin câte puţin spre o tendinţă mai flexibilă. Ca să rezum: fetele trezeau în mine o dorinţă mai intensă, însă băieţii nu mă lăsau cu totul rece.

Acum, că am rezolvat treaba asta, trebuie să vă vorbesc despre dragoste. Cred că cel mai mare dezastru pe care viaţa asta haotică l-a provocat în mine este legat de dragoste. Aceasta, în sensul de-a te îndrăgosti, era un sentiment la care eu nu aveam acces. Rămâneam tot timpul pe dinafară, incapabilă să depăşesc de o barieră ridicată undeva înăuntrul meu. Ceva se desfăcuse, se desprinsese, îşi luase zborul. Ceva esenţial dispăruse. Când văd la televizor știri despre copii ai războiului sau ai mizeriei, refugiaţi în tabere sau aruncaţi pe străzi, îmi spun imediat că sunt atinşi de aceeaşi boală a dragostei ca mine. Totuşi, oricât de ciudat ar putea părea, anomalia asta afectivă nu mă deranja deloc. La urma urmei, maşinăria trebuia să se strice undeva, nu? Chit că eram nevoită să aleg, preferam s-o pierd pe îndrăgostita din mine decât să mă trezesc într-o dimineaţă plină din cap până-n picioare de psoriazis sau dependentă de o grămadă de chestii. Astea fiind spuse, ca un surd care citeşte pe buze ca să-şi ascundă handicapul, mi se întâmpla să mă prefac, imitând gesturile văzute la alte fete ca să amăgesc (singurul pe care n-am putut să-l imit a fost să-mi strecor mâna în buzunarul de la spate al pantalonilor celuilalt. Vă cer iertare acelora dintre voi care fac asta, însă mie mi-e peste puteri.) Nu eram mândră de asta, conştientă că sunt o impostoare, însă îmi păstram speranţa că imitaţiile mele stângace o să declanşeze mecanismul şi o să mă ajute depăşesc bariera.

Nu eram îndrăgostită de Tom. Mă simţeam bine cu el şi asta îmi convenea. Nu ştiu dacă el era îndrăgostit de mine. Nu-mi

puneam niciodată întrebarea asta de teamă să nu fiu silită să-mi examinez sentimentele. Oricum, părea destul de ataşat ca să rămână să doarmă la mine, să gătească în bucătăria mea şi să pomenească despre vacanţe petrecute împreună. Alături de el descopeream cum e să împarţi viaţa de zi cu zi şi, pe cuvânt, Kimiā aceea gata să înoate împotriva curentului se declara mulţumită. Era ceva nou, la fel de nou ca să-ţi schimbi ţara, şi mi-a plăcut întotdeauna noutatea.

Eram împreună de zece luni când, într-o dimineaţă, în timp ce făceam cafeaua, a intrat în bucătărie şi m-a întrebat, pe tonul inofensiv al cuiva care încearcă să nu dea importanţă unui lucru important, dacă n-aş vrea să nu mai iau pilula. Cu fierbătorul în mână, am rămas interzisă. Nimic din atitudinea lui nu mă pregătise pentru întrebarea asta. Nu-mi dăduse niciodată de înţeles că şi-ar dori copii, cu atât mai mult cu mine.

Gros-plan pe faţa mea tulburată / uluită. Zâmbet. Dat din cap. Bucurie. „Sigur că aş vrea!“ Tom râde, ia folia cu pilule de pe blatul de bucătărie şi o aruncă la gunoi: „Nu mai face cafea. Hai să ieşim să bem una şi să mâncăm croasanți şi tartine!“.

Cinci zile mai târziu totul a picat.

Cine ştie de ce, azi-dimineaţă, recitind capitolul ăsta mă gândesc la faimosul răspuns al lui Mahmud Ahmadinejad, pe atunci preşedintele Republicii Islamice Iran, cu ocazia unei dezbateri organizate la Columbia University în septembrie 2007. Întrebat despre felul în care erau trataţi homosexualii în ţara lui, a răspuns fără să clipească: „În Iran nu există homosexuali, ca în ţara dumneavoastră. Nu ne confruntăm cu un asemenea fenomen. Nu ştiu cine v-a spus că ar exista aşa ceva la noi“.

Dacă, după ce vă opriţi din râs, aveţi chef să vă aplecaţi asupra chestiunii, o să descoperiţi că, în Iran, homosexualitatea, considerată încălcarea supremă a voii lui Dumnezeu, e o crimă pentru care pedeapsa maximă este moartea. Femei şi bărbaţi, uneori adolescenţi, legaţi la ochi, sunt spânzuraţi de macarale în piaţa publică. Poate că homosexualitatea nu e menţionată ca motiv principal al acestor execuţii din cauza presiunii ţărilor occidentale, care se tem că aceste acte stânjenesc relaţiile complexe pe care le au cu Iranul. Oricum, din 1979, numărul acestor execuţii publice este estimat la peste patru mii. O să aflaţi şi că, de vreme ce schimbarea sexului este permisă în Iran, unii homosexuali au recurs la acest mijloc ca să-şi salveze pielea. Alţii fug în Turcia, una dintre rarele ţări care nu le cere viză iranienilor. Strânşi în oraşul Denizli, unde alcătuiesc o comunitate precară, aşteaptă ani întregi în speranţa că o să ajungă în Canada, în Statele Unite sau în Australia, una dintre cele trei ţări care acceptă refugiaţi gay înscrişi la Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiaţi.

Oricât de rizibile sau de şocante ar fi declaraţiile lui Ahmadinejad, ele dovedesc totuşi o mentalitate prinsă de societatea iraniană ca arsura de fundul unei cratiţe. Am auzit-o pe una dintre verişoarele mele zicând că singurul act pozitiv al regimului islamic a fost să-i omoare pe homosexuali. Ţi-ai putea închipui că persoana care face asemenea declaraţii este lipsită de educaţie sau foarte religioasă. Şi totuşi… Instruită, cultivată, pretinzându-se laică, face parte din acea clasă foarte înstărită care trăieşte în Iran, organizează serate foarte populare, frecventează cineaştii la modă şi călătoreşte de mai multe ori pe an în Europa şi în Statele Unite ca să facă cumpărături şi să-

şi ofere câteva luni de libertate, fără interdicţii şi văl, fumând ţigări mentolate şi bând alcool la terasă.

Cinci zile mai târziu a sunat telefonul şi totul a picat.

— Salut, sunt… Anna.

Nu era nevoie să-mi spună. Îi recunoscusem imediat vocea aspră şi accentul flamand. Totuşi nu mă mai gândisem de ani de zile la Anna. Rămânea legată, în amintirea mea, de o perioadă fără griji pe care uneori aveam senzaţia că n-o trăisem.

— Te ţin minte foarte bine.

— Te-am căutat pe internet, a zis de parcă lucrul ăsta în sine ar fi putut explica telefonul ei. Genial internetul ăsta!

— Aşa e…

O clipă s-a lăsat tăcerea, de parcă Anna ar fi aşteptat să continui. Doar că eu nu ştiam ce să spun, cum să înnod firul conversaţiei. Mă luptam cu perplexitatea, când ea a zis:

— Mâine-seară avem concert în La Maroquinerie. În caz că ai chef, putem să ne vedem înainte…

Dacă aş fi fost mai bună la capitolul relații sociale, i-aş fi cerut numărul de telefon şi mi-aş fi luat ceva timp de gândire.

— Sigur, hai să ne vedem. Eşti deja la Paris?

— Da, ador oraşul ăsta!

I-am dat întâlnire chiar în seara aia la Bottle Shop.

După ce-am închis, am simţit cum urcă din adâncul meu o melancolie care semăna cu un fado ce nu avea legătură cu ea, însă pe care ea o declanşase. Relaţia mea cu trecutul nu fusese niciodată simplă, însă de la INCIDENT devenise cu totul ostilă. Fusesem alungată din rai pentru a doua oară şi nu mai voiam să aud, nu mai voiam să aud niciodată, vorbindu-se de el. În afară de Leïli, Mina şi o forfecuţă, nimic din ce mă înconjura nu

avea legătură cu trecutul. Mă debarasasem de hainele mele, de discurile şi cărţile mele. Scăpasem de toate şi o luasem de la capăt.

Seara, cu cât se apropia mai mult ora întâlnirii, cu atât regretam mai tare. O clipă am fost gata-gata s-o las baltă, însă ştiam că o să mă simt mizerabil, ca o laşă, ceea nu era mai comod. Coborând pe rue Saint-Antoine, m-am gândit la Darius. El şi-ar fi văzut de drum, fără ca asta să-i pună vreo problemă morală, fiindcă ştia să fie capricios şi să şi-o asume.

Ca de obicei, sala de la Bottle Shop era ticsită şi umedă. Spaţiul care mai rămânea era ocupat de o masă compactă şi cenuşie de fum de ţigară. Nivelul de zgomot era aşa de ridicat, că nu puteai să auzi muzica, redusă la un zbârnâit fără rost. Anna stătea la o masă de lângă bar. În spatele tejghelei, Tom pregătea o carafă cu mojito glumind cu un tip.

Am rămas lipită de uşă. Ca un fotograf care îşi reglează focalizarea, îmi readaptam privirea la prezenţa ei. Părul îi era încă blond platinat, însă tuns foarte scurt, *JeanSebergui*. Era îmbrăcată cu un tricou alb şifonat cu care părea că dormise; cizme cu toc trase peste blugii negri. Era chiar ea. Anna, sub acoperişul ăla familiar. Nu se schimbase. Nici o zguduitură, nici o tulburare nu părea s-o fi atins. Imediat m-a cuprins o senzaţie de pericol. Un murmur de spaimă s-a ridicat din adâncul pântecului meu. Făcusem o greşeală… Dar care? Agitată, era cât pe ce să mă răsucesc pe călcâie când ea m-a strigat.

Poate din cauza ţigărilor Tigra, din care fuma încă şi din care fumasem şi eu în Belgia, poate din cauza expresiilor ei de bruxelleză, a mirosului de rock şi de praf de pe drum pe care îl răspândea corpul ei, Anna reprezenta tot, absolut tot, ce-mi

lipsise. Şi, prin ea, Kimiā de altădată. Era ca şi cum ne-ar fi pus pe pauză şi acum relua de unde ne lăsase. Vorbea, povestea, se extazia, râdea minute în şir. Drept să spun, în ciuda aerului meu interesat, abia dacă o ascultam. Prezenţa ei mă bulversa. Îmi petrecusem mare parte din viaţă fiind oricine, luându-mi alte identităţi, fugind, ascunzându-mă după minciuni, iar acum, când credeam că scăpasem de toată comedia aia alături de Tom, apărea Anna şi, odată cu ea, impresia tulburătoare că mă înşelam în continuare. Tocmai, greşeala era să mă întâlnesc cu ea acolo, în barul ăla, unde îl pândeam întruna pe Tom cu coada ochiului.

O oră mai târziu, când doi muzicieni din formaţia ei au venit s-o ia la o petrecere, mi-a propus să-i însoţesc. Am refuzat.

Am rămas acolo, aşteptându-l pe Tom să-şi încheie tura. Voiam să-l anunţ că se terminase, dar sala nu se golea cu nici un chip. Ceasul de deasupra barului arăta 1.45. Era vineri, 7 septembrie 2001. Peste patru zile, lumea avea să se schimbe brusc şi, fără îndoială, definitiv. Peste patru zile, unda de şoc a Revoluţiei iraniene avea să facă America să tremure. Ca în legenda lui Frankenstein, monstrul creat din bucăţi de tot felul de către Occident avea să se întoarcă împotriva lui. Curând, cuvintele pe care Khomeini le făcuse celebre în 1979, „jihad“, „islamofobie“, „văl islamic“, cuvinte-simbol ale tiraniei sale sângeroase, aveau să-şi facă apariţia în partea asta de lume. Aveau să izbucnească războaie, să se nască alţi monştri, petrolul avea să se vândă pe sub mână şi, ca întotdeauna, aveau să moară oameni nevinovaţi. Frica avea să invadeze fiecare stradă de aici sau din altă parte.

Toate astea au durat. Plecarea din Bruxelles (pentru Anna), renunţarea la apartamentul subînchiriat (pentru mine) şi

căutarea unuia nou (pentru amândouă). Între timp, George W. Bush şi-a elaborat în întregime planul de atac al Irakului, cu scopul nemărturisit de a-l distruge pe Mustăciosul incomod înarmat de predecesorii săi şi de aliaţii lor europeni. Atunci a trebuit să mă mobilizez şi să ies în stradă să protestez. Anna nu avea o cultură a protestelor, dar m-a urmat.

Mărşăluind în acelaşi ritm cu o mulţime compactă şi hotărâtă pe străzile Parisului, între două sloganuri discutam dacă să avem sau nu un copil. Cum? Cu cine? Am respins foarte repede propunerea ei de-a se duce la Bruxelles sau la Amsterdam să facă o inseminare artificială cu donator anonim (chiar dacă, mi-a spus ea, în Olanda un copil poate să afle identitatea tatălui său la şaisprezece ani).

Voiam ca copilul ăsta să aibă un tată. Nu mă vedeam deloc lăsându-i drept moştenire şi exilul, şi necunoaşterea unei părţi din el, dând naştere unei fiinţe cu acelaşi „sindrom Sammy Davis jr.“ ca mine. Poate că aş fi luat în considerare soluţia Annei dacă eu aş fi avut ambii părinţi, o familie adevărată, o singură ţară. Dacă aş fi putut să-l duc în cartierul unde mă născusem, să-i arăt mormântul bunicii Emma şi Marea Caspică. Dacă aş fi putut să-i dăruiesc mai mult decât nişte poveşti deformate de timp. În universul simbolic, mama este legătura cu pământul; în cazul meu trebuia să fie tatăl.

Chiar dacă nu se opunea deschis posibilităţii, Annei îi era teamă că asta „o să iasă nasol“, cum spunea ea, teamă că n-o să-şi găsească locul. Nu aveam aceeaşi experienţă legată de viaţa de familie ca ea. Surorile mele şi cu mine crescuserăm în două apartamente, considerându-i pe soţii Nasr ca pe un al doilea rând de părinţi. Credeam că să ai două mame sau doi taţi putea fi o şansă în societăţile occidentale urbane, unde vecinii şi

prietenii joacă un rol minor în relaţia cu copilul. Plec de la principiul că fiinţa umană este construită în aşa fel încât nu are niciodată destul din nimic. Nici măcar părinţi.

Lunile au trecut, apoi anii. Iar noi încă discutam. Totuşi mă purtam la fel ca atunci cu Tom. În ziua aia, în bucătărie, fusese de-ajuns să scot un ţipăt de bucurie, să dau din cap şi să nu mai fumez ca să îmbrăţişez imediat ideea maternităţii. În caz că, pe deasupra, aş fi deschis fereastra şi aş fi făcut un anunţ public, nimeni nu s-ar fi întrebat dacă ne cunoşteam îndeajuns ca să ne asumăm o asemenea responsabilitate, dacă ne gândiserăm să ne căsătorim, să cumpărăm un apartament, să ne deschidem un cont comun. Pe când acum trebuia să reflectăm, să dăm ocol neîncetat vieţii noastre, să străbatem păduri de întrebări, labirinturi de îndoieli. Mai mult decât oricine, mai mult decât toţi cei care puteau să ni se pună în cale şi să ne arunce-n faţă că lucrul la care încercam să ne gândim era reprobabil, ne dădeam seama de situaţie. Interesul copilului, binele, viitorul lui erau atât de mult în centrul preocupărilor noastre, că uneori aveam senzaţia că se află deja acolo, adolescent plin de coşuri, tolănit pe canapea, cerându-ne socoteală.

Anna s-a raliat până la urmă la alegerea mea. Cu siguranţă fiindcă începea încet-încet să înţeleagă cine sunt. Trebuie să spun că mă apucasem să-i povestesc tot, fragmentar şi haotic. Discuţiile cu Marteen mă ajutaseră să structurez unele părţi, însă tot restul zăcea încă grămadă înăuntrul meu, la fel de şubred ca muntele de mărfuri al lui Aga Mohabati, băcanul. La început nu-mi recunoşteam glasul, care părea desprins dintr-o înregistrare la fel de proastă ca aceea de pe caseta trimisă de Bart Schumann după INCIDENT. Atentă şi binevoitoare, Anna mă asculta fără să se mişte. Mă aşteptam în fiecare clipă să mă

întrerupă şi să-mi spună că nu pricepe nimic din ce *bâigui* (bâlbâi în *brusselară*). Dar mă întrerupeam singură, pierdută şi confuză. Oare chiar am trăit întâmplările astea? Oare chiar îi cunosc pe oamenii pe care-i descriu? Până acum, minciunile mă ajutaseră să-mi ascund adevărul, ca un copil care închide ochii închipuindu-şi că astfel a devenit invizibil. Acum semănam cu o casă părăsită ale cărei uşi şi ferestre le deschizi dintr-odată ca să laşi să intre aerul şi lumina. Mă dezmorţeam, mă eliberam de o greutate pe care nici măcar n-o bănuiam. Treptat învăţam să fiu fericită.

Pierre a intrat în vieţile noastre într-o marţi după-amiază de octombrie.

Ne întorceam din Belgia cu cinci ore întârziere. Genet tocmai încheia un turneu de şapte zile printr-un grandios concert la Muziekcentrum Trix din Anvers, în faţa unei săli în transă. Nu dormiserăm noaptea, pline de adrenalină. Marteen promisese să vină, însă în ultimul moment îi fusese lene să plece din Grecia, unde trăia acum. În schimb, părinţii Annei, pe care îi întâlneam pentru a doua oară, erau acolo, la fel şi fratele ei mai mare.

Lisbeth şi Erik De Grave semănau unul cu altul şi cu copiii lor. Înalţi, blonzi, cu ochi albaştri şi părul tuns scurt. În faţa lor, ca în faţa altor familii flamande în care oamenii merseseră din generaţie în generaţie fără să se lovească de vreun obstacol, încercam aceeaşi confuzie cognitivă ca în faţa unui grup de turişti japonezi. Omogenitatea lor fizică evoca o lume străveche, fără imigraţie sau metisaj, cu care nu mai eram obişnuită. Privindu-i, înţelegeam mai bine revendicarea lor identitară şi ascensiunea spectaculoasă a partidului Vlaams Blok[1]. Să creşti

într-o lume în care toţi seamănă între ei este, cu siguranţă, liniştitor / alinător; la fel de liniştitor cum e să te plimbi printr-o pădure de pin sau să asculţi *Variaţiunile Goldberg* de Bach. Nu mai era nevoie să te îngrijeşti de alţii, să fii atent la ei, să-ţi pui întrebări privind viaţa lor. Sigur, asta nu te făcea nici mai vesel, nici mai trist, însă nu poţi să ai totul.

N-am schimbat decât câteva cuvinte cu Lisbeth De Grave. Voia să ştie ce se petrece în ţara mea după război şi după căderea lui Saddam Hussein. I-am răspuns că nu ştiu, pentru că nu sunt din Irak, ci din Iran. S-a strâmbat şi a lăsat să-i scape un „A!“ plin de îndoială, pe urmă a plecat capul. Ai fi zis că în mintea ei se surpa un eşafodaj ridicat cu greutate.

Anna şi cu mine aşteptam un taxi în faţă la Gare du Nord. În ziua aia *Le Parisien* titra „Marţea neagră“ şi tot oraşul era în fierbere din cauza grevei.

În ciuda frigului, străzile erau aglomerate şi mulţimea părea să fie la capătul răbdării. Oamenii încercau să ajungă acasă prin orice mijloace. Abia ieşite dintr-un ambuteiaj, maşinile se precipitau în altul. Se claxona, se răcnea, se bătea în capote. Taxiurile veneau cu zgârcenie, însoţite de strigăte de uşurare sau de exasperare.

La un moment dat, cineva a hotărât că cei care mergeau în aceiaşi direcţie trebuiau să se grupeze. S-a produs o mişcare. În confuzia generală, ne-am trezit lângă un bărbat cu o claie de păr rebelă şi un zâmbet plăcut care mergea şi el în arondismentul 20.

Ne-am prezentat.

Anna, Kimiā.

Pierre Favre.

Pierre Favre se întorcea de la Lille. Arhitect peisagist, lucra la amenajarea unui parc din centrul oraşului.

Faptul că aşteptam împreună a creat imediat un fel de intimitate între noi. Am vorbit de una, de alta, am împărţit batoane de ciocolată belgiană şi ţigări. După trei sferturi de oră de aşteptare fără să zărim urmă de taxi, pe când se lăsa o noapte care se anunţa furtunoasă, am hotărât să pornim pe jos spre casă, oprindu-ne într-un bistrou să mâncăm ceva.

Afară ploua cu găleata. Chiar înainte să ni se aducă mâncarea, Pierre ne-a spus că era divorţat de optsprezece luni. După şapte ani de căsnicie, el şi soţia lui, Gabrielle, hotărâseră de comun acord să se despartă. Cum apartamentul era al lui, Gabrielle fusese cea care se mutase, luând cea mai mare parte dintre mobile, iar Pierre încă nu cumpărase altele. Chiar se gândea să vândă apartamentul, prea mare pentru el singur.

Într-un serial american, ăsta e momentul pe care îl aleg scenariştii pentru pauza de publicitate, lăsând spectatorul să moară de curiozitate în legătură cu dezvăluirea care o să urmeze. Ce se întâmplase? De ce nu-şi dăduseră o a doua şansă (o noţiune tipic americană)? În povestea noastră, ăsta e momentul pe care l-a ales Pierre ca să-şi golească paharul. Evident, nu era dispus să ne mai facă alte confidenţe. Dar Anna nu era genul care să se mulţumească cu primul episod. Înghiţea pe loc întreg sezonul, altfel avea senzaţia că-şi pierduse timpul. La fel făcea şi când dădea vreun concert, nu se oprea niciodată înainte de epuizarea totală.

— De ce v-aţi despărţit?

Întrebarea, pusă pe un ton nerăbdător, contrazicea toate regulile bunei-cuviinţe, însă Annei nici că-i păsa.

Mă opresc un moment ca să vă spun că nu făcea asta doar pentru că-i stătea în fire. Spre deosebire de francezi, care adesea se mulţumesc să dea răspunsuri laconice, belgienilor le place să se întindă la vorbă. Când întrebaţi un francez „Ce mai faci?“, vă răspunde sec şi automat „Bine, tu?“. Pe când un belgian ia treaba foarte în serios şi vă povesteşte tot ce i s-a întâmplat în ziua aia. Vă vorbeşte deschis despre cafeaua de dimineaţă, duşul de după aceea, cearta cu vecina, drumul cu maşina şi telefonul neaşteptat al maică-sii… Pe scurt, se implică, nu se grăbeşte, se deschide faţă de voi cu o spontaneitate înviorătoare, fără să-și pună problema dacă toate astea vă interesează sau vă plictisesc.

Pierre ne-a privit pe rând, cu aerul cuiva care se întreabă dacă e mai bine s-o ia la stânga sau la dreapta.

— Sunt seropozitiv.

Ca să-i lase timp informaţiei ăsteia să ajungă la creierul nostru şi să-şi elibereze încărcătura emoţională, ne-a explicat că era deja în momentul în care o întâlnise pe Gabrielle. După căsătorie, când începuseră să discute despre copii, Pierre vorbise imediat cu medicul lui, care îl îndrumase spre spitalul Cochin şi spre CECOS. Reuşise s-o convingă să urmeze protocolul şi făcuseră toate demersurile necesare. Dar timpul de aşteptare era groaznic de lung şi Gabrielle, deja înspăimântată de gândul că ea sau copilul puteau fi contaminaţi, îşi pierduse curajul.

— Ne certam toată ziua, devenise insuportabil. Până la urmă am hotărât să ne despărţim. Când a plecat, mi-am dat seama că n-o pierdeam doar pe ea, ci şi copilul.

— Şi noi ne dorim un copil… Nu-i aşa, Kim?

Când s-a născut a doua ei fiică, Mina a hotărât / decretat că trebuia să mergem la cimitirul Montparnasse, la mormântul lui Darius, de Ziua Tuturor Sfinţilor. Ca să ne anunţe ce hotărâse, ne-a trimis la amândouă un e-mail la fel de lung şi explicativ ca unul dintre cursurile ei magistrale. Iată un fragment:

„(...), deoarece cred că copiii trebuie să ştie de ce bunicul lor e înmormântat aici. Au nevoie de un ritual ca să înţeleagă importanţa acestui lucru, ca să înscrie povestea asta care este a noastră într-a lor. Nimic nu e mai bun decât un ritual ca să abolim graniţele şi să revenim la originile comune, la cine suntem, de unde venim. Amintiţi-vă de ziua în care am fost împreună cu Unchiul Numărul 2 la mormântul Mamei. În ziua aia am părăsit timpul profan ca să pătrundem în timpul sacru care ne conecta cu esenţa însăşi a vieţilor noastre. Adu-ţi aminte, Kimiā, n-o cunoscuseşi niciodată pe Mama şi totuşi îţi văd încă faţa ce oglindea iubirea adâncă pe care o simţeai pentru ea. Făceai parte dintr-un tot, dintr-un întreg mai vast decât haosul în care ne aflam la vremea aia. Şi tocmai pentru că acest întreg exista, pentru că aceste rituri fuseseră create în jurul Mamei, suportam tot restul. Mă adresez ţie, Kimiā, pentru că tu nu ai copii şi s-ar putea să-ţi spui că ce vă cer nu te priveşte. Chiar s-ar putea să te opui, convinsă, ca întotdeauna, că trebuie să lăsăm trecutul unde se află. Dar te priveşte, pentru că fără tine cercul nu ar fi complet. Aşa că te rog să nu iei cererea mea ca pe o altă obligaţie familială, ci ca pe un dar pe care îl faci nepoţilor şi nepoatelor tale. Când o să fie mari, îmi dau seama, copiii poate că n-o să meargă niciodată la cimitirul Montparnasse, dar cel puţin o să-şi aducă aminte de ziua când mergeam acolo împreună. De câte ori ne-a povestit Sara despre vinerile în care

bunica Emma îi ducea pe ea şi pe fraţii ei la mormântul tatălui lor? Amintirile alea îi rămăseseră în minte ca nişte amintiri fericite, un moment de tandreţe. Tocmai asta caut eu. Atunci, cred că cel mai bine e să stabilim ritualul ăsta de Ziua Tuturor Sfinţilor şi să facem ca toată lumea (...)“.

Nu ştiu dacă „toată lumea“, adică toţi francezii, se duce să-şi vadă morţii de Ziua Tuturor Sfinţilor, însă nu e mai puţin adevărat că, în dorinţa patologică de normalitate a Minei, periplul ăsta codificat nu putea să aibă loc decât atunci. Într-un fel, o înţelegeam. Din punctul de vedere al copiilor, data asta avea totuşi o semnificaţie, fie şi doar aceea că coincidea cu vacanţa care îi purta numele. Mina voia să-i dea şi o realitate. Una care nu i-ar face să se simtă mai francezi, dar poate că i-ar face să se simtă mai persani? O ţară care nu însemna nimic pentru ei, pe când pentru noi însemnase atât de mult.

Începem încă ziua asta întâlnindu-ne la Leïli, la jumătatea drumului dintre casa Minei şi apartamentul meu. În cea mai mare parte a timpului, soţul lui Leïli, Louis, un breton pe atât de relaxat, pe cât e ea de crizată, face drumul în sens invers ca să se întâlnească cu Diego, soţul Minei, de origine spaniolă, născut în Franţa. Cumnaţii mei iau masa împreună şi joacă o partidă de tenis pe terenul acoperit aflat la câteva străzi de Mina. O dată sau de două ori li s-a alăturat şi Anna, însă nu se omoară atât de tare după tenis ca să se obosească să meargă până la periferie.

Pe când cei trei copii al Minei (două fete şi un băiat) se joacă cu cei doi copii ai lui Leïli (două fete), bem câte o cafea în bucătărie. Apoi Leïli pune orezul la fiert în oala sub presiune şi face *gheimeh* (fel de mâncare pe bază de carne, mazăre

decorticată şi un sos picant cu multe mirodenii). *Gheimeh* e o mâncare specifică oraşului Qazvin, prin urmare şi familiei Sadr. Vineri seara, când se întâlnea toată familia, *gheimeh*-ul trona în mijlocul mesei, înconjurat de vreo zece feluri secundare. De la an la an, *gheimeh*-ul lui Leïli devenise tot mai bun, ajungând în cele din urmă să aibă aceeaşi consistenţă ca al gospodinelor din Qazvin, deşi nu avea chiar acelaşi gust.

În cele două ore cât mâncarea fierbe la foc mic, rămânem să pălăvrăgim în bucătărie. Am putea să mergem în salon, dar bucătăria dă micii noastre reuniuni un aer oriental care se potriveşte cu întreaga atmosferă a zilei. Bineînţeles, evităm subiectele serioase: INCIDENTUL, Sara, politica.

În ajunul acelei marţi din noiembrie, Mina văzuse *O logodnă foarte lungă* de Jean-Pierre Jeunet pe DVD. Fiindcă nici Leïli, nici eu nu văzuserăm filmul, discuţia a deviat spre actori şi Mina ne-a spus că joacă şi Jodie Foster. Să vorbim despre filme era un fel ocolit de a-l comemora pe Darius. El ne insuflase dragostea lui pentru filme, dar şi pentru actorii a căror viaţă o cunoştea până în cele mei mici detalii. Tatăl nostru făcea parte dintr-o generaţie pentru care actorii americani, provenind în majoritate din clasa mijlocie sau de jos, simbolizau puterea oamenilor de a-şi lua destinul în mâini, trecând peste predispoziţiile sociale sau familiale. Mama lui Cary Grant fusese închisă într-un azil, părinţii lui Bette Davis divorţaseră, Susan Hayward se născuse într-o familie de muncitori din Brooklyn, şi atâţia alţii proveneau din familii de evrei care fugiseră de Holocaust. Ei reprezentau tot ceea ce Darius admira mai mult.

Pe când vorbeam despre filmografia lui Jodie Foster, Leïli s-a întors spre mine şi mi-a aruncat cu un aer prefăcut inocent:

— Până la urmă nu se ştie cine-i tatăl copiilor ei…

Ştiam că face aluzie la faptul că e lesbiană, însă nu înţelegeam prea bine unde bate. Totuşi remarca ei m-a tulburat.

Surorile mele nu discutau niciodată despre orientarea mea sexuală, cel puţin nu de faţă cu mine. Leïli nu mai suflase un cuvânt despre asta de la episodul din Mazandaran, iar după scrisoarea bunicii Emma, nici Sara şi Mina nu făcuseră vreodată aluzie la *relaţiile* mele. Nu cred că erau de acord cu interpretarea fantezistă a Emmei, însă rugămintea ei de-a se purta în continuare cu mine ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic avea sens. Leïli şi Mina nu comentaseră deloc când trecusem de la Tom la Anna şi o acceptaseră pe Anna fără a încerca să înţeleagă cum ne întâlniserăm. Totuşi mi se întâmpla să mă întreb dacă tăcerea lor era semnul unei acceptări fără rezerve sau se înscria în dorinţa noastră comună de-a evita subiectele conflictuale de la INCIDENT. Dar, vorbind despre copiii lui Jodie Foster, Leïli făcea o tentativă pe care nu puteam s-o trec cu vederea.

— Poate a folosit un donator anonim.

— Păi, bravo ei! Dacă Dumnezeu ar fi vrut ca lesbienele să nu devină mame, le-ar fi făcut fără uter!

Chiar în clipa în care vorbele astea i-au scăpat din gură, Leïli a îngheţat. Şi noi odată cu ea. Eram toate trei uimite de timbrul vocii ei şi de felul în care accentuase sfârşitul frazei ca pentru a marca semnul exclamării. Ai fi zis că Sara vorbea prin gura ei ca să apere una dintre cauzele la care ţinea cel mai mult: dreptul de-a fi mamă. Pe care ea îl considera, vă aduc aminte, un fel de Graal al existenţei, a cărui dovadă principală era cuplul.

Emoţia pe care o simţise Leïli identificându-se cu Sara – bucătăria, *gheimeh*-ul şi acum vocea – era atât de puternică,

încât a întors capul şi-a început să strige:

— COPII! Haideţi să punem masa! COPII!

— Stai aşa, mă duc eu să-i caut, a propus Mina ridicându-se.

Trecând prin faţa lui Leïli, a vrut s-o sărute pe obraz, dar dintr-odată s-au luat în braţe şi au izbucnit în lacrimi.

În seara aia, când mă întorceam pe jos acasă, mi-am zis că ratasem ocazia de-a vorbi cu ele. *Gata, terminaţi cu plânsul şi aşezaţi-vă, vreau să vă spun ceva.* Fiindcă Leïli îi luase locul Sarei şi mă încurajase să fac un copil, ar fi trebuit să le povestesc întâlnirea noastră cu Pierre cu o lună înainte.

Sigur aş fi făcut-o dacă Pierre n-ar fi fost seropozitiv. Însă numai cuvântul ar fi dezlănţuit o grămadă de urlete. „Păi, îţi dai seama ce faci, Kimy, ce vrei, să te-ngropăm şi pe tine?!“, ar fi strigat Leïli; „Sunt miliarde de tipi pe planeta asta şi, dintre toţi, tu trebuia să alegi un seropozitiv! Glumeşti?“, ar fi plusat Mina. Perspectiva de-a mă pierde ar fi împiedicat orice explicaţie, orice discuţie raţională. Faptul că ne înţelegem bine cu Pierre, că e dispus să-şi recunoască copilul, să-i fie tată şi nu doar genitor, că nu suntem nevoite să mergem în Belgia sau în Olanda, că aş fi monitorizată la spitalul Cochin, că şansa de contaminare e infimă… Nimic n-ar fi tras destul în balanţă.

Mai târziu am hotărât să nu le spun decât în ziua când o să fiu sigură că sunt însărcinată, convinsă că o asemenea veste le-ar domoli temerile. În ziua aia le-am amintit fraza pe care ne-o repeta adesea bunica Emma: „Viaţa pe care-o ai depinde de cât rişti, pisicuţele mele. Dacă nu-ţi asumi nici un risc, suferi, iar dacă suferi, mori, fie şi numai de plictiseală“.

1. Partid belgian de extremă dreapta, înfiinţat în 1979 şi dizolvat în 2004, ce îmbrăţişa naţionalismul flamand,

militând pentru independenţa Flandrei.

Sigur c-o să faci copii!

— Totuşi vă sunt datoare cu o explicaţie, spune doctoriţa Gautier potrivind sonda ecografică. Am observat pe ecografia de dinainte de inseminare un folicul de optsprezece milimetri şi altul de paisprezece. Am uitat cu totul să vă vorbesc despre asta din cauza poveştii ăsteia cu lucrările care ne obligă să ne mutăm întruna. Îmi pare rău… Le spun mereu studenţilor mei că de la paisprezece milimetri există o posibilitate. Minimă, dar reală. Trebuie să prevenim pacienta despre riscul unei sarcini multiple, iar eu n-am făcut-o. Ei bine, s-a întâmplat! Pe de o parte, asta vă scuteşte să reveniţi peste doi ani pentru alt copil… Când pacientele mele sunt însărcinate cu gemeni, îmi spun întotdeauna că, având în vedere prin ce-au trecut, e un adevărat noroc. La început e derutant, însă trebuie să depăşeşti repede momentul (îşi trage scaunul mai aproape de birou). De altfel, o să vă fac imediat programare la psihologă ca să puteţi vorbi despre asta. Aşa procedez întotdeauna în astfel de cazuri.

Cât formează ea numărul psihologei, eu îmi şterg gelul întins pe tot abdomenul, incapabilă să gândesc clar. Înţelegeţi-mă: o parte infimă din mine, cea care stătea în bucătăria Unchiului Numărul 2, simţind cum îi curge prin vene destinul familiei, ştia deja lucrul ăsta, l-a ştiut întotdeauna; pe când cealaltă, cea care se sprijină cu coatele de tejghea şi comandă o cafea,

pragmatică, realistă, crescută la umbra cartezianismului francez, nu avea nici un motiv să creadă că aşa ceva s-ar fi putut întâmpla. Ce mă surprinde încă e felul cum s-au potrivit lucrurile – lucrările, stimularea inutilă, foliculul de paisprezece milimetri – pentru ca Ştiinţa şi Hazardul să se trezească faţă-n faţă, să-şi dea mâna şi să materializeze elucubraţiile bătrânei Bibi, care începeau mereu aşa, aduceţi-vă aminte: „Întâi o să ai gemeni…“

Glasul doctoriţei mă smulge din amorţeala mea.

— Uitaţi, spune întinzându-mi un post-it cu data şi ora programării. O surpriză plăcută, nu-i aşa?

Încuviinţez cu un zâmbet năucit.

Îmi iau paltonul aşezat pe un scaun şi strecor post-it-ul într-un buzunar. Când ridic ochii, doctoriţa Gautier stă în picioare lângă uşă, întinzându-mi mâna.

— Bun, practic nu mai avem de ce să ne vedem. Ginecologul dumneavoastră o să mă înlocuiască în faza următoare. Nu-mi rămâne decât să vă urez mult noroc.

Când îi strâng mâna, într-un avânt de sinceritate şi recunoştinţă, din adâncul meu urcă dorinţa de a-i spune adevărul, de a-i vorbi despre Anna. Mă simt ca pe marginea unei piscine în clipa în care sari în apa îngheţată. Şovăitoare, temându-mă de şoc. Apoi, dintr-odată, iată-ne afară şi ea se depărtează cu paşi repezi pe coridor. Se opreşte în faţa sălii de aşteptare, strigă un nume cu glas puternic şi grăbit. Trecând prin spatele ei, arunc o privire spre cuplul care se ridică dintr-un salt şi mă depărtez.

Aceia dintre voi care cunosc Parisul ştiu că n-am cum să merg de la spitalul Cochin până la Bastilia, unde mă întâlnesc

cu Anna şi Pierre la amiază, fără să trec prin arondismentul 13. De la INCIDENT evit cartierul ăsta, fiindcă nu mă simt în stare să revăd străzile pe care le străbăteau Darius şi Sara, cafeneaua unde se duceau în fiecare dimineaţă, papetăria de unde Darius îşi cumpăra pixurile cu gel Pentel negre. Nu ştiu cum, însă în grija mea de-a ocoli locurile astea mă trezesc în grădina căminului unde Leïli a dus-o până la urmă pe Sara. Totuşi, probabil că am tastat codul de intrare dacă am ajuns aici. Probabil că am trecut prin hol, prin faţa biroului de recepţie…

Privesc spre ferestrele camerei de la etajul al treilea. Vântul bate atât de tare, încât îmi dau lacrimile. Una din cele două ferestre e întredeschisă. Nu Sara a lăsat-o aşa. Ea e friguroasă, nu deschide niciodată ferestrele iarna. Probabil că în clipa asta îi e frig, dar nu îndrăzneşte s-o spună. Sau poate că nici nu mai simte frigul. Gândul ăsta, la care se adaugă conştiinţa că, după toate probabilităţile, starea ei s-a înrăutăţit de ultima oară când am văzut-o, mă ard pe gâtlej.

Intrând în cameră, murmur „Mamă, mamă“, însă mult prea încet în comparaţie cu sonorul televizorului pentru ca ea să mă audă.

Stă în fotoliul din faţa ecranului. Trupul ei chircit ca o frunză tomnatică înoată într-un pulover făcut cadou de Mina în urmă cu mulţi ani. Un pled îi acoperă coapsele pe care îşi odihneşte mâinile. Verigheta îi atârnă pe inelar.

Camera e încărcată. Peste tot sunt poze, lucruri familiare, cărţi, pernuţe; un covor persan acoperă podeaua. Noi le-am adus, într-o încercare jalnică de-a face locul ăsta mai primitor şi de-a lupta cu imensa vinovăţie care ne macină de când am lăsat-o aici. În fiecare dintre noi există conflictul ăsta de neînţeles între raţiune şi cultură, între faptul că vieţile noastre

nu ne îngăduie s-o ţinem cu noi şi onoarea persană care te îndeamnă să nu-ţi abandonezi părinţii, în orice stare ar fi.

Sara nu are nevoie de nici unul dintre lucrurile astea. Trăieşte într-o buclă spaţio-temporală unde amintirea nu există. Dacă ar trebui să-i descriu starea, aş spune că seamănă straniu cu un procedeu cinematografic, transparenţa, folosit rudimentar în anii ’50-’60. Aduceţi-vă aminte: personajul se află într-o maşină care stă pe loc, prefăcându-se că conduce, în timp ce peisajul filmat dinainte se derulează în spatele lui. Uitându-ne la filmele astea, suntem conştienţi de şmecheria care se ascunde în spatele scenei şi totuşi o acceptăm, pentru că ce se întâmplă în maşină e mai important decât decorul. Sara e un personaj de genul ăsta. Oriunde ar sta, în fotoliu sau întinsă pe pat, peste tot în jur, pe pereţii camerei, sunt proiectate imagini din trecutul ei. Le străbate întruna, fără nici un efort. Asta îi dă senzaţia că se află în mişcare, când de fapt nu se clinteşte.

Mă apropii de televizor şi dau sonorul mai încet. Sarei îi ia câteva secunde până întoarce capul. Mă priveşte. De teamă să nu mă confunde cu altcineva, i-o iau înainte:

— Sunt eu, Kimiā.

— O, Kimiā! Du-te să te speli pe mâini, te rog! E târziu, nu vreau să mai ieşi în curte.

— M-am spălat deja pe mâini. Nu ţi-e frig?

În loc să-mi răspundă, aruncă o privire spre uşă, neliniştită.

— Tatăl tău încă nu s-a întors, nu ştiu pe unde umblă. E vineri, nu?

— Da, e vineri. Ştii bine c-o să se întoarcă. Probabil s-a întâlnit cu cineva pe drum.

Mă ghemuiesc lângă ea, punând mâna pe braţul ei ca s-o liniştesc. Înghit cu greutate nodul care mi se pune în gât când îi

ating braţul uscăţiv.

— Zău dacă nu mă întreb la ce-i mai foloseşte ceasul. Îi spun în fiecare zi, de zece ori pe zi chiar, uită-te la ceas, Darius! Crezi că mă ascultă? Nici o clipă nu-i trece prin cap că stau şi-l aştept.

Ridic din umeri cu un zâmbet complice / fatalist.

— N-o să-l schimbi niciodată.

— Ştii ce spunea Mama când era nemulţumită de vreunul dintre fiii ei?

Ştiu, însă dau din cap că nu.

— Scotea un oftat lung şi murmura cu accentul ei din Qazvin: „Of, bărbaţii ăştia Sadr…“ În patru cuvinte îşi rezuma toată viaţa, biata de ea. Ai părul ei, spune mângâindu-mă pe cap. Te-ai născut în ziua în care a murit ea. Nu ştiu dacă asta explică asemănarea voastră, totuşi e ceva de necrezut dacă stai să te gândeşti. Unde sunt surorile tale?

— În camera lor.

— De ce nu stai pe scaunul ăsta de lângă mine? Ţi-am spus doar că nu vreau să mai ieşi în curte.

Trag scaunul şi mă aşez în faţa ei. Profit de ocazie ca să închid televizorul. Ea mă priveşte, apoi se apleacă, ia un biscuit din pachetul de alături şi mi-l întinde. Nu-şi desprinde ochii de la mine în timp ce eu muşc din biscuit ca să-i fac pe plac.

— Trebuie să-mi promiţi ceva, Kimiā, da?

— Bine.

— Trebuie să-mi promiţi că o să pleci în Franţa când te faci mare. Surorile tale o să plece fără rezerve, ele abia aşteaptă, dar mă tem că tu nu vrei să te desparţi de afurisita aia de curte. Numai că aici o să ai probleme, draga mea. Aici nu-i loc pentru oameni ca tine. Eşti prea mică să-ţi explic, n-ai înţelege. Nu se ştie niciodată ce mi se poate întâmpla, pot să mor mâine, la fel

şi tatăl tău. Surorile tale sunt mari şi, chiar dacă ştiu că o să vegheze asupra ta, o să aibă viaţa lor. De asta vreau să-mi promiţi că o să pleci. Nu vreau să ţi se întâmple ceva, înţelegi?

Simt că inima începe să-mi bată mai repede.

Deci ştia de la început. Chiar dinaintea lui Leïli. Chiar dinainte de scrisoarea bunicii Emma. Ştia ce adusese pe lume. Dacă am fi avut discuţia asta mai devreme, în adolescenţă, dacă nu m-ar fi lăsat să mă joc de-a v-aţi-ascunselea cu mine însămi şi cu ei atâţia ani, viaţa mea n-ar fi fost cu siguranţă aceeaşi. N-aş fi plecat niciodată din Paris ca să rătăcesc prin lume, n-aş fi cunoscut-o niciodată pe Anna, nici nu l-aş fi întâlnit pe Pierre. Nu m-aş fi aventurat niciodată în labirintul spitalului Cochin.

— Îmi promiţi, draga mea?

— Da, îţi promit.

— Bine, foarte bine. Şi ştii că trebuie să te ţii întotdeauna de cuvânt, nu-i aşa?

— Da, ştiu.

— Şi, oricare ţi-ar fi viaţa, ai grijă să faci copii. Ştii că trebuie să faci copii, sunt singura consolare.

— O să fac.

— Sigur c-o să faci copii! Poate chiar o să ai un băiat cu ochi albaştri, cine ştie, adaugă ea cu un zâmbet maliţios. Asta o să-i facă mare plăcere tatălui tău!

O iau de mână, muşcându-mi buza de jos ca să nu plâng. Sara continuă să zâmbească, mulţumită şi uşurată de discuţia noastră. Îmi sună mobilul şi expresia ei se schimbă dintr-odată:

— Sper că nu i s-a întâmplat nimic lui Darius.

— Nu, nu-ţi face griji, o să se întoarcă imediat.

Dacă îndoiala v-a însoţit până la ultima pagină înseamnă că e nevoie de câteva precizări genealogice:

Kimiā Sadr – naratoarea;
Leïli Sadr – sora mai mare a Kimiei;
Mina Sadr – sora mijlocie;
Sara Sadr (născută Tadjamol) – mama Kimiei;
Darius Sadr – tatăl Kimiei, născut în 1925 la Qazvin, al patrulea fiu al lui Mirza-Ali şi al lui Nur;
Unchii Sadr (şase oficiali… şi celălalt):
Unchiul Numărul 1 – cel mai mare, procuror în Teheran;
Unchiul Numărul 2 (Saddeq) – responsabil cu administrarea pământurilor din Mazandaran şi Qazvin, depozitar emerit al memoriei familiale;
Unchiul Numărul 3 – notar;
Unchiul Numărul 5 – gerant al unui magazin de aparate electrocasnice de lângă Marele Bazar;
Unchiul Numărul 6 (Piruz) – profesor de literatură la Universitatea din Teheran, proprietar al uneia dintre cele mai mari agenţii imobiliare din oraş;
Abbas – Unchiul Numărul 7 într-un fel, fiul bastard pe care Mirza-Ali l-a avut cu o prostituată din Qazvin;
Nur – bunica Kimiei din partea tatălui, pe care cei şase fii ai ei o numesc Mama. Născută la câteva minute după sora ei geamănă, este al treizecilea copil al lui Montazemolmolk şi

singura care a moştenit ochii tatălui ei, albaştri ca Marea Caspică. A murit în 1971, chiar în ziua în care s-a născut Kimiā;

Mirza-Ali – bunicul din partea tatălui. Fiu şi nepot de negustori bogaţi din Qazvin, este singurul dintre cei unsprezece copii ai lui Rokhnedin Han şi Monavar Banu care are ochii turcoaz precum cerul din Najaf, oraşul lui natal. Se căsătoreşte cu Nur în 1911 pentru a perpetua ramura cu ochi albaştri a familiei Sadr;

Emma Aslanian – bunica Kimiei din partea mamei, mama Sarei. Părinţii ei, Anahide şi Artavaz Aslanian, au fugit din Turcia cu puţin înainte de genocidul armean din 1915. Obiceiul de-a citi în zaţul de cafea l-a moştenit de la bunica ei, Sevana;

Montazemolmolk – străbunicul Kimiei din partea tatălui, tatăl lui Nur, senior feudal originar din Mazandaran;

Parvindokht – una dintre numeroasele fiice ale lui Montazemolmolk şi dintre numeroasele surori ale lui Nur;

Kamran Şiravan – fiul uneia dintre surorile lui Mirza-Ali şi al lui Ebrahim Şiravan, vărul lui Darius…